

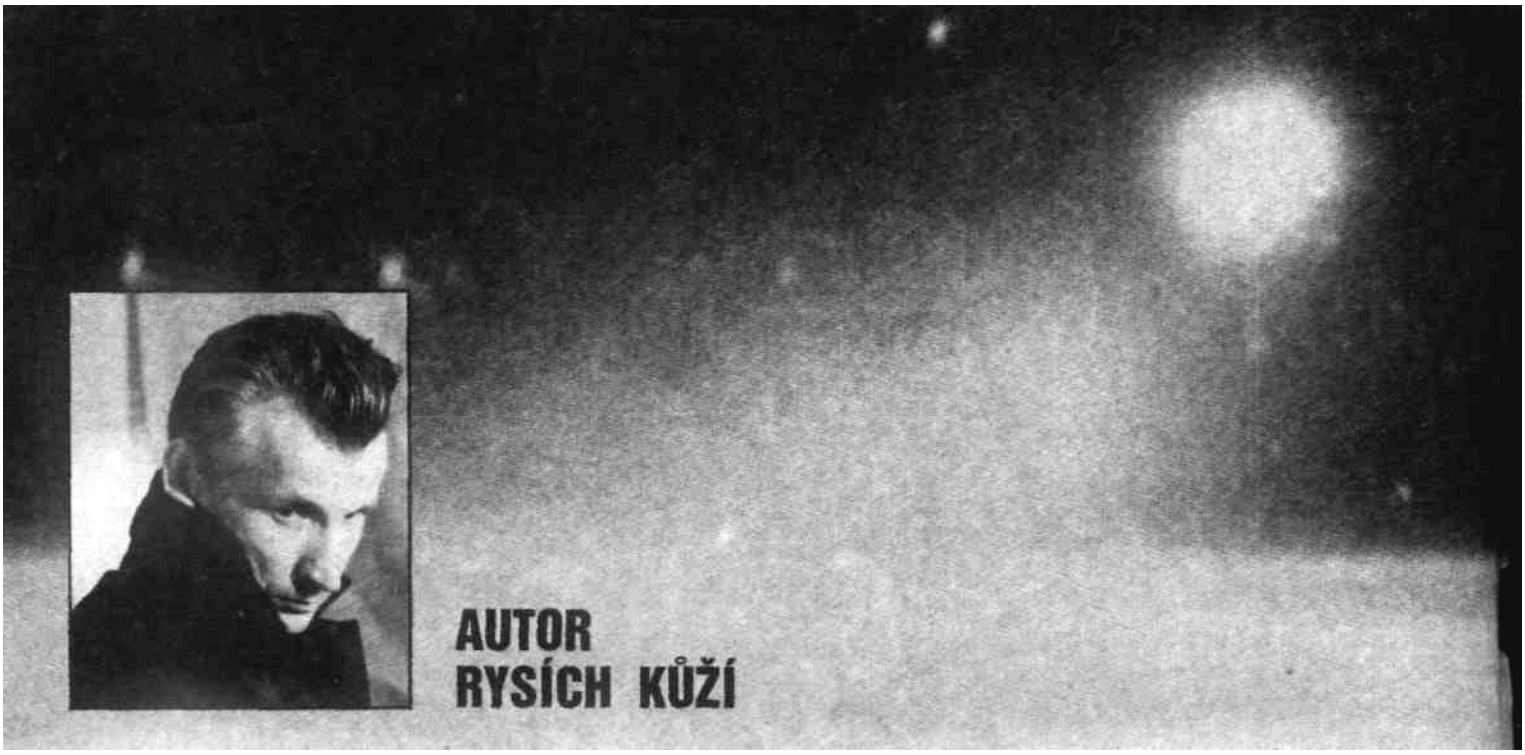
FRANTIŠEK
CECKO-KUBERNÁT

Rysí kůže

Příběh se odehrává pod Tatrami před začátkem našich dějin, v začínající době bronzové. Usedlý pastýřský kmen Havranů najde na svém území v posvátné skále měděnou rudu a cizí obchodník, kterého mezi sebe pohostinně přijali, jim ukáže, jak se z rudy dobývá kov a jak se z kovu vyrábějí měděné předměty, hlavně zbraně, mnohem účinnější než kamenné. Ale zrádce mezi členy kmene prozradí tajemství o nálezu nepřátelskému loupežnému kmeni Rysích kůží a nastane boj o měď.

Napínavý děj zaujme jistě čtenáře spolu s neobvyklým dějištěm příběhu – o nejnovějších archeologických nálezech pod Tatrami, na jejichž základě je příběh napsán, víme u nás málo.

KARAVANA

Tvůrce dobrodružné knihy RYSÍ KŮŽE, slovenský spisovatel František Cecko-Kubernát, narozený 5. listopadu 1921 v Bielom Potoku na severním Slovensku, patří k těm šťastným umělcům, jimž se podařilo spojit svou celoživotní lásku se svým příštím povoláním. Od školních let se František Cecko-Kubernát zajímal o dávnou minulost našich předků a o dějiny vůbec. Tuto lásku v něm ještě za studií upevnil jeho profesor kreslení Jaroslav Vodrážka, známý ilustrátor knih pro mládež. Jeho hlavním posláním sice bylo vzbudit v žácích zájem o výtvarné umění, ale profesor dokázal mnohem víc: prohlubovat i jejich znalosti historické poukazováním na slavné kapitoly z našich dějin. Tehdy ještě František Cecko-Kubernát netušil, že jeho amatérský zájem o minulost našich předků vyústí v hlubší a odpovědnější činnost historickou a spisovatelskou. Přišla druhá světová válka a ta nadlouho odsunula jeho mladistvé tužby výtvarnické i historické. Spisovatel František Cecko-Kubernát si za námět svých prací vybral slovenský pravěk, dobu, která je jedním z bílých míst naší historie. Jeho knihy MEDENOU STOPOU a RYSÍ KŮŽE jsou pravděpodobně prvými literárními pokusy o zmapování tohoto vzdáleného období. Psát o minulosti je jako vstupovat do neznámé krajiny. Není-li tato krajina příliš vzdálená, může si ji spisovatel lehce přiblížit prostřednictvím nejrůznějších dobových dokumentů. Najde je v hmotných i písemných památkách, najde je dokonce i v obrazových materiálech, jak se zachovaly na fotografiích, nebo dokonce ve filmových či televizních záběrech, případně se může opřít i o přímá svědectví starých pamětníků. Ale čím hlouběji se noří do této historické krajiny, tím méně dokumentů má k dispozici. Není těžké si představit, že snáze se bude psát autorovi o druhé světové válce a mnohem hůře už třeba o válce třicetileté. Nejnesnadnější je ovšem jeho úkol v okamžiku, kdy běžná dokumentace mizí a kdy se místo historických dokladů musí spokojovat jen s dějinnými útržky v podobě archeologických nálezů. A právě v takové situaci byl spisovatel František Cecko-Kubernát. Archeologie je věda, která vyhledává a zpracovává nejstarší nálezy, svědčící o práci lidských rukou. Na jejich základě si pak vytváří obraz života v té které době. Je pochopitelné, že čím je zkoumaná doba starší, tím je dokladů méně. A děje knih Františka Cecko-Kubernáta se odehrávají před několika tisíciletími na území pod Vysokými Tatrami, v době, kdy naši předkové používali k lovu a k výrobě svých nástrojů kamene a kdy ponenáhlu přecházeli k nástrojům měděným a bronzovým. Z těchto dob se mnoho předmětů nezachovalo, země vydala jen zbytky zbraní, kousky nástrojů, například nožů, a úlomky nádob. Ale i těchto archeologických střepin se dotýkaly kdysi lidské ruce! I těchto zbraní a nástrojů používali živí lidé! Jací to byli lidé? Jaký byl jejich osud? Oč tehdy usilovali? Proč žili právě v tomto podtatranském kraji? Otázek by bylo mnohem, mnohem víc a spisovatel Cecko-Kubernát si je zcela určitě kladl.

Jeho knihy, tedy i RYSÍ KŮŽE, jsou odpovědí na tyto otázky. Na prvý pohled by se mohlo zdát, že psát o době, která o sobě zanechala tak málo dokladů, je velmi obtížné. Zajisté je. Ale i tato nevýhoda, kterou by mnohem citelněji musel pociťovat vědec, má pro spisovatele jednu velkou přednost. Dává mu tím větší prostor pro rozvinutí děje. Jeho fantazie není omezována historickými fakty, z nichž není možno beztrestně uniknout. Právě naopak: tato fantazie, jíž je dopřáno volnosti, může plněji a plastičtěji postihnout celkový charakter doby bez ohledu na drobné omezující skutečnosti. Spisovatel František Cecko-Kubernát této okolnosti plně využil a vytvořil napínavé dílo, které nejen poučí, ale zaujme i svým dobrodružným dějem.

zfr

Rysí kůže *František Cecko-Kubernát*

PRVNÍ KAPITOLA

Den zhasínal, začali poletovat první netopýři, ale obloha byla poseta tolika hvězdami, že bylo vidět vlny vzdálených pahorků a ještě dál na sever v znepokojujících dálkách obrysy tatranských hor.

Skupina mužů a koní zůstala stát na jednom z pahorků. Přicházeli z jihu. Zastavili se na nejvyšším bodě, kamenité lysině, kterou příroda vysunula nad okolí. Unavení koně se slabinami tmavými od potu hlasitě frkali a spásali křupavé trsy horské trávy, kterou mrazy a slunce nestačily spálit.

Skalnatý hřeben Velkých hor a nepohyblivá hvězda nad ním byly orientačními body, jichž se muži drželi. Kraj pod nimi, kam měli namířeno, byl úplně jiný, ani trochu se nepodobal končinám, odkud přicházeli. Lákal je množstvím kožešin.

Jeho podobu teď vlastně jen odhadovali. Tma odhalovala pouze malou část okolí, ale i tak viděli, jak její clonou probleskuje neurčité světlo; spíše světýlka, jakými svítí za teplých nocí krovky letního hmyzu.

Ta blikající světýlka by mohla být světla osady.

Cizinci tušili, že to ještě není cíl, ale jeden z dalších orientačních bodů. Nezbývá tedy než utábořit se a vyčkat do rána.

Svítání odhalilo všechno, co bylo přes noc ukryto: prolákliny, skály, koryta, lesy a zase lesy a kopce. A stejná krajina se prostírala všude, kam dohlédli. Nekonečné střídání kopců a údolí. Mezi nimi musí hledat cestu. Cestu? Spíš pěšinky zvěře. Člověk se musí vyznat v ledačem, aby po nich přešel; musí vědět, že táhle skála s mechem zarostlou drolící se pěšinou skrývá trhliny, že zdánlivě pevné vývraty v bažinách jsou jenom křehké přechody, dílo rozvodněné řeky, mohou se každou

chvíli probořit pod nohama. Musí vědět, kam může šlápnout, kde našlapovat obezřele, kudy přeběhnout, kde přelézt.

Ještě před soumrakem chtějí dorazit do osady. Proto vstali tak časně. Měsíc dosud svítí, takže vidí na cestu. Ranní chlad ochrání koně před komáry. K večeru by mohli dorazit k cíli. Karavana přechází z náhorní planiny k dalšímu kopci, od kopce ke skálám, úzkou pěšinou k řece. Přebrodila korytem a stoupá po svahu.

Kupec Krys přemýšlí. Kolik dní už vlastně uplynulo od toho rána, kdy jeho výprava opustila osadu u ústí velké líné řeky? Cesta nemá konce, jako by jí neubývalo. Noc co noc se mu zdá, že mu nad hlavou svítí tytéž hvězdy; ve dne má pocit, že takhle putuje od nepaměti, že se donekonečna motá v témže lese, že aniž o tom ví, jeho kůň přešlapuje na místě a země pod ním utíká. Kam ho ta cesta vede? Stále na sever. S kým tady může obchodovat? S medvědy, nebo horskými vlky?

„Už nevidím cestu!“ zastavil se vpředu vůdce Lyg. Proklatý kupec, pořád spěchá. Ustavičně hledá zkratky přes kopce, jako bychom nemohli jít podél řeky. Je to přece jen jistější, i když mnohem zdlouhavější…

„Cesta se ztratila,“ přetrhl Krysovi myšlenky.

Kupce jeho slova překvapila. Lyg je přece spolehlivý vůdce. Jeho karavanu vede sice poprvé, ale tímhle krajem už vedl výpravy jiných kupců. Kdoví, není-li spíš odvážný než zkušený.

Lyg opravdu nemohl najít pokračování cesty. Falešné pěšinky, sotva zřetelné mezi kameny, se rozcházely a sváděly ze správného směru. Který je ten pravý?

„Zeptej se těch dvou,“ ukázal Krys hlavou na dva nosiče, kteří šli vedle sebe; najal je v osadě na posledním překladišti zboží. „Ty rozumíš řeči těch divochů.“

„Hromádka kamení, jdeme dobře,“ řekl starší z nich Lygovi. Vytušil jeho otázku, než průvodce stačil otevřít ústa. Ukázal na kamení naskládané na sebe, které bylo stěží vidět mezi křovím. Takových kup bývá kolem dlouhých cest víc. Odvážlivcům prozrazují, kde leží pozůstatky těch, kdo tudy šli před nimi – a nedošli. Ale neoznačují jenom hroby. Stojí na vyvýšených místech tak, aby je nezakryl porost ani fujavice, aby se dalo bez bloudění dojít od jedné k druhé, ukazují cestu. Na vhodných místech určují tábořiště.

„Kdo udělal tahle kamenná znamení?“ zeptal se Lyg.

„Jsou tady a přibývalo jich od nepaměti, když ještě po vás kupcích ani po mně nebylo vidu ani slechu. Některá, cizinče, už ani není vidět, pohltil je les a ten roste tak pomalu, že bych se nedivil, kdyby je byli udělali už první Havrani, když tudy procházeli. Neslyšel jsi o tom? První tudy přece prošli Havrani… Cesta kolem řeky, kterou jsme nedávno opustili, se jmenuje Kožešinová. My jsme teď odbočili,“ vysvětluje dál nosič, „po Solné cestě. Ale o té přece víš. Začíná ve vaší zemi.“

Krys na koni objížděl průvod a zamířil do jeho čela. Předbíhá klopýtající muže. Bradatí nosiči, zestárlí v jeho službách, s tupým pohledem nesou na shrbených zádech těžké nůše. Námahou supící karavana je nadobro vyčerpaná. Už není slyšet povely, jenom tiché kletby, vzdechy a práskání bičů.

Před ním se na koni nese Lyg. Krys upírá zrak na obláčky prachu, které se v pravidelném rytmu zvedají pod kopyty Lygova koně. Nechce nic vidět, vždyť tenhle kraj divochů sotva stvořil dobrý duch. Není tu nic než skály a stromy.

Nahoře na skálách se objevil muž. Vynořil se nečekaně, rychle přeběhl nekrytým prostorem a zmizel mezi stromy. Potom se znovu objevil a pozoroval cestu.

Nevšiml si ho nikdo, jenom starší z nově najatých nosičů.

„Už je tu zas, Tabe,“ dotkl se lokte svého druha, který šel před ním. „Ten, co včera…“

„Víš určitě, že je to on…? Jestli je sám, je neškodný…“

„Poctiví lidé chodí po cestě. Proč se nepřidá? Byl by s námi bezpečnější… Nepřestává nás sledovat.“

„Co chce?“

„Jako bys to nevěděl,“ pokrčil rameny starší.

„Co budeme dělat? Neměli bychom se vrátit?“

Kupec ukázal na nosiče, kteří zůstávali podezřele pozadu, a zeptal se:

„O čem se spolu domlouvají, Lygu?“

„Je jim těžko rozumět,“ řekl Lyg. „Řeka hučí příliš silně.“

Přitáhl koni uzdu a počkal na neklidnou dvojici.

„Jsme unavení, nemůžeme dál. Vrátíme se,“ uhnuli očima.

„Kupec se dohodl s vaším náčelníkem, že nás doprovodíte do nejbližší osady. Dojdeme tam snad už večer,“ řekl Lyg. „Do večera to vydržíte, není to už daleko.“

Nosiči se na sebe nerozhodně podívali, starší se rozpačitě ošíval, v hlase mu zněla nejistota:

„Není to jenom kvůli únavě. Tenhle kraj je nebezpečný…“

„Zbytečně se obáváš,“ uklidňoval ho Lyg.

„V tomhle kraji sídlí Havrani a ti nikomu nedovolí, aby zaútočil na obchodní karavanu. Dobře vědí, že takový útok by znamenal konec obchodů s kupci z jihu. To by pro ně byla velká ztráta.“

Muž mávl rukou:

„Nebezpečí je blízko a Havrani daleko. Naše cesta tady končí. Tvůj pán ať nám vyplatí mzdu,“ naléhal. „Vrátíme se. A radím vám, abyste si pospíšili z těchhle míst.“

„Co jste tak vylekaní? Vždyť je to váš kraj, dobře ho znáte. Proč se tedy bojíte?“

„Právě proto, že ho známe,“ pokyvuje hlavou starší. „Právě proto. Jenom nemít nic s tímhle lesem a s tím, co se v něm skrývá…“ Hranou ruky naznačuje podříznutí krku.

Oba nosiči se zastavili a začali se zbavovat nákladu.

„Chtějí odejít,“ obrátil se Lyg na kupce, „a žádají slíbenou odměnu.“

Krys zavrtěl hlavou. „Smluvili jsme si, že odměnu dostanou až v osadě. Do osady jsme ještě nedošli.“ V obavě, že muži odejdou a nechají náklad uprostřed pralesa, vytáhl zbraň a zvedl ji k očím, jako by si ji prohlížel. Kovový záblesk čepele varoval.

Nosiči rychle pochopili. Přestali uvolňovat popruhy nůší a zařadili se mezi ostatní.

Lyg popohnal koně, aby se dostal do čela, a dal znamení zpomalit. Odteďka už nemohli jít vedle sebe. Terén byl velmi obtížný. Lyg se každou chvíli zastavoval a obracel, aby sledoval postup roztáhlé karavany. Místy byla cesta tak úzká, že sotva procházeli. Koně se otírali jedním bokem o skálu a polekaně frkali, protože z druhé strany hrozil příkrý sráz. Kopyta shazovala uvolněné kameny do řeky.

Průvod se musel stále častěji zastavovat. Skládali náklad z koní a na zádech ho přenášeli přes zrádná místa.

Taková cesta vyčerpává. Bylo by dobře oddechnout si, přestože odpočívali přednedávnem. Lyg hledá vhodné místo. Prohlíží skály. Pamatuje si, že tady někde by měla být díra ve skále, kde přenocoval při minulé výpravě. Těmito místy karavanu s koňmi ještě nevedl. Až teď. Slezl z koně, na zkrácené uzdě ho táhne za sebou, aby se přesvědčil, zda tudy projde.

Zastavuje se. Zaklání hlavu, pozoruje skálu. Kouř.

„Co to má být?“ diví se. Kdo rozdělal ten oheň?

Nedomýšlel. Shora padá kamínek. Nejasný, prudký pohyb tam nahoře, kratší než záblesk. Kůň uskočil.

A potom už události následovaly rychle jedna za druhou. Ze stínu skal vyletí na sluncem zalitou cestu šípy, vzduchem to najednou zasviští a několik nosičů padá, ani nestačili vykřiknout. Cosi huňatého se míhá a mizí v křovinách. Další a další kožešina, mnoho kožešin se vynořuje ze škvír, vypustí šípy a zmizí jako zjevení.

Ale jenom na okamžik. Potom jako by se skály rozhýbaly. Slézalo to, skákalo a řítilo se to dolů; huňaté postavy seskakovaly na cestu a hnaly se proti karavaně.

„Mor na ně!“ strnul Lyg. Tohle je to nebezpečí, o kterém mluvil nosič…! Bleskově odhaduje situaci: cesta je úzká, karavana roztahaná, muži se nemohou shromáždit k obraně. Jsou v pasti, to je konec.

Vzpomněl si na díru ve skále, černá se o kus dál vpředu. Kdyby se jim podařilo doběhnout k ní,

aspoň lidé by se tam mohli ubránit. Koně horda nepobije, bude se snažit, aby jí padla do rukou celá kořist. V jeskyni by se mohli opevnit a bránit.

Žene koně kupředu, míjí ohyb, tam vpředu hned u cesty je vchod. Za ním se řítí Krys. Seskakuje z koně, běží k jeskyni.

V ústrety zasvištěl šíp; útočníci jsou už i vpředu.

„Rychleji, rychleji!“ křičí Lyg.

Krys se chytá podávané ruky, která ho vtahuje dovnitř. Jeho kůň padá před vchodem zasažený deštěm šípů. Zmítající se tělo s pytli drahocenného nákladu zatarasuje vchod.

Od ohybu vyráží muž. Lyg krátce zamíří. Muž rozhodí ruce a klesá. Odráží se od skal a padá dolů do řeky.

Křik za ohybem utichává. Muži z jeskyně nevidí, ale oba vědí, co se tam odehrálo.

Prostor před jeskyní je prázdný. Lyg opatrně vyhlédne; několik útočníků se plíží mezi těly mrtvých. Upozorňuje kupce. Ten už je také zpozoroval.

Útočníci se doplížili až k rozházeným balíkům a střílejí z bezprostřední blízkosti. Ale skála je bezpečně kryje, šípy neškodně narážejí do klenby.

Lyg čeká. Za balíkem se objevuje hlava. Trhne tětivou a hlava mizí s pronikavým výkřikem. Také kupec napíná luk, ale jeho pohyb končí zasténáním a zbraň mu padá z ruky. Je mrtvý.

Lyg se rychle odvrací od kupce a míří na muže, který se při výstřelu odkryl. Šíp ho zasahuje do krku. Tělo padá z cesty, převalí se přes kraj skály a pak najednou mizí v řece.

A znovu je ticho. Jenom chvíli. Několik útočníků přeplavalo řeku a ostřelují jeskyni z protějšího břehu. Lyg chráněný skálou střílí jen najisto, šetří šípy.

Odkudsi shora padají větve, kupí se před vchodem a Lyg tomu nemůže zabránit. Dbá jen o to, aby se útočníci nepozorovaně nepřiblížili. Několikrát se pokusili hodit na hromadu před jeskyní hořící otýpky trávy, ale Lygovy šípy zahnaly každého, kdo se přiblížil.

Když hromada narostla až ke vchodu, Lyg se vyklonil z úkrytu. Snažil se odstrčit větve násadou oštěpu. Na to útočníci čekali a zasypali ho zběsilou střelbou. Pocítil bolest v rameně. Stáhl se do úkrytu. Uviděl krev, teprve teď si uvědomil, že je raněný.

Z obavy, že brzy zeslábne, vystřeloval šíp za šípem, i když věděl, že jich rychle ubývá. Před očima se mu míhaly ohnivé pruhy. Zápalné šípy!

Slabé zapraskám. Hromada větví vzplanula a štiplavý kouř se vevalil do úkrytu. Lyg se dusil, oči mu slzely, už nemohl střílet.

Pod ochranou kouře odvázal náklad z kupcova koně a širokým rozmachem ho přes cestu hodil do řeky. Potom vyskočil z úkrytu přímo do kouřícího ohně, odrazil se a obrovským skokem se vrhl do hučícího toku. Vítězný ryk hordy už neslyšel.

DRUHÁ KAPITOLA

Brzy ráno téhož dne v osadě pod Velkými horami, od níž malou karavanu dělil skoro den chůze, dohořívaly noční ohně, když Amo překračoval spáče a vyváděl z chatrče malého Miga. Tlačilo ho v podbřišku. Neklidně se vrtěl pod kožešinou; jednou už byl venku, ale musel jít znovu. A sám se ještě bojí.

Svítalo. Hvězdy se vytratily. Měsíc, jediné oko oblohy, studeně svítil z vymetených nebeských prostorů na osadu, na chatrče napůl vklíněné do zeleně lesa a vrhal za ně dlouhé stíny.

Ještě skoro v polospánku se zastavili u nejbližší borovice. Také Džug k ní chodívá vždycky za svítání, aby se podle zvyku poklonil duchům kraje. Ale oni se ani neklaněli, ani nic nevzývali. Zatímco Amo naslouchal šepotu lesa, Mig kreslil tenkým proudem moči do popela vychladlého ohniště ostře ohraničené čáry. Tak hloupě si mohou hrát jenom malí chlapci, ospale uvažuje Amo.

Mig je na světě teprve málo zim, ale je hbitý jako lasička, jeho očím nic neujde. A rád si vymýšlí, například i teď. Předkloněný mžourá ospalýma očima a pozoruje klikaté čáry v popelu.

„Je to vlkodlak," přesvědčuje Ama.

Udělal ještě několik čar. „Tohle by mohl být šaman nebo…," nestačil dopovědět, protože Amo ho pleskl po zádech, až tenký proud moči poskočil v popelu. Cvrk! udělal šamanovi ještě jednu hlavu.

Nepochopil, proč mu Amo kazí tak zázračnou hru. Ohradil se.

Amo varovně přiložil prst na ústa a ohlédl se k šamanově chatrči. Šaman má lehký spánek a tenké uši. Takové řeči ať si Mig nechá. Šaman není jen tak někdo. Ale jak už to bývá, mocní a obávaní nevědí, s čím směšným je za zády srovnávají. Mládí se nikdy nebálo zlehčovat důstojnost vážených. A šaman je opravdu mocný. Staří v osadě říkají, že dovede zničit kletbou lidi i zvířata.

Mig přestal dráždit Ama – snad také proto, že si už odbyl potřebu – a zvedl zrak od klikyháků v popelu k horám. Přitom si prozpěvoval, protože ho nic jiného nenapadlo.

Rodil se nový den, růžové světlo se rozlilo po pahorcích. Už bylo vidět daleko za údolí – až na lesy, které se táhly v dlouhých vlnách bez přerušení a končily někde na jihu.

Amo se na ty kopce díval den co den. I teď přeletěl ze zvyku ještě ospalýma očima nad údolím.

Zdálo se, že všude vládne klid, nebýt bílého obláčku; seděl na vrcholu kopce a pomalu se zvedal.

Po ospalosti nezbyla ani stopa. Mig se zkoumavě díval na Ama, ale ten si ho nevšímal, stále pozoroval kopec s narůstajícím obláčkem. Šikmé paprsky nízkého slunce ho prosvěcovaly zezadu, takže téměř svítil; klamal zdánlivou blízkostí.

Amo je stále zvědavější. Ten kopec není vysoký, je spíš širší než vyšší, ale protože vystupuje z lesů, hledí do údolí Jižní řeky. V létě si na něj chodí odpočinout obláček mlhy.

Amo ví, že teď na tom kopci určitě nesedí obláček, ale kouř, a že může znamenat ledacos. Znamení? Komu?

Daleký obláček se rozplynul a pak vyrostl znovu. Ale jenom jednou, potom se už neobjevil…

„Amo, já mám hlad…," vyrušilo ho Migovo fňukání. „Dej mi něco…"

„Buď zticha. Sám jsem ještě nejedl," okřikl ho Amo. „Počkej, přinesu oheň."

Ohně před chatrčemi dohořely už v noci, nikdo nemá tolik dříví, aby v létě zbytečně udržoval oheň po celou noc. Jenom v peci uprostřed osady doutnají pod popelem nedohořelé kusy dřeva.

Amo bere nádobu a za chvíli se vrací s uhlíky. Odsypává z nich do ohniště na připravené kousky dříví a suchého lejna. Fouká tak dlouho, dokud nevyšlehne plamínek.

„Dávej pozor, aby oheň nevyhasl," napomenul ještě Miga, který si už znovu bezstarostně hraje, a odešel, aby se za chvíli vrátil. Vybírá z pytlíku hrst obilí a sušených žaludů a vysype je na plochý kámen. Přikryje ho kulatým kamenem, drtí obilí a plody, mele je na mouku; tu potom smete do misky s vodou. Převrací pytlík a pečlivě vysype zbytek. S každou špetkou se musí šetřit, zejména teď koncem jara, kdy došly zimní zásoby.

Oheň rozpálil kameny, Amo na ně vylévá těsto z misky.

Mig si hraje, jako by už zapomněl na hlad. Ze suchých větviček připravených na podpalku si postavil ohradu a položil do ní ohryzané krátké kosti jako krávy. Pečlivě před ně klade hrsti trávy. Najednou ho napadne, že je léto – zatroubí do sevřené dlaně, až se mu nadouvají tváře. Potom se Amovi pochlubí, kolik mléka a pro kolik lidí nadojí jeho krávy. Smrková šiška, to je býk Tor. Upozorňuje Ama, aby si na něho dal pozor, býk rád střečkuje a trká.

Placky se pečou dlouho. Amo zavadí pohledem o hrajícího si Miga; připomene mu to, že i jeho čeká jistá povinnost.

Za chatrčí je ohrada. V zimě v ní přešlapovaly krávy, skládalo se tam seno a sláma. Teď je ohrada prázdná až do večera, dokud se nevrátí krávy z pastvy. V ohradě zůstal jenom býk Tor. Stěží se udrží na nohou, proto většinou leží. V zimě u napajedla bránil krávy před vlky. Velmi ho potrhali. Amo musel dlouho přemlouvat Gora, aby ho nedal zabít. Teď ho svěřil Amovi, aby se o něj staral. Pokud se z toho Tor nevylíže, nic ho nezachrání před porážkou. Amo má Tora rád, raději by přišel o nevímco než o něho. Vždyť proto tak často obětuje starý Džug duchům stáda. Zdá se, že to s býkem nedopadne špatně, protože duchové oběť vždycky přijmou.

Migovi už kručí v žaludku. Přeruší hru a s napětím pozoruje Ama. Drobná ruka se jakoby nic krade ke kameni, aby ulovila nedopečenou placku. Amo ho pleskne po nedočkavých prstech. Mig se stáhne a zase jakoby nic si hraje dál.

Konečně jsou placky hotové. Mig si přehazuje jednu z ruky do ruky, protože ho pálí do dlaně, vrací se zpátky k chatrči a koho nevidí…

Džuga, který jako každý den tou dobou vyšel z chatrče a zamířil k ohništi u borovice. Tak to bývá vždycky dvakrát denně: první prosby duchům omílá ráno, sotva vstane, a potom pro jistotu všechno opakuje ještě jednou večer před spaním.

Džug, překvapený stejně jako Mig a Amo střídavě mizícím a znovu se objevujícím kouřem, upíral slábnoucí oči na křivolaký obzor, aby zjistil příčinu podivného jevu. Miga sice na první pohled nepoznal, ale vycítil, že výrostek, kterého má před sebou, mu o tom může aspoň něco říct, proto na něho zakýval, aby počkal, a vykročil k němu.

Mig měl strach, aby starý bručoun nezamířil i s ním zpátky k ohništi a neobjevil, co tam před chvílí nakreslil do popela. Využil svých bystrých nohou a upláchl jako vítr do nedalekých keřů, aby ho Džug nepoznal. Tím probudil starcovo podezření.

Když Džug viděl, jak chlapec utíká, ani na chvíli nezapochyboval, že nemá čisté svědomí, že to bude jeden z těch nezbedů, kteří neposedí na místě, dovádějí za jeho chatrčí a křičí, jako by je píchal do zadku pazourkem, že je to jistě jeden z těch, kteří mu včera ucpali kouřový otvor.

Ale na to, aby ho chytil, už jeho staré nohy nestačí. Jenom zavolal směrem k porostu:

„Však já tě znám. Vím, čí jsi… To ti jen tak neprojde… Povím to šamanovi. Ten ti začaruje nohy, břicho, střeva a…“

Džug se odmlčel; dusil se. Když nabral dech, nezapomněl vyjmenovat další části těla, které budou postiženy šamanovými čarami. Proto Mig z křoví dlouho nevycházel. Dokonce ani potom, když dojedl placku.

Když Džug dohromoval a naznačil zaskřípání tím, co mu ještě zbylo ze zubů, všiml si, že obloha ještě víc zrůžověla. Brzy se ve výřezu kopců vynoří slunce. Doba před zrodem dne, nejvhodnější k vzývání duchů, pomalu končí. Džug narychlo mumlá slova proseb.

Ještě než duchům znovu připomněl první desítku žádostí nesplněných od posledního novoluní, na chlapce v křoví i na kouřové znamení úplně zapomněl.

TŘETÍ KAPITOLA

Od cesty za Velké hory uplynulo snad mnoho, snad málo času – kdo by spočítal ty zimy. Za tu dobu se do podtatranské kotliny přistěhovaly další rody. Tak jako Havrani přišly i ony ze stepí,

pustých plání u velké řeky. Snad se tam příliš rozmnožily a tísnily se, snad vyschla step, nebo snad ustoupily před silnějšími do tichých údolí mezi úbočími hor, aby tam v pokoji pásly svá stáda. Kdoví. Stalo se tak z vůle Velkého ducha – byly tady, několik dní pochodu od Velkých hor, v karpatských lesích mezi Severní a Jižní řekou. Rozsáhlé plochy neosídlené země poskytovaly dost prostoru pro všechny. Když stáda a pluhy vyčerpaly půdu, první rolníci měnili svá ležení a osady. Začas se znovu vraceli na původní místa, ale oblast pod Velkými horami už neopustili. S jihem je spojovala Jižní řeka, proto ji tak také pojmenovali. Odtud podél jejího řečiště táhly proti proudu jako lososi další rody a rodiny. Přicházely v pokoji. Usazovaly se docela blízko. Staraly se jen o půdu a stáda. Havrani s nimi neměli spory. Přestože to byli přivandrovalci, nebyli nakonec jiní než Havrani. I oni se vyznali v rolnictví a chovu dobytka. Také jejich prapředky byli bájní ptáci nebo rostliny. Stejně jako Havrani i oni věřili, že božstev je mnoho, ale slunce, které denně putuje nad jejich hlavami po nebeském oblouku, je nejhlavnější. A za nějakou dobu, spojeni společnou půdou a krevními svazky s vedoucím rodem Havranů, si bajku o svých předcích překroutili podle toho, co slyšeli o Otci Havranovi, až se docela pohavranili. Stalo se rovněž z vůle Velkého ducha, že z rodu Havranů vznikl kmen.

Dni hrdinných činů, jimiž byla naplněna cesta za Velké hory, dávno skončily. Ta trocha mědi, kterou si přinesli, už došla a velké putování se pomalu stane mýtem, lety vybledlou legendou. Rada starších už nikomu nedovolí vydat se ještě jednou tam, kam pronikl Goro se svou družinou v době, kdy se v lesích za Severní řekou objevili horalé. Neuplynula víc než jedna zima, co za řekou vyplenili osadu Zubrů. Ani jeden rod se tam už neodváží.

Co s hrdiny velké cesty? Hvězda jejich slávy zapadá. Nyní se museli vrátit k vypalování a kluční lesa, k obdělávání půdy a k pasení. A to byl důvod, kvůli němuž se Bagu necítil ve své kůži; on, známý lovec, rybář, objevitel země za Velkými horami – a teď se najednou od něho chce, aby se jako krtek hrabal v zemi. Ne, nebyl líný. Vždyť ulovit zubra nebo losa vyžaduje mnoho námahy a úsilí. Je to však práce zpestřená dobrodružstvím a napětím, kdežto práce s půdou ho unavuje a odpuzuje. Říkával, že se mu lépe spí v lese pod stromem než v osadě, kde ho všechno tísní a dusí.

Netrpělivě čekal na podzim. Pozoroval nebe, trávu, les. Nemohl se dočkat, kolik dlouhých dní ještě musí uplynout, než zežloutne tráva, zrudnou jeřabiny a začnou odlétat stěhovaví ptáci. A když konečně přišel vytoužený čas lovu a líčení pastí, už to nevydržel. Opustil osadu, vydal se do lesů za loveckým štěstím a byl by tam zůstal, kdyby nebylo Uty.

Potkal ji na břehu řeky nedaleko osady příbuzného rodu a požádal ji, aby mu dala napít. Podala mu džbán a usmála se na něho.

Ještě nikdy neviděl stvoření, které by se mu tak zalíbilo jako ona. Pohladil ji po vlasech a potom ji dlaní, navyklou na násadu sekeromlatu, poplácal po rameně. A když se na něho usmála ještě jednou, Baguovi bylo v té chvíli tak dobře jako nikdy předtím. Najednou zatoužil mít svou chatrč, své pole a svou ženu, která by ho čekala u ohně. Proto povznesený nápadem, který mu skočil do hlavy tak lehce, jako by ho ani neměl sám od sebe, jako by mu ho někdo našeptal, snad dokonce sám Velký duch, se zeptal, kde jsou chatrče jejího rodu.

Zprvu se Baguovi zdála hromada kůží požadovaných za Utu příliš velká. Ale volky nevolky dal, kolik chtěli, protože mu nezapomněli připomenout, že Utu chce vykoupit muž z jejich rodu. Proto mu neslevili. Tak se stala Uta jeho ženou.

Jednoho pomalu míjejícího večera naslouchal ospalý Džug, jak šustí lůžko pod převalující se Dagou. Věděl, kdy Dag nemůže spát.

„Povím ti novinu," ozvala se po chvíli, když se Džug na nic neptal. „Slyšela jsem, že se Bagu vrátil a přivedl si ženu z jiného rodu."

„Mně se to doneslo taky. Ale buď zticha. Sama nespíš a mně taky nedáš spát," vyčítal rozmrzelý Džug ženě. Zlobí se, zítra načíná novou hromádku pazourků, potřebuje být čerstvý a vyspalý, aby se mu nezavíraly oči dřímotou, a Dag mu zase zažene spánek.

„Do uší se ti to doneslo, ale do hlavy ještě ne, jestli je dobré nebo špatné začínat si s ženou z

cizího rodu, když je dost našich…“ Dag je trochu zklamaná, že Džuga nepřekvapila.

„To nevím, je to už dávno, mnohokrát odkvetly louky od té doby, co jsem pletl hlavu děvčatům, ani nevím, s kterými je lepší něco si začít… Ale stejně má ten Bagu štěstí,“ povzdechl si Džug skoro závistivě a mlčel dál.

„Nač myslíš, Džugu. Řekni. Nespi pořád.“

„Na to, komu je líp, jestli jemu, nebo mně,“ přiznal se nečekaně Džug.

„Havrani si přece nemají brát cizí ženy.“

„Jak myslíš, Dago, jak myslíš,“ řekl Džug tiše a mžoural do skomírajícího ohniště. Já už takové starosti bohužel nemám, pomyslel si v polospánku, jako by někomu něco vyčítal.

Zatímco Dag povídá, noc je černá jako uhel, na nebeské klenbě krouží roje hvězd. Dag povídá. A povídá. A povídá…

Nemusela uplynout ani dvě novoluní, aby si Bagu povšiml, že Utě jede jazyk rychleji, než bývá zvykem. Měla ho dobře nabroušený a Bagu si někdy myslel, že se používáním neotupuje jako třeba čepel nože; jinak byla velmi snaživá a pečlivá. Proto odvážný a před ostatními chlubivý Bagu býval před Utou většinou mírný a poddajný. Odporoval jenom tehdy, když ho přemlouvala k práci na poli a bránila mu v nebezpečných loveckých pochůzkách v lesích za řekou.

„Proč si zas bereš luk? Zase do lesa, zase na lov… A za řeku,“ vyčítala mu hněvivě. „Tady jsi v bezpečí, ale v lese za řekou je pánem někdo jiný…,“ varovala ho.

Bagu jí mírně vysvětloval, že je potřeba, aby ona pracovala na poli, že on nemůže zůstat doma, a to tím spíš, že je celý křivý a nohy mu trnou, jak se hrabe v zemi, že je to práce pro ženy a že to všechno zvládne sama. A když se jí zeptal, jestli z něho chce udělat babského hrdinu a náčelníka odhaněčů vrabců z obilí, Uta hned vybuchla, že to není pravda – Bagu je celý křivý od zahálčivého vysedávání u poradního ohně, a ne od toho, že v létě pracuje na poli. Byl rád, když se dostal co nejrychleji z chatrče.

Brzy to s ním dospělo tak daleko, že se mu zmrzelo nejen pole, ale také vysedávání a vláda nad Utinými hrnci. Nemohl žít bez lesa a trávit celé dny s mnohomluvnou ženou. V takových chvílích se motal kolem nespokojený a zamračený, jako by ho bolel zub. Rozmrzele zabíjel čas a prohlížel zahálející zbraně.

A znovu to byly Baguovy trampoty, proč se Daze zdálo lůžko tvrdé jako ještě nikdy. Je hluboká noc, a ona ne a ne usnout.

Sotva Džug, trápený stařeckou nespavostí, trochu zdřímne, už ho vyruší známé šustění kožešin. Zaposlouchal se a hned uhodl, že Dagu už zase svrbí jazyk.

„Bagu a Uta se pohádali,“ začala Dag. „Ale Džugu, vždyť ty mě neposloucháš.“

„Poslouchám, Dago, poslouchám. Jen povídej…“

„Bagu se chystal na lov“. Večer se svlékl a šel spát. K ránu, ještě za tmy, najednou zpozoroval, jak se něco velkého prodírá dovnitř. Co je to? Kráva? Kde by se v chatrči vzala? Bagu se rozzlobil, vzal bič a vyskočil, jak byl, nahý, aby ji odehnal. Ale kráva, nebo co to bylo, nestačí utíkat. Najednou se zastaví…“ Dag udělá přestávku, předstírá zděšení.

„Kde jsem to přestala?“

„Kráva se najednou zastaví…,“ pomáhá jí Džug.

„Aha! A najednou proti měsíci Bagu vidi…“

Zase ta Dagina hloupá přestávka, myslí si napjatý Džug. Po ospalosti není ani stopy. „Co vidí?“ hlesl a natahuje nedočkavě uši.

„Najednou proti měsíci vidí,“ opakuje Dag a div nepraskne smíchy, „jak proti němu vyrazilo něco chlupatého, zamotalo ho do vlastního kožichu a nápadně podobné ženě se to ztratilo ve tmě. Když se Bagu vyhrabal z kožichu, zjistil, že je to jeho lovecký oblek,“ Dag se už neovládala, „Uta mu ho chtěla schovat, aby ráno nemohl na lov.“

Ani Džug se už neovládal: chechtal se, až mu přikrývka na břiše nadskakovala.

„Třeba to ani není pravda,“ zapochyboval, když se mu podařilo nabrat dech po prvním návalu smíchu. „Nic jsem o tom neslyšel…“ rance trávy, aby dobytek netrpěl hladem, až napadne sníh. Po řece seno lehce dopraví až k osadě.

Rada starších… Na ničem rozumném se nedohodnou, zlobila se Dag, Jenom zbytečně vysedávají, zadky blýskají kameny u poradního ohně… Už ji docela přešel spánek.

„Tady bylo dost pastvy, i když hubené, a docela blízko. Co bys kamenem dohodil. Ale tam… tam,“ v obavách přetrhne nit Džugova povídání, „tam bude stádo od osady daleko. Snadno ho může někdo přepadnout.“

„A kdo, co myslíš?“

„Třeba vlci.“

„Z těch si nemusíš nic dělat. Pastýři mají zbraně.“

„Tak medvěd.“

„Vždyť už jsem ti řekl, že jsou ozbrojeni.“

Dag chvíli mlčí, a potom se ozve znovu a probírá všechna možná strašná zvířata. A na každé slyší už skoro v polospánku stejnou Džugovu odpověď: „Ani z toho si, Dago, nemusíš dělat starosti.“

Dag pomalu usíná a Džug zůstane sám s otevřenýma očima, ani trochu se mu nechce spát.

„Já se nebojím ničeho,“ ozval se znenadání. Řekl to jako naschvál, že Dag už zase spí. „Ani lidí, ani zvířat. Bojím se jenom pololidí.“

„A kterých?“ probrala se Dag.

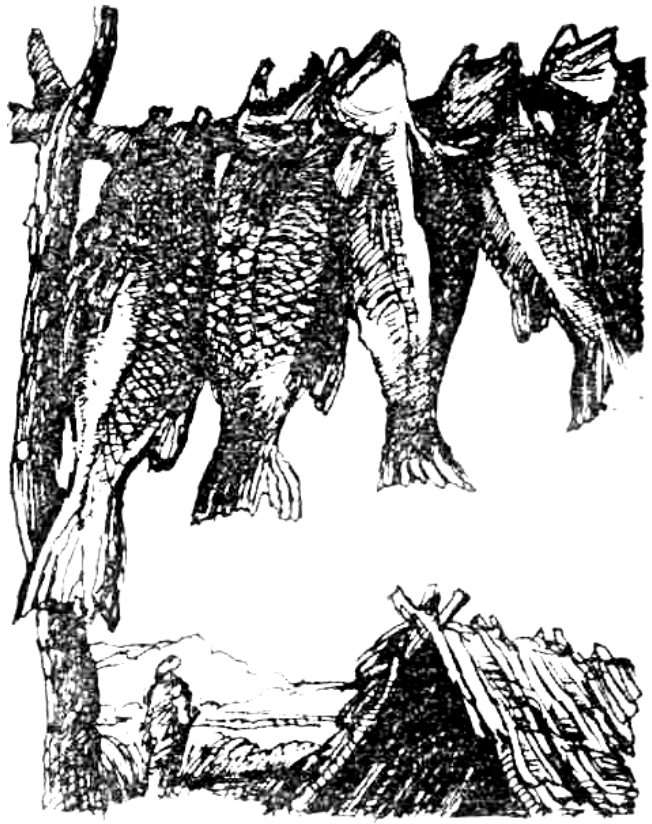
„No přece Rysích kůží…“

„Ale vždyť jsi sám říkal, že žádné Rysí kůže už nejsou…“

„Že jsem říkal… Ale co kdyby přece…“

„Přestaň už, Džugu, s těmi řečmi, nebo je nakonec přivoláš… A spi.“

Džug si přetáhl kožešinu přes hlavu, nechal si jenom maličký otvor na dýchání, a aby odehnal neklidné myšlenky a usnul, začal počítat Dagino oddechování. Dosáhl toho, co chtěl: už po třetím se pletl, a než napočítal do pěti, usnul.

Za práskání bičů, pokřiku žen, štěkám psů, s jídlem, které vydal na první dni Kabu ze společných zásob, vyrazili ráno pastýři se stádem z osady. Amo mezi nimi nebyl. Přijde do ležení později, až se býk uzdraví a bude pří síle.

Dobře vyspaný Džug, když předtím Baguovi skoro proti jeho vůli vtiskl do ruky amulet, za ním volal, aby dali na stádo pozor, aby ho v noci dobře hlídali, protože noc je pro lupiče den… A taky se povídá, že není všechno rys, co běhá po lese v rysí kůži…

Bagu jenom mávl rukou. Co to zas má? Nebude přece poprvé venku z osady. A horalé jsou tak daleko a tak hluboko v lesích, že se s nimi už dávno nikdo nesetkal… Ať mu raději dá pokoj a nedotírá zbytečnými výstrahami. ještě téhož večera svolal Kabu celou osadu:

„Část těch, kdo zajišťovali osadě potravu, chytali ryby, stavěli čluny a dělali těžší práci, odešla se stádem do vzdáleného ležení. Ženy a starci je musí teď, dokud neskončí pastva,

zastoupit, nahradit jejich ruce.“

Toho jara pršelo poskrovnu, deště skončily velmi brzy. Obilí bude málo. To znamená šetřit potravou a dělat zásoby. Kabu určil každému příslušníkovi kmene práci; Džugovi a Daze uložil chytat ryby.

Na místě, kde se řeka dělila ve dvě ramena, která se znovu spojovala za malým ostrovem, pod vrbinami, jež se tam ujaly, postavila Dag chatrč z proutí a hlíny. Chráněni před rozmary počasí mohli v ní i přespat. Džugovi se už nechtělo chodit každý den od řeky do osady a zpátky, přestože byla na dohled. Ušetřilo mu to mnoho času a sil.

Bylo teplé počasí, proto Džug rád podřimoval ve stínu vrb. Když ještě kolem nich teče řeka, co může bránit, aby si nesedl na břeh a nenamočil si do ní nohy? Jindy se zas motal kolem vody a říkal, že loví.

Ryb tu bylo hodně. Ale stávalo se, hlavně když lovil sám, že nechytil ani šupinu. Marně měnil jeden amulet za druhým a obviňoval Dagu, že mu je pomíchala. Brzy však přišel na to, že se mu nejlépe loví, když Dag sedí vedle něho a pomáhá mu. Dag by snad byla nejspolehlivějším amuletem. Ale kdo by nosil na krku tak těžký amulet?

Chytali do vrší nebo na udici, úlovek nosili k chatrči, kde ho po vyvrhnutí věšeli na větve, aby se vysušil na slunci. Potom Dag nosila ryby do osady. Všichni pracovali tak pilně, že výsledek nebyl horší než před odchodem pastýřů.

Když vysedávali na břehu nad vodou, měli dost času myslet na ně. Každý den, ať už chytali ryby, jedli nebo podřimovali večer u ohně, se jim zdálo, jako by pastýři byli s nimi. Stále na ně i na stádo vzpomínali.

ČTVRTÁ KAPITOLA

Stalo se to před necelým novoluním. Den byl pěkný, Amo lovil, byl sám.

Plavidlo připlouvající shora se mihlo kolem něho, zahnulo do bočního ramene a přistálo u kupcova obydlí.

Kupec Keha si postavil ještě jednu chýši pod osadou, hned u řeky. Osadníkům bylo ze začátku divné, že Keha ani neloví zvěř, ani nechytá ryby, jenom vysedává u břehu a pozoruje řeku. Ale to byl omyl. Keha si postavil příbytek u řeky, aby se první dostal do styku s lovci a sběrači kůží, kteří se tudy plavili.

V létě prochodil celé poříčí. Když se dověděl, že v některé chatrči vládne hlad, využil příležitosti. Nabral z bohatých zásob a hned někoho poslal, aby tam zanesl obilí, lůj nebo kus masa. Lovci to potom několikanásobně přeplatili kožešinami.

Amo často záviděl kupci, když ho viděl plavit se po řece, skupovat kůže, navštěvovat vzdálené dlužníky. Nezáviděl mu bohatství, spíš plavidlo a cesty, které na něm podnikal.

V osadě se šeptalo, že se Kehovy cesty neomezují na nákupy kůží. Občas zmizel na dlouhé dni. Sledovali každý jeho návrat; předpokládali, že kupec zná mnohá tajemství. Jako ostatní i Amo věřil, že v osadách hluboko v lesích jsou poklady pohádkové ceny. Je těžké a nebezpečné dostat se do odlehlých krajů, kde rody často bojují mezi sebou. Pravda, trochu z toho bohatství přinášejí až sem. cizí kupci, když se jim v době krátkého příměří podaří proniknout. Vztahy mezi Kehou jako kupcem a bojovnými rody byly snad lepší, ale i jeho cesty musely být nebezpečné. Osada netrpělivě čekala na každý jeho návrat. Zvědavci byli vždycky zklamaní: Keha o svých cestách nemluvil.

Kupec seděl před chýší a přehrabával se ve svém zboží. Mezi několika měděnými věcmi se zaskvěl mistrovsky zhotovený nůž. Rukojeť je zdobená, ostří z kovu, který se podobá mědi, ale není to měď. Je to nejcennější z toho všeho, co nedávno získal. Usmívá se: tenhle je první, ale nebude dlouho trvat a bude jich mít snad plný vak. A dostane za ně tolik kůží, kolik bude chtít. Kupci z celého poříčí budou se svými pazourky pro smích…

Jistě byl zahloubaný do myšlenek; trhl sebou, když za zády zaslechl kroky. Byl to Amo.

„Co chceš?“ zeptal se ho podezíravě. „Co tady děláš?“

„Nic… Lovil jsem ryby.“

„Odkdy smíš lovit blízko mé chýše?“

„Máš hezký nůž,“ zamluvil to Amo. Nedalo mu, aby se nezeptal, jestli si ho může prohlédnout.

„Vždyť ho vidíš,“ odpověděl kupec, vyvedený z míry opovážlivostí obyčejného pastýře.

„Já bych chtěl zblízka… Do ruky… Jestli bych ho nemohl vyzkoušet.“

„Chtěl by sis ho koupit?“ zeptal se Keha a změřil si Ama podezíravým pohledem. „Máš tolik kůží, aby ses o něj mohl zajímat?“

„Nevím… Snad!“ odpovídá Amo, třebaže nemá ani chlup, jen aby dosáhl toho, co chce: prohlédnout si nůž. „Chtěl bych se jenom zeptat, kde se takové nože vyrábějí. Podobný, i když ne tak hezký, jsem už viděl.“

„Nevymýšlej si,“ zaprotestoval kupec a s uznalým pomlaskáváním zkoušel bříškem palce ostří. „Já mám nejlepší zboží v celém kraji. Ostatně, nikdo tady nemá kovové zbraně… Jak se jmenuje ten, u kohos viděl podobný nůž?“

„Moch.“

„Šaman? Toho dobře znám. Odkud ho má? Takovéhle krásné nože se tu široko daleko nevyrábějí,“ řekl kupec a podal nůž Amovi.

„Přinesl si ho z cesty za Velké hory. Ale není zdobený a je z jiného, měkčího kovu,“ řekl Amo, obdivoval nůž a obracel ho v rukou. Na jedné straně byl znak slunce, na druhé nějaké vzory.

„Aha, už si vzpomínám,“ pokračuje kupec, „slyšel jsem o té výpravě.“

„Ten tvůj je hezčí,“ přiznal Amo kupci a ten byl už přívětivější. „Vážně nevíš, kde se takové nože vyrábějí?“

Kupec mlčí, jenom pozoruje Ama, vytrvale a pronikavě, a ten si najednou není jistý, jestli vůbec dostane odpověď.

„Vydáváš se na dlouhé cesty. V osadě se povídá…“

„Co ty víš o mých cestách?“

Amo zrozpačitěl: „Jenom z vyprávění…“

„A co se o nich vypráví?“

„Ledacos,“ mávl rukou Amo.

„Nic dobrého, co?“ vyzvídá kupec dál.

„Věru ne. Mysleli jsme, že se už nevrátíš. Povídalo se, že jsi zahynul mezi horaly. Byl jsi přece tam, v jejich lesích?“ Kupec pokrčil rameny, vyhýbá se odpovědi na poslední otázku.

„Kdybych věděl, kde takové nože vyrábějí, řekl bych ti to. Ale to ti může být jedno.“ Kupcova neochota se vrátila. „Co chceš? Chceš si nůž opravdu koupit?“

„Zač?“ podřekl se Amo a hned se odmlčel. Nesmí prozradit, jak je napjatý, jak velice by ten nůž chtěl. Zároveň si uvědomil, že takový nůž je pro něho nedosažitelný. „Nemám, co bych za něj dal,“ mávl beznadějně rukou.

„I ty můžeš získat podobný,“ utěšoval ho kupec. „Ale tenhle je jediný a teď není na prodej za žádnou cenu.“

„Pověz mi, jak bych ho mohl získat.“

„Mám pro tebe návrh. Potřebuju vykopat jámu na obilí, postavit místnost na zboží. Pomůžeš mi. A ještě na ledacos jiného budu potřebovat mužskou pomoc. Pak můžeš zbohatnout i ty.“

Kupec lišácky zamrkal zpod obočí hustého jako křoví.

Amo zaváhal, ale hned odpověděl: „Nevím, jestli by se mi chtělo pracovat pro tebe…“

„Jestli chceš ten nůž, proč ne?“ uraženě vyvalil oči kupec.

„Chtěl bych dělat něco jiného.“

„A co? Pást krávy?“

„Nějakou jinou práci… Chtěl bych odlévat zbraně. Takové, jako je tahle.“

„Stejně bys všechno, co bys udělal, musel odevzdat mně.“

„Ale pár kusů bych si udělal pro sebe.“

„Ano? A čím zaplatíš měď? Cizí kupci za ni chtějí hodně. Měl bys už mít něco, s čím bys mohl začít. Prodej mi kůže…“

„Jaké?! Vždyť jsem ti už řekl, že jich mám málo. Za to bych nedostal ani kousek mědi.“

Amova touha ustupuje střízlivému rozumu.

„To tedy ne,“ usmál se kupec. „Ale kůže, které máš, si uložíš u mě. Na příštím lovu získáš další a pak pořád další a další a najednou jich budeš mít tolik, kolik potřebuješ na měď.“

Ten je ale mazaný, pomyslel si Amo. Co na tom, že nerozezná stopu sobola od myši? Za měděný nástroj mu každý lovec přinese celou hromadu nejkrásnějších kůží. Říká se, že Keha je nejbohatší kupec v celém okolí. Je to sice pravda, ale co si šeptají lidé v osadě? Že mu to bohatství nadělily zlé síly.

„Odcházíš?“ zeptal se kupec. „Vždyť jsme se nedohodli… Nechceš se ještě podívat?“

Amo se už nezastavil. Napadlo ho, že chodit na lov tak často, jak o tom mluví kupec, nemůže ten, kdo musí pást.

„Snad ještě někdy přijdu. Ale teď nemám čas. Musím se starat o býka. A později? To s ním zas půjdu ke kravám do ležení u Bílých skal.“

Na břehu, na volném místě mezi chýší a řekou, Keha rozvazoval svazky kožešin, aby je uleželé a snad i potuchlé zimním skladováním rozložil a prosušil. Dělá to už mnoho let, ale čím víc stárne a bohatne, tím víc se mu to protiví. To nic, utěšuje se. Vždyť to už dlouho nepotrvá.

Opřel se o stěnu, aby si narovnal záda, a zahleděl se na řeku. Hned za ní navazují na pobřežní křoví souvislé lesy. Často takhle pozoruje řeku. Snad proto, že je jeho pomocnicí: už dlouho přiváží a odváží jeho zboží. Pomáhá mu bohatnout. Dnes se třpytí pablesky, které v kupci vyvolávají představu něčeho, co odráží světlo právě tak jako hladina – mědi. Měď se mu podařilo získat od cizinců dosud málokdy. Myslí hlavně na měď, kterou teprve získá. A ta přijde po téhle řece. Potom bude opravdu bohatý, jen kdyby se už vrátil posel! Opožďuje se.

„Hej, ty tam!“ vykřikl pojednou a zahrozil siluetě, odrážející se od lesklé mělčiny; právě se vynořila a brodila se od zátoky.

Leže sem kdekdo, zlobí se kupec, každý den někdo jiný. Teď se tu potuluje zas ten proklatý Lon, na zakázaných místech hledá křemen na ty jeho ubohé nože a škrabadla, které už brzy nikdo nebude chtít.

„Vrať se! Dno na tom místě je tabu…“

Lon musí ke břehu.

„Chytám ryby, ne kameny,“ vytáčí se.

„Viděl jsem tě.“

„Ale kdepak!“

„Viděl jsem tě,“ opakuje kupec. „Přistihl jsem tě jako zloděje. Nevymlouvej se. Pro mě za mě,“ rozhodil rukama. „Ale v osadě ti vypráší kožich, až se to dovědí.“

Lon neodpovídá, pytlík s kameny ponořil do vody; měl si dát lepší pozor.

„Lone! Odkdy se tu tak potuluješ?“

„Od svítám. To se tu nikdo nemotá. Vždyť to víš sám, když tady bydlíš.“

„Od svítání?“ diví se Keha. „Neviděl jsi tu náhodou někoho?“

„Neviděl. Koho bych tu měl vidět?“

„Nikoho…“ Keha nedokončil, umlkl. Jeho zrak opustil Lona, brodícího se za kameny, ale řeku nepřestával sledovat.

O něco výš, v místě, kde se ohřátá hladina setkává se studeným vzduchem ranních stínů, se převaluje pára. Díval se na něco, co se z ní vynořilo na osvětlený pruh hladiny, jímž si mezerou v porostu vyznačilo cestu slunce.

Zapomněl na to, co dělá Lon, a se vzrůstajícím zájmem sledoval plovoucí věc. Seběhl k vodě, zastavil se až u Lona, aby líp viděl, jestli to propluje mělčinou nahoře. Proplulo.

Rozplývalo se to v pablescích hladiny, plulo to po proudu a blížilo se k nim. Vypadalo to jako utopené zvíře – jak si teď všimli – se skvrnitou kožešinou. V oslepujícím odrazu hladiny rozsvícené ranním sluncem se to chvílemi ponořilo, chvílemi vynořilo, jako by o to zavadil spodní vír nebo dravá ryba.

„Máš mladší oči, Lone. Co je to? Člověk?“ zeptal se Keha a napínal zrak, aby mu ta věc nezmizela z dohledu.

„Ne, na člověka to nevypadá,“ zavrtěl hlavou Lon, protože neviděl jasně. „Tak je to zvíře?“

Lon přimhouřil oči, aby lépe viděl.

„Ne. Ani člověk, ani zvíře.“

Zatímco se dohadovali, přibližovalo se to, strháváno proudem, k tišině u břehu. Když to vplulo do stínu a pomalu kroužilo kolem nich, uviděli jen záda s přichycenými kusy vodní pěny. Připomínalo to utopené zvíře. Ale ne! Teď to tělo otočila vlna. Lon zahlédl obličej; voda pohnula rukou.

„Strašidlo!“ vykřikl Lon. „Netvor!“

Přes Kehův odpor se Lon stržený zvědavostí natáhl po strašidelném tvorovi, oštěpem ho zachytil a přitáhl ke břehu. Přichycené cáry pěny a drobné listí se teď nárazem uvolnily a proud je odnesl s sebou.

Keha sledoval, jak se Lon sklání a nerozhodně obrací tělo obličejem nahoru, jak přemáhá štítivý odpor. Kupec se nemusel ani nahnout, i tak poznal, že je to tělo muže. Nebyl překvapený, nedivil se.

„Má nějakou ránu?“ zeptal se, nedívaje se na Lona ani na utopence. Upřeně pozoroval druhou stranu řeky, kde končila hranice území rodu Havranů. Těch pár okamžiků, kdy si Lon prohlížel mrtvolu, neforemnou kupu svalů a rozmočených kožešin, kupec uvažoval, co si o tom Lon myslí. Sám tuší tajemství utopence v rysí kůži, ale nikomu, ani Lonovi je neprozradí.

„Nenašel jsi žádnou ránu? Jak zahynul?“ zkoumavě se podíval na Lona. Z jeho očí nevyčetl strach nebo obavy, ale zvědavost.

„Jak to můžu vědět?“ Lon strhl kožešinu, z níž ještě crčela voda, a uviděl nahé tělo. „To nemůže nikdo říct, voda už udělala své…“ Odvrátil se, jako by chtěl odejít.

„Počkej!“ zadržel ho kupec. „Takhle ho tady nemůžeme nechat.“

Lon zaváhal.

„Tak to je ten rysí člověk?“ zeptal se najednou po krátké přestávce. Už o takovém lidském plemenu slyšel. Dědové říkali, že jsou divocí a obrostlí rysí kůží. Už to tak bude, nebyly to plané řeči. „Kde se tu najednou vzal?“

Keha se rozhlédl, jako by se chtěl přesvědčit, zda není nikdo nablízku. „Nemluvme o něm,“ řekl

tiše. „Mohl by nám přinést neštěstí," vysvětlil nechápajícímu Lonovi.

„Pustím ho tedy po proudu… Ale v osadě by se o tom měli dovědět."

„V osadě nemusí všechno vědět… Pochováš ho tady na břehu," řekl Keha, ale už ne tak tiše.

„Není z tohohle břehu. Proč bychom měli pochovávat cizince do naší země, aby nás jeho duch strašil?" namítl Lon a ani se nepohnul. „Cožpak nemáme dost vlastních strašidelných duchů?"

„Ale proud ho přinesl k nám."

„Odkud ho přinesl?"

„O to se nestarej. Po tom nikomu nic není," řekl důrazně Keha. Na další Lonovu otázku ze sebe vydal zvuk, který mohl znamenat cokoliv. Spíš se dá z kamene vycedit voda než z kupce to, co nechce říct.

„Tak ho vraťme řece," navrhl Lon a postrkoval tělo, aby sklouzlo do vody. Proud ho odnese a někde daleko od osady ho sežerou ryby a raci. Řeka pochová svou oběť. Tady by utopenec jenom strašil.

„Řekl jsem ti, abys ho pochoval," opakoval Keha svůj rozkaz. Byl nejvyšší čas, aby tělo zmizelo. Každou chvíli se může objevit někdo z osady a spojit nález s kouřovým znamením.

Lon už nic nenamítal a na nic se nevyptával, i když tušil, že světa znalý Keha ví o rysích lidech víc. Nechápal, proč není ochotný podělit se s ním o to tajemství. Co mu brání rozhovořit se o tom?

„A teď se vrátíme," řekl Keha, když Lon zasypal tělo zemí a přikryl kameny. Na chytání ryb je už pozdě a příliš teplo. Výhružně zvedl stařeckou, ale ještě silnou ruku:

„Nic jsi neviděl. V osadě ani slovo! Lidem, kteří zbytečně mnoho povídají, se nevede dobře."

Keha vypadal nespokojený. Cestou skoro nemluvil, jen sem tam padlo slovo o bezvýznamných věcech. Slůvkem se nedotkl toho, co Lona zajímalo ze všeho nejvíc. A tak se stalo, že nic netušící osada si aspoň několik dní začínajícího léta zachovala pokoj.

Večer, ještě než se osada uložila k spánku, vyšel kupec před chýši a řekl něco chlapci, který pobíhal kolem. Chlapec se rozběhl k jedné z nejbídnějších chatrčí. Zanedlouho vyšel ke kupci muž. Byl to Lon.

Keha na pozdrav neodpovídá. Vždyť je to jenom Lon, který nemá na těle ani pořádný kus ovčí kůže.

„Musím s tebou mluvit," usmívá se Keha. Lon je jeden z těch, kteří se podrobují jeho vůli, i když to dělá jen kvůli svým dluhům, a kupec toho využívá.

„Na jaře jsem ti dal dva hrnce obilí, pamatuješ se?" řekl najednou.

„Ano, Keho, je to tak."

„V zimě jsem dal za tebe šamanovi svazek kožešin za vyhánění zlého ducha, když ti loupalo v kloubech. Na to se taky pamatuješ?"

„Pamatuju."

„Tvá dílna leží u řeky, nedaleko posvátného místa. A kameny na výrobu zbraní jsi vzal ze dna právě v tom místě, které je tabu. Jistě si na to pamatuješ, vždyť to bylo dnes ráno. Jestli se o tom doví šaman, budeš muset dát oběť na usmíření. Máš na ni?"

„Ne, nemám," v Lonovi roste neklid.

„Ani podíl z úrody jsi šamanovi neodvedl," káravě pokračuje kupec. „Kdo ho dá za tebe?"

„Podíl si vzal šaman loni o svátku slunce."

„To se do toho přece nepočítá," usmívá se Keha, „to byla oběť pro duchy. Poslouchej, Lone… Mluvil jsem se šamanem. Řekl, že po smrti se do zaslíbené osady mrtvých dostane jenom ten, kdo nemá žádné dluhy ani vůči duchům, ani vůči lidem. Jenže ty obilí nemáš a novou úrodu jsi nesklidil. Ani kůže jsi nenalovil. Naopak, sám bys potřeboval vyměnit tu roztrhanou kůži, co máš na sobě. – Víš, nač teď myslím…?" pokračoval kupec po chvíli. „Na to, jak ti pomoct, Lone, zachránit tě před hněvem duchů a vyhnáním z osady… Zítra půjdeš do lesů za řekou…"

„Já, Keho?" zeptal se Lon nejistě.

„Ty, Lone," řekl kupec přísně. „Nebo vrať dluh!"

„Nechtěj to ode mne. Neposílej mě do končin horalů… Neposílej mě, protože tam zahynu!“ říkal vzrušeně a plival na všechny strany, aby od sebe odehnal neštěstí. „Je tam mnoho nebezpečí… kdo ví, co tam na mě čeká.“

„Ten, kdo tam čeká, mě zná. Proto tomu, koho já pošlu, se nemůže nic stát,“ uklidňuje ho kupec. Uvědomuje si, že teď je nejvhodnější čas, aby využil Lonovy lakoty.

„Získáš tím,“ pokračuje a šmátrá rukou pod plochým kamenem. Rychlým pohybem vytahuje ze skrýše kus mědi. S úsměvem ho podává Lonovi. „Ale jestli se budeš vytáčet, ztratíš kromě dluhů všechno,“ pokračuje a už se neusmívá.

Na Lonově tváři se objevuje nejistota, pokouší se odporovat.

„Ne, nechci,“ říká a uhýbá před kupcovým upřeným pohledem, obrací se k východu.

„Rozmysli si to, Lone!“ přemlouvá ho kupec. Chce se tvářit vlídně, ale nedaří se mu to. Skoro násilím mu klade měď do dlaně, kterou Lon zapomněl odtáhnout.

Lon ji chce vrátit, ale obavy a lakota jsou stejně silné; váhavě se zastavuje:

„A měděnou špici na oštěp a jehlici.

„Dobře. Špici a jehlici přídavkem,“ souhlasí Keha. „Tak už jsme se dohodli…?“

„Totiž…“ Lon se rozpačitě drbe ve vlasech. Přemýšlí, proč Kehovi tolik záleží na cestě do lesů za řekou. A jestli by třeba nemohl od kupce vymámit ještě něco jiného. „Když je to tak nebezpečná cesta, nevím, jestli bude žena spokojená… Jistě řekne, že…“

„To jí přece nesmíš vykládat. Nebude o tom vědět. S tím, co ti tam dají, se vrátíš ještě týž den… Tak se tedy rozhodni: Ano, nebo ne?“ Keha vztahuje ruku po mědi, kterou si už Lon strčil za kožešinu. „Nekličkuj jako liška, když hledá pod sněhem myš. Řekni rovnou, co bys chtěl navíc.“

„Z toho, co přinesu,“ říká pomalu Lon, „jistě budeš mít prospěch. Ale neštěstí může postihnout jenom mě. Já bych z toho žádný podíl nechtěl, ale když je tu takové nebezpečí…“

„Dobrá, dostaneš podíl. O všem, i o něm se domluvíme před cestou. Ale nezapomeň,“ připomíná Keha odcházejícímu Lonovi. „Tvůj osud je v mých rukou a v rukou toho za řekou.“

Druhého dne Amo zastavil Lona:

„Co od tebe chtěl?“

„Kdo?“ Lon se na něho překvapeně podíval.

„No přece ten kupec, Keha.“

„Jak víš, že se mnou mluvil? Viděl jsi nás?“

„Já ne, ale jiní,“ řekl Amo.

„Chce, abych mu prodal kamenné špice šípů,“ lhal Lon, sám nevěděl proč. Ví, že kdyby se nepodrobil Kehovi, šaman by se nad ním neslitoval a v dobách hladu by od kupce nic nedostal. Ani ostatní by mu nemohli pomoci, vždyť někdy v zimě sami nemají co do úst. Kehu potřebují všichni. Lon nechápe, proč je Amo na jeho rozhovor s ním tak zvědavý.

PÁTÁ KAPITOLA

S příjemným pocitem, že každý ranec trávy, který přinese, vrací býkovi sílu, chodil Amo po břehu Vydřího potoka. Tam, kde včera natrhal trávu, u vrbových keřů podél potoka, teď už není nic Všechno je rozryté, byli tam divočáci. Amo spolehlivě rozeznává stopu. Ach, ten zloduch, podryl kořeny a všechno rozdupal. A to si ten černý mizera vybral právě tu trávu, kterou má Tor nejraději. Tamhle za porostem snad ještě nějaká zbyla; kancovy stopy tam nevedou.

Amo obchází keře, vytrhává celé trsy trávy. Měl by ji nasbírat rovnou na víc dní, ale musí ještě nalovit ryby.

V zátočinách potoka, který přivádí do údolí vody malých lesních stružek, se pod vrbami lesknou tmavé rybnaté tůně, skrýše a loviště pro vydry, jejich hravé šplíchání a capáni na mokrém břehu

bylo slyšet jenom v noci. Teď byl jasný slunečný den, vydry spaly v dírách a nebylo po nich ani památky.

Když dorazil k strmému břehu, z něhož bouře vyvrátila starou olši, přešel po jejím povaleném kmeni až do středu potoka. Tam si dřepl s trojzubcem v ruce a čekal. A potom, když nabodl první a hned po ní druhou rybu a když se mu na trojzubci mrskala třetí, největší, usmál se rychlému loveckému štěstí. Otvorem pod žábrami je navlékl na větev vývratu. Třpytily se v měňavé hře slunce a stínů, nehybně visely nad hladinou. I když byly mrtvé, Amovi se zdály stejně pěkné jako zaživa; v očích lovce je kořist vždycky krásná.

Sklouzl do potoka a blaženě se převaloval v zelenkavé vodě. Ponořil se v chladivém stínu až po krk a díval se do listí, na němž se třpytily roztančené sluneční jiskry. Potom chvíli pozoroval, jak se na mělčině koupají ptáci s načechraným peřím a stříkají kolem sebe kapky vody.

Odrazil se ode dna a nechal se unášet proudem až do řeky, do níž potok ústil.

Pohroužený do hlasů řeky se málem lekl, když na břehu zašustěl porost. Hejno splašených ptáků.

Řeka se znovu uklidnila. Amův citlivý sluch zaslechl v jejím tichém šplouchání cizí zvuky. Okamžitě doplaval k podemletému břehu – k místu, odkud se před chvíli zvedlo švitořící mračno. Tam čekal pod převislou trávou, po hlavu ponořený do vody.

Hlasy. Tlumené, kvapné hlasy.

Zpod břehu nemohl nic vidět. Opřel se o kořen, rostoucí přímo ve vodě; přidržoval se trávy a mrštně se vyhoupl.

Rákosí je husté. Opatrně rozhrnul zelenou spleť – a díval se přímo na záda sedícího Kehy. S někým mluvil. Amo se spustil pod úroveň břehu, aby si ho kupec náhodou nevšiml. Protože na místa u řeky, kde má nastaveny noční návnady, je Keha velmi háklivý. Nerad vidí, když se tam někdo zdržuje. Snad proto, že loví na vzácné háčky, které má jenom on.

Amo poznal i druhý hlas. Byl to Lon. Z tlumených hlasů vytušil, že Keha a Lon mají nějakou tajnost a že by bylo lépe, kdyby ho nezpozorovali. Snadno se může schovat pod břehem. Snažil se zachytit hlasitější slova.

„No a zboží jsi přinesl dost?“ rozeznal Kehův hlas.

„Tadyhle, podívej se.“

Za tu krátkou chvíli, kdy na břehu ztichl rozhovor, sem tam něco cinklo. Zvuk kovu dráždil Amovu zvědavost.

„Víc neposlal?“

„Kdepak víc, říkal, že toho bylo málo,“ namítl Lon a připomněl Kehovi, že je čas, aby i on dostal odměnu.

„Dočkáš se. Část toho všeho jako by ti už patřila. Zatím se musíš spokojit s tímhle.“

Amo by byl rád věděl, oč se teď ti dva dělí.

„Z toho všeho pro mě jenom tolik?“ protestoval Lonův hlas.

„Nech to být!“ okřikl ho Keha. „Každému podle zásluhy. Zapomněl jsi na ostatní? Myslíš, že nám dávají zprávy a zapalují signály zadarmo? Cožpak si taky nezaslouží podíl?“

„Slíbil jsi víc.“

„Víc? To je mi novina!“ vyprskl potlačovaný smích.

„Za všechno, co jsem ti přinesl, se mi posmíváš?“ pustil se Lon do kupce. „Nezapomeň, že stěny tvé chýše mají uši…“

„No a? Neříkáš mi nic nového, to mají všechny.“

„Když prozradím v osadě, co ty uši slyšely…“

„Na, tumáš… tohle a ještě tohle. A přestaň už. Vždyť jenom tlacháš! Kabu sotva uvěří člověku, který potmě obchází chatrče jako stará baba a ustavičně poslouchá. Kdybych já začal Havranům povídat, co všechno jsi už pro toho za řekou udělal, bylo by to dlouhé povídání… Lone, kdyby se dověděli, co za ptáčka mají v hnízdě… Ale neztrácejme čas. Příště tě budu čekat za tmy zase na tomhle místě. Přijdeš? Nezapomeň, protože ani nebudeš vědět kdy a budeš mít šíp Černého v

zádech…“

Amo zapomněl na opatrnost, vyšvihl se výš ke kraji břehu a chystal se vyhlédnout. Neopatrným pohybem shodil hrudku hlíny; žbluňkla do vody. Nedopovězená věta zanikla v šustění kroků, stín kupcovy postavy padl na hladinu.

Amo se ani nepohnul. Chvíli čekal, potom se ponořil a nechal se unášet proudem podél převislého břehu, než se konečně odhodlal vylézt na břeh.

Od dlouhého pobytu ve vodě mu naskočila husí kůže. Lehl si na kámen, rozpálený sluncem, aby se ohřál, a přemýšlel. Ze všeho nejvíc myslel na to jméno…

Černý? Takové jméno slyšel poprvé. Kdo asi je ten Černý, když jím Keha Lonovi vyhrožuje? O čem všem to mluvili? A proč se mají sejít za tmy?

Amo se vrací, obloukem obchází místo, kde tuší Kehu s Lonem. Přebíhá od jednoho keře k druhému, přitisknutý k trávě se dostává přes louku a mělký potok až k místu, kde zanechal otep trávy a ulovené ryby.

Od rozhovoru v kupcově chýši chodil Lon na lov a na ryby jenom zřídka. Ani v dílně se dlouho nezdržoval; zmrzelo se mu štípat pazourková jádra, když stále častěji kolují řeči o měděných nožích a hrotech střel. Jaképak zbraně a nástroje jsou z kamene?

Kupec ho každou chvíli zval k sobě a žádal ho, aby mu pomohl sušit kůže, překládat zboží, nebo ho někam poslal. Lon, protože ho Bagu nevzal s sebou do letního ležení, plnil jeho rozkazy, hlavně když ho Keha pohostil nebo mu dal trochu obsidiánu na hroty šípů.

Keha věděl, že takové dary dokážou lakomého Lona proměnit v povolného služebníka. Nemýlil se; aby odměna byla stále častější, Lon se mu začal k různým službám nabízet sám, už se nebál cest za řeku.

Jak Lonovi přibývalo odměn za zjevné nebo tajné služby, stále víc se vzdaloval životu v osadě, kupec v jeho očích rostl. Když viděl, jaké bohatství vytlouká Keha kupčením, zdál se mu neobyčejně obratný. Není nic, co by si nekoupil nebo neprodal. O své práci u kupce mluvil Lon před Havrany jen v náznacích, ale dalo se vyrozumět, že se vydává na dlouhé cesty. Rybáři viděli nejednou plavidlo z nafouklých kůží odrazit od břehu u kupcovy chýše; Lon byl osamělým veslařem. Vychvaloval Kehu v osadě, a když zaslechl, jak se povídá, že on, Lon, se přátelí s bohatým kupcem, byl na to pyšný. Proto sebou až trhl nepříjemným překvapením, když mu Keha řekl, že je potřeba, aby se přidal k pastýřům a zůstal v letním ležení za Bílými skálami. Aby mu nemusel vysvětlovat proč, Keha řekl:

„Ten za řekou si to tak přeje…“ A hned, ještě než se mohl Lon vzpamatovat z překvapení a odporovat, se ušklíbl a dloubl do něho palcem:

„Neboj se, nebude to zadarmo.“

Klidný život u řeky vyrušilo něco neobvyklého. Do ranního ticha zadul roh a probudil osadu dřív než jindy.

Dnes se koná výměnný trh. Všechny cesty vedou na tržiště na louce u řeky, kde se u chatrčí rybářů a sběračů kůží už od rána kupí lidé.

Také hosté, příslušníci sousedních rodů, kteří přišli na trh, vstali dřív než ptáci. U břehu se pohupují vedle sebe úzká plavidla s nákladem obilí, obsidiánu, kůží, sušených ryb a lnu. Náklad na ně přeložili pod osadou z bachratých říčních člunů. Jinak by se do úzkých ramen horního toku Jižní řeky nedostali. Přišli ozbrojeni, ale i tak byli opatrní, v lesnatém kraji se drželi pouze toku řeky, pralesu nedůvěřovali. Ti, kdo byli zblízka, přišli pěšky a přihnali dobytek.

Tržiště ožívá. Hned na břehu rozložili na louce své zboží. Vzduch naplňují ostré pachy kůží, dobytka a nad ohni vůně opékaného masa. Muži se dohadují, rozšafně rozhazují rukama. Od vody zaznívá povyk cizích hlasů a nadávky veslařů.

Obnovují se staré známosti, kupci se objímají a poklepávají si po zádech. Ozývá se smích žen. Pro ně je to doba klevetivých radovánek, pro muže odměna za namáhavou práci.

Lidé, kteří se tu setkali, nedbají o to, jestli se znají nebo neznají. V tu chvíli se rozhovořili. Baží po novinkách. Vždyť od posledního setkání uplynul už celý rok. Zatímco rozkládali zboží, zahrnovali se otázkami a vyměňovali si zvěsti z horního i dolního toku řeky. Z čím větší dálky novinky pocházely, tím byly zajímavější.

Kupci zatím jen okukují a hodnotí. Čeká se na kupeckou karavanu z jihu, která sem přichází jenom zřídka a ovládá obchod se solí, mědí a jantarem. Kdoví kolika rukama projde to všechno, co sem posílá přímoří z jihovýchodu. Co všechno se vymění, než se hledané zboží dostane k Velké řece a od ní až sem do kraje pod Velkými horami, aby se vyměnilo za vzácné kožešiny.

Podle všech odhadů by sem karavana měla přijít dnes ráno.

Také lovci a sběrači kůží čekají na její zboží. Znepokojují se; už by tu měla být. Lovců je v osadě jen hrstka, ostatní muži vzhledem k pracím na poli a k pasení loví jenom zřídka. A lovci jsou na sebe pyšní. Pro ty, kdo běhají za stády, pro „strážce kravských ocasů“, mají jen pohrdlivý úsměv a jsou rádi, když je při obchodě ošidí. Snad se tak chovají také proto, že sami nikdy nezískají dost kožešin k obchodování.

Jenom Kehu meškání karavany neznepokojuje. Rozložil se na kraji louky. Také čeká, ale ne na karavanu. On jediný ví, že karavana nedorazí. A ví také, jak tím stoupne v ceně jeho zboží. Proto

počká, až na to přijdou i ostatní a ztratí chuť déle čekat.

Čas utíká, nikdo nepřichází. Radostné napětí z čekání pomalu opadává. Výměnu s kupci z jihu udělali už několikrát a kupci vždycky domluvenou dobu dodrželi. Nechali tu, co přinesli, odešli s tím, co dostali, i s příslibem, že příště, až přijde čas, přijdou znovu. Tak to bylo doposud.

Neklid vzrůstá. Kde je karavana? Kde uvízla?

Několikrát vylezli na nejvyšší strom a vyhlíželi tím směrem, odkud měla přijít. Nikde nic. Zklamaně bručí: Kvůli tomu jsme šli den a noc, abychom se teď se vším vraceli zpátky? Ale co jim zbývá… Vymění si zboží mezi sebou a rozejdou se.

Začíná výměna. Vzrušené hlasy oceňují a nabízejí:

„Dám obilí…“

„Kožešin takhle vysoko…“

„Dva hrnce loje…“

„Ženu…“

Někteří zběhlejší využívají pří výměně novějšího způsobu – přepočtu kožešin na ovce. Hromada vybraných kůží dohodnuté velikosti má cenu ovce. Oceňují a smlouvají, že tamta věc má cenu tolika a tolika ovcí, což podle zrakového odhadu je tak a tak vysoká hromada kožešin. Málokdy se spletou.

Zkušený Keha ví, že přišla jeho chvíle, kdy by měl nabídnout své zboží. Sotva ho vyložil na pult z plochých kamenů, lidé se k němu rozběhli. Shlukli se kolem a dívají se na hromádku výrobků z mědi.

Keha dobře zná lidi zpod Velkých hor. Navštěvoval jejich osady a vždycky měl mezi svým zbožím několik věcí z mědi. A té není nikdy dost. Kdo ji má, má všechno. Neztrácel čas nabízením a nikdy se nepouštěl do dlouhých obchodních tahanic. Jeho zboží se nabízelo samo a on jenom čekal na nabídky. Když bylo zájemců o tutéž věc víc a on viděl, že od koupě neustoupí, rychle zvyšoval cenu. Byli to obyčejní prostomyslní lidé, nepřipravení na jeho kupeckou obratnost a prohnanost. Také teď je zlákala měď a nabízejí i to, co před chvílí vyměnili s jiným. A Keha nespěchá, vždyť obchod mu neuteče, vybírá z hromádky spony, jehlice, náramky, hroty střel a zvedá je nad hlavu, aby všichni viděli.

Obchod se rozběhl. Snad ještě rychleji než se uspokojí touha zájemců nakupovat, vzrůstá u Kehových nohou hromada vykoupeného zboží. Obchod jde dobře a Kehu to těší.

„Z cesty! Z cesty! Uvolněte místo šamanům!“ upozorňuje vzrušený hlas ty, kteří neustoupili dost rychle před blížícím se hloučkem šamanů.

Sešli se ze všech koutů kraje. Ověšeni amulety, vystrojeni magickými provazy a přívěsky, poutali pozornost.

Napřed chvíli seděli v ústraní. Mluvili o mnohém – o duších, o zvláštních znameních, o předcích, o všem, co se týká nepozemských věcí. Jenom o tom, co je sem všechny přivedlo, neřekli ještě ani slovo.

Teprve později, když takovými rozhovory podle vžitého zvyku uctili jeden druhého, přešli jen tak mimochodem od duchovních řečí k pozemským věcem.

Rozvázali pytle s posvátným haraburdím.

„Chcete zahnat nemoc a hlad? Zlé duchy? Zastrašit ptáky, aby nevyzobali osivo? Nedojí vám krávy?“ vyvolávali. „Se vším si poradíte dík posvátným amuletům.“

Ženy se kolem nich shlukly. Zadní se tlačily na ty, které klečely vpředu. Šeptem se domlouvaly a potom se uctivě zeptaly:

„Co stojí tyhle zázračné amulety?“

„Jak můžete mluvit o ceně svatých věcí? Cožpak je to kaše? Nebo ovce?“ zhrozili se šamani a přísně se podívali na ty, které se ptaly. „Kolik za ně kdo dá, tolik štěstí mu přinesou. Někdo hrnec sádla, jiný dva nebo víc, každý podle své zbožnosti.“

Ženy šeptem počítaly. Potom si vybraly po jednom.

„Tak málo na odvrácení tolika neštěstí?“ šamani viditelně projevovali svou nespokojenost. Vždyť sami přišli s amulety jenom kvůli nim, kvůli jejich dobru, třebaže v osadách mají dost vlastních šamanských starostí a povinností. A co z toho mají? Aby se duchové nerozhněvali ještě na ně, že za tak málo prodávají jejich přízeň a pomoc. Ještě si rozmyslí, jestli by jim ty posvátné věci neměli prodávat dráže. Vždyť který z duchů by se nerozhněval, když se, doví, jak málo stojí o jeho pomoc. Cožpak jim dosud sloužil špatně? Mohou si na něho stěžovat? Kdyby se duchové rozzlobili, bylo by zle. A výstražně zvedají ukazováky. Proto ať se nikdo neodvrací od darů duchů…

Ženy se už neradily, už nepočítaly, jestli na to mají; rozebraly všechno, co jim šamani nabízeli, a potom se rozešly. Šamani také.

Zboží vyměnilo majitele. Všichni, i ti, jimž se obchod nevydařil, se utěšili bohatým jídlem, neboť tím – jako každá významná událost – obchod končil. Najedli se k prasknutí, na zdar příštího setkání za rok.

Ale hodování samo nebylo nejdůležitější. Hlavní bylo, co si při něm řekli. Nevyměnili si jenom zboží, ale také vědomosti a zkušenosti. Jeden druhému poradili, které rostliny se hodí na léčivé odvary, na kaše a které na barviva. Od jiných se přiučili lépe obdělávat půdu. Některé koumácké duše prozradily tajemství výroby veselé vody, jejíž zázračné vlastnosti nejen sami uznávají, ale ocení je snad i budoucí pokolení. Vyměnili si pověry a zvyky, vtipy a rodové průpovídky. Hovor žen se stočil i na to, jak se kde oblékají, co se kde nosí… To všechno, nové znalosti a zvyky, přinesou s novým zbožím do svých domovů.

Havrani ještě pořád čekali na kupce z jihu. Každý den vystoupil někdo z nich na blízký kopec a rozhlížel se po kraji. Jenom za bouřlivých dní a tehdy, když mlha zahalila kraj, na výhledy nechodili. Každý večer uvažovali, zda se neobjeví příštího dne.

Ale dni přicházely a odcházely a cesta podél řeky zůstávala prázdná.

Amo se víc než o vlastní žaludek stará o to, aby Tor neměl hlad. Nikdy k němu nepřijde s prázdnýma rukama, vždycky s hrstí svěží trávy nebo hlíny, kterou Tor olizuje jako lidé sůl. Pokaždé, dokonce i v zimě, kdy nebylo po ruce dost krmiva, přinesl nějaký pamlsek, a Tor mu ho žral z ruky, Amo věří, že to už dlouho nepotrvá a odejde s Torem ke stádu do letního ležení. Vzpomíná na minulá léta v táboře pastýřů; měl se tam dobře. Celý den a někdy také v noci byl u stáda, ale i tak si našel čas na lov. Nikdo ho neposílal na pole, a když se na něho někdy Bagu rozkřikl, od toho to lehce snesl.

Dni ubíhaly. Nic se nezměnilo. Jenom v osadě vzali všichni na vědomí, že býk už je zdravý. Boky se mu vyplnily, žebra se už nedají spočítat. Chodí teď skoro všude s Amem, který mu nechává otevřenou ohradu, aby se mohl volně pást, a zavírá ho jenom na noc. Tor se do ohrady vždycky vrátí.

Jednou se stala podivná věc. Tor ráno v ohradě nebyl.

Amo ho hledal po všech koutech, rozčileně běhal mezi chatrčemi, ven a zase zpátky do osady, málem začal kdekoho podezírat. Když však vyšel ještě jednou za palisádu a seběhl po pěšině k řece, uviděl Lona, jak jde nahoru, a býk za ním. Amo se k nim rozběhl přes louku.

„Tady ho máš. Viděl jsem ho u řeky. Solí jsem ho přilákal, aby se nezatoulal do lesa. Co by si tam sám počal?“

Amo plácl býka po šíji a skoro žárlivě sledoval, jak Lonovi olizuje slanou dlaň. Amo se rád chlubil, že zná všechny býkovy zvyky a nápady. Ať štípou mouchy, nebo dorážejí psi, Amo vždycky uhodne, co Tor udělá. Ví, kdy zvedne ocas a rozběhne se. Nebo kdy neobejde překážku, ale vrazí do ní jako beran. Kdyby se pustil do medvěda, i toho by přimáčkl ke skále. Teď však neví, co za nápad se to zrodil a vězí Torovi v hlavě.

„Děkuju ti, Lone,“ řekl vděčně Amo. Už se zbavil nedůvěry, kterou začal vůči Lonovi pociťovat od onoho rozhovoru vyslechnutého u řeky. Přece jen mu křivdil, když si o něm myslel to nejhorší.

„Začíná utíkat,“ upozornil ho Lon, „hledá stádo. Dávej na něj lepší pozor. Co když jednou uteče nadobro?“

„To by Tor neudělal,“ zapochyboval Amo.

„Všechno se může stát. Jestli ho zvětří vlci, můžeš se s ním rozloučit navždycky.“ Lon se na chvíli odmlčel a potom šťouchl Ama do ramene: „Víš, že by tě za to mohli potrestat?“

„Mě? Za co?“

„Za to, že jsi nezavřel ohradu.“

„Večer jsem ji zavřel. Býk utekl sám! Sám!“

„No no, jen ne tak zhurta. Já vím, bylo to tak, ale ne každý ti uvěří… Ale víš co, Amo? Poradím ti něco. Býk je přece nejen tvůj, ale taky můj, patří celému rodu… Tak poslouchej!“ pokračoval důvěrně Lon. „Až bude měsíc kulatý, máš spolu s pastýřem, který přijde z ležení, odvést býka k stádu. Tak to řekl Bagu, vid?“

„Ano, tak,“ přisvědčil Amo.

„Nebude to pozdě? Co když do té doby Tor, který je už teď plný síly, ohradu proboří a uteče? Zahyne, protože cestu k stádu nenajde.“

„Co tedy dělat?“

„Moch přemluví náčelníka, aby se už nečekalo, abych ti býka do ležení pomohl odvést já. Tor je už dost silný, cestu vydrží. Mohlo by to být třeba zítra. Můj přítel Keha,“ Lonovi nedalo, aby se nepochlubil svými styky s kupcem, „to s Mochem domluví.“

„Co tomu řekne Bagu? Bude se zlobit.“

„Proč by se zlobil? Kdyby věděl, že se býk tak brzy uzdraví, jistě by už pro něj poslal. Říkám ti, bude rád, když ho uvidí mezi kravami… A z toho, co se stalo dnes, si nedělej starosti. Bagu o tom ani nemusí vědět. Já mu to nepovím, no a ty u něho za mě ztrať slovo, aby mi dovolil zůstat s vámi v ležení.“

Amo ještě váhal. Lon ho však nepřestával přesvědčovat, že to tak bude pro býka nejlepší. Opravdu by mohl jedné noci zmizet navždycky. Jako pokaždé, když se řeč stočí na péči o Tora, Amo zapomene na všechno. Souhlasil.

ŠESTÁ KAPITOLA

Pastýři tedy přišli do nového ležení. Usadili se u zátoky Sluneční řeky, která se od horního toku u osady lišila pouze tím, že ji posítily přítoky a že se v ní hemžilo ještě víc ryb. A na březích rostla tráva kravám po břicho.

Zdomácňují tady. Jedni stavějí v zátočině řeky přístřešky z toho, co les a země dá, druzí jsou u stáda. Ti u řeky kladou sítě. Ženy u chatrčí mají vždycky nějakou práci a kolem nich se motají děti, smějí se nebo pláčou. A ten, komu se podaří uniknout všedním povinnostem, vezme toulec plný šípů, přehodí si luk přes rameno a vydá se k řece na lov vodních ptáků.

Nad lesem se převaluje kouř pastýřských ohňů, v porostu se černají těla krav. Pastýři je mají celý rok, ba skoro celý život na očích, proto je dobře znají, a přestože neumějí počítat, snadno přijdou na to, když se některá zatoulá. Vodí je na pastvu, kde je nejlepší tráva. Když už ji krávy spasou, samy si najdou novou. V poledne napasené jedna po druhé odbočí do stínu a přežvykují.

Večer jsou všichni pohromadě. Unavení a najedení se rozloží u společného ohně. Pod ochranou malých hliněných fetišů, které si s sebou přinesli na zádech, pokud zrovna nebudou mluvit o stádu, vzpomenou si na osadu nebo na něco, co bylo dávno. Snad si připomenou něco z vyprávění starých, ožijí řeči o jejich křídlatém božstvu Velkém Havranovi, o dobrých i zlých duších a o mnoha jiných nepochopitelných věcech. A potom za odfukování stáda, které se uložilo a přežvykuje nedaleko nich, upadnou do spánku, plného známého šumění lesa a řeky.

Tak to bývá mezi pastýři.

Amovi plynou první dni mezi muži Baguovy pastýřské skupiny. Je mu, jako by se vracel k starému známému životu, do dob ještě před cestou za Velké hory, kdy jako chlapec pomáhal zahánět stádo. Teď už nosí mužskou zbraň a ohání se jí jistěji než kterýkoli z jeho druhů. Proto ho Bagu určil za svého zástupce. Luk a oštěp mu Bagu daroval, když ho přijímali mezi muže. Jenom s nožem a hroty šípů to bylo horší, protože Amo už nebyl spokojený s kamennými a o měděné byla v kraji nouze. Kupci se pod Velké hory odvážili málokdy, raději rozprodali zboží tomu, kdo byl blíž a lépe zaplatil.

Co ho tady čeká?

Skoro ze všeho nejlepší je ležet v trávě, dívat se na oblohu a pozorovat nebeská stáda obláčků – beránků. Kdo ví, kdo je pase? Ale vždycky se jeho pohled vrací k pozemskému stádu. Nikdy nemůže pozorovat dobytek tak dobře, jako když se popásá před ním. Dívá se na krávy, jak se ohánějí ocasy, soustředěné jenom na trávu. Nepostojí, chodí z místa na místo, aby si vybraly podle vlastní chuti. Kouř ohníčku se lehce vznáší v ranním vzduchu, teplo příjemně proniká až ke kostem, zvuky chroupané trávy přivírají víčka.

„Tak vidíš, Amo, pastva tady není nejhorší," vyrušil ho Bagu, který v lehké obuvi z kravské kůže opatrně a nehlučně obešel stádo. Je to marné, i když pase, nezapře se v něm lovec. „Tráva po pás, vody dost," pochvaloval si. „Tor se tu nebude mít špatně," uvažoval dál a díval se na býka. Očima ohmatával mocnou šíji, pevné svaly, hru světla a stínů na hladkých slabinách, kostnatou hlavu a rohy; tělo hýřící silou. „Je to náš jediný plemeník. Musíme se o něj dobře starat, střežit ho jako oko v hlavě."

Jenom krav má náš rod málo, uvažoval pro sebe Bagu. Jak by bylo dobře, kdyby na konci Léta, až se vrátíme do osady, bylo stádo větší než na začátku léta. Ale to je nemožné. Naopak, musí se počítat spíš se ztrátami, které se telením nenahradí.

Bagu pomáhá Utě. Mísí hlínu. Jak vidět, odchodem z osady se mu nepodařilo zbavit se domácích prací. Dělá to nerad, vždyť to není práce pro muže. Kdo bude chránit stádo, když ho napadne nepřítel, a on místo zbraně bude mít v rukou hlínu? Rozmrzele pozoruje své ulepené dlaně, a jak se mu stává vždycky, když musí pomáhat Utě kolem chatrče, zasteskne se mu po lovu. Vzpomněl si na živé kožešiny, které ještě běhají po lese, na zbrusu nové šípy se špicemi z obsidiánu. Nestačil je ani pořádně vyzkoušet a dostal náramnou chuť vytratit se od práce na den, dva dni do pralesa.

Přesně v té chvílí, jak se domluvili, procházel kolem Amo.

„Ty se mnou nepůjdeš?" zeptal se zahliněného Bagua a zamával oštěpem.

„Pst!" ukázal Bagu prstem přes rameno k chatrči, „Uta obnažuje stěny. Musím nanosit hlínu. Zlobila by se, kdyby věděla, že místo toho jdu na lov. Když se rozhněvá, bývá horší jídlo."

Amo vyřešil situací tím nejjednodušším způsobem.

„A co kdybych ti s hlínou pomohl já?!" zvolal tak hlasitě, aby to uslyšela i Uta. „Ale nezapomeň na luk," dodal potichu a drcl do Bagua,

„Dobrá,“ rozzářil se Bagu udivený tím, že na tak jednoduchý úskok nepřišel sám. „Počkej, přinesu koš na hlínu. A přestaň se smát, nebo se Uta dovtípí a ty půjdeš na lov sám.“

Teď mají plné ruce práce s dokončením chatrče; Uta nerada vidí, když Bagu chodí na lov. Proto se Bagu uchyluje ke lsti. Oblékl si kožešinu a s předstíraným zájmem o Utinu nedokončenou stěnu vzal koš a tím nejpřirozenějším hlasem ženě vysvětlil, že jde k řece pro hlínu.

„Vida,“ změřila si ho nedůvěřivě. „Proč si bereš kožešinu, když je teplo?“

Pod kožešinou měl Bagu schovaný luk, proto předstíral, že pro samý spěch neslyší ošemetnou otázku, a rychle zamířil k řece.

Stačilo seběhnout po svahu a byli u vody. Bagu se labužnicky nadechl. Vůně trávy a řeky vystřídala pach mokré hlíny u chatrče. Z břehu chvíli pozorovali bílé záblesky rybích břich. Stačilo by ponořit několik vrší a bylo by plno ryb, snad i vydra by se chytila. Ale to bude práce na zítřek, dnes musí ulovit jelena. A hlína počká, usmívá se Bagu.

Usmíval se i potom, když přeplavali na druhý břeh. Až sem moc jeho ženy nesahá. Uta Bagua ráda podezřívá. A nic mu nepomůže, ani kdyby se přetrhl, ničím ji nepřesvědčí, že podezřívání je zbytečné. Nakonec z něho vytáhne všechny tajné myšlenky. A to jenom proto, aby mu to mohla zakázat. Velký předek udělal chybu, že mu tenkrát, když chtěl ženu, tak rychle vyhověl. Kdybych já byl Velkým předkem, pomyslel si ve chvíli, když se s ním Uta hádala, zařídil bych, aby se lidem jejich žádostí nesplnily hned. Dal bych jim čas na rozmyšlenou, jestli to, co dělají, chtějí doopravdy a na jak dlouho. Protože lidé chtějí obyčejně to, co nemají, a když to mají, chtějí zas něco jiného. Já jsem chtěl ženu jenom tak dlouho, dokud mi ji Velký předek nedopřál. Teď by se mi zas hodilo něco jiného. Jenže už je pozdě a nikdo jí za něco jiného nevymění…

A tolik by toho potřeboval.

SEDMA KAPITOLA

Nikde a s ničím na celém širém světě si lidé ani zvířata nemohou splést hlas, který té noci slyšeli z druhého břehu řeky. Zlověstný a truchlivý se dlouho zvedal a sílil, na okamžik se v nejvyšším tónu zastavil. Potom kvílivé velebeni noci doznívalo, dokud úplně nezaniklo. Stejné hlasy často poslouchali v zimě pod palisádou osady. Volání po živém mase.

Muži leželi a naslouchali. Znovu ten osamocený zvuk kdesi ve žlabu za řekou. Stádem přeběhl neklidný pohyb; větří svého odvěkého nepřítele.

Hlas se opakoval. Volal. Další, ale dálkou tlumené hlasy. Volání a odpovědi. Nejasná, děsivá představa šedých dravců, domlouvajících se v měsíčním svitu. Jeden z nich se vlčím způsobem dověděl o stádu a teď přivolává ostatní. Vždycky to tak začíná. Sotva se dostanou ke stádu, nic ho nezachrání. Budou číhat, přikrádat se jako zlá nemoc. Neodejdou, dokud ho nevyplaší, neodloučí kus od kusu, neroztrhají a jeho pozůstatky nerozvlečou po lese.

Ráno nebylo vlky ani vidět, ani slyšet.

Bagu zná jejich zvyky, ví, že jsou ještě daleko, nezaútočí, dokud se tato strašná společnost nesejde. Teprve se svolávají, hledají cestu. Ale brzy se objeví. Shromáždil pastýře.

„Vlci blízko ležení, to je neštěstí,“ řekl.

„Neměli bychom se vydat po jejich stopách?“ ptali se.

„Ne, nemůžeme. Hon na vlky by nás odvedl příliš daleko od stáda. Vlci by se mohli vrátit, obejít nás a napadnout ho. Tak bychom se všech natrvalo nezbavili. Byli by ještě opatrnější a zákeřnější.“

„Jestli ucítili stádo, stejně ho napadnou,“ přesvědčoval ho Amo. „Buď stádo – nebo vlci. Kdo útočí, je ve výhodě…“

„Máš pravdu, Amo,“ rozhodl se Bagu. „Zaútočíme první. Ale po lese vlky honit nebudeme. Včera jsem stopoval srnu,“ pokračoval. „Našel jsem ji ve žlabu za řekou. Jenom kosti… Nic víc než kosti: všechno ostatní bylo sežrané, dokonce i kůže. Odtamtud přišlo to první osamělé zavytí.“

Dál už Bagu nepokračuje. Našel způsob, jak se vypořádat s vlky; ostatní o tom zatím nemají ani potuchu. Jestli to dopadne dobře, nezůstane jediný vlk naživu. Ted dává Bagu jen příkazy: Ten a ten nasbírá do koše kravský trus, tamti přinesou kravské rohy a kůže.

Přebrodili se na druhý břeh a Bagu je zavedl na místo, o němž před chvílí mluvil.

Byl to úzký zářez do kopce sevřený ze dvou stran příkrými skalami, ale na jednom místě dostatečně prostranný, aby se tam mohl rozložit malý tábor. Ano, dnes tu bude tábor, zvláštní tábor.

Bagu přikázal nanosit hromadu suchého dříví. Ze svého plánu jim ještě neprozradil nic. Ani se ho neptali; Bagu ví, co dělá. Ochota a rychlost, s níž plnili jeho rozkazy, prozrazovala, že sami přišli na to, že se tu chystá něco pro ně mimořádného a velmi důležitého. Napřed od vchodu do úžlabiny na všechny strany paprskovitě rozházeli kravský trus.

„To přivolá vlky ze všech koutů lesa," vysvětlil jim Bagu.

Potom přitáhli k přichystanému nočnímu ohništi kusy dřeva, na ně navlékli a trávou vycpali kravské kůže.

Když se setmělo, Bagu přidusil oheň, nechal svítit jen několik žhavých polen.

„Vy se vyškrábete na skály," řekl pastýřům. „Je v nich dost úkrytů pro všechny. Rozestavte se tak, abyste měli dost místa k napnutí luku. Já zůstanu tady u vycpaných krav a u ohně jako návnada."

Udělali to. Nehlučně se vyškrábali nahoru a jako stíny se přilepili ke stěně. Vzduch ohřátý ohněm stoupá z úžlabiny vzhůru; podle pachu je vlci neobjeví.

Amo se chtěl přidat k Baguovi, ale beze slova poslechl a zamířil k hrdlu strže, kam ho Bagu poslal. Našel si místo hned u vchodu v trhlině do skály – skoro dvě mužské výšky nad zemí. Tudy pod ním, hrdlem úžlabiny, musejí vlci přijít, tam je přivede pach trusu. Tudy pod ním projdou, až zvětří oheň v ležení. A tady jim musí zabránit, kdyby se pokoušeli z pasti uniknout.

Opřel se zády o skálu, do ruky vzal luk, na výčnělek položil šípy. Potom se podíval k doutnajícímu ohni a na tmavá těla krav. Kdyby nevěděl, že jsou vycpaná, ani by nevěřil, že nejsou živá. Bagu nejlíp ví, jak jsou vlci prohnaní; chce je vlákat do této kamenné pasti. Aby uvěřili, že je to ležení krav, musí u nich být pastýř a strážní oheň.

Soumrak se pomalu měnil v tmu. Ale vlci nepospíchali, do noci je času dost. U ohniště vládl klid, také okolí vchodu bylo mírumilovné a nehybné, lísteček se nepohnul, větvička nezapraskala. Vzdálené pravidelné žbluňkání řeky odměřovalo čas.

Měsíc svítil, ale Amova postava se neodrážela od osvětlené skály, protože seděl v tmavém stínu, vrhaném výstupkem, a byl v přímé čáře s hrdlem strže. Mohli by ho tam vlci zpozorovat? I když vlk vidí ve tmě lépe než člověk, jistě nedokáže v tom tmavém místě proti pozadí osvětlenému měsícem rozeznat něco víc než rozmazané stíny.

Skála byla s narůstající nocí stále chladnější, strnulé údy tuhly zimou. Amo napínal sluch; čekal na šustivý zvuk přicházejících tlap.

Očekávaná návštěva přišla až v druhé polovině noci. Amo soustředěně pozoroval matné jiskření měsíčního svitu na skále a tmavé stíny keřů. Najednou zaslechl šelest větviček, otírajících se jedna o druhou. Šelest se ozval jenom jednou; Amo nedokázal přesně odhadnout místo, odkud přišel.

Ještě chvíle – dlouhá a napínavá – a vtom se mu zdálo, že se stébla metlice rozhýbala. Vzápětí se z nich vynořil stín světlejší než tma pod skálou. Pohnul se? Nebo to bylo klamné zavinění světla a stínu?

Zprvu to byla jen sotva se pohybující neurčitá skvrna, teprve postupně, jak se oči rozhleděly, dostávala tvar. Hlava skloněná k zemi šla po stopě, tělo se pomalu sunulo kupředu.

Najednou se dravec zastavil, očima našel to, nač ho upozornil čenich. Těla u ohně.

Stín byl na krátký dostřel šípu, ale Amo se ani nepohnul. Jeden vlk je málo – buď celou smečku, nebo nic. Tušil, že v dravci bojuje opatrnost se žravostí.

Zavětřil. Není pochyby, ucítil kravské kůže. Potom váhavě a tiše ustoupil. Znovu se vrátil, zastavil, naslouchal a obcházel hrdlo úžlabiny. Najednou zmizel. Amo ještě zaslechl, jak se tlapy

vzdalují. Snad navždy.

Amo je zklamaný. Mohl vystřelit, aspoň na toho jediného… Ne sluchem, ale celým tělem naslouchal a naslouchal… Ani praskání větviček, ani šelestění trávy, ne, nic podobného…

Nad hlavou mu přeletěl netopýr, kamsi zmizel, zapadl do skal. Strž zalévalo měsíční světlo, ale nic se v ní nepohnulo. Tolik chtěl znovu spatřit ten tichý stín a zamířit na něj. To přece není možné, aby se nevrátil, pomyslel si. Neodolá živým pachům, které vyčenichal ve strži, nezřekne se toho, co viděl u ohně. Amo jenom stěží přemáhá pokušení opustit místo, slézt dolů a přesvědčit se, zda se ten očekávaný nepotuluje někde nablízku. Určitě, určitě se sem ještě vrátí, uklidňuje se. Nezbývá, než věřit, že to byl vůdce a že se vrátil pro smečku.

A přece! Ťap, ťap, slabě zaznělo na skále. Zvláštní zvuk, tichý jako vánek, zastaví dech v Amových plících…

Vysoká stébla se rozhýbala. Proti osvětlené skále se naprosto zřetelně rýsuje zvednutá hlava s ušima směřujícíma dopředu.

První vlk! A co za ním? Tam z trávy, přímo proti nočnímu nebi, vystupují ze tmy další. Větří naplno a přibližují se k místu se skomírajícím ohněm. Amo je rychle přeběhl očima; tolik čenichů pohromadě, ty věru všechno vyslídí! Pohybují se lehounce a kradmo; v půlkruhu uzavírají východ. Uprostřed trup vyčnívající nad ostatní – to je vůdce.

Amo vyhlédl z úkrytu a spatřil těla ležící v osvětleném kruhu u ohně. Čekal, že se každou chvíli jedno z nich vymrští a uskočí ke skalní stěně… Ale tam je klid, jako by těsně u ohně ležel kus dřeva. Ama zamrazilo. Snad neusnul? U Bagua je možné všechno. Co když počínání vlků špatně odhadne a nestačí vyskočit dřív, než se na něho vrhnou? Amo má pocit, jako by se bál právě toho, co si netrpělivě přál, aby se už stalo.

Ten nejmohutnější vpředu je už jenom několik kroků od Bagua.

Konečně se to stalo. Vlci zaútočili.

Téměř současně se odlepil od země Bagu. Udělal to tak nečekaně, že si Amo nestačil uvědomit, jak rychle se skokem a švihnutím oštěpu dostal do bezpečí na skále.

Vůdce smečky skočil naprázdno. Na místě, kde před zlomkem vteřiny ležel Bagu, zůstala jen odhozená kožešina.

Šedý půlkruh se hnal na ležící krávy. Právě na to muži čekali. Ale na skalách se ani potom nic nepohnulo. Jenom dole pod Amem cosi zapraskalo, vyskočily plamínky. Uviděl, jak se zakously do tmy, vysoko vyšlehly a uzavřely past.

Teď přišla jejich chvíle. Baguova střela zasáhla toho nejbližšího a Amovy střely připravily o život vlky, kteří se obrátili a pokoušeli se uniknout. úžlabina se naplnila šípy, další a další se zarývaly do vlčích těl. Vrčení a vytí se mísilo se svištěním střel. Úlohy se vyměnily. Teď byli útočníky ti ve skalách. Vlci se marně pokoušeli vyšplhat se na stěnu, z níž slétala smrt. Bezmocně chňapali po střelách.

Prořídlá smečka přestala bezúspěšně útočit na skály, v tísni hledala cestu k úniku, obrátila se a běžela tam, odkud přišla – k východu. Až u plamenů se zastavila.

Muži vytahovali z ohně žhavá polena a házeli je na zmateně pobíhající vlky. Vypadalo to jako obřad zahánění zlých duchů.

Rozdráždění, ohněm oslepení vlci skákali ze strany na stranu, sekali zuby po poskakujících a dorážejících mužích. Oheň, to bylo něco, s čím neuměli bojovat. Strž se naplnila vytím a bojovým křikem. V rozmetaném popelu a uhlících, v pachu spálené srsti křepčí a zmítá se chumáč šedých těl. Stíny se míhají a míhají… A déšť šípů stále houstne. Muži střílejí, střílejí bez míření…

Nepřestali, dokud hlasy a pohyb na dně úžlabiny neztichly.

Tak skončili vlci.

Druhého dne večer vznikl mezi pastýři rozruch nad nejnovější zprávou, že Bagu chce rozšířit stádo tím, že nabídne sousednímu rodu výměnu kožešin za dobytek.

Namítali: „Bagu, dobře víš, že jediná kráva má cenu veliké hromady kožešin… Kde je vzít? Kdo ti dá krávu za kožešiny, které ještě sedí na tělech zvířat a běhají po lese?“

„Nalovíme je…,“ překvapil pastýře Bagu.

Pochybovali.

„Kdyby tak myši měly větší kožich, snad by se to povedlo,“ zasmál se kdosi.

„Pastýřský bič je nebezpečná zbraň, i rysa uloví,“ přidal se další.

„Nebo kdyby tak přišly lišky, svlékly kožichy a složily nám je u ohně na hromádku . .“

Ostatní to nevydrželi a vyprskli smíchy. Bagu měl co dělat, aby přemohl hněv, a zeptal se:

„Rád bych věděl, co je na tom k smíchu?“

„Chtěli bychom vědět, jak budeme lovit medvědy. A jak je budeme střílet bičem – přes čumák, nebo přes ocas?“

Bagu požádal zvednutou rukou o ticho.

„A proč by lišky nepřišly?“ zeptal se tak samozřejmě, až je to rozzlobilo. Nač takové řeči? Copak je má on, Bagu, za usmrkané kluky? Kdo to jakživ viděl, aby zároveň pásli i lovili? Tak hloupá myšlenka se nezrodí ani v zamrzlé medvědí kotrbě.

Bagu se nevzdává, vždyť je všechny dobře zná, jedny z cesty za Velké hory, ostatní od té doby, co je vrchním pastýřem. Překonají sami sebe, jenom je musí přesvědčit. Hle, ten naproti němu. Náruživý lovec. Když přijde na vlčí stopu, po nocích bude číhat, dokud vlka neskolí. Jeho soused je zase dobrý stopař. A vedle něho okusuje kost Amo. Bagu si vzpomněl, jak ho ve Velkých horách učil klást pasti. Je bystrý, snad to ještě nezapomněl. I ostatní, když je přesvědčí, uloví všechno, co běhá po lese.

„Co se zlobíte…? Proč by lišky nepřišly,“ opakoval, „když je přivoláme do pasti? Každý večer zaženeme stádo do ohrady. Obejdeme pasti a vybereme je… Neříkám to do větru. Rod se rozrůstá, malé stádo ho neuživí. Víte dobře, že čím víc hromad kožešin, tím víc krav, telat a mléka.“

Pastýři si při pohledu na přesvědčujícího Bagua myslí, že je to muž, kterému je radno věřit a spolehnout se na něho. Na světě není nic, s čím by si nedovedl poradit.

„A teď mi řekněte, jestli se to vyplatí a jestli budete mít dost vytrvalosti a chuti přes den pást a večer líčit a vybírat pasti.“

„To víš, že to dokážeme,“ ozvaly se hlasy.

Pastýři dávají jeden návrh za druhým. Bagu mluví o svých zvláštních pastích na lišky – sám je vymyslel. A ostatní se nabízejí, že je hned vyzkoušejí.

„Dobrá,“ říká Bagu, „náčelník Kabu z toho bude mít radost…“

U ohně se zastavilo světlem přilákané tele. Pastýři ho obstoupili, hlučně se bavili; žertovali, že tele přišlo říct, že je proti, že bude v noci raději přežvykovat než líčit pasti. Smích neměl konce.

Jeden z nich přistoupil k teleti, zatvářil se důstojně a ukázal na strom před sebou:

„Hej, Havrani, naskládejte tak vysokou hromadu kůží, jako je tamhleten strom, a tele bude vaše,“ hlasitým vyvoláváním napodoboval kupce.

„Podívejte se na něj,“ upozornil kdosi veselé obecenstvo, „celý Keha!“

Pastýřův hlas, pohyby a výraz připomínaly chamtivého kupce. Pochopili směšnou hru a přidali se. Převracením očí předstírají zhrození nad vysokou cenou, rukama zvednutýma ke kolenům ukazují velikost pomyslné hromádky kůží, kterou by dali za tele.

Pastýř „Keha“ odmítavě zavrtěl hlavou. Kupující žalostně vzdychají, zvyšují nabídku, ukazují rukama stále výš, až k pasu. Ale nedohodnou se.

Vydřiduch „Keha“ nemá zájem, zívá. Rukou přerušuje obchodní handrkování. Chystá se k odchodu.

„Koupíme, koupíme ho,“ předstírají dál zájem. Zaujati hrou se přemáhají, tváří se vážně, i když se jim tváře nadouvají, jenjen vyprsknout smíchem. „Tele je pěkné a moudřejší než ty, dáme ti za něj celou hromadu měkkých kožešin…“ Už se neovládli. Chechtali se, až se za břicha popadali. Několik z nich, když se jim pro samý smích nepodařilo trefit utíkajícího „herce“ kopancem, křičelo:

„A ještě dostaneš něco navíc!“, dupáním naznačovalo pronásledování a hrozilo holemi.

„A co tomu líčení pastí řekne Lon?“ zeptal se najednou Bagu, přestože jako všichni věděl, že Lon u ohně není.

Rozjaření muži se zavrtěli na svých místech a ohlíželi se k řece tím směrem, kde tušili Lonův osamělý oheň.

„Třeba už dříme. Je to lovec nad lovce, rybu vytáhne i ze země a lišky střílí v oblacích,“ zažertoval kdosi.

„Ten nebude místo spánku líčit pasti ani zanic!“ mávli nad ním beznadějně rukou.

„Uvidíme. Pojďme k němu…“ vyzval je Bagu.

Lon seděl sám. Netušil, o čem bude řeč při společném posezení, ale byl rád, že tam nešel. Vždycky se tam mluvívá o pasení a třeba by mu něco vytýkali. Kdoví jestli by ho teď kvůli teleti, které se ztratilo jeho vinou, neodehnali a neposlali zpátky do osady. Bagu se o tom párkrát zmínil. Už jsou to dvě novoluní, co sem byl na šamanův návrh poslán, ale nezvyk] si na jejich práci… Z myšlenek ho vyrušilo šelestění kroků. Zastavil se u něho hlouček pastýřů.

Co je? Co se stalo? pomyslel si a rozhlížel se po rozesmátých tvářích.

„Nepřišel jsi na naše společné posezení a mluvilo se tam o tobě, že jsi dobrý lovec,“ zazněl ze tmy Baguův hlas. „Přišli jsme za tebou, chceme ti říct, do čeho se míníme pustit. Snad jsi zaslechl, že ve volném čase chceme lovit. Nalovíme kožešiny a rozšíříme za ně naše stádo.“ Bagu podrobně vysvětlil, na čem se před chvílí dohodli.

S Lonem se daleko nedostali. Seděl, mlčel a poslouchal. Zpod zachmuřeného obočí zíral na Bagua, co mu to povídá.

„To jsou hlouposti,“ procedil mezi zuby.

„Ale proč? Copak nevíš, že lov přinášel Havranům vždycky užitek, že za kožešiny získali od kupců nejen krávy, ale taky mnoho jiného?“

„Z kožešin by byl užitek, ale starat se o dobytek a ještě o pasti… To není práce pro mě, já teď nejsem lovec, ale pastýř.“

Lon se vždycky vychloubal tím, že je lovec. Na ty, kdo pásli, na „hlídače kravských ocasů“, se díval pohrdavě, a teď se prohlašuje za pastýře, uvědomil si Bagu.

„Ani strážný duch stád to nedovolí. Na to nezapomeň. Každé malé dítě ví, že stádo má mnoho nepřátel. Pravý pastýř má myslet jenom na stádo.“

Bagu je překvapený. Poprvé projevil Lon takovou péči o stádo.

„Vlky jsme vyhubili a před ostatními šelmami stádo přes den uchráníme; v noci na to stačí ohrada,“ řekl Bagu.

Kdyby tvému stádu hrozili jen vlci, pomyslel si Lon. Tvrdošíjně trval na svém:

„Ne, to neudělám. Vím, co si o mně všichni myslíte – že jsem špatný pastýř a ještě horší lovec…, když na to všechno nestačím… Ale dejte si pozor, aby nebylo pozdě a duchové vás nepotrestali…“

„Zač? Že chceme zvelebit stádo? Nevyhrožuj, nehrej si na šamana,“ zasmál se Bagu. „Přišel jsi nedávno z osady, tam jsi poslouchal Kehu, ale my se tady jeho slovy neřídíme… Dobře si to rozmysli. Není dobře, když se pastýři hádají…“

„Jestli vám to pomůže, budu raději pro všechny chytat ryby –“ obracel Lon lišácké oči na muže, jako by v nich hledal spojence.

Návrh byl tak neočekávaný a od Lona tak neobyčejný, že nikdo hned nenašel odpověď na jeho podezřelou ochotu. Pohodlný Lon chce živit všechny!

„To je taky práce, ryby potřebujete… Ale, varuju tě, Bagu, se strážnými duchy nežertuj, nemají to rádi.“

„To se podívejme,“ rozesmáli se pastýři. „Ty nás budeš živit? To je novina! Až se ryby doslechnou, co jim od tebe, Lone, hrozí, polekají se, promění se v ptáky, frnknou do lesa a v řece nezůstane jediná ploutev.“

Někteří se k posměváčkům nepřidali. Mlčeli. Bude-li se Lon takhle dovolávat hněvu duchů, přivolá neštěstí. Kdoví jestli je už teď nepozorují ze tmy. S očekáváním upírali oči na Bagua, On je vrchní pastýř, na něm leží odpovědnost za stádo, on o všem rozhoduje, urovnává spory. Bagu souhlasně přikývl na Lonův návrh a vracel se do ležení sledovaný ostatními.

Měj se na pozoru, Bagu! Kožešiny tvoje stádo nezachrání. Neštěstí se blíží… Ale o téhle Lonově hrozbě se nedověděl nikdo. Byla to jen nevyslovená myšlenka, němá promluva muže nad dohasínajícím ohněm.

OSMÁ KAPITOLA

Běh času sledovali tím, že srovnávali, o kolik ubylo nebo přibylo měsíce, oč vyrostla tráva. A ještě než začala dozrávat, věděli, že se blíží doba letního slunovratu.

Po dnech plodného růstu, po dnech, kdy se stébla a větvičky začaly ohýbat pod tíhou semen a plodů a průzračná voda řek ještě nestačila vydat všechno, co od ní lze za ospalých letních dnů získat, přijde den, kdy slunce dosáhne hranice své cesty. Od tohoto nejdelšího dne, dne vynikajícího mezi ostatními, se unavené začne vracet tam, odkud přišlo. Je to doba letního slunovratu. Den za dnem se jeho východ bude posouvat zpátky na místa, z nichž přicházelo před dneškem, před včerejškem a před dalšími uplynulými dny.

Nedůvěřovali všem duchům. Pravda, někdy duchové pomáhali, častěji však rozdávali neštěstí. Bylo dobře uhnout jim z cesty. Spouštěli z kopců balvany a sníh, hrozili ohnivými důtkami z hřímajících oblaků, rozdávali rány, a když na někoho sáhli trestající rukou, ztrpčili mu život. Nikdo z lidí nepřemohl strach, neodvážili se duchům vzepřít. Naopak, bezmocně a poslušně je podpláceli oběťmi, dokonce i vlastním jídlem ze strachu, aby jim ho všechno nevzali, aby na ně neseslali hladomor. A oni se jim za to většinou neodměňovali laskavostí, ale jenom tím, že kruté rány přestály. Jedině duch Slunce, jedině ten jim přál, třebaže i on měl své vrtochy.

Úctu k němu jako by měli v krvi. Zdědili ji po praotcích, už ti den za dnem zkoumali jeho cesty se skličujícími odchody a radostnými návraty.

V osadách řídce rozesetých po březích Jižní řeky, podél pěšin vedoucích z údolí do údolí a odtud dál až k Severní řece, tam všude už vyznavači Slunce připravovali obětní dary, aby jimi rok co rok poděkovali za úrodu, za dni tepla a hojnosti, aby si pro budoucí rok zajistili návrat tajemného volně planoucího ohně na nebi. A když se jim ho podaří uprosit, aby se po zimě zas vrátilo s novým ohněm, do sytosti užijí besedování, zábavy, a hlavně jídla, jako by si vykrmovali tělo na dni hladu a nepohody, až léto dohoří a svět vystydne.

Pouze v Baguově ležení bez šamana se nic nepřipravovalo. Je to poprvé, co je den slunovratu zastihne mimo osadu. Kdo se pokloní slunci, kdo ho uprosí, aby se vrátilo, když tu není šaman Moch? Mohl by ho zastoupit někdo jiný. Ale kdo? Nikdo z nich se k tomu nehodí. Snad jedině Bagu. Jeho obratnost a troufalost při vyjednávání s duchy je známá. Ale Moch je Moch. Přes největší důvěru v Baguovy schopnosti nelze spoléhat na úspěch. Vždyť se duchům neustále vysmívá. Nebudou mu nakloněni. A on sám by se toho ujal?

Jiní se zase snažili podrýt důvěru v Mocha a ostatním namluvili, že ne všechny šamanské čáry se Mochovi musí vydařit. Jako tehdy s tím šípem, který nechtěl letět tam, kam ho poslal šaman, přestože ho natřel zázračnou mastí. Neposlušný šíp obletěl ptáka, kterého měl sestřelit, vrátil se k střelci, utrhl mu kus nosu, udělal díru do kalhot a do střechy a ještě rozlil hrnec s mlékem… A jistě by byl řádil dál, kdyby nebyl vletěl do ohně a neshořel. A to všechno jenom proto, že Moch na té masti šetřil…

Kdo by však věřil takovým řečem? I když na to dodnes vzpomínají, nemuselo to tak být. Co všechno se napovídá u ohně…

Když večer usedli k odpočinku, neurčitě mluvili o tom i onom, mezi řečí se odmlčovali,

pohrávali si s uhlíky, aby se nějak zaměstnali.

„Slunci se musíme poklonit," uklouzlo kterémusi z nich.

Bagu nepochopil stručný náznak, přestože i on měl stejné pocity, jaké přinášejí dni vrcholícího léta. Jako chlapec se chvěl zbožnou úctou před duchy, když se při obřadech z vůle šamana ukázali lidem. Přicházeli ze tmy a teprve na šamanovo zavolání vstoupili do kruhu u ohně. Tam se pohybovali, strašní a vznešení, potom zase zmizeli, aby se vrátili do svých hnízd ve skalách. Teď už dávno viděl ve strašných tanečnících jenom muže, které znal a kteří byli bláznivě oblečeni. Tak jako on všichni dospělí věděli, že duchové jsou jen obyčejní křepčící muži v maskách. A přece se vždycky tvářili tak pobožně; byli to sice jejich lidé, ale navazovali styk s mocnostmi světa, hlasem, pohybem, oděvem, obětí, vším, co dokázali udělat nebo ze sebe mohli vydat. A teď se blíží den, kdy musí poděkovat a získat si přízeň čehosi mocného, co dává teplo, světlo a život.

„Vyhov věřícím, Bagu," utrousil jeden z pastýřů.

„K posvátnému místu u osady, kde šaman vykonává obřady, je příliš daleko. Stádo opustit nemůžeme a hnát ho až tam…," namítal Bagu.

„Tak obětuj Slunci ty," přemlouvali ho. „Jsi z nás nejzkušenější…"

Bagu právě ohryzával kost a překvapením mu div nezaskočilo. Než se vzmohl na odpor, zaznělo mnohohlasně:

„Bagu, udělej to. Ještě ani jednou jsme nevynechali slavnost Slunce. Ani letos ji nechceme vynechat."

Bagu dost dobře nemohl tvářit se odmítavě. Důvěra v jeho „šamanské" schopnosti, i když pochybná, mu zalichotila. V duchu už skoro souhlasí, ale ještě předstírá neochotu: „Vždyť ani všechny duchy neznám…"

„Jistě si na ně do té doby vzpomeneš. Šaman je často vyjmenovával."

„Podobají se jako vejce vejci. Snadno si je popletu," váhal.

„Tak obětuj aspoň Slunci," naléhají, „to přece nejvíc uctíváš."

Teď už by nechybělo nic jiného, než aby se tu objevil Moch, pomyslel si Bagu. Aby slyšel, k čemu mě přemlouvají. Praskl by zlostí. Ať si! Uvidí se, kdo s koho. I kdyby se kvůli tomu urazili všichni šamani na světě, udělá to!

Bagu se poddává a hned napodobuje: Bagu šaman má radost, Bagu šaman se tváří vznešeně, Bagu šaman se blahosklonně zamýšlí a shovívavě přikyvuje. Jako by Mochovi z oka vypadl. Nezbedně mrkne na Ama, souhlasí; ale ne tak, jako když mluví o krávách, nýbrž slavnostně zpěvně protahuje každé slovo jako šaman:

„Správně… správně mluvíte. Když všichni tolik prosíte, vyhovím vám." Baguova tvář je vážná, ale oči se smějí ještě nezbedněji.

„S duchem Slunce nemůžeš obcovat, dokud se nenaučíš obřad. Jiný obřad je na vymítám zlých duchů a jiný na přivolání dobrých," začal najednou rozumovat dosud mlčící Lon. „Ale i tak obřad můžeš vykonat teprve tehdy," pokračuje a zvedá jeden prst za druhým, „až budeš mít šamanský úbor. Co však s ním, dokud nevytesáš znamení Slunce… Jenže tesat ho můžeš, teprve když k tomu najdeš místo, a to nemůžeš hledat, dokud…" V každém slově je cítit podceňování a Bagu začíná být rozmrzelý.

„Tolik zbytečností není zapotřebí, když chce člověk mluvit s duchem," mávl rukou. „Jsem na světě déle než ty a poučování o víře jsem se naposlouchal ažaž: napřed od dědů, potom od šamanů a nakonec od ženy, i když ta se v tom sama nevyzná…"

„A modlitby znáš?" hledá Lon Baguovy slabiny. „K slunci se nedá modlit jen tak všelijak… Vezměme třeba včerejší den. Cožpak nebyl horší než dnešní? A to jenom proto, že se někdo slunci poklonil jen tak ledabyle…"

„Když jsem byl malý, vzývali jsme ducha Slunce dvakrát denně, někdy i třikrát denně. Slova jsem ještě nezapomněl. Chceš si je poslechnout?"

Lon odmítavě vztáhl ruce před sebe a lišáckým hlasem řekl, že to rád slyší; prý je málo těch, kdo

se tak vyznají v posvátných věcech. Potom se odmlčel; bylo vidět, že o něčem přemýšlí. Rozhlédl se po mužích a znovu se soustředil na Bagua:

„Potom je tu ještě něco," řekl. „Ty se na to sice hodíš líp než kdokoli z nás… Ale nejsi šaman. Duch si může myslet, že se mu vysmíváš, a bude svítit všelijak, v létě hůř než v zimě. Proto je potřeba, abys mu přinesl oběť na důkaz, že to myslíš vážně… A jak tě znám, Bagu," Lon zvedl varovně prst, „aby to nebylo málo."

„Ale ani mnoho," skočil mu do řeči Bagu také se zvednutým prstem. „Nebojte se, pastýři, nebudeme horší než ti v osadě, kteří se pokloní slunci s Mochem."

Všichni byli spokojeni, ale Lon se ještě zeptal, jestli to všechno Bagu opravdu myslí tak, jak to říká.

„Když Slunce uctí v osadě," řekl Bagu, „nemůžeme přece zůstat stranou jenom proto, že tu není šaman Moch. Slunce potřebujeme taky, proto se mu pokloníme stejně jako oni. O obřad víc nebo míň, to nemůže škodit. A když já něco slíbím, tak to platí."

To se lehčeji řekne než udělá, mínil v duchu Lon. Příliš vysoko míříš, Bagu. Snad to nechceš dotáhnout od pastýřského biče na šamanský stolec u poradního ohně? Vždyť přece je rozdíl mezi Baguem, ubohým hlídačem kravských ocasů, a ctihodným šamanem. Není jisté, že by se kterýkoli duch tak ponížil, aby rozmlouval s takovým člověkem, ať se ho dovolává jakkoli.

Protože Bagu určil Ama za svého zástupce, ten se teď zdržoval v jeho blízkosti častěji než předtím. Když se spásla tráva a bylo třeba hledat novou, přibíral k tomu zástupce, když se pastýři pohádali, vyslechli jejich stížností společně. Také Baguovy úmysly a nápady se Amo obyčejně dověděl první. Nejraději by byl rybařil, nemohl se však kdykoli vzdálit z ležení, protože péče o stádo zastínila v jeho očích všechno ostatní. Několikrát si však přece vyšel i s Baguem na lov.

Když měl Bagu volnou chvíli, nejraději nyní chodil k řece v dolní části údolí, kam se vydával jenom málokdo. Řeka tam protékala kamenitou, těžko schůdnou roklinou. Nikomu se do ní nechtělo. Spolu s Amem ji prolezli křížem krážem. Znali zpaměti skoro každý její kout. Věděli, kde má liška noru, odkud vyletí ze skal orel nebo krahujec, kde se mihne sobol nebo hranostaj. Věděli, kde co žije a kde se co pohne.

Také dnes opustili ležení společně. Amo věděl, kam jdou. Několik dní předtím si totiž všiml, že zatímco on se věnuje rybolovu v dolní části rokliny, Bagu chodí na stále stejné místo, na plošinu nad zátokou řeky, a tráví tam většinu času. Od místa, kde rybařil Amo, byla plošina uzavřena půlkruhem srázných skalisek, od řeky chráněna pruhem lesa. Skále, která se zvedala nad ní, pastýři říkali Sluneční skála: od východu na ni dopadaly první paprsky a od západu na ní zhasínal poslední večerní svit. Byla vysoká. Dostat se na ni hlavně od řeky, kde lovil Amo, bylo velmi namáhavé.

Byla to stará a moudrá skála. Mnoho pamatovala. Pamatovala ono dlouhé ticho, kdy se nad ní a kolem rozkládal jenom sníh a hory ledu. Teprve když velké ledy ustoupily na sever a voda s větry roznesly po údolích vrstvy spraše, i ona se zabělala v zeleni polární vrby. Tmavými dutinami jako očima pozorovala, jak postupně tundru vystřídaly porosty tajgy.

Z výšky svého sídla v krajině, která nebyla loukou ani lesem, ale obojím, viděla stáda přicházející k řece.

Kamenné hlavě neuniklo nic. Pamatuje všechno, protože je to pochováno v jejích slitinách a v kámen se obrátilo všechno, co kdysi žilo v její blízkosti, co se přizpůsobilo i co zaniklo. Chlupatí nosorožci a lesní sloni. Stáda praturů, zubrů, sobů a jelenů. Čas a zhoubná hniloba nestačily zničit všechno. Jejich těla se smísila se šťávami země, vyrostla z nich bujná vegetace; rozklad se prolínal s růstem.

Skála pamatuje i doby, kdy pánem kraje byl mamut, praotec všech býložravců. Bylo jich tenkrát hodně; táhli po vyšlapaných cestách v tak velkých stádech, že jejich vlnící se hřbety připomínaly rozvodněnou řeku. To oni otevřeli člověku cestu do pralesů. A člověk o tom už snad ani neví. Neví, ale nejspíš tuší moudrost a tajemnost skály.

Cítí ji i Bagu. Patrně proto si vybral tento megalit, měřítko času, které sem postavila sama příroda, proto se k němu obracel; hranice jeho stínu mu určovala a prozrazovala denní čas.

Nikdo najisto nevěděl, co Bagu u té skály dělá. Ani Amo, Bagu mu to neřekl. Teď ho na to místo zavedl.

Vystoupili až tam, kde drsná skála přecházela v hladší plochu. Bagu rozhrnul řídké křoví, zakrývající část stěny.

Amo málem vykřikl překvapením. Na šedé ploše se bělal obraz vytesaný do skály. Velké slunce s paprsky rozbíhajícími se na všechny strany.

Kdo tu mohl vytesat obraz slunce? Prohlédl si rýhy zblízka, ohmatal je. Byly drsné a matné, přestože plocha skály tam, kde nebyla porušená, se od odraženého slunečního světla bělala, až se dělaly mžitky před očima. Jeho pohled padl na hromádku úlomků pod rytinou. Tak je to: byla vytesaná teprve nedávno.

Zkoumavě se podíval na Bagua; ten měl radost z jeho překvapení a usmíval se jako to slunce na skále.

„To jsi udělal ty? Na čí počest?“ zeptal se Amo.

„Jaký den se nám blíží?“ odpověděl Bagu na otázku otázkou. „Už jsi zapomněl? Den nejkratšího stínu – slunovrat. Tak vidíš! Ty jsi ale zapomnětlivý.“

Pohled na hromádku úlomků, povalujících se pod vytesaným symbolem života, Amovi něco připomněl. Podobný plochý kamínek nosil na krku Džug. Amulet ze zázračné skály, říkával stařec. Tenkrát, když se Amo vrátil od Velkých hor s omrzlými prsty, Džug sundal z krku okrouhlý kamínek a přiložil ho Amovi na postižené místo, aby je prohřál zázračným teplem. I Amo se prohrabával úlomky a vybral si z nich nejvhodnější. Sevřel ho v ruce a pazourkem do něj vrýval jeden paprsek za druhým. Nepřestal, dokud se mu hrotem pazourku nepodařilo provrtat kulatý otvor, jímž provlékl řemínek náhrdelníku. Úlomek z Baguova velkého slunce bude teď jeho malým sluncem, které ho ochrání před zimou.

„Čas obřadů se blíží. Sám bych to nestihl,“ řekl Bagu a podíval se na Ama i na nedokončenou rytinu. „Musíš mi pomoci, dohnat, co se dá.“

A tak se na Sluneční skále, kde zněly jen hlasy větru a ptáků, brzy rozléhaly pravidelné údery kamene na kámen.

DEVÁTÁ KAPITOLA

Bagu ležel s lokty zabořenými do trávy a pozoroval stádo. Krávy se právě oddávaly odpolednímu přežvykování, ocasy odháněly dotírající mouchy. Tamhleto poskakující tele se vylíhlo teprve před několika dny. Bagu se na ně dívá s uspokojením. Sám mu pomáhal na svět. První dni sotva pletlo nohama, a teď už se prohání jako pobláznělé. Rozpustile skáče, nataženýma nohama dopadá na všechny čtyři a potom najednou zůstane stát celé udivené. Je to býček, bude z něho plemeník…

Blízko za keři zazněly hlasy. Blížily se.

Bagu poslouchá.

Ano, jeden z nich je Lonův.

„Ještě se musí vybrat ten obětní kus…“

Bagu rozumí: podle slunce se blíží den slunovratu, musí se připravit oběť.

„Říkáš, že tamtu dojnici ne. Já vím, je samá kost a kůže. Bude mít tvrdé maso… Ale viděl jsi už někdy, Lone, aby se pro ducha Slunce zabíjelo nejkrásnější zvíře ze stáda? Vždyť on přijímá jen nekrvavé dary z úrody, svazek lnu a hrst obilí. Nevymyslel sis to?“ namítal pastýř.

„Dobrému duchovi můžeš obětovat cokoli, třeba hrst sena, ten ti stejně neublíží… Musíme si však především naklonit ty zlé a ti nepřijmou jinou oběť než masitou. Vždyť máme ve stádu dost

telat. Můžeme si to dovolit.“

„Pravda, můžeme…“

„Mladinké tele má šťavnaté maso.“

„Při takové oběti i na nás něco zbude…“

Rozhovor trvá dlouho. Lon už nemusí tolik přesvědčovat. Pastýři odporují čím dál tím míň. Šaman prý viděl znamení. Neštěstí se blíží. Musí se zahnat obětí…

„Proč s tím tak pospícháš?“ skočil mu do řeči Va. „Zeptal ses Bagua? Dobytek se zabíjí jenom v dobách hladu.“

Lon se ozval znovu. Žádná Vaova námitka, žádná pochybnost pastýřů ho nemůže odradit. Setkal se s šamanem a ten radil, aby se o svátku Slunce obětovalo nejen jemu, ale také ostatním duchům. Jinak uhyne stádo a na polích vyroste bodláčí.

„Šaman radil, aby se obětovalo tele,“ snaží se Lon ukončit spor; přitahoval přitom provaz s polekaným, vzpírajícím se teletem.

„A já jsem mu to slíbil…“

„Tak tys mu to slíbil?“ zahřímal Bagu před překvapenými muži. S funěním se vynořil z křoví, oběma rukama si razí cestu; všichni před ním ustupují. Jde přímo k Lonovi.

„To nedovolím. Duchové žádné maso nepotřebují. To sis vymyslel ty se šamanem.“

„Duchové tě můžou potrestat,“ vyhrožuje Lon.

Ta slova neměla padnout. Bagu se na Lona dívá zle.

„Ty šamanský vrtichvoste, ty se mi už dávno nelíbíš! Pro stádo sotva hneš prstem, ale teď bys zabíjel tele… A trestem duchů nevyhrožuj! Potrestej mě sám, jestli to dokážeš…“

Stojí proti sobě v kruhu přihlížejících, nehybní jako berani; uprostřed je dost místa na zápas.

„Tak začni,“ řekne Bagu a podupává, až je zemi těžko. „Co stojíš jako přibitý? S teletem by to bylo lehčí, co?“

„Přestaňte! Přestaňte!“ přetrhne tíživé ticho přibíhající Amo.

Bagu se ztěžka nadechne, pomalu se otočí a ustoupí z kruhu. Hněv opadává. Všem se ulehčilo, že se to tak urovnalo a netekla krev.

Lon se však nevzdává, třebaže mezi některými začíná klíčit semeno nespokojenosti. Většina mlčí, ale někteří je začínají potichu přemlouvat, aby nedali na Baguův hněv. Vždyť i když si ho váží, víc se musí bát duchů. Rozzlobení duchové jim mohou vzít nejen tele, ale třeba i stádo. Jestli chce Bagu celý rok sbírat bodláky, ať si je sbírá. Vždyť stádo ani půda nepatří jenom Baguovi, patří jim všem, proto se nemohou držet jeho lehkovážných slov.

Zdálo se, že si jich Bagu nevšímá; obrací se k těm, kteří dosud mlčeli:

„Nevěřte. Duchové nám nic neudělají. Vím to. Kolikrát jsem se s nimi v lesích pohádal a vyhrožoval jim, když nepomáhali. Byli slabí, aby mohli pomáhat, a neměli sílu, aby škodili. Jenom mlčeli.“

Lon zvedl varovně ruku:

„Ale duchů je mnoho. Všichni nejsou slabí. Kdybys odporoval zlým, zničili by nás tak, jak o tom mluví šaman Moch!“

Bagu nečekal, až Lon své vědomosti týkající se duchů vyčerpá do dna, a pohrdavě mávl rukou:

„Nadával jsem duchovi vod a stejně tak duchovi země a větru, hladu a mrazu. Duchovi skal jsem obětoval jenom polovinu toho, co druzí. A co by měl říkat duch lovu, když jsem mu odevzdal jen kosti? Se všemi jsem se pohádal kromě ducha Slunce. No a vidíte – nejsem tu živý a zdravý?“ To už je zas ten starý vychloubačný Bagu, který se nebojí duchů – jenom své ženy.

„Pst!“ zvedl prst k ústům vylekaný Lon. „Mlč! Nechci, aby mě kvůli tobě potrestali. Teď tě možná neslyší, protože je den a spí… Ale nemysli si, večer se o tom dovědí a potom… Aby tě… Aby tě…“ Lonovi přeskakuje rozčilením hlas a chrčí, jako by se mu prodíral mezi drsnými kameny.

„Odlož ten oštěp, říkám ti!“ napomíná ho varovně Bagu. „Zavři zobák a nech už duchy na pokoji!“ chystá se ukončit hádku. Ale ještě mu nedá, aby se nezeptal: „A proč zrovna mě? Tak mi

řekni, proč nepotrestali žádného z těch, kdo nám kradou dobytek, z kterého i jim přinášíme oběti. Kolikrát už se to stalo, víš právě tak dobře jako já.“

Bagu se odmlčel. Lon mlčí rovněž.

Také ostatní oněměli, jako by spor, který se týká i jich, jenom pozorovali, vědí však, že rozhodnout mohou jenom ti dva, Bagu a Lon.

Amo přistoupil k Lonovi. Lon si utřel zpocené čelo a usmál se. Tele s provazem na krku se zmítalo, převracelo oči a chrčelo.

Amo vzal Lonovi provaz z ruky a beze slova přistoupil k vylekanému zvířeti. Lon se na něho zkoumavě podíval, vytáhl nůž a zeptal se:

„Zařízneš ho sám?“

Amo vzal nůž, přiložil ho teleti ke krku a přeřízl smyčku. Chvíli se za ním díval, jak poskakuje, potom se obrátil k překvapeným mužům:

„To má ale radost! Snad z něho za rok vyroste plemeník. A vy byste ho chtěli zabít…?“

„Jestli nechceš, Bagu, stůj co stůj obětovat ze stáda,“ uštěpačně pokračuje Lon, „pak neznám jinou radu, než abys dal duchům svou ženu. Prospělo by to všem a tobě by se snad taky ulevilo.“ Rozhlíží se po mužích, očekává smích.

Ale Bagu se jen tak lehko nedá. Přisvědčil, že je to dobrá rada, ale že by nejspíš měli hodit Lona s kamenem uvázaným kolem krku do vody, snad by to taky stačilo a pomohlo.

Lon se podíval na provaz svinutý v Baguových rukou, který ještě před chvílí mělo na krku tele, a smích ho přešel.

„Tele nedá. A co budete jíst vy, Havrani?“ hledá podporu u mužů, i když ví, že spor prohrál. Tele se zabíjet nebude.

Muži mlčí. Přestává se jim líbit Lonova opovážlivost, nebo jsou nerozhodní a nesmělí, aby otevřeně před Baguem souhlasili s Lonem?

Bagu mlčí a uvažuje o tom, že Lon má vlastně pravdu.

„Víte, Havrani,“ říká po chvíli klidně, „nejhorší pro nás je, že stádo je malé… A duchů je mnoho, víc než krav…“

„Jakápak to bude slavnost?“ namítá jeden z mladších pastýřů a dívá se s očekáváním na Bagua. „Když už ne duchům, tak aspoň nám dopřej kousek masa…“

„Nesluší se předstoupit před duchy s plným břichem,“ měří si Bagu naoko přísně prosebníka.

„Ale potom, po oběti, až se duchové nasytí…“

„To už je jiná řeč,“ Bagu stěží potlačuje úsměv. Kdoví odkud se tu najednou vzal, tak nečekaný a odporující jeho předchozímu hněvu. „O to se nestarejte. Já sice nic nemám… Ale proč bychom zabíjeli dobytek? Tamhle les a řeka mají pro nás všechno.“

Baguovo rozhodnutí se řídilo moudrostí o vlkovi a koze, která má zůstat celá, i když se vlk nasytí; moudrostí, na niž kdovíkdo přišel a první ji vyslovil.

Ráno vyháněl Amo s Lonem stádo. Jen tak náhodou ho napadlo, že řeka pod Sluneční skálou je místy velmi hluboká, v jejích tůních musí být spousta ryb. Ale proč je tam nikdo neloví? Zeptal se na to Lona; ten zná řeku snad ze všech nejlépe, každý den je u ní. Lon se na něho podíval a mlčel.

Amo si nebyl jistý, jestli pochopil, o které místo se jedná, a popsal mu ho ještě jednou.

Lon chvíli mlčel a potom řekl:

„Velká voda, velké ryby,“ a pokrčil přitom rameny. „Tady je přece ryb taky dost. Kdo by tam chodil. Bagu to zakázal, neslyšel jsi o tom?“

„To se ví, že ne,“ zavrtěl hlavou Amo. „Proč by to Bagu dělal?“ Pokusil se vyptávat dál, ale Lon nebyl sdílný. Amovu další otázku zamluvil tím, že ryby teď v době předsvátečního půstu stejně nepotřebují. Oběť pro duchy ať si Bagu obstará sám – a odešel na druhý konec stáda.

Svátek slunovratu, doba velkého hodování, blesklo Amovi hlavou; co kdyby se tam vydal sám a nalovil tolik ryb, aby se při oslavě dostalo na všechny. Nikdo by pak nepomyslel na to, aby se sáhlo

na stádo. Vždyť i té nejstarší krávy je škoda. Ale šťastný nápad hned zamítl. Ba ne, musí poslechnout Baguův zákaz. Nesmí ho porušit.

Ano, ale aby se Baguovi obřad vydařil, aby byli spokojeni duchové i lidé, k tomu je potřeba hodně jídla. Amo se nemohl zbavit starosti i pokušení, dokud se nepřiklonil k tomu, co před chvílí zamítl. Nachytá mnoho ryb a odevzdá je Baguovi.

DESÁTÁ KAPITOLA

Den po dni vystupuje slunce na oblohu, volně se vznáší ve výši, kam se ani ptáci neodváží, aby se jim nespálila křídla. Každý den přichází orosenou trávou a odchází za třpytivého doprovodu hvězd; měří čas na dni. A jednoho z těch dní, kdy slunce svítilo s nebývalým jasem a rozkmitalo oslepující záblesky na hladině řeky, svolal Bagu celé ležení a oznámil, že zítra budou slavit svátek, na který se ani při ustavičném lopocení nesmí zapomenout, jinak by se ohnivé božstvo rozzlobilo, že je zanedbávají.

Amo se vydal na místo, o němž nedávno mluvil s Lonem. Pěšiny zvěře ho dovedly až na břeh. Vybral si zákoutí pod skalami a usadil se na nakloněném stromě, jehož obnažené kořeny visely jako vlasy nad vodou. Rozhrnul větve a zahleděl se dolů. To, co uviděl, připomínalo spíš obrovskou mísu než přírodní výmol, v němž pomalu vířila voda. V zelenavém šeru prohlubně se pohybovaly dlouhé stíny, potom zas nehybně číhaly na jednom místě a sotva pohnuly ploutvemi. To bylo vidět jejich tmavé hřbety a záblesky šupinatých boků. Po chvíli šlehly ocasem, rychle přeletěly osvětlenou částí dna a zmizely z očí.

„Bohaté loviště," uznale hvízdl Amo.

Hodil udici. Jeho stín padl na hladinu – a konec.

Výmol se vyprázdnil, jako by z něho vymetl všechen život. Nadarmo házel lákavé návnady, nadarmo jimi pohyboval po hladině, v zelenavé zátočině se už neobjevilo nic. Rozmrzelý odešel.

Vpodvečer se na to místo vydal ještě jednou. Marně ho Va odrazoval, aby tam na noc nechodil, aby zůstal v táboře a přihlížel, jak budou ženy zpívat a věnčit zelení a květinami rohy a šíji býka, aby se zalíbil duchovi stád a byl pod jeho ochranou. Tak to přikazuje starodávný pastýřský zvyk. Potom po slavnosti slunovratu, pokud věnec nesežerou krávy, protože to je zas jejich zvyk, ho pověsí v chatrči vrchního pastýře. Tam bude chráněný před nepohodou schnout až do příštího slunovratu.

Amo má teď v hlavě jiné myšlenky: co se mu nepodařilo, toho dosáhne pomocí ohně. Největší rybu ať obětují duchům. Bagu sice říkal, že v lese naloví tolik, aby bylo dost pro všechny, ale kdoví, jestli na duchy, jak se mu občas stává, „nezapomene".

Rozdělal oheň a přenesl ho na kmen volně se houpající na vodě.

Řeka světélkovala odrazem hořící hranice. Amo seděl na kmenu, ponořil trojzubec pod hladinu a pomalu pročesal vodu. Na hladině se jako had zavlnil pruh chladivého ohně, a když Amo sklouzl z kmene a celý se ponořil do vody, jako by se ocitl v zázračné studené peci oslepujících plamínků. O lýtka se mu otřely drobné střevle, paty šimrá vířící jemný písek.

Ponořil hlavu. Voda byla jako velký průhledný jantar, v němž se chvělo světlo ohně a propletené stíny. Osvětlené dno se zdálo docela blízko.

Přestože napínal zrak, jak mohl, v roztřesených stínech nezahlédl jedinou rybu.

Vynořil se, aby nabral dech. Přidržoval se kmene, postrčil ho od břehu a nechal se jím vést.

Znovu se ponořil, ale nepouštěl se plavajícího ostrůvku světla. Napřed nerozeznal nic, potom se pohnulo něco, co mohla být ponořená větev, a díval se na rybu, jak na něho upírá studené oči. Vždycky toužil ulovit největší rybu, ale byly příliš obratné a rychlé, málokdy se mu podařilo přiblížit se jim na dosah trojzubce. Teď ryba stála, jako by se sama nabízela za oběť. Potom se jich objevilo víc. jako stíny proklouzávaly mezi stébly vodních trav. Amo v životě neviděl tolik ryb na

jednom místě.

Ale ta první, největší, se mu ztratila. Vynořil se, aby se znovu nadechl. A vtom ji spatřil. Spíš vytušil. Zcela zřetelně viděl její plamennou cestu, třpytivý pruh světýlek, který zanechala na hladině, když jako šíp mířila k druhému břehu.

To je ona, ta největší! Jedině ona je hodna plamenů obětního ohně.

Amo několika správně odhadnutými pohyby vkormidluje primitivní plavidlo do stojatých vod u protilehlého břehu.

Ponořil se. Byla tam. Oslepená světlem, nehybná jako poleno. Bodl. Stín ryby proťal vodu hladce jako čepel. Záblesk šupin splynul s vodním šerem.

Amo v domněnce, že o kořist přišel, nespokojeně pozoroval dno.

Zdola se zvedal obláček bahna a pomalu se rozplýval. Ryba byla přitlačena ke dnu a Amo ví, že tam vydrží tak dlouho, dokud ji něco nevyruší. Obešel světelný kruh až ke kalnému obláčku a opatrně vnikal rukama do rozplývajícího se bahna. Dotkl se hladkého těla, ruce mu sklouzly až tam, kde tušil hlavu, a chňapl. Prsty zaťal pod odchlípnuté žábry.

Propadl se do zvířeného bahna, které mu vnikalo do očí, ale věděl, že to kluzké tělo už svírá pevně v rukou, i když se ohýbá jako luk a bije ho po stehnech, po břiše a po prsou.

Plival bahno a sotva popadal dech, převaloval se i s úlovkem po mělčině až k břehu. Tam ani nevstal, jenom otloukal rybí hlavu o kameny, dokud se silné tělo nepřestalo zmítat.

Náhle ho varoval instinkt. S tváří zabořenou do písku vnímal jen dech lesa prosáknutý pachem rybiny. Ani stéblo se nepohnulo, a přesto skoro jistě věděl, že temným porostem na břehu se něco blíží. Vzápětí si uvědomil, že je na druhé straně řeky, na té, která už nepatří Havranům.

Váhal jenom chvíli; hned ho napadlo, že je pozorován. Aniž vstal, předstíral zápas s už mrtvou rybou. Přitisknutý k jejímu tělu se s hlukem a šplícháním převalil zpátky do řeky a nechal se unášet proudem.

Plaval tiše, jenom tvář vynořoval nad hladinu. Horečně uvažoval. Nevylekal se zbytečně? Kolik zvířat obchází v noci břehy! Počítá se mezi muže, a je bázlivý jako malé tele. Ale co na tom, nikdo z pastýřů se to nemusí dovědět. A hned ho napadlo, co udělá. Jednou rukou držel rybu, druhou splývavými pohyby tiše pomáhal proudu, aby ho zanesl ke skupině keřů. Tam se nohama pevně opřel o podemletý břeh a v temnotě vrbin čekal.

Po břehu se něco přibližovalo tichými kroky. Uplynula krátká chvilka, jenom co se srdce stačilo několikrát ozvat. Na břehu cosi přerývaně dýchá. Není vidět, co je to.

Za chvilku se v průseku rákosí, tam, kde se spojovalo s křovím, hned vedle černých větví, něco pohnulo. Amo letmo zpozoroval jakoby násadu oštěpu, pohybující se proti obloze, téměř nad svou hlavou. Zmizela a už se neobjevila.

Nemýlil se? Zrovna tak to mohl být prut opršelé vrby, o nějž zavadilo zvíře. Byl, nebo nebyl to člověk?

Křoviny se uklidnily. Jenom listí nad hlavou slyšitelně zašelestilo a u samého břehu, na valounech a písku, zažbluňkala voda.

Posmělený tichem přeplaval na druhou stranu. Chvíli zůstal stát. Ticho a klid. Jenom bzučení nočního hmyzu, zašustění trávy, tiché nárazy vln o břeh – to málo, co lze slyšet v noci u řeky.

Chvíli pozoroval vzdálené ohně tábořiště. Hořel jenom ten hlavní, ostatní dohasínaly jeden za druhým, zanedbané usínajícími pastýři. Jistě šli brzy spát, zítra bude slavnost, pomyslel si Amo. Je nejvyšší čas, aby se i on vrátil.

Rybu vlekl za sebou, když se pustil po skoro neviditelné pěšině k Sluneční skále – vždyť už ani duchové nevědí, kolikrát po ní šel s Baguem. Mohl by jít se zavřenýma očima. Proto teď ve tmě uhodne každou překážku, našlapuje na vyčnívající kameny tak jistě, že se mu pod nohama ani kamínek nepohne. Došel až k úpatí Sluneční skály a schoval rybu pod skalním přístřeškem. Nechá ji tam až do rána.

Schylovalo se k půlnoci a spáči se obraceli na druhý bok, když se Amo vrátil do ležení. Opatrně

nahmatal místo mezi muži a natáhl se vedle nich. Byl rád, že si nevšimli jeho návratu a že se ho nikdo na nic neptá. Nemínil o té příhodě mluvit, snažil se na ni zapomenout, aby mohl co nejdřív usnout.

JEDENÁCTÁ KAPITOLA

Ráno uvítal Ama Baguův zkoumavý pohled. Jeho vysvětlení nejen nerozptýlilo Baguovu nespokojenost, ale naopak, ještě víc ho zarazilo. Takový zákaz, o jakém mluvil Lon, přece nikomu nedal.

„Myslíš, že jednou rybou nasytíš všechny?“ zeptal se. „Proč jsi jich tedy nenachytal víc?“

Amo nechtěl prozradit, proč lov přerušil. Utekl před něčím, co neviděl a co tam možná ani nebylo. „Tak půjdu ještě jednou,“ zakrýval rozpaky.

„Ano, ještě jednou, není to tak lehké…“

„Proč ne, když je tam tolik ryb?“

„A víš, kde jsi byl?“ zeptal se ho přímo Bagu.

„Kde? Přece pod Sluneční skálou…“

„Je to nejpodezřelejší místo u celé řeky. Který zlý vítr tě tam zavál? Až budeme potřebovat ryby, nachytáme si jich dost jinde.“ Pro Bagua tím rozhovor skončil, i když se Amo pokoušel vyptávat dál. Co za tím vězí? Tak jako předtím Lon, ani Bagu nechce o tom místě mluvit. Včera Lon a dnes Bagu – oba se rozhovoru o tom koutě vyhýbají.

„Tak vidíš, máme střechu nad hlavou,“ řekl Bagu se zadostiučiněním Utě a utíral si zahliněné ruce, když dokončil ohazování stěny.

Chatrč sedí na malé vyvýšenině, aby byla mimo dosah řeky hlavně na jaře, kdy její hladina bývá po tání sněhu nejvyšší. Byl rád, že se stavba podařila a hlavně že skončila; vždyť místo mazlavé hlíny raději držel v rukou hladkou násadu zbraně.

„Bude nám tu dobře, líp než v osadě,“ dodal rozkročený před chatrčí a širokým pohybem ruky přeběhl po obzoru. Bylo odtud vidět daleko nahoru proti proudu řeky. Kdyby nezacláněly lesy, snad až k osadě. „Tohle všechno je naše!“

„Až kam?“ zeptala se Uta.

„Až k řece,“ odpověděl Bagu ledabyle. „Ale můžeme lovit i na druhém břehu,“ nezapřela se v něm lovecká krev. „Na každém kroku jsou tam liščí stopy. Až k horám,“ dodal a kradmo se ohlédl po luku, opřeném o stěnu.

„Dnes pusť lov z hlavy, musíme dokončit střechu.“

„Však uvidíme,“ usmál se Bagu pod vousy. „Říkám ti to jen tak, abys věděla, že i na druhý břeh se může… Ale lovit je taky potřeba.“ Zpod huňaté obruby čepice, stažené do očí, pozoruje Utu. Je zle. Všiml si, jak žena vraští čelo, a proto rychle dodal: „Samozřejmě, ne vždycky. Kdybys něco potřebovala kolem chýše, najdeš mě tadyhle kousek dál u řeky nebo hned za ní.“

Uta neodpověděla, ale Bagu se tím nedal zmást. Zachtělo se mu lovu, už několik dní se na něj těšil. Natáhl se po luku, ale unáhlil se.

„Počkej!“ zarazila ho Uta. „Musíme vysvítit obydlí a obětovat! Běž a natrhej obětní byliny.“

„To má ještě čas. Lov jsem už odkládal příliš dlouho.“

„Ale dnes je den svěcení nových obydlí,“ trvala na svém. „Nechoď na lov. Nedráždi duchy.“

„Proč? Vždyť ulovím i pro ně. Amovi se lov nevydařil. Chytil sice velkou rybu, ale jenom jednu. Proč by trestali mě, když netrestají ty, kdo nám berou ze stáda?“

„Jak můžeš vědět, jestli je nepotrestali, když ani nevíme, kdo dobytek krade? Nezamlouvej to a běž pro byliny.“

Bagu si uvědomil, že se ve sporu s Utou dostává do postavení muže nedůstojného. Přemýšlel, jak

hádku skončit, aby přitom neztratil na vážnosti a dosáhl svého. Obrátil se k Utě a tvářil se tak, jako by pokračoval v mírumilovném rozhovoru.

„Dobrá, už se nehádám," poddává se a hledá cestu k úniku, „ale pověz mi, kde ty obětní byliny najdu…?"

Uta ztichla, jako když utne; dokonce by se byla málem usmála, jak se patří na manželku, kdyby Bagu nebyl pokračoval:

„Vyznám se ve všeličem, ale v bylinách a trávách se nevyznám ani tolik jako kráva…"

„Cože?" Utě se až zarazil dech. „Kdybys byl poslouchal šamana, naučil by tě o obětních bylinách všechno a mohli bychom obydlí klidně vysvětit."

Uta ráda přehání. Jako kdyby duchům nestačila jakákoli tráva. V životě jim neobětoval jinou než tu, kterou přežvykuje dobytek, i když Uta říká, že nechápe, proč ho Velký předek ještě nepotrestal. Nejspíš proto, že Velký předek je příliš dobrotivý. Víc dobrotivý než spravedlivý. Protože podle ní by si Bagu zasloužil spíš trest než ochranu.

„Ty jsi, Bagu, načisto ztratil rozum," bezradná a rozhořčená nenacházela slov.

Bagu mlčel, dokud se nevzpamatoval.

„Sama jsi říkala, že duchům musíme obětovat," využil příležitosti a chytá Utu za slovo. „Půjdu pro ně aspoň něco nalovit," Řekl, vzal luk a zmizel jí z očí dřív, než mu v tom mohla zabránit. Splní to, co chtěla Uta, protože dohodnout se s ní je jako tahat medvěda z vody, ale přitom oklikou dosáhl toho, co nemohl přímo: možnosti lovit. Žasl nad tím, jak lehko se mu ten úskok podařil.

V den slunovratu se celé ležení postí; budou se přece domlouvat s duchem. Bagu už od rána pokukuje po dřevěných kádích zkysaného mléka před chatrčí; vidí homolky tvarohu, kusy masa na hácích, mnoho druhů kořínků, pytel kostí nacpaný jako kravský bachor.

„Co tu hledáš?" ptá se přicházejícího Ama.

Tak vidíš, pomyslel si a díval se na něho podezíravě. Člověk by se ani nenadál, že i jiní podlehnou pokušení.

„To samé, co ty," odpoví Amo. „Přišel jsem se podívat."

„A viděl jsi?"

„Ne. Ještě jsem se nerozhlédl. Ty jsi něco viděl, Bagu?"

„Viděl. Proto teď přemýšlím."

„O čem?"

„O dnešním svátku. Nic dnes nestojí za víc přemýšlení než právě to. Nevím, jestli se mi podaří slavnostní obřad." Bagu při těch slovech zaváhal, bylo vidět, že obřad není to pravé, proč tu postává.

„No ne! Že se obřad nevydaří? Bagu, co za hlouposti to povídáš? To máš z hladu."

„Máš pravdu. Takové přemýšlení je bez užitku."

Amo se chystá odejít, ale Bagu ho nemíní pustit.

„Měli bychom spolu přemýšlet o něčem jiném. Nepomůžeš mi, Amo? Takhle morková kost, ta by stála za přemýšlení," pokračuje Bagu. „Dal bych si říct – ty ne?" pokouší Ama a ukazuje hlavou k chatrči.

Amo vtáhl chřípím vůní, podíval se na Bagua a ten udělal totéž. Uznale se na sebe zadívali, jako že to by bylo něco, co by dobře vyplnilo dlouhou chvíli i žaludek – hlavně teď, když už od včerejška drží půst. V životě neměli takový hlad.

„Ani ne," přetvařuje se Amo. „Chceš, abych ti něco přinesl?"

Bagu přikývne spíš ze zvědavosti, protože nevěří, že by se to mohlo Amovi podařit. „Buď zticha," sykne, protože si všiml, že zástěna u vchodu se poodhrnula a z chýše se vyklání hlava s vlasy padajícími do tváře. Skoro nejsou vidět oči ani nos. Ale že je to Uta, to vědí oba.

„Co bys chtěl, Amo?" zeptá se Uta a její široká tvář se málem usmívá. „Kosti?"

„Ani ne," vytáčí se Amo plný očekávání, ale pozapomene se a chvatně a radostně přikývne.

„Jaké máš? Morkové?“ Jazyk v hladových ústech se div neutopí v záplavě slin.

„Taky by tu měly být,“ provokuje Uta. „Snad ne pro tebe?!“

„Ne, ne,“ rychle se ohrazuje Amo. „Vždyť je půst…“

Uta se tedy zeptá Bagua:

„Ty je taky nechceš, vid.?“

„Ani ne,“ polyká sliny Bagu a pátravě se dívá na Utu; nedělá si naděje. „Můžeš mi věřit, ne? Ale kdyby…,“ skoro by se byl podřekl, ale veselé ohníčky v Utiných očích ho odradily. A pak ty řečí o půstu a trestu, které by ho čekaly. „Nejsem dnešní,“ rychle to zamlouvá. „Nevídáno, kost. To je toho! Vím, co se v den slunovratu smí a co ne.“

„Tak proč se tedy ptáš, Amo?“ obrátila se Uta k Amovi. Dívá se na něho, oči jako trnky jí blýskají utajovaným veselím.

Amo se naoko brání, že to nemusí být, že hned jdou, že vlastně ani nemají čas…

„Tak mluv,“ naléhá pokušitelka, protože Amo okouní už příliš dlouho, oči upírá hned na pytel s kostmi, hned na Bagua. Čeká, jestli se neozve, ale ten by byl nejraději, kdyby tu stál někdy jiný a ne Uta. Je jako pes, myslí si Amo, napřed nadělá spoustu křiku a potom stáhne ocas a svěsí uši.

„Pro koho tedy chceš kosti?“ mile se zeptá Uta ještě jednou a pošilhává po Baguovi.

„Pro psa,“ vyhrkne Amo celý šťastný, že na něco přišel.

„Cože, pro psa?“ dělá Uta překvapenou. „Tak to ať si přijde sám. Řeknu mu, aby si bral příklad z vás, aby jako vy počkal do večera.“ A Uta je tatam, závěs se zatáhne a za ním se ozývá dušený smích.

Oba dobře vědí, komu se Uta směje, jistě ne psovi.

„Zpackal jsi to,“ řekne Bagu.

„Nepovídej. Ty bys to s Utou dokázal líp?“ ptá se Amo. „Vážně?“

„To teda ne,“ uleví si Bagu. Podívá se na Ama, ten na něho, potom oba zašilhají po chatrči a najednou se rozesmějí. Na Utu nikdo nevyzraje, ať si ty kosti nechá.

Když však Uta pro něco odběhla a vzduch byl čistý, zašel Bagu ještě jednou k chatrči. Trochu provinile ukázal Amovi dvě placky na prst tlustě namazané sádlem; schoval je v čepici, aby ušetřil Utě obavy před hněvem duchů. Podal mu jednu. „Tumáš, je dobrá.“

Amo chvíli váhal, potom ochutnal. „Opravdu. A jak voní,“ souhlasil a snědl placku dřív, než stačil vydechnout. A ta pomazánka! Odkud ji Uta má? Tak dobrou ještě nejedl.

„Kdybych věděl, že v osadě mrtvých budou takovéhle pochoutky, pospíšil bych si umřít,“ pochvaloval si Bagu,

Lehli si do trávy, pozorovali oblohu a čekali…

Na sklonku dne, když se poslední paprsky opřely o vrcholek Sluneční skály a na prohřátou zem se spustila první rosa, přípravy skončily.

Amo se ještě v rychlosti postaral o telata a spěchal k rituálnímu místu. Tam už byla hlava na hlavě. Prostranství bzučelo jako probuzené včelí hnízdo. Obětní hranice navršená pod Sluneční skálou čekala na podpálení.

Slunce se už dotklo obzoru, ale vrchol skály byl ještě zalitý jeho červeným světlem, když hemžení pod skálou utichlo.

Přišel i Lon. Seděl na kameni trochu stranou od všech ostatních.

V slavnostním oděvu, důstojně našlapuje z nohy na nohu, přešel kolem něho Bagu. Zdálo se, že si vůbec nevšímá, jak ho lidé s úctou sledují a šeptají si, ani jak po něm pokukuje Lon. V Lonově tváři bylo takové napětí, že Bagu stěží potlačil smích.

Jen ať Mochův důvěrník kulí oči! Třeba uvidí, jak na mě slunce mrká, dusil v sobě Bagu smích, až se mu chochol na hlavě natřásal. Schválně ještě zpomalil krok, aby si Lon dobře všiml jeho talismanů a pestře pomalované tváře. Ať mu to hne žlučí.

Oho-ho-hó, šaman krasavec! kroutí Lon očima a ušklíbá se chocholu, který ovívá Baguovu

hlavu. Kdoví která kráva přišla o ocas. A ten šviháckýoděv! Jako by se o něj byli tahali psi.

Rituální oděv zhotovila Baguovi Uta. Neobešlo se to bez dohadování. Utě se líbila šustící sukně ze slámy, kterou sama připravila, a ne kus kožešiny, kterou měl Bagu kolem pasu. A přestože se Bagu bránil, že takovou suknici nosí jen mladá děvčata, nakonec pokrčil rameny a poddal se. Koneckonců, třeba má žena pravdu. Bagu se zúčastní velké slavnosti a Uta nedopustí, aby se o něm povídalo, že při obřadu nevypadal důstojně. Ukázalo se, že čelenka se směšnými střapci je také jen pro ženské hlavy. Ale v tom trval Bagu na svém, sám si k ní dokonce připevnil chochol, který tak ohromil Lona. Bagu byl na svůj ústroj hrdý, zejména když si všiml, jak si ho Uta zálibně prohlíží. Ani ona se nechtěla dát zahanbit a také se toho dne oblékla jako ve svátek. Potěšilo ji, když si ji Bagu pozorně prohlédl a řekl: „Proč sis nevzala měděné náušnice? Ještě si budou myslet, že jsi je vyměnila za jídlo a že už nemáme vůbec nic.“

Proto teď nad jeho zjevem užaslo celé shromáždění. Šťouchají se do boků: „Jen se na něj podívejte, rozený šaman!“ Rozveseleni Baguovým oděvem si šeptají: „Kdepak šaman Moch, jak by se mu mohl rovnat!“

Diváci se rozestoupili a Bagu prošel živou uličkou na prostranství k obětní hranici pod rytinou slunce.

Podložil si pod kolena svazek suchého roští, sedl si na paty tváří ke skále a podpálil hranici.

Nastalo takové ticho, že bylo slyšet, jak přeletěl pták.

Baguův rozhovor se Sluncem, pánem života, začal. S očima upřenýma na rytinu ve skále vyčítal Slunci, prosil, aby od nich neodcházelo.

I když bylo v praskání ohně Baguově hlasu málo rozumět, zbožným uším se podařilo zachytit z mumlavé řeči útržky vět, které se postupně měnily ve zpěv.

„Neopouštěj nás, Slunce Živiteli,“ naléhá Bagu. „A musíš-li už odejít, nezapomeň na nás a vrať se. Budeme tě očekávat…“

V přestávkách mezi broukavými zvuky přihazoval Bagu na oheň další a další větve, až hustý bílý kouř zahalil kamenný obraz slunce.

Slunce odchází!

Bagu ještě jednou zvedá prosící ruce.

Z křoví, kde byli dosud ukryti před očima věřících, vyskakují na Baguovo znamení tanečníci. Jejich těla se houpají v rytmu posvátného tance, jako stíny se míhají před bílým sloupem kouře, v němž se nadobro ztratila tvář slunce.

Kolikrát v životě už Havrani sledovali tento obřad loučení se Sluncem. Kolikrát! Přesto je pokaždé velmi vzrušil.

Ruce tanečníků se splétají v živý věnec, ten se rozpadá a nad jejich hlavami se zatřepetají červené květy, ruce tanečníků natřené hlinkou. Pohyby prstů jako by se snažili přitáhnout nitě slunečních paprsků.

Tančící klubko naléhá, prosí… Ale slunce se nevrací.

Tanec skončil, jako když utne.

Bagu dává další pokyn. Teď se všichni Havrani všemožně snaží naklonit si slunce dary, aby nezapomnělo na návrat. Po stromech, keřích a skalách rozvěšují svazky obilí, hrsti lnu, chumáčky vlny, mlékem kropí skálu. Zahrnují vrtkavé božstvo dary, aby mu co nejvíc zalichotili, a každý z nich se k němu v duchu obrací se svou žádostí. Nakonec házejí do ohně hliněná kolečka s rozbíhavými paprsky.

Čekají…

Zbytečně. Slunce se nevrací.

Lon má oči jako na stopkách, s uspokojením pozoruje nepříznivý průběh obřadu. Tanec ani oběti nepomáhají. Naopak, kouří se stále víc a víc, až se ti, kteří stojí nejblíž, skoro dusí. Lon škodolibě sleduje, jak se diváci snaží potlačit dávivé nutkání. Vážnost chvíle zakazuje Lonovi úsměv, směje se jen očima a čeká. Čeká, kdy ten nafoukaný Bagu splaskne, kdy se znemožní před duchy i před lidmi.

Baguova ruka se znovu zvedá…

Obětování se opakuje. Bagu, který teď před Sluncem zastupuje všechny, spouští do ohně koš ozdobený květy a naplněný všemi druhy letošní úrody.

Diváci sklánějí hlavy a mhouří očí. Přišel velmi důležitý okamžik. Bagu se na něj dobře připravil. Zatímco se mužům – jako vždy, když se dlouho dívali do ohně – pod přivřenými víčky dělaly mžitky podobné malému slunci, Bagu holí odstrčil kouřící větve a zpod kolen přihodil na oheň svazek suchého roští.

Hlasité zapraskání ohně přinutilo všechny, aby zvedli hlavy a otevřeli oslepené oči.

Oblak kouře už opadl a rozplývá se. Ještě se chvíli vlní, převaluje se, znovu se zvedá vzhůru. Roští chytlo, vyšlehl čistý oheň a olízl skálu. Najednou se trhlinou v odcházejícím bílém vlnění vynořují čáry rituální rytiny. Kouř řídne, tvář slunce se přibližuje a jeho podoba je stále určitější, až se nakonec vynoří celá.

Vydechli si. Tohle je očekávané znamení! Slunce přijalo oběť a vrátí se! Tváře jsou samý úsměv…

Lon, skrytý v polotmě, sleduje závěr obřadu. Nezdá se, že by z toho měl radost. Naopak, je znechucený. Pochopil, že se proti jeho vůli to, co mělo být směšné a co mělo Bagua znemožnit, změnilo v úspěšný obřad. Ten chytrák Bagu! Všechno se mu podaří, i teď… Lon jako by znovu viděl ten rozhodný okamžik: Foukl do kouře, a ten zmizel! Jak to jenom dělá? Nejméně věří, ale získat přízeň duchů se mu daří. Vždyť ani tele nedal. Jak je to tedy? Lon by byl nejraději rozkopal ten jeho oheň, zkrotil urážlivou drzost, s jakou se Bagu odvážil napodobovat šamana. To potom může být šamanem každý.

Lonovi se rojí v hlavě mnoho zmatených myšlenek. Závidí ostatním radostné vzrušení, které se ho netýká. Snad by stačilo, kdyby se k nim v jejich radosti přidal, kdyby jim prozradil tajemství, které ho od nich oddělilo, a přehrada mezi nimi, o které ještě nevědí, by padla… Lon to neudělal. Ze zbabělosti? Nebo byl Kehův vliv tak silný?

Bagu opustil obětní oheň. Přehnaně důstojným krokem přešel kolem Lona a sledován ostatními

zamířil za vůní, která se šířila od postranních ohňů, kde ženy připravovaly jídlo.

Bagu začal, ostatní se přidali. Hodování se protáhlo dlouho do noci. Celý den nejedli, teď si to vynahradí, vždyť i tím uctí Slunce Živitele.

Napřed byli tak zaujati jídlem, že ani nemohli mluvit. Ale všechno se změnilo, když za jejich zády vyrostly hromádky obraných kostí. Přešli k duchovní potravě. Přetřásali průběh obřadů, až se nakonec shodli, že všichni získali přízeň Slunce, ale největší zásluhu o to má Bagu, šaman samouk. Zvládl obřad tak dobře, jako by od narození nic jiného nedělal. Zásluhy mohou být různé, ale kusy masa jsou pro všechny stejné.

Lon čeká… Čím víc se hostina protahovala, tím byl neklidnější. Pohledem zalétal ke stromům u řeky. Lepší příležitost se už nenaskytne. Hluk po velké slavnosti doznívá. Po vydatném jídle plné břicho přivolá na všechny spánek – na podezíravého Bagua, na zvědavého Ama, na bezstarostné pastýře. Syté břicho uspí i strážcovu bdělost. A ty si myslíš, Bagu, že všechno uhlídáš? oslovuje ho v duchu Lon. Kdepak, to jsi na omylu. Uvidíš, že ničemu nezabráníš…

Muži umlkají a usínají. Už bdí jenom Lon. Vstává a obchází těla spáčů, jako by něco hledal mezi rozházenými kostmi. Zdá se, že všichni opravdu spí.

Potom se přece jen také uloží. Je možné, že strážce nespí. Ale co na tom? Cožpak může být podezřelé, když se několikrát jako ve spaní převalí z dosahu slábnoucího světla?

Převalil se do tmy. Rychle a opatrně k řece. Proklouzl křovím a už je na domluveném místě.

Na mělčině nedaleko tábořiště leží ve vodě vyvrácené stromy. Část z nich odnesla řeka při jarní záplavě, ostatní se zachytily na mělčině. Lon tam chodí, aby z nich nalámal palivo.

Sedl si do písku na břehu a čeká.

Pozoruje protější břeh. Nic! Propásl čas? Nač tady zbytečně dřepět. Brzy začne svítat. Zklamaně zabručel a vstal.

Na druhém břehu se kmen ležící přes jiné pomalu převalil, jako by samovolným porušením rovnováhy sklouzl do vody a plaval napříč proudem k Lonovi. Mezi větvemi se něco černalo. Ten, kdo nemůže přijít za světla.

Ráno bude v ležení všechno při starém. Jenom stádo bude o dva kusy menší.

Druhého dne chybělo kromě dvou krav ještě něco jiného. Ale na to přišel Bagu až večer, když Uta umývala hrnce po včerejší hostině a dělala pořádek v zásobách. Spolu s hrnci přinesla k ohni malý váček z měchuřiny. Byl splasklý; zatřásla jím. Vypadal prázdný. Kroutila nechápavě hlavou, obrátila ho u ohně naruby, aby se přesvědčila. Byl opravdu prázdný.

„Ať sním vlčí vemeno," řekl tiše Bagu a dloubl do Ama, „jestli jsme nesnědli Utino mazání, co měla od šamana na vyhánění ducha, když jí loupe v kloubech."

„Myslíš to, kterým jsi namazal placky?" hlesl Amo a ztěžka polkl, aby zahnal příval slin z rozbouřeného žaludku.

„Měl jsem naspěch, v chýši bylo šero," bránil se Bagu. „Odkud jsem měl vědět, že… Ale ještě nikdy mi placky tak nechutnaly…"

„Mně taky ne," vydechl Amo.

„No vidíš," řekl Bagu. „Ale před Utou ani muk. Nikdy by nám neodpustila, že si nemá čím natírat kolena."

„Ale přece, Bagu. Z čeho všeho míchá šaman takové masti?" nedá Amovi probuzený zájem o tajemství mazání.

„Radši se ani neptej," odradil ho Bagu a výmluvným pohybem ruky naznačil, že o tom, co všechno bývá namícháno v šamanských mastech, by se dalo mnoho povídat.

„Nekazme si chuť."

DVANÁCTÁ KAPITOLA

Uplynulo několik dalších dní klidného, běžného života s každodenními pastýřskými starostmi.

Amo rybaří. Na břehu řeky trčí dva velké balvany, které se kdysi skutálely ze svahu. Nakloněný přes jeden pozoruje pohyb udice. Vydržel by tak ležet dlouho, kdyby sluchem nezachytil v šumění vln zvuky. Nějaké zvíře, napadlo ho. Ohlédl se k průseku mezi stromy; ztrácela se tam pěšina, po níž se chodilo k napajedlu.

Mladík. Na první pohled poznáš, že je cizí. Pátravě obrací hlavu napravo i nalevo.

Amo sklouzl z balvanu, aby ho neznámý nespatřil, a opatrně se k němu přiblížil.

„Kdo jsi?“ zazněl neznámému za zády Amův podezíravý hlas. „Chceš krást?“

Překvapený mladík chtěl uskočit, ale v té chvíli mu Amo sevřel ruku. Zoufale se bránil.

Amo si stačil letmo všimnout zbraně, kterou měl mladík za pasem, a vytrhl mu ji.

„Podívejme se, takovéhle dýky se tady přece… Co jsi zač a co tu děláš?“ Amo pouští odzbrojeného mladíka a dívá se mu do tváře. „Tak už se uklidni, jestli nejsi zloděj. Někdo nám krade dobytek. Odkud ji máš?“ pokračuje a podrobněji si prohlíží dýku. Takové tady nejsou vidět; jenom kupec Keha má podobnou. „A proč jsi tak neklidný?“ ptá se mladíka, který stále ještě mlčí. „Počkej! Neodcházej, sedni si a povídej. Copak jsem vlk? Sám jsem se tě málem polekal.“

Mladík se rozběhl zpátky k lesu a něco volal. Slova zněla divně, jinak než Amo dosud slyšel.

Rozmrzelý Amo se vydal za neznámým. Daleko mu neuteče a potom si to s ním vyřídí.

Mladík se vrací. Hned za ním se z úzkého otvoru mezi stromy vynořuje rozmazaná silueta, jako by se v řídkém oparu sotva dotýkala země. Napřed neurčitá, ale potom rychle nabývá obrysy.

Střetnutí s dravou zvěří by ho nevylekalo tak jako to, co uviděl. Pohybovalo se tam cosi s dvěma hlavami, mělo to čtyři nohy a ruce. Divný tvor pomalu sleduje mladíka, který se už nepokouší utéct před Amem. Naopak, teď je řada na Amovi, aby se polekal.

Ani nevěděl jak, uskočil za balvan; snažil se skrýt a schoulený čekal s mrazivou obavou.

Zvíře, nebo co to bylo, vedené mladíkem za řemínek uvázaný kolem huby, se najednou zastavilo. Zvednutou rukou mu dává znamení pokoje a míru. A potom se ten zvláštní tvor před užaslým Amem pojednou rozdělil na zvíře a člověka, který s mladíkovou pomocí opatrně sklouzl ze zvířecího hřbetu.

Amo nemohl od zvířete odtrhnout oči. Takové snad ještě neviděl ani Džug, ani Bagu. Bylo větší než Amo a vypadalo skoro jako los. Tělo pokrývala lesklá srst, měkké nozdry odfrkávaly. Amo rychle couvl, ale zvíře zůstalo na místě, nebylo divoké.

Po boku zvířete se postavil muž a poplácal ho rukou po dlouhém krku. Zvíře se na něho podívalo velkýma očima s dlouhými řasami.

Muž vypadal bídně. Přistoupil o několik kroků k Amovi. Když se však Amova zbraň zvedla tak, aby ji v nejbližším okamžiku mohl použít, neznámý se zastavil a zvedl dlaň. Promluvil lámanou řečí, které Amo jenom stěží rozuměl. Když ale vycítil v cizincově hlase klidný tón, překonal nedůvěru.

Všichni tři si sedli do trávy. Cizinec Amovi náznaky vysvětlil, kdo je, odkud přišel, co ho postihlo a jak se dostal až sem.

„Vypadáš, jako by si s tebou celý den hrál medvěd,“ ukázal Amo na cizincovy rány. „Dokážeš lovit?“

Když viděl cizincův bezmocný úsměv, rychle ho uklidňoval:

„To nic, u nás v táboře si to vyléčíš.“

Sledován cizinci se Amo vrací pěšinou do ležení, ale stále se otáčí, aby mohl pozorovat neobyčejné zvíře. Zvědavci, které potkává cestou, se snaží vyzvědět něco o divné skupině, jež se tak nenadále objevila. Všechno je zajímá: šaty – roztrhané, ale jiné, než nosí oni, rány na těle, a hlavně zbraně, jaké dosud neviděli. Jenom ze strany a z bezpečné vzdálenosti pozorují zvíře s dlouhým ocasem, podobné losovi bez paroží. Taková v těchto lesích neběhají. Kromě toho je

nejpodivnější to, že přicházejí s Amem.

Ten si nikoho nevšímá a mlčky vede skupinu. Když zabočili k Baguově chatrči, šli za nimi už skoro všichni pastýři.

„Poslouchejte, Havrani," obrací se k nim Amo s úsměvem, když stanuli před chatrčí. „Přestaňte to zvíře, co spadlo z nebe, okukovat. Ještě strachy umřete, a kdo bude potom pást? Běžte si po svém. Cizinci zůstanou tady, ať se napřed najedí. Potom, až si odpočinou, dovíte se od nich všechno."

Ještě předtím, než se měla karavana zastavit, aby načerpala nové síly, Lyg poslal mladšího nosiče napřed; měl najít vhodné místo u řeky, kde by napojili koně, a potom počkat u cesty na ostatní.

Nosič Tab šel, přestože měl chuť využít nejbližší příležitosti a opustit karavanu. Teď se mu taková příležitost nabízí, ale jeho starší druh musel zůstat u Lyga a sám se útěku neodváží. Volky nevolky šel; byl to rozkaz a cizinci nežertují.

Dlouho hledal a klopýtal na kamenitém břehu hučící řeky. Už se chystal vyjít nahoru na cestu, když zpozoroval cizí muže. Schoval se v křoví a díval se. Muži přešli. Tab vyšel na cestu. Znovu hlasy. Znovu se schoval a pozoroval.

Po cestě šli další. Hnali před sebou naložené koně. Koně z karavany, hrklo v něm. Vylekaní skákali a kopali kolem sebe. Uvolněný náklad jim padal z hřbetů na zem. Muži pobíhali kolem nich a oštěpy jim bránili, aby neodbočili z cesty.

Les se už za nimi zavřel, ale Tab se ještě neodvážil vylézt z úkrytu. Kolem něho se přehnal poslední muž a potom bylo ticho.

Ještě než došel na místo táboření, pochopi], že to ticho kolem znamená neštěstí. S úlekem se teď díval na zkázu před sebou a představoval si, co všechno se tu za jeho nepřítomnosti stalo.

Spočítal těla padlých členů karavany. Dva chyběli. Snad se ukryli ve skalách. Prohledal okolí. Přikradl se k jeskyni a našel kupce. Pokoušel se ho obrátit na bok. Bezvládné tělo kleslo do původní polohy, ještě chybí Lyg.

Tab našel schůdnější místo a vystoupil nad cestu. Všude ticho, ani stopa po pohybu, který by prozrazoval život. Jenom kouř ohně před jeskyní se převaluje nad mrtvými těly. Nesnesl myšlenku, že by měl třeba jen chvíli zůstat u mrtvých. Nejraději by se byl viděl daleko, na mnoho dostřelů šípu odtud.

Byl zpocený a měl žízeň. K řece bylo blízko, ale po skalách slézt nemohl, a tak volil delší cestu křovím.

Došel k vodě.

Zapraskání – někdo tu je!

Snad ještě někdo z útočníků, snad se tu ukryl raněný, snad tu na něho číhá…

Snažil se zůstat klidný.

Nové zapraskání.

Najednou ho spatřil. Kůň. Stál mezi keři, oči měl právě tak vylekané jako Tab.

Opatrně k němu přistoupil. Kůň o krok couvl. Byl neklidný, ale čekal. Tab jako by se vůbec nehýbal, a přece se nenápadnými kroky pomalu přibližoval k zvířeti. Instinktem lovce věděl, že zvířata se bojí prudkých pohybů. Potichu ho oslovil:

„Koni, koni," protože neznal jeho jméno a nevěděl, že zvířata mají jména jako lidé. Kůň se uklidnil, když uslyšel lidský hlas, a začal škubat trávu.

Tab se předklonil, dotkl se jeho hebkého krku. Musel se přesvědčit, že je to tvor jako on z masa a krve, živý tvor v tomto kraji smrti. Dotek se životem ho uklidnil.

Na hřbetě koně zpozoroval připevněný toulec a luk. Sundal ho, přesvědčil se, že není poškozený, a hned se cítil bezpečněji, třebaže v toulci nebyl ani jeden šíp. Uvolnil koni uzdu zapletenou do větví a nechal se od něho vést.

Dost dlouho šel po jeho boku po proudu řeky. Najednou se kůň polekal a prudce uskočil stranou. Taba, který ho držel za uzdu, strhl na zem a vyválel v trávě. Potom zůstal stát s nastraženýma ušima.

Tab se postavil, vytáhl dýku a pomalu, ale odhodlaně vykročil před odfrkujícím koněm.

Zaraženě zůstal stát. Na písčině pod klenbou lopuší ležel tváří k zemi Lyg.

Ležel bez pohybu. Je mrtvý…, napadlo Taba. Nepohnul se ani tehdy, když k němu Tab přistoupil. Sotva Lygovi setřel z tváře písek, zjistil, že ještě dýchá. Zvedl mu hlavu a nalil do úst vodu. Lyg ji polkl.

Konečně poprvé zhluboka vdechl a otevřel oči. Tab se usmál a radostí se div nerozkřičel. Pomalu, velmi pomalu nabýval Lyg vědomí; zavřel oči a přemáhaje slabost znovu je otevřel. Když spatřil koně a Taba, klečícího vedle sebe, pokusil se vstát, ale jenom zasténal a ztratil vědomí.

Celé večery proseděli pastýři s cizincem Lygem a povídali si, jak se dalo. Bylo to těžké dorozumívání, i když se Lyg na předcházejících cestách naučil sem tam nějaké slovo z řeči lidu pod Velkými horami. Ukázalo se, že nejlíp se s ním domluví Amo. On první začal rozumět, co cizinec říká; snad proto, že je mladý, a snad i proto, že se vždycky snadno učil nové věci. Nakonec to dopadlo tak, že se stal prostředníkem mezi ostatními a cizincem.

Ten svým vyprávěním vyvolal u všech velký údiv. Cizinec měl bystrý rozum a mnoho věděl, pomalu se mu dařilo lépe rozumět otázkám a odpovídat na ně lámanou řečí. Pastýři z ní vyrozuměli, že je z kraje při dolním toku Jižní řeky. Vyprávěl jim o kupecké výpravě, o přepadení, o tom, jak se oni dva zachránili a jak se jim dařilo, než se dostali k nim. Nakonec se zmínil o zboží z kovu ještě tvrdšího než měď. Když došel v povídání až sem, muži začali pochybovačně vrtět hlavami; ujali se cizince, dali mu najíst, a on místo toho, aby jim vykládal něco, čím by se poučili a co by jim bylo k užitku, před nimi rozvíjí nesmyslné pověsti o jakémsi „bronzu“. Měď, to ano. Tu už někteří z nich viděli. Ale bronz? Několikrát si to slovo opakovali. Ne. Nikdy o něm neslyšeli.

Když Lyg řekl, že sám má dýku z toho kovu, Bagu dodal, že už dřív o něčem podobném slyšel a že by se na ni rád podíval. Potěžkával ji, zvedal proti světlu, aby si ji mohl lépe prohlédnout.

Potom dýka kolovala kolem ohně, protože všichni byli na cizincovu zbraň zvědavi; jakživi neviděli podobnou.

Lygovo vyprávění vyplnilo ještě mnoho večerů, ale o bohatství, které Lyg utopil v řece, nepadlo ani slovo.

TŘINÁCTÁ KAPITOLA

Přes to, co zažil při nočním rybolovu, si Amo loviště pod Sluneční skálou oblíbil. Tady se cítil nejvolněji. Také dnes tu loví.

Lyg snad měl podobné úmysly, protože se ho včera podrobně vyptával, kam chodí na ryby a kde našel kamínek, který má pověšený na krku. Proč ho ten amulet tak zajímá? pomyslel si Amo a najednou jako by si přestal všímat, co se děje ve vodě. Už zas vystřelil pozdě a ryba unikla. Rozmrzele sledoval, jak proud unáší promarněný šíp, ale myšlenkami byl někde jinde. Na zádech pocítil dotek. Ohlédl se. Byl to Lyg. „Volal jsem na tebe,“ řekl, „ale šumění řeky…“

Lyg ukázal rukou na náhrdelník, který Antovi při předklonu vyklouzl ze záňadří, a na něco se ho ptal.

Amo byl tak překvapený, že vidí Lyga na svém oblíbeném místě, že hned nepochopil, co od něho chce.

„Malé slunce,“ odpověděl až na opakovanou otázku. „Kamínek pro štěstí,“ pokračoval, když viděl, že Lyg nespouští oči z vyleštěného kamínku, matně odrážejícího světlo. Vysvětlil mu, že není Havrana, aby nenosil amulet. „V noci mi nahradí pravé slunce a pomáhá dočkat se jeho východu…“

„Odkud ho máš?“ zeptal se Lyg a pozorně si prohlížel kamenné kolečko s rozbíhajícími se paprsky. „Ukaž mi to místo,“ dodal, když Amo. kývl hlavou k Sluneční skále.

„Dobrá. Je to kousek,“ souhlasil Amo; nevěděl, oč cizinci jde.

Skoky z útesu na útes se Amo dostal až k úpatí Sluneční skály. Lyg za ním. Když se však dostal na rovinku, kde vody spláchly ze stěny drobné kamení, zastavil se. Nedbal na Amovo pobízení, usedl k hromádce kamenů, prohrabával se v nich, bral je do ruky a zase odhazoval.

Amo ničemu nerozumí. Konečně kamínek, který Lyg neodhodil. Plivl na něj, utřel ho dlaní a se záhadným úsměvem podává kamínek Amovi. Ten pořád ještě nic nechápe. Udiveně zírá na úlomek na Lygově dlani. Drsný a rozpálený sluncem. Namodralý, jako kapka kapce se podobá tomu, který mu visí na krku. „Poklad,“ vyrušil ho Lyg a ukázal na hromádku kamení.

Amo teď chápe ještě míň. Jakým pokladem mohou být kameny? Nebo je poklad pod nimi? Ale to je teď pro Ama vedlejší. Důležité je, že jde vůbec o nějaké tajemství. A tajemství, ať už je jakékoli, vždycky zaujme a vzruší. Sklání se nad úlomky, nabírá jich plné hrsti, zvedá k očím a hned zas zklamaně odhazuje: „Ale Lygu, samý kámen…“ Lyg mlčí. Nevnímá Amova slova. Pohled upřený mimo něj na hromádku se teď zvedne jako přitahovaný k vrcholku Sluneční skály, potom rychle sklouzne dolů a zkoumavě se zastaví na stružce, tekoucí podél skal.

Lygovo mlčení stupňuje Amovu zvědavost, zeptá se:

„Jak víš o tom pokladu? Copak rozumíš řeči kamenů? Co všechno ti řekly?“

„Ještě ne všechno,“ odpověděl Lyg krátce, zaujatý svými myšlenkami. „Tady nehledej, tamhle…,“ ukázal po chvíli vzhůru, kam stoupá rýha ve skále.

Nahoře na plošině leží balvan, velký jako chýše. Dříve snad vyčníval nad plošinu, potom se utrhl, spadl a zachytil se na ní.

Rýha stružky vede nahoru k balvanu a ztrácí se pod ním. Amo vystupoval stále rychleji a na plošinu skoro vyběhl. Obešel balvan až tam, kde se opíral o bok Sluneční skály. Teprve pak uviděl otvor. Příliš úzký, aby se jím dalo prolézt.

„Tady je ta zacpaná díra,“ řekl Lyg, „odkud voda vynesla kamení.“

Závaľ překrývá část otvoru. Amova zvědavost je vydrážděna na nejvyšší míru. Nahlédl dovnitř. Pokud oko dohlédlo, nebylo v díře nic. Zavolal do ní, ale nic se odtamtud neozvalo. Což tak vniknout do skály otvorem? Ať vypoví, co ještě neřekla. Musí přivolat na pomoc Bagua.

Amo seběhl do ležení.

„Podívejme se, Amo se už vyspal,“ smějí se pastýři.

Bagu přišel až po dlouhém vyvolávání. Nemá rád, když pastýři zanedbávají povinnosti. Nevyspalý po nočním vysedávání, rozmrzelý jako medvěd, když má v tlapě trn, něco bručí a mžourá na Ama.

„Byl jsem u Sluneční skály,“ sype ze sebe Amo a sotva popadá dech. „Proto jsem tě nemohl přijít vystřídat.“

„Cože, u skály? Už dávno jsi měl být u stáda… A ty si jdeš okukovat skálu.“ Bagu se dívá na Ama, jako by mu nerozuměl, zatímco pastýři div nehýkají smíchy. „Amo si spletl krávu se skálou!“

Amo se zlobí a mlčí. Co měl dělat? Zahánět stádo jako každý den, zatímco ve skále čeká na odhalení tajemství? Co má větší cenu – stádo, nebo poklad?

Smích neustává, jenom Bagu a Amo, jenom oni dva se zlobí, ale každý kvůli něčemu jinému.

Amo přistupuje k Baguovi a říká mu potichu:

„Musíš jít se mnou, Bagu.“

Bagu vrtí hlavou: „Co ti to vlezlo do hlavy, Amo… Tohle je…“

„Hned se vrátím. Vážně, Bagu. Můžeš mi věřit,“ naléhá Amo. Tvář má vzrušenou.

„Proč mám jít ke skále?“

„Pomoct odvalit kámen, podívat se dovnitř a tak…“ Amo se tváří, jako by pořád ještě nechtěl prozradit tajemství, přestože ho sám nezná. „Stádo pohlídají ti, co se tolik smějí…“

„Ale proč? Když jsi tam už byl…,“ namítá ještě Bagu, ale to už vykročil za nedočkavým Amem.

I on si potrpí na neodhalená tajemství.

Ustavičně pobrukuje, chvíli přihlíží, jak se Amo pachtí s balvanem. Nevrle mu naznačí, aby uhnul, také se opře do balvanu. Oba zabrali a balvan se pomalu překulil.

Bagu hned začal rozdělávat oheň. Nač? divil se Amo, který mezitím ohmatával štěrbinu. Zvedl kámen a vší silou udeřil. Zvětralá skála povolila a těsný otvor se rozšířil víc než na délku šípu.

„Díra se musí vyčistit ohněm," řekl Bagu a pošoupl hořící hromádku do jeskyně. Otvor ucpal plochými kameny. Chvíli počkal a potom je odvalil.

Ještě než průvan stačil vyčistit díru od kouře, Amo zapaluje smolnatý kus dřeva a podává ho Baguovi. Napětí vrcholí. Teď uvidí vnitřek skály.

„Chodba je úzká," upozorňuje Bagu. „Projde jenom jeden. Půjdu první, vy lezte za mnou."

Zmizel v černém otvoru.

Zevnitř je slyšet, jak se drolí a kutálejí kamínky. Vchod je nízký, prolézt se dá jen po čtyřech. Ama obklopuje tma, protože ti dva vpředu chodbu ucpali a zatemnili světlo smolnice. Nevidí si ani ruku před nosem, každý kousek cesty musí vyhmatat. Pokusil se vzpřímit a bolestivě narazil hlavou do klenby.

Krok, ohmatání dalšího kousku skály před sebou, několik dalších kroků, další ohmatání a zase krok. Konečně došel k šíře osvětlenému místu.

„Sedni si, musíme se trochu rozhledět," řekl Lyg

Oči si už zvykly na světlo zmítajícího se plamínku. Amo vidí, že je v malé jeskyni, která se zužuje do těsné štěrbiny, ztrácející se ve tmě někde nahoře. Kromě zbytků zvířecího trusu je prázdná. Všiml si drobných úlomků kamene u nohou.

„Tam nehledej," řekl Lyg a přiložil smolnici až ke klenbě. „Zvedni hlavu."

Zdřevěnělá ruka s pochodní zakolísala. Po stěnách přeběhly záblesky a odhalily to, co Amo dosud neviděl. S překvapením pozoruje namodralou skálu – odtud je i jeho kamínek pro štěstí. Sleduje pukliny rozbíhající se všemi směry po zubaté klenbě. Jako by do skály sjel blesk a jeho klikatá chapadla znehybněla v prazvláštních znameních.

„Měď," prozrazuje Lyg jediným slovem tajemství.

Nález mědi! Jeden z těch velkých darů, jaké skoupí duchové poskytují jen občas, aby vzbudili u lidí patřičnou úctu k tomu, co pro ně duchové mohou udělat, pokud chtějí.

Bagu ještě pochybuje:

„Ale… Opravdu může být v téhle obyčejné skále měď?" Má rád ve všem jasno. „Já jsem taky…"

„Ty taky?"

„Před několika zimami. Vydali jsem se za ní za Velké hory. Tenkrát byl těžký rok. Měli jsme málo kožešin, vyměnili jsme jen několik kousků toho vzácného kovu. Na víc jsme neměli. Ale skálu, v které je ukryta měď, jsme ani tam neviděli. Marně jsme vyzvídali – ti, co nám tu měď prodali, mlčeli."

„Ovšem," přisvědčuje Lyg. „Je taková skála. Mnoho lidí ji hledá a nenajde, ale to ještě neznamená, že ji nelze najít."

Už je bolí v zátylku od zaklánění hlavy, ale ještě pořád jako uhranutí nemohou odtrhnout

oči od zázraku nad hlavou.

Pochodeň dohořívá. Tma se vrací, jako by se kolem nich zavírala skála. Opustili jeskyni.

V táboře se pastýři už po prvních slovech shlukli kolem Lyga. Čím déle mluvil o nalezišti, tím častěji se ozývaly projevy radostného překvapení. A když jim konečně začal vyprávět o peci, v níž člověk může proměnit kámen v měď, o tom, jak roztavená teče a poslušně tuhne v kovový potůček v korýtku připraveném lidskou rukou, poslouchali se zatajeným dechem.

Bagu poslouchal. Tu a tam vrhl zkoumavý pohled po pastýřích. Když Lyg skončil, Bagu obřadně vstal a prohlásil za sebe, že s cizincem souhlasí; také už o takové skále, která dává měď, něco slyšel. Mužům se před očima míhaly jeho prsty, když na nich vypočítával:

„Nalámeme kámen… postavíme pec… vytavíme měď… Ukováme sekery a ledacos jiného, odneseme to k sousedním rodům a dostaneme, co budeme chtít. Budoucnost bude docela jiná, než byla minulost."

„Není to všechno čirý výmysl, Havrani, není to hloupost?" nedokáže udržet jazyk za zuby pochybující Lon. „Kráva, i kdyby vyskočila z kůže, nepřivede na svět nic jiného než tele. Co tedy může porodit kámen…? Zas jenom kámen."

„Pro tebe je to výmysl," okřikl ho Bagu. „Já v tom nic takového nevidím. Slyšel jsem o tom už za Velkými horami. A ty si vykládej o výmyslech se starými bábami, ty sběrači kravských placek."

Slova prostořekého Bagua muže rozesmála. Lon tou urážkou až nadskočil a pokračoval:

„Zástupcové rodu ti to nedovolí a šaman to bude považovat za opovážlivost… Otvírat horu a vyhánět z ní duchy. Lidé říkají…"

„Šaman je tamhle za lesy, a tady jsme my a náš zkušený cizinec, který s karavanami křižuje svět," přerušil ho Bagu. „A už mlč, bavit se s tebou, to je jako okusovat holou kost."

Potom se obrátil k Lygovi:

„Věříme ti, cizinče. Vyprávěl jsi nám, jak to dělají v tvé osadě, budeme to dělat také tak. Pojď s námi k Sluneční skále. Tam budeme pracovat a ty dohlídneš, jestli jsme tě dobře pochopili. Bude nás málo, dokud nepřivoláme pomoc z osady, ale zkusit to můžeme už zítra."

Lygovo vyprávění probudilo v mužích starou touhu. Nemohou chodit pro měď za Velké hory. Cesta je příliš daleká a nebezpečná. Nikdo se jí neodváží. Ostatně, nač by tam chodili, když mají měď na dosah ruky a Sluneční skála je jí podle cizince plná.

Čím déle mluvili, tím větší množství kovu, který vyteče ze skály, si představovali: hromady měděných prutů nebo slitků – hroudy velké jako býčí hlavy.

Lon stále ještě tvrdě odporoval, že duchové jim to nikdy neodpustí; slyšeli však už o mědi tolik dobrého a Bagu je ujistil, že znepokojovat se kvůli hněvu těch, kdo jim nepřejí, stačí až potom, až to bude potřebné. Nakonec se dohodli, že cizinec bude mít hlavní slovo při práci, i jak se mu za to odmění, aby nedošlo k nedorozuměním a svárům. Bagu ještě řekl, že od tolika řečí už jistě všichni vyhládli. Pochválil placky, že je to sice to nejlepší, co jim teď ženy připravily, ale že se to ani zdaleka nevyrovná jídlům, která je čekají, až se jim dílo podaří.

Pohrouženi do úvah si ani nevšimli, že nastala noc…

Doma o tom Bagu Utě neřekl. Napřed by se smála, že si to sám vymyslel, potom by se vyptávala, kdo mu takovou hloupost poradil, a nakonec by řekla, že se z těch kamenů, co se v nich pořád přehrabuje, dojista zbláznil. Ať raději dělá něco užitečnějšího. Ale ona se to stejně doví.

Druhého dne Lyg už od samého úsvitu zkoumal skálu, měřil díru, naslouchal přízemnímu větru, který hvízdal v štěrbinách a přinášel od řeky ranní chlad. Aby vyzkoušel tah, rozdělal v díře ohníček. Ale ten nechce hořet, jenom kouří a za chvíli zhasne. Musí se rozšířit štěrbina v klenbě a udělat z ní komín.

Už je poledne, ale Tab a Amo stále přinášejí suché dříví. Lyg radí, co mají dělat. Obratný a zároveň rozvážný, získal si jejich důvěru, přestože mezi nimi byl jen krátce. Zprávu, že ve Sluneční skále je měď, přijali s radostí, ale aby její břicho kov vydalo, musí skálu lámat. A když pastýři namítli, že na světě není takové síly, která by to dokázala, Lyg jim odpověděl, že takovou sílu zná.

Nevěřili mu, ani když jim slíbil, že jim tu sílu ukáže.

Práce u skály trvá už několik dní. Když začínali a nosili dříví v blízkosti skály, zdálo se jim, že nanosit hranici bude hračka. Ale bylo to čím dál tím těžší, protože dříví museli snášet ze stále větší dálky, až zdola od řeky.

Dnes konečně nastal rozhodný den, proto přišel i Lon. Přišel sem jen ze zvědavosti, spíš vysedával a čekal na výsledek, než pomáhal.

Slunce pálí. Všechen chlad se stáhl pod stromy k řece, jenže oni musí vykopat rýhu do sluncem rozpáleného svahu. A ti, kteří pracují v díře, už mají ruce unavené a otvor pro komín se rozšiřuje jen pomalu. Stále častěji hned jeden, hned druhý vylézají ven nalokat se vzduchu. Zpocení vrhají nespokojené po hledy na sedícího Lona. Není příjemné lopotit se před nezúčastněným divákem.

Bagu přišel později, zdržel se chystáním pelechu pro nově vylíhlá telata. Všechny rozesmál uštěpačnou poznámkou o žábě sedící v trávě; to stačilo, aby se Lon zvedl a připojil se k práci.

Čas ubíhá, díra je už plná dřeva. Víc se ho tam nevejde.

„Pojď ho zapálit," obracejí se na Lyga. A když nesouhlasí, vyptávají se, co všechno ještě mají udělat.

Lyg ví, jak všichni touží po odpočinku, ale ví také, že z toho zatím nic nebude: ještě musí vykopat kanál šikmo k vodě, řinoucí se nedalekou stružkou po svahu. Pracují dál, i když nedovedou pochopit, nač tu bude voda. Nechápou ani to, nač musí nahoře, hned při vyústění komínu, vykopat nádrž, oddělenou od něho hliněnou hrází.

Když se v nádrži nashromáždila voda, nadešel rozhodující okamžik.

Bagu přistupuje k hromadě dříví a za chvíli se pod jeho rukama zatřepetá narůstající plamínek. Dříví chytilo. Díra vtahuje ohebné jazyky plamenů. Nahoře vyrazil ze skály sloup kouře a valil se po svahu jako roztrhaný oblak. Komín má dobrý tah, pochvalují si.

Nitro skály je v jednom plameni. Oheň už dlouho hučí a duní v dutinách. Rozpálená skála nutí lidi, aby poodstoupili.

„Tak dost, Havrani," rozhodl náhle Lyg po dlouhé chvíli čekání. „Už jste se dost vynadívali na sílu ohně. Už slábne. Holemi ho přihrňte až k stěnám. Ať olizuje skálu, aby se rozpálila ještě víc."

Po další chvíli ukázal nahoru k nádrži: „Skála je už horká. Teď pustíme vodu."

Pastýři opouštějí ohňové divadlo a vystupují až ke kouřovému průduchu. Pozorují, jak Bagu poklekl u nádrže a rychlými pohyby vyhrabává vodě cestu ke kouřící štěrbině. Obracejí se k Lygovi:

„Cizince, proč chceš, aby síly ohně a vody bojovaly proti sobě?"

V hlasech je nedůvěra a obava. Znají moc ohně i moc vody: vraždící plameny požárů i zákeřné vlny zátop. Duchové těchto živlů jsou nejnebezpečnější. Už nejednou zničili hliněné osady; pamatují se na všechny lidi, které si duchové vzali, na krávy, ovce i obilí. Nepřivolá na ně tenhle člověk neštěstí…? Obdiv a nadšení povadly.

Ale Lyg je stejně jistý a klidný. Dívá se do plamenů, jako by pronikal do světa, který nikdo z nich ještě nezná a nedokáže pochopit.

„Nebudou stát proti sobě. Skála je silná. Voda pomůže ohni…," v Lygově hlase není ani stín pochybnosti nebo nejistoty. Na zkoumavé pohledy mužů Bagu souhlasně přikyvuje. Nakonec, myslí si, nebezpečí je stejně velké pro něho jako pro ostatní…

Bagu odhazuje poslední hrsti hliněného stavidla. Proud vody se valí ke komínu a mizí ve vybuchujícím oblaku kouře a páry. Studená voda zalévá nitro rozpálené skály.

Bílá vlna zahalila celý svah i údolí, muži se v ní nadobro ztratili. Zakrývají si rukama tváře, aby je neopařila, utíkají do bezpečí, po paměti seskakují ze stupně na stupeň. Z bezpečné vzdálenosti pozorují otvor. Z horké díry je slyšet ozvěnou znásobené praskání. Jako by se skála měla rozletět na kusy.

Čas se pro Havrany zastavil. Na všechno zapomněli, jenom ne na to, co se děje ve Skále.

Tak míjela chvíle za chvílí a za tu dobu někteří zpytovali svědomí. Na světě je tolik zlých sil…

Nejlepší je dát jim pokoj. Ale stačilo, aby zaslechli švitoření ptáků, aby krávy zavřené v ohradě zabučely hlady, aby slyšeli hlasy živých tvorů, kteří nic nevěděli o tom, co se tu děje. Ulehčilo se jim: všechno je přece jako předtím, kopec i skála stojí na svém místě, dokonce i krávy bučí jako obyčejně. Nic, docela nic se nezměnilo.

Zvědavost zvítězila. Jeden za druhým se přibližují k otvoru. Přibližují se váhavě, ale Lyg je skoro velitelským gestem přivolává. Těší ho ukázat výsledek boje se skálou lidem, kteří mu nevěřili a říkali, že je podivín, který chce spojit vodu s ohněm. Stačilo, aby uviděli klikaté trhliny; voda a oheň roztrhly skálu.

Konečně skála vychladla. Všechny hlavy se obracejí k Lygovi. Ne, Lyg první nezačne. Je to země jejich předků. Nesluší se, aby on, cizinec, první porušil její klid. Naznačuje Havranům, jak mají vrazit klín do pukliny a vylamovat kusy oslabeného kamene. Muži to jednou, dvakrát váhavě zkusili, potom se na sebe podívali a posmělení začali vylamovat skálu, popraskanou náhlou změnou teploty.

Když s nalámaným kamenem vylezli ven na denní světlo, byli černí jako vrány, jenom bílé zuby blýskaly v umouněných tvářích spokojeným úsměvem. První část prací, které si usmyslel Lyg, se dařila.

Lyg se teď dívá na unavené lamače a usmívá se na Bagua, který stojí v plném slunci s hrncem masa v rukou. Celý se potí, snaží se pochopit, co vidí. Ale způsob, jakým mhouří oči, svědčí o tom, že i on je spokojený.

„Tak co, nedáme si každý kůstku?“ ozval se Bagu; jako vždy, i teď uvažuje rozumně. Hlt jídla nikomu neuškodí a s prázdným břichem se nedá ani odpočívat.

Zítra vyšlou do osady posla se vzkazem, aby, náčelník poslal posilu. Půjde Lon. Ne proto, že se sám přihlásil – bude jim v ležení nejméně chybět.

ČTRNÁCTÁ KAPITOLA

I Goro by se byl nejraději přidal k Baguovi a odešel za ním do letního ležení. V osadě sice uznávali jeho zásluhy při výpravě za Velké hory, ale příliš často pocítil závist a nepřízeň šamanových přívrženců, kteří ho vinili ze smrti Odřené srsti v závějích Velkých hor. Ne všichni byli takoví jako Bagu a mladí, kteří táhlí s ním. Byl tu Moch, čím starší, tím zatrpklejší, nástupce nebožtíka šamana. Nastěhoval se do zchátralé chýše po šamanovi, kterou – duchové vědí proč – vítr dosud nepřevrátil a neroznesl po osadě. Mochův odpor vůči Gorovi pramenil z Gorových sporů s Odřenou srstí, jehož nejvěrnějším stoupencem Moch nepřestal být ani potom, co starý šaman umřel. I později po návratu z velké cesty se Mochovy a Gorovy zájmy nejednou křížily. Goro zůstal v osadě a neodešel do ležení jen na žádost Kabua, jehož hlava od rozhodnutí o cestě za Velké hory ještě víc zbělela. Byl už unavený a nerozhodný – starý člověk; jeho náčelnické dni se pomalu krátily. Proto Goro zůstal v osadě.

Z Mocha, kdysi účastníka velké cesty, se stal vysedávač před chatrčí. Nežije se mu těžko, přestože ani neloví, ani nepracuje na poli. Když se ti, kdo si chtějí udržet jeho šamanskou přízeň, vracejí z lovu kolem jeho chatrče, z pověry nebo ze zvyku u ní odloží podíl z kořisti. Aby se jim dařilo.

I dnes sedí na zápraží jako osamělý pták. podobný jedné z vran, které před ním pobíhají a zobou roztroušená semena. Vylíhly se z vajec, která přinesl z lesa, a už u něho s podvázanými křídly zůstaly.

Přestože se tváří, jako by mu bylo úplně jedno, co se děje kolem, není tomu tak. Zrak mu zalétá k řece, kde stojí Kehova chýše.

U Kehova obydlí, tam se pracuje. Muž sehnutý pod nákladem nosí hlínu a kameny. Ukládá jeden na druhý a spojuje hlínou; přistavuje k chýši komoru, protože chýše už kupci na zboží nestačí. Keha

mu za práci zaplatí několika hrstmi soli.

Světlo proniká vchodem do chýše a odhaluje její bohatství. Je tu všechno, co potřebují obyvatelé osady. Sůl v nádobkách s klikatými ozdobami, čelenky a jehly, nože i cinkající přívěsky, hrnce plné obilí, pazourek i zázračné masti, jantar, který vypadá jako led, zboží z blízkých i zapadlých osad; Kehovi se to podařilo získat výměnou nebo kdovíjak.

Přístavba je už z poloviny hotová. Bude to první kamenná stavba v osadě. Ať každý příchozí vidí, že přišel ke kupci Kehovi.

Kupcovy samolibé úvahy přerušily kroky. Otáčí se a poznává Mocha. Vítá ho přívětivým úsměvem, i když ví, že ho Moch nemá rád; nesnáší přistěhovalce. Ale v poslední době mu to, jak se zdá, nepřekáží, navštěvuje ho stále častěji. Bodejť ne! Vždyť je u něho zadlužený až po uši. Kdy mu to bude moci vrátit? Ale Keha nic nevymáhá, navíc ho, vznešeného, ale chudého starce, občas pohostí a obdaruje.

„Sedni si," ukazuje Keha na plochý kámen.

Usedají vedle sebe a mlčí. Mocha zlobí, že Havran pracuje pro cizince Kehu, kterého ani nenapadne plýtvat silami na takovou ledajakou práci. Ale hned si uvědomuje, že od včerejška mají snad oba společného nepřítele, a proto musí být přáteli. Tváří se, že nevidí rozestavěnou zeď ani lopotícího se Havrana, a po delším mlčení jakoby pro sebe prohodí:

„Tak, tak, Keho! Tvoje bohatství se brzy zmenší." A čeká. Ví, že to Keha nevydrží a sám začne s otázkami.

„Mé zboží je v mých rukou a teď mu stavím ještě bezpečnější skrýši z kamene. Kdo by mě o ně mohl připravit?"

„Goro a Bagu," řekne krátce Moch a mlčí. Čeká, až Keha něco řekne, ale čeká zbytečně. Kupec mlčí, proto Moch pokračuje: „Slyšel jsem, že Havrani budou mít měď," říká a znovu čeká. Teď už nečeká zbytečně.

„Měď?" zeptá se Keha a pochybovačně se na Mocha usmívá. „Měď?" opakuje otázku a už se neusmívá, už se řehtá: „A kde by ji vzali?"

„Našli ji. U pastýřského ležení. Slyšel jsem to."

„Slyšel? Ono se toho namluví.“

„Něco na tom jistě bude. Slyšel jsem to od Lona.“

„Lon mi o tom nic neříkal,“ diví se už zaražený kupec. Vlastně by se to měl od Lona dovědět první.

„Nemohl. Nebyl jsi doma. Jestli nevěříš, zeptej se ho. Zítra se o tom bude rozhodovat.“

„O čem se bude rozhodovat?“

„Koho jim z osady pošlou na pomoc,“ říká Moch a sklopí oči, aby v nich utajil záblesk škodolibosti.

Kupec se ještě pořád tváří, že ho zlá zpráva nezmátla, pozoruje chýši, přecpanou zbožím, a myslí na to, jak by klesla jeho cena, kdyby si osada vyráběla měď sama. Časy, kdy za měděné výrobky dostával hromadu kůží a obilí, budou jenom vzpomínkou.

Snaží se vypadat stejně důstojně jako Moch. Cítí, že šaman by rád pokračoval v rozhovoru o tom, jak budou jeho obchody upadat. Ale nač? Copak Moch může rozumět tajemství obchodu víc než on? Přestože je zvědavý, odvádí řeč od nepříjemné zprávy.

„Slyšel jsem, že tě včera Goro přede všemi okřikl,“ oplácí špatnou novinu pichlavou poznámkou. Ví, že Moch Gora nenávidí; nenávidí ho proto, že Gora, a ne jeho zvolili za zástupce přestárlého náčelníka, nenávidí ho pro všechny skutečné i domnělé výhody, kterých z toho důvodu využívá, závidí mu, že při poradách vždycky sedí vedle náčelníka, nemůže mu odpustit odvahu, s jakou ho přede všemi umlčí pokaždé, když se šaman chce plést do náčelníkových věcí. A od Gora si berou příklad ti nejmladší, i když Moch jako šaman ještě na ně má jakýs takýs vliv. Ale nebojí se ho už tolik jako dřív, kdy stačilo připomenout duchy, aby zmlkli a poslechli. Kvůli tomuto všemu Moch Gora nesnáší.

„Nechápu, jak jste ho mohli zvolit zástupcem náčelníka,“ popichuje kupec dál.

„Víš to sám. Žiješ mezi námi.“

„Vím. Ale já jsem ho nevolil, nejsem v radě starších. Jsem přistěhovalec. Zvolili ho vaší lidé. Vždyť v minulosti, jak jsem slyšel, nebožtík šaman s ním měl také spory. Neměl ani důvěru věřících…“

„Nebýt výpravy za Velké hory, neměl by ji dodnes,“ skočil mu do řeči Moch. „Slyšel jsi, jak tehdy v horách zneuctil šamanovu moc a rozhněval horské duchy?“

„Neslyšel jsem,“ odpovídá Keha, i když příběh o nebezpečné cestě dobře zná. „Tenkrát jsem tu ještě nebyl.“

Moch začne vyprávět všechno, co na cestě za Velké hory zažil, i když mu připadá divné a nepochopitelné, že o tom povídá právě Kehovi. Mluví nesoustředěně, přeskakuje z události na událost, přerušuje sotva začatou větu, odvolává se na ty, kdo to mohou dosvědčit. Je vidět, že je velmi rozrušený. Pokračuje ve vyprávění o hladu, závějích, které se pohnuly, aby je pochovaly. Nakonec se zmíní o tom, jak zahynul šaman, o jeho osamělém hrobě pod sněhem. „Jestlipak víš, Keho,“ řekl, když se dostal až k té události, „jak zahynul šaman Odřená srst a proč tenkrát tak málo chybělo, abychom nezahynuli my všichni? Goro odporoval vůli šamana a rozhněval horské duchy. Dodnes lituji, že jsme se mu tenkrát podřídili, že jsme ho neobětovali horám. Mladí a Bagu zklamali… Cožpak se tak jako já nemohli přidat na stranu šamanovu, a ne Gorovu, odepřít Gorovi poslušnost a plnit vůli šamana?“ Moch ledacos zamlčel, ne že by na to zapomněl, ale proto, že se mu nehodilo, aby se to Keha dověděl.

Kupec ho vyslechl, ani slovem ho nepřerušil. Nakonec dodal:

„Ale přesto má teď Goro větší moc než ty, Mochu…“

„Má?! Zástupce náčelníka! Uši mě bolí, když to každý den slyším. A kdo ho tak oslovuje? Lidé mého rodu,“ hněv v hlase je plný pohrdání. „A přitom je Goro nevěřící odpadlík, v horách znevážil rodový pohřební obřad, když se odvážil po našem způsobu pochovat toho – kéž by si zlámal nohu na posmrtné cestě do osady mrtvých – toho prokletého Grua, cizince. Každý cizinec je přece nepřítel…,“ Moch se zarazil a zmlkl. Nedívá se Kehovi do tváře. Snad by měl být opatrnější a

nemluvit před ním o tom, co si myslí o cizincích.

„Co si myslíš, Mochu, o horalech?“ řekl Keha, kterému neušla poslední slova o cizincích.

„Co je s nimi?“

Moch už nejednou slyšel o divokém nomádském plemeni horalů. Havrani se jejich kraji vyhýbali. Jednou nebo dvakrát prošli územím Havranů cizí kupci a vnikli až do kraje horalů. Víckrát se nevrátili.

„Začíná se o nich mluvit…“

„Mluví se, mluví, ale dodnes je tu v okolí nikdo neviděl.“

„No právě,“ pokračoval kupec. „Právě proto mě napadlo, že bych ti je rád ukázal. Nikdy jsi neslyšel o jejich náčelníkovi Černém rysovi?“

„Slyšel. Ale nikdy ho nikdo neviděl. Nevěřím, že někdo takový žije. Čirý výmysl.“

„Jenže se před ním všechno třese strachem,“ skočil mu ironicky do řeči kupec.

„Obyčejný vůdce toulavé tlupy, co se skrývá v horách.“

„Je něčím víc. Je bohatý a dobře se s ním obchoduje. A bude ještě víc. Jednou se o tom přesvědčíš, Mochu. Jednou mu bude patřit celý tenhle kraj. Vyplatí se být ho poslušný.“

Ten Keha ale tlachá! ježí se Moch. Co jenom tenhle nafoukaný kupec svými hloupými řečmi sleduje? Má už rozhovoru s ním po krk, proto mlčí.

„Byli by tvými nepřáteli i tehdy, kdyby odstranili Gora, aby ti už déle nestál v cestě?“ s tajemným pousmáním ztišuje Keha hlas skoro do šepotu. „Ještě jsi o tom nepřemýšlel?“ s napětím čeká na odpověď. Moch mlčí, ale zdá se, že ho hněv už přechází. Za každým slovem prohnaného kupce je vždycky nějaká záhada. Nikdy neřekne přímo, co vlastně chce.

„Oč ti jde, Keho?“

„O nic, ptám se jen tak ze zvědavosti,“ uhýbá Keha přímé odpovědi. „Pokud nechceš, nemusíš mi odpovědět hned. Ale co si myslíš o mně, to bys mi snad mohl říct… Patřím taky k tvým nepřátelům…?“

Přímo vyslovená otázka Mocha zaskočila. Keha přece dobře slyšel, co řekl před chvílí o cizincích; proč se ještě ptá? Vyhýbavě odpovídá:

„Přišel jsi sem před několika lety – duchové vědí odkud – s pytlem přes rameno a hrkalo ti v něm pár pazourků. Pamatuju se, že jsi byl otrhaný a hladový,“ vyžívá se Moch v narážkách na Kehovu bídnou minulost. „Pamatuju se, že jsi opravoval zbraně a nástroje za to, co ti kdo dal. Potom ses vytrácel z osady, toulal ses s kupci a znovu ses k nám vracel… Nemíchali jsme se do tvého života a ty do našeho. Věru dosud nevím, z kterého rodu pocházíš… Ať už tomu bylo jakkoli, zvykli jsme si na tebe…“

Kdyby kupec neměl tajné úmysly, sotva by strpěl, aby mu někdo připomínal bídnou minulost. Potřebuje důvěru Mochovu i Havranů, proto se tváří, jako by o sobě z Mochových úst slyšel samou chválu.

„Ale co si o mně myslíš teď?“

„Vidím, že ses za tu krátkou dobu, co jsi u nás, dovedl o sebe postarat,“ uhýbá Moch a ukazuje na rostoucí zeď a pracujícího Havrana. „Ale teď, když budou mít Havrani svou měď, se to všechno změní… A kdyby jen to. Přijde kupecká výprava… A bude ještě hůř,“ dovršuje Moch hromádku neštěstí, které čeká na Kehu.

„Co ty neříkáš? Která výprava? Ta, co měla přijít a nepřišla?“ směje se kupec.

„Taky o tom se včera mluvilo. Ještě ji čekají.“

„Co přinese?“ usmívá se kupec; ví, že ta výprava nikdy nedojde.

„Nevím. Ty jsi kupec, ty bys měl líp vědět, co takové výpravy přinášejí. Jistě mnoho vzácného zboží,“ odpověděl Moch. „Co myslíš, Keho, když bude lacinější než to tvoje, od koho budou kupovat?“

Keha si nasypal z malého váčku na dlaň špetku soli. Vložil si několik zrníček do úst a nabídl i Mochovi. Ten odmítavě mávl rukou a upřel zvědavý pohled na kupce. Kehovi neušel výsměch v

očích jindy tak uctivého Mocha, který teď úctu nahradil opovážlivostí. Užuž měl na jazyku zlostná slova, i když se snažil vypadat klidně. Pomalu si přivazoval váček k opasku a nenacházel hned odpověď. Co je vlastně Mochovi po jeho budoucích nezdarech? Chce mu snad poradit?

Poválel zrnko soli jazykem po patře, labužnicky přimhouřil oči, polkl slinu a káravě se podíval na Mocha.

„Udělal bys líp, kdybys myslel na vlastní věci, Mochu. Vždyť i kupci jsou cizinci. Nevěřím, že budeš rád, když sem přijdou a Havranům se zalíbí nejen jejich zboží, ale taky jejich mravy a bohové. Snad jsi o těch divných bozích, kteří se chovají jako lidé, už slyšel… A co Goro? Nebude bohatší než ty? On se s kupci rád stýká, sám dobře víš, že pro ně dal vysekat cestu od řeky k osadě. Budeš dál trpět, aby v osadě dělali to, co chce on? Teď jsou takové doby, že se od jednoho nevěřícího nakazí ostatní. Líp by bylo, kdyby se tu cizí kupci už vůbec neukázali… Neporušilo by to pořádek a klid osady, který je pro tebe tak posvátný…“

„Jsi chytrák, Keho. Neřekls mi všechno, neznám tvoje úmysly, ale vidím, že máš úctu k tomu, co je pro mě svaté. Ale stmívá se, musím už jít…,“ říká smířlivě Moch. Pomalu se zvedá z kamene a čeká, jestli kupec ještě něco řekne.

Oba mlčí, pátravě si hledí do očí, snaží se uhádnout, kdo si co o dnešním rozhovoru myslí.

„Na schůzi starších přijdeš?“ protahuje čas Moch.

„Co bych tam dělal?“

„Vím, nemůžeš hlasovat, nejsi naší krve. Ale poslouchat i mluvit můžeš, měl bys tam být. Goro podá zprávu o mědi… A snad řekne i něco proti tobě…“ Moch vidí, že ho Keha nemíní zdržovat, a dodává:

„Ještě tě navštívím, promluvíme si o všem otevřeněji.“

„Přemýšlej o tom, nač jsem se tě ptal,“ řekl Keha jakoby mimochodem a už Mocha nezdržoval, přestože ještě nebyl čas na spaní. Než bude porada, musí si v klidu rozmyslet, jak se má zachovat. Hlavně na tom bude záviset jeho budoucnost i úspěch jeho plánu, podobného síti klikatých pěšinek zvěře, po nichž se všichni Havrani budou dříve nebo později pohybovat tak, jak on bude chtít.

PATNÁCTÁ KAPITOLA

„Slyšeli jste? Pastýři hledají měď!“ Po osadě se šíří nejnovější zvěst z ležení.

„Pastýři? Nepovídejte! Kde by se tam vzala?“

„Ve skále.“

„U Velkého ducha! To zas ten Bagu. Nezná míru. Kdo to kdy viděl? Pastýři se budou hrabat ve skalách. A co stádo? Kdo bude pást?“ dohadovaly se pochybující hlasy.

Na stráni, kde hřeje sluníčko a kam vítr nemůže, starci sedí vedle sebe jako ptáci na větvi, šedivé hlavy uvažují a uvažují. Ještě se nestačili vzpamatovat z Baguova nápadu o letním ležení a už je tu další. Výmysl nad výmysly: vybírat ze skály měď.

A je ta zvěst pravdivá, nebo jsou to jenom takové šeptané povídačky? Novinky přicházejí do osady zřídka a každá z nich, jak koluje od úst k ústům, se často k nepoznání změní. Ale ať chtěli, nebo ne, téhle uvěřili, protože byla radostná.

Vzrušení muži by osadu opustili třeba hned v noci. Jedni odložili klíny na štípání pazourkových jader a opustili dílny. Vyrábět kamenné hroty šípů a nože bude od nynějška leda směšná hra pro děti. Nač komu budou? Dětské hračky. Jiní odhodili bochníky rozmísené hlíny a uhasili hrnčířské pece. Pluhy se zastavily ve vyorané brázdě. Rybáři opustili řeku a jedlíci odhodili načaté kosti dřív, než je stačili obrat. Všechny přivolala měď.

Šaman chvíli všechno sledoval napůl zlostně, napůl zvědavě. Rozmrzele podupával: Ten Bagu… Ten mudrlant. Ta opovážlivost! Inu – chvastoun Bagu… Vykročil, jako by se chtěl pustit do mužů a vysmát se jim. Ale potom si to rozmyslel, zastavil se, chvíli se nerozhodně rozhlížel. Ostatně, ještě

není rozhodnuto.

Slunce dosud nezapadlo, ale už se dotýkalo kopců a vrhalo dlouhé stíny. Kabu seděl pod totemem a čekal. Zvykl si chodit k poradnímu ohni dřív než ostatní a věděl, že hned po něm přijde jeho zástupce Goro. Ostatní přijdou později. Sednou si každý na svůj kámen, budou povídat, co se jim přihodilo přes den, a nepřestanou, dokud nezačne porada. Nakonec se někdy v otvoru nejbližší chýše, které říkají šamanova od té doby, co v ní bydlel šaman Odřená srst, objeví Moch a prosedí tam část porady. Je to jeho pozorovatelna. Všechno slyší, ale málokdy promluví. Vynořoval se z chýše a opět v ní mizel neočekávaně, ale pořád se zdálo, jako by byl někde nablízku, zalezlý v chýši a s uchem na stěně nebo za kůží visící před vchodem.

Přišel Goro. Kabu mu pokynul, aby přisedl, a bez jakékoli souvislosti řekl:

„Co myslíš, Goro, podaří se to?“

„Pec potřebujeme,“ odpověděl Goro. „Bez ní budeme ustavičně odkázáni na to, co nám prodá Keha.“

„Co uděláš, když budou starší proti tomu?“

Goro ví právě tak jako Kabu, že Keha je schopný všeho. Ví, jakou má moc nad mnoha zadluženými Havrany. Tenkrát v zimě, když z obilních jam vymetli poslední obilí, klaněl se mu každý druhý Havran i šaman Moch. Jak přesvědčit Kehovy dlužníky? Kdoví co všechno si Keha nevymyslí, až se doví, že chtějí postavit pec a tavit měď.

„Každý dostane slovo.“

„Keha zastraší většinu.“

„Proč by se ho měli bát. Všichni, i jeho dlužníci se musí snažit, aby na něm nebyli závislí.“

„Já vím, Goro, co dokážeš, ale teď si nejsem jistý, kolik jich tvůj návrh přijme. Málokdo bude souhlasit. Jsou závislí na kupci, nevydrží jeho vydírání, uhnou jako tráva. Ne, nic z toho nebude. A co když se kupec spojí s Mochem? Slyšel jsem, že šaman už přesvědčoval stařešiny, aby byli proti tomu. Jsme skoro sami proti kupcovým dlužníkům a starcům. I někteří mladší smýšlejí jako starci…,“ řekl Kabu pološeptem, protože muži se už scházeli.

I Moch se ukázal. Jen tak naboso, s kožešinou přehozenou přes ramena, se usadil před chýší. Na nikoho se nedíval, opřel se o stěnu a důstojně, jak se na šamana sluší, podřimoval. Nedal se vyrušit ani hlukem u poradního ohně. Spal, nebo zavíral oči, aby lépe slyšel a neušlo mu ani slovo?

Kolem ohně se shromáždili všichni muži, a když Kabu viděl, že už sedí, začal poradu.

Vyslechli Gorův návrh. Vyčkávavé ticho ustoupilo tlumenému hovoru, v kruhu se vzmáhá reptání.

Goro vycítil odpor. Viděl, jak se mu vyhýbají oči těch, kteří mu přes den přitakávali a o nichž si myslel, že jsou na jeho straně. Teď se vzmohli jen na rozpačité výmluvy… Moch se nadarmo neusadil před chýší, nadarmo minulé noci neobešel Kehovy dlužníky s výhrůžkami, že si Keha zapamatuje, kdo zvedl ruku pro Gorův návrh, a ti že musí hned vrátit všechny dluhy.

Výkřik: „Ať promluví Moch!“ umlčel všechny. Zbystřili pozornost, protože se už dávno nestalo, aby Moch mluvil u poradního ohně.

Šaman, který se dosud choval nejtišeji ze všech, vstává. Cítí na sobě vyčkávavé pohledy, ale zůstává u chýše. Posunul si z čela beranici, aby lépe viděl, a rozhlédl se po shromáždění. Jeho tvář podobná dřevěné masce neprozrazuje nic z myšlenek, které se rojí pod odranou beranicí. Vylovil cosi ze záňadří a zvedl to nad hlavu.

„Havrani, podívejte se! Co se to leskne? Podívejte se, co je to? Dýka, měděná dýka. V mé ruce jste ji ještě neviděli. Odkud se sem dostala a čí je? Povím vám to… Je odtamtud,“ ukázal rukou k Velkým horám. „Tam každému, kdo ji používal, přinesla smrt. Goro, když bude chtít, to dosvědčí. Proto teď leží bez užitku dlouhou dobu v mé chýši zahrabaná v zemi… Dal mi ji šaman na Velké cestě. Je ze záhrobní výbavy muže, který podlehl hladu ve Velkých horách. Šaman ji zbavil tabu a daroval mi ji dřív, než zahynul v sněžném hrobě. Už tenkrát mě předurčil za svého nástupce…“ Moch zvedl dýku ještě výš. „Dobře se na ni podívejte. Na první pohled je jako ostatní… Je však

zázračná. A její moci využiju proti každému, kdo bude odporovat vůli duchů… Ty, Goro, říkáš, že mnoho mědi v osadě znamená mnoho štěstí a bohatství. Mýlíš se. Co ty víš o skálách? Víš aspoň to, co každé malé dítě – že v nich sídlí duchové? A ty teď chceš jejich příbytky rozbíjet na kousky a házet je do své hříšné pece, aby z nich vytekla měď? Hrůza na to jenom pomyslet… Nebo to všechno víš a děláš to naschvál?“

Rozhněvaný Moch zlostně uplivuje, už nemluví pouze ke Gorovi; očima, které se proměnily ve dva pálící uhlíky, hledí na všechny, je odhodlaný zatratit každého, kdo by mu odporoval.

„Dobrá, ať je po tvém, Goro. Tavte měď. Ale co se stane? Slunce zhasne a oheň pece ho nenahradí. Z hor se vrátí sněhy a ledy. Lidé pomřou a zčernají jako kameny v té peci. A vaše osada, Havrani, se promění v osadu mrtvých…“ Moch se odmlčel, aby nabral dech.

Muži jako přitahovaní zírali přes oheň na Mocha. Byl ve stínu, jenom občas, když plameny vyskočily, se ve světle mihla jeho vrásčitá tvář, ale i tak na sobě stále cítili pohled jeho pichlavých očí. Nerozhodně se vrtěli, jako by je tlačil kámen, a potom jako na něčí rozkaz spustili: Ať nikdo neposlouchá Gorovy návrhy, Keha jim obstará mědi, kolik budou chtít. Rozhlíželi se kolem sebe, jako by hledali oporu, prohlašovali, že žádnou pec stavět nebudou, protože se dosud obešli bez ní. Jiní říkali, že si váží Gorovy rady, ale nepřidají se, protože nechtějí jít proti kupci. Ještě mu nezaplatili starý dluh, a už se jim znovu ledasčeho nedostává.

Nadarmo vstal Kabu a přesvědčoval je, že za vlastní měď dostanou příští rok od sousedních rodů tolik obilí, kolik budou potřebovat. Zazněly výkřiky: „Dokdy máme čekat? Už teď nemáme mouku! Děti chtějí jíst teď, a ne až za rok. Nechceme měď, ale jídlo!“

Spor trvá. Skupina nespokojenců reptá dál. Hlasy pro a proti neustávají. Kabu se obrací ke Gorovi:

„Chceš promluvit, nebo napřed vyslechnout ostatní?“

Goro v duchu počítá ty, kteří obhajují jeho návrh. „Snad bude lepší, když se vypovídají.“ Jenže než se vypovídali, Goro si uvědomil, že zřejmě propásl vhodnou chvíli. Moch zastrašil hrozbami pověrčivé váhavce. Ti, kdo budou proti, mají většinu…

Napjaté mlčení dodalo odvahu Mochovi. Vítězství je na dosah ruky. Musí ho ještě upevnit, proto pokračuje:

„Snad by se duchové po bohaté oběti ani tolik nerozhněvali. Snad by naši úrodu nezničili. Ale řekl vám Goro, že kov z kamene mohou dobývat jenom lidé k tomu vyvolení? A mezi vyvolené nepatří ti, kdo mají dluhy. Nezapomněli jste na kupce…? Sneste sem, co mu dlužíte, a až ho zavolám, aby si pro to přišel, nebude stát v cestě vaší mědi. Co tomu říkáte? Kdo chce vyrovnat všechny dluhy najednou?“

Moch vyvolal vzrušení; kdo by to všechno mohl vrátit teď, když obilí ještě nedozrálo? Moch si vyzývavě měří hned hrnčíře, o němž každý ví, že těžko nasytí hladové krky svých dětí, hned toho Havrana, který staví kupci zdi a sám spává pod holým nebem. Nakonec se jeho zrak zastaví na rybáři – dosud nestačil zaplatit kupci za bederní kožešinu, a už by potřeboval novou. Opakoval otázku a čeká, jako by chtěl naznačit, že dává odpůrcům dost času, aby si to rozmysleli a vyslovili se.

„Kabu, ještě bude rozhodovat většina?“ obrátil se k náčelníkovi a samolibě si hladil bradu.

Z ničeho nic se před osvětleným kruhem objevil Keha. Od začátku porady stál za šamanovou chýší. Souhlasil s Mochem, který říkal to, na čem se předem dohodli a co chtěl. Aby však ukázal Havranům, že je jejich přítelem, musí výsledek, jehož Moch dosáhl hrozbami změnit. Moch je jenom jedním kamenem v jeho hře.

Všichni se dívali na kupce, na jeho honosný oblek s drahými ozdobami. Před nimi stojí ten, o němž se mluvilo, otevřeně i za zády, s obavami i vypočítavostí, s nadějí i závistí. Zvednutou rukou požádá o slovo, zřejmě aby dovršil Mochovo vítězství. Jeho hlas přichází ze tmy a není mu vidět do tváře.

„Havrani,“ promluvil ne bez důstojnosti. „Nepocházím z vašeho rodu, ale žiju mezi vámi.

Předtím jsem žil v horách. Ale když jsem k vám přišel, věděl jsem, že už od vás neodejdu. Také teď od vás sice odcházím, ale jenom načas, abych pro vás obstaral to, co potřebujete… Mluvilo se tu o ledasčem. Řeklo se, že vaše osada vymře, když si postavíte pec Moch se mýlí. Vždyť to bude jenom pec z kamení: takových je v některých dalekých krajích mnoho, kvůli tomu přece slunce nezhasne“.“

Moch udiveně otočí hlavu ke kupci; dohodli se přece na něčem jiném.

Keha zatím pokračuje:

„A váš dluh? Co je to pro mě? Když ho bude třeba vyrovnat, zaplatíte ho najednou mědí, kterou si sami vyrobíte. Lidé vašeho rodu byli vždycky poctiví. Čím dřív najdete měď, tím dřív vyrovnáte dluh. Počkám… Kdybych byl z vašeho rodu a mohl hlasovat, první bych zvedl ruku pro Gorův návrh…“

Shromážděním proběhla vlna úžasu. Ruce se zvedají. Jenom někteří dlužníci maličko váhají, jako by nemohli uvěřit tomu, co právě slyšeli od Kehy.

Goro nechápe důvody, proč kupec vystoupil právě takhle. I když nemluvil jako nepřítel, jeho slova ho nepřesvědčila. Keha má na Havrany stále větší vliv. Kupec, kdysi tulák kdoví odkud. Skoro vždycky je ošidil. A hlavně vyhledávaným měděným zbožím; za to od nich mohl žádat cokoliv, protože věděl, že je od nikoho a nikde jinde nezískají. Proč se teď tváří, jako by mu bylo jedno, že Havrani chtějí mít vlastní měď?

Moch už znovu sedí před chýší, zlobí se. Když Keha procházel kolem, zastavil se. Moch si ho beze slova změřil, ale hned stáhl oči pod zachmuřené obočí.

Keha se tváří spokojeně, nečeká na přivítání a chlácholí Mocha:

„Dobrý lovec nestřílí na nebezpečnou zvěř zblízka. Pamatuj si to, Mochu.“ Je to teprve začátek velké hry, dodal sám pro sebe, když se nedočkal odpovědi. Ještě nevěděl, že ta hra bude velmi nebezpečná.

I pro něho.

Jsou chvíle, kdy se člověk jako lovec na rozcestí musí rozhodnout pro jinou cestu, rozhodnout o něčem, co může změnit život jeho i život ostatních. Taková chvíle právě nastala. Dnes se tu rozhodlo na mnoho zim dopředu. Už nejbližší dni ukážou, zda rozhodnutí přinese rodu prospěch, nebo se jim kvůli němu kdekdo vysměje a oni budou rádi, když se na ně co nejdřív zapomene…

A tak ještě toho večera stařešinové rozhodli, koho pošlou na pomoc Baguovi. Ženy se kupily kolem ohnišť, připravovaly rance s jídlem a okřikovaly děti, aby lépe slyšely jména vyvolených. Radostné představy vyvolávaly jejich úsměvy. Už nebudou těžce pracovat. Obilí, kůže, sůl, to všechno dostanou výměnou za měď; tolik vyhledávaný kov půjde na dračku. Dostanou za něj cokoliv.

Goro postupně uváděl další a další jména mužů a každý, jehož jméno bylo uvedeno, to přijal jako vyznamenání. Nakonec byl Goro rád, když se mu s velkou námahou podařilo muže přesvědčit, že všichni od denní práce za měděnou vidinou odejít nemohou. Alespoň polovina mužů musí zůstat v osadě. On také zůstane.

Všichni se neradovali – v myslích těch, jejichž jména u poradního ohně vyslovena nebyla, rostla závist, zklamání, pocit křivdy.

Bylo už tma, když zvolna opadla neklidná vlna naděje, sporů a smíšených pocitů. Goro si ještě jednou promluvil s těmi, kdo měli zůstat doma. Ujistil je, že dostanou stejný díl z mědi, když obdělají pole těch, kteří odejdou. K sporům už nedošlo, protože o Gorových slovech nepochybovali. Jenom v Mochovi to ještě vře. Nic ho tak nepálí jako právě to, že se stalo, co chtěl Goro.

Z Baguovy noviny bude míň užitku než z vlčího vemene, bručel si. Potom přestal rýpat dýkou do země a zamyslel se: Nakonec, kdoví… Pomalu v něm začala růst ziskuchtivost. Poslechl náhlý popud; vstal, vrátil se do chatrče, za zlostné samomluvy vyměnil staré fetiše za nové a hledal slova, aby se s nimi spojil.

A tak vyrazila výprava den po novině, která tak nečekaně vyburcovala osadu a její obyvatele z klidu a kterou si stále ještě nepřestali opakovat. Před odchodem mužům zaklínáním požehnal a potom se k nim přidal šaman Moch, který se tolik vysmíval Baguovým nápadům.

ŠESTNÁCTÁ KAPITOLA

Ležení u Bílých skal ožilo, když utrmácená skupina mužů došla k nalezišti.

Někteří si už předem pochvalovali tu šťastnou chvíli, kdy vyloví ze skalní díry kusy mědi.

„Jak vidíš, Bagu, přivedl jsem ti nejsilnější," zdůraznil Moch, „aby ti s tou mědí pomohli. Ale kde je? Kam jsi, ji schoval?" rozhlížel se slídivýma očima.

Bagu ukázal na hromádku; právě na ni položil další kámen.

Moch chvíli pozoroval nazelenalé kameny. Nevěřil. Zaváhal: co když je měď pod nimi? Ale takovou myšlenku hned zahnal. Hloupost. Přece však mu to nedalo. Počkal, až se Bagu obrátil pro další kameny. Dřepl si a odvaloval kámen za kamenem. Vždyť se mu nikdo nevysměje, nevidí ho… Samozřejmě, nic. Kámen na kameni, zabručel Moch.

Zlostně mlčel a přihlížel, jak Bagu dává na hromadu další kámen, potom druhý, třetí". Už se neovládl:

„Povím ti, Bagu, co si o tom myslím, i když jsi tvrdohlavý jako býk a na moje slova jsi nikdy nedal. Přestaň s tím. Každý, kdo se pokusil rušit hnízda skalních duchů, a takových odvážlivců už bylo víc, zahynul. Ty máš zatím jenom zakalený rozum. Nechtěj, abych věřil, že tyhle kameny jsou měď… Přinese ti to jenom neštěstí. Kdybys ho aspoň nepřivolával na všechny, co ti pomáhají…"

„Počkej, Mochu," zastavil Bagu příval vyčítavých slov. „Nikdo tě sem nevolal. Snad má cizinec pravdu a měď získáme. Potom budou mít všichni prospěch z toho, co tahle skála vydá." Bagu to řekl rozhodně a zvedl ruku, aby předešel Mochovu protestu. „Ať tady zůstanou jenom ti, kteří cizinci a mně věří. Nechci, aby někdo pracoval z donucení… Navrhuji ti, aby sis s nimi zítra promluvil. Pošlu zpátky všechny, kdo nebudou chtít pracovat, zbytečně by nás vyjídali. Ráno bude moudřejší večera." Bagu skončil a vešel do díry, aby vynesl další koš kamenů.

A ostatní?

I ti byli zprvu zklamaní. Tak dlouhou cestu vykonali zbytečně! Proč už v osadě lépe neuvážili šamanova slova o Baguových bláznivých nápadech? Teď je pozdě. Po mědi ani stopy. Ze skály, roztržené jako dravci tlama, vycházeli Baguovi pastýři s nákladem kamení v koších nebo jen tak v rukou. Příchozí viděli těžkou práci; byli zklamaní, že nevidí kusy mědi ležet na povrchu v trávě jako ptačí vejce. Nelíbila se jim představa, že by se i oni měli hrabat v zemi, přikládat do ohnivé díry celý den a snad i celou noc. Namáhat se v kouři a sazích je příliš špinavá práce pro lidi, kteří celý život dýchali voňavý vzduch lesů.

Váhali a postávali, ale pak je strhl mužný zájem, vždycky přece byli ochotni naučit se něčemu novému, vyzkoušet své síly. A tak se přidali k pracujícím pastýřům.

Jenom Moch stojí a posměšně zírá na hromadu kamení:

„Spíš projde malá myška Velkými horami, plnými hadů a dravých ptáků, než…" Nestačil to domyslet. Udiveně sledoval, jak muži pracují. To nic, časem je to omrzí, utěšoval se.

Skoro se nemýlil.

Muži zprvu pracovali, co jim síly stačily. Postupně však sil ubývalo a s nimi se vytrácelo i počáteční nadšení. Z nezvyklé práce je začalo píchat v zádech, kamením rozedrané dlaně pálily. Měli bychom se vrátit do osady, mysleli si stále častěji. Šaman má pravdu, nic z toho lopocení nebude. Ale jak odejít? Kdyby aspoň někdo odešel první, třeba Va. Vždyť je to takové štěně; je z nich nejslabší. Tu a tam odpočívá. Ale hned zas popadne koš, jako by chtěl lámat a přenášet kamení ve dne v noci.

Únava vzrůstala, ale nikdo se neodvážil odhodit nástroj a odejít první. Neušlo jim, jak Amo

přistupuje k Vaovi:

„Dej sem ten koš. Vidím, že už toho máš dost. Lámat a odnášet kámen, to je na jednoho moc. Svoje už mám hotovo a s touhle hromádkou ti pomůžu. Odneseme ji spolu."

Va se narovnal v zádech. „Copak jsem malý kluk?" ozval se uraženě a koš mu nedal.

„Máš pravdu, Va," vmísil se do sporu Bagu. „Odvážný mužský před ničím, dokonce ani před skálou, neuhne." A pleskl ho pochvalně po rameně. „Hej,ty tam, Lone, co postáváš?" zavolal zvýšeným hlasem. „Podívej se na Vaa! Od něho se můžeš učit!"

Přestože ta slova patřila Lonovi, váhavci se zastyděli, když se podívali na Vaa. Ne, nemohou odejít. Kdepak! Když to vydrží takové štěně… Děti by se jim smály, ženy by o ně rozbíjely hrnce. Žádného nebezpečí se nebojí tolik jako výsměchu. S narůstajícími hromadami se jim znovu vracela důvěra. Ani skála se jim nezdála tak tvrdá.

„Už dost, Havrani," obrátil se Bagu k mužům. „Pojďte si odpočinout."

Posedali si kolem plochého kamene, na němž leží několik kousků masa a pšeničné placky.

Moch se tváří, že ještě pořád pozoruje černou díru, ale zatím kradmo sleduje skupinu sedících před Baguovým přístřeškem a přemýšlí. Ano, odtud se šíří všechno zlo; Goro, Bagu a mladí porušují klid a staré mravy, jenom aby se mohli lišit od ostatních. Ne, Goro, nic se nezměnilo, naše cesty se křižují stejně jako v minulosti. Osada je pro nás dva příliš malá. Ale já neodejdu… Rozhodnutí je v mých rukou a můj čas se pomalu blíží…

Moch neslyší, o čem si muži povídají, ale má pocit, že o něm, že mají radost z práce, kterou dělají proti jeho vůli. Probouzí se v něm hněv. „Máte hlad, Havrani?" zeptal se náhle za jejich zády a ukázal na plochý kámen, na němž nezbyl ani kousek jídla.

„Proč se ptáš, Mochu? Máš snad něco pro nás?" smějí se pastýři.

„Já nemám nic. Na lov nechodím… Ale tadyhle Bagu, ten by vám měl dát, když je mezi vámi zástupcem náčelníka a přikázal vám pracovat," říká Moch a jeho rty sotva stačí potlačit ironický úsměv. „Co ty na to, Bagu?"

„Jakýpak zástupce náčelníka?" ohrazují se pastýři. „Zvolili jsme si ho za našeho stařešinu, to je mezi pastýři dávný zvyk. A stařešinu musejí všichni poslouchat, rozhoduje o všem v ležení – to je všechno. Rozkazovat je jeho právo."

I když šamana ctí, na Bagua nedají dopustit. Vědí, jak Bagu toho práva využívá ve prospěch všech. Kdykoli v ležení vznikne neklid – spor nebo rvačka, když se pohádají dvě ženské kvůli ukradené rybě nebo o kus tvarohu – určitě se tam objeví Bagu, aby všechno urovnal a dal do pořádku.

„Z mědi budou mít užitek všichni – ty taky, Mochu, i když jsi nepracoval," říká Bagu.

„Tak to má být!" zasmál se Moch s přepjatou důstojností. Už od mládí mají Havrani výchovou vštípeno, že společenské postavení zavazuje šamana „k tomu, aby nepracoval jako ostatní. „Nepřidalo by mi na důstojnosti, kdybych lezl po břiše do té díry! Jen si představte, jak bych mohl přinášet oběť duchům, kdybych stejnýma rukama předtím nosil bezcenné kamení… Víš přece, Bagu, že šaman nemá pracovat. Ani za všechny skály na světě bych nechtěl kvůli takové ponižující práci urazit duchy…"

„Já vím. Ale co tu potom pohledáváš?"

„Nevyptávej se zbytečně. O tom potom. Mluv raději o jídle. Osada smrdí zrnem, ani myš by se tam nenažrala, a ty si tady hraješ s kamínky jako malý kluk… Nebo ani ty nic nemáš?" předstírá Moch údiv. „Teď už se nemusíme bát. Počkejte, Havrani, až začneme vyrábět a prodávat měděné zboží, pak si nakoupíme obilí!" ozval se Amo.

„Nemudruj. Od koho? Než přijdou cizí kupci, to ještě potrvá! A co do té doby?" zamíchal se Lon.

„Už to nebude dlouho trvat. Každý rok přicházejí…"

„Jestli se dostanou přes lesy pod Velkými horami. Kolují řeči, že v nich loví Rysí kůže; kdoví co všechno neloví. Zvěř? Nebo taky kupce?" zapochyboval jeden z pastýřů. „Já jenom opakuju, co

jsem slyšel povídat," dodal, když vycítil pochybnosti.

„A co kupci z jihu?" skočili mu do řeči.

„Ano, ti mohou ještě přijít," řekl Moch s úsměvem. „Dnes, zítra nebo za rok. Ale třeba nepřijdou vůbec. S tím se musí počítat."

„Prozatím, Bagu, by nám s obilím mohl pomoct Keha, je přece kupec, má z čeho. Mělo by se za ním zajít. Potom, až budeme mít měď, mu to vrátíme."

„Už zase Keha," dochází Baguovi trpělivost. „Kolik Havranů se u něho zadlužilo! Copak ho neznáte? Čeká jenom na to, kdy k němu přijdete s prosbou o pomoc. A potom nebude vědět, co by měl za to od vás chtít."

Po krátkém odpočinku se muži znovu vrátili k práci.

Moch je pozoruje: Tou hromadou kamení chceš změnit život, Bagu? Jenom hloupí lidé hledají, jak by žili jinak, než jim kážou duchové. Ale skála se nevěrci v měď nepromění. Počkám ještě jednu noc a potom se rozhodnu, co udělat, jak odradit muže od té neužitečné práce, jak je přesvědčit, aby ty velké krtiny nechali krtkům a Baguovi. – Jak to řekl Bagu? usmál se Moch. Ze ráno je moudřejší večera? Uvidíme, komu ta ranní moudrost pomůže. A potom ať si Bagu s jeho pastýři sám staví novou horu z vyneseného kamení.

Za soumraku hořely dva ohně. U jednoho seděl Bagu se svými druhy, u druhého Moch se svým vyvolencem Lonem. U Baguova ohně bylo hlučno; všichni měli plno řečí, zato Moch a Lon si povídali tiše, aby je u druhého ohně neslyšeli.

Muži byli zneklidněni šamanovou návštěvou a jeho řečmi. Co když má pravdu a Baguovy nápady jsou opravdu hloupé a každý, kdo mu pomáhá, je ještě hloupější? Amo byl rozzlobený, Bagu se snažil rozehnat nejistotu a pochybnosti.

„Podívejte se, Havrani, přece se nedáme vyplašit jako vrabci z obilí takovou starou sovou, jako je šaman. Ať už se dovede stýkat s duchy, nebo ne, vždyť neděláme nic hříšného. I jinde na světě dobývají ze skal měď, jak říká cizinec, a nic se jim nestane. Nám se nestane taky nic."

„Nevím, co dělají lidé jinde na světě," zapochyboval jeden ze starších, „ale já si myslím, že vyrušovat ducha skal je opovážlivosl, jak říká šaman."

Bagua to popudilo, ale naučil se krotit svou nespokojenost. Právě přemýšlel, jak by nejlépe muže uklidnil, aby se nedali od šamana ani zítra odradit, když vtom mu přišel na pomoc Amo:

„Bagu má pravdu, chlapi, neděláme nic špatného. Měď pro celý rod pomůže nám všem a já si myslím, že si to přeje i duch Velkého předka… Šaman je šaman, ale přece je to hlas jenom jednoho člověka. Všichni se poraďte s duchem Otce Havrana. Máte na to dost času. Každý si s ním může v duchu povídat celou noc. Vysvětlete mu, co děláme. Snad vám dá do rána znamení, co si o tom myslí. Nevěřím, že souhlasí se šamanem."

Když se ráno Bagu vydal k Sluneční skále, Amo mu šel vstříc a oznamoval:

„Šaman odešel."

„Proč? Co se mu nelíbilo?"

„Uhodil ho kámen do hlavy… Takový docela malý…"

„Ach tak… A on se polekal."

„Snad nějaký pták nebo zvíře zavadilo nahoře o zvětralou skálu… Hloupé zvíře nevědělo, kdo spí pod Sluneční skálou… Kámen prorazil přístřešek a padl mu na hlavu."

„Myslíš, že zvíře? Nebyly tam stopy po pazourech… Byl jsem tam a díval jsem se."

„Och! Vítr to všechno zametl!"

„Vlčí vemeno! Žádný vítr," zasmál se Bagu. „Celou noc jsem byl vzhůru… Jakýpak vítr? V ležení se ani lísteček nepohnul."

„Mně můžeš věřit," zmateně ho přesvědčuje Amo. „To se ví, u skály dost fouká od řeky. Jak by se jinak mohly ztratit stopy?"

„Je mi to nějak divné," řekl Bagu a díval se přitom na Ama. „V ležení bylo bezvětří a o chlup

dál, tamhle u skály, jak ty říkáš, vítr zahladí zvířecí stopy… A lidské tam nechá! Divný vítr. Viděl jsem je, Amo. Zůstalo tam všechno, co tam bylo. Stopy kroků, velikost nohy… skoro jako tvoje…“

Amo ztrácí jistotu… Co tím chce Bagu říct? Ale ten už spiklenecky mhouří oko a pokračuje:

„Zahladil jsem je.“ A potom jakoby na zakončení rozhovoru, který, jak se zdá, nepovažuje za důležitý, dodá:

„Pospíšil sis, Amo, abys odehnal zlého ptáka.“ A už se tváří, jako by nic neřekl. Pohled Amových očí mu stačil.

Amo rychle sklopil zrak; pochopil, že Bagu ví o všem, co tam u skály v noci dělal. Bagu po něm pokukoval a jenom stěží zadržoval smích. Najednou vyprskl.

Zmatený Amo se zkoumavě podíval na smějícího se Bagua. Potom se sám dal do hlasitého osvobozujícího smíchu. Nakazil i těch několik mužů, kteří už byli u skály a neznali Amovo i Baguovo tajemství. Událost s kamenem a šamanovou hlavou se v budoucnosti Baguovi hodila jako prostředek, kterým ukončoval spory, když posluchači odmítali uvěřit jeho neuvěřitelným historkám.

A ostatní? Celý den se nemluvilo o ničem jiném než o šamanově příchodu a příčině jeho náhlého odchodu. Lon dokonce tvrdil, že se přestěhoval na Sluneční skálu a prosí tam duchy, aby Baguovi vrátili rozum. Určitě to však nevěděli a každý si dával pozor, aby se o něčem takovém nezmínil před Baguem. Ale kdosi viděl odcházejícího Mocha nasedat na břehu do člunu, a tak to tvrzení vyvrátil. Zeptat se na to Ama nikoho nenapadlo.

Šaman odešel, Baguovi se však nechce věřit, že to byl jenom spadlý kámen, kvůli němuž se tak náhle vytratil z ležení.

SEDMNÁCTÁ KAPITOLA

S lidmi se po šamanově odchodu udála změna. Nikdo už nemyslí na hádky a spory. Všechny sjednocuje společný cíl. Po napětí se vrátil smích, pokračovaly rozhovory u večerních ohňů. Jenom Lon se straní, nepoddává se společnému nadšení. Chodí pomáhat, ale neudělá víc, než musí. I pastýřské povinnosti plní nepořádně; Bagu ho musí často napomínat a honit od řeky na jeho místo při lámání kamene a při pasení stáda.

Lyg chodil už několik dní na svah pod Sluneční skálou zkoumat tah větrů. Měřil, odhadoval, občas promluvil s Baguem. Nakonec svolal muže.

„Ještě není čas k odpočinku,“ vyvedl je z omylu. Naopak, je potřeba udělat víc než dosud. To, co zatím vykonali, je pouze část toho, co na ně teprve čeká. Tady, na tomto místě, musí postavit pec a v ní roztavit kámen. Mužům ohnutým pod koši hlíny a kamení ukazuje, jak mají ukládat kameny a slepovat je dohromady.

Čas ubíhá, pec je už skoro hotová. Někteří, mezi nimi také Amo, se vydali do lesa nasbírat dříví vhodné k vyzkoušení pece. Přivlekli kmeny, složili je k otvoru a hned spěchali pro další.

Bagua zajímá všechno. Chodí z místa na místo. Je ho vidět hned před pecí, hned za ní, hned strká hlavu do otvoru a prohlíží si její vnitřek. Odběhl i k řece a poradil mužům, aby nosili hlínu odtamtud.

Konečně nadešel den, kdy podle Lygových příslibů kámen vydá podivnou hmotu. Vstali brzy ráno. Sotva začalo svítat, už se ozývaly vzrušené mužské i ženské hlasy.

„Rychle, pospěšte si!“ pobízeli se navzájem. S nedočkavostí a napětím opouštěli ležení. Ženy lomily rukama nad nedojedenou snídaní a provázely odcházející starostlivými pohledy. Jak se vydaří první tavba? Bude hned od začátku dost mědi pro všechny? Nezůstane kámen kamenem a oni – nevrátí se s prázdnýma rukama?

Šli stále rychleji. Hle, už končí porost, za ním na svahu se musí objevit pec. Tady je, černá se tam nahoře. Vypadá jako velikánská past. „Past na měď!“ směje se Bagu. Srdce mu buší jako lovci, když se poprvé přibližuje k nalíčené pasti.

Všichni se shlukli kolem Lyga, aby byli po ruce, kdyby potřeboval jejich pomoc. Chtěli se až do poslední chvíle účastnit příprav toho zázraku.

Bagu obešel stavbu, vystupující ze země jako mraveniště, a volal na Ama, který do ní právě vložil poslední úlomky rudy:

„Už dost, Amo. Řekni ostatním, aby přišli. Zapálíme pec!“

Lyg přistoupil k Baguovi:

„Začínáte novou práci, Bagu. Takovou jste vy, Havrani, dosud nedělali. Musíme ji začít přivoláním štěstí,“ navrhl. „Také lidé mého kmene zapalují pec se zaklínáním.“

„Kromě proseb k Slunci a Velkému předkovi žádné jiné zaklínání neznám,“ usmál se Bagu.

„Nevymlouvej se, stejně ti nevěřím! Kdybys neznal zaklínání, nebyli by tě zvolili stařešinou,“ nedal se odbýt Lyg. „Popros oheň o pomoc… A přines, když ne oběť, tedy aspoň malý dar…. Snad ti nebude líto kusu masa? Ať ho pec pohltí.“

Poslední přípravy skončily. Bagu přistoupil k ústí pece, aby zapálil oheň. Ne přenesením z jiného ohniště, ale třením probouzel otce ohně. Všichni skoro nábožně pozorovali, jak nasadil kolík do jamky borové destičky a rychle jím točil v dlaních. Zakouřilo se, vyskočil plamínek, olízl troud a rozběhl se po suchých větvičkách k ústí pece, kde se proměnil ve vysoký plamen. Tak se zapalují posvátné ohně.

Bagu mluví, jeho slova splývají s hlasem planoucího ohně. Všichni naslouchají. Vzhledem k hučení pece, které se podobá hlasu vzdálené bouřky, nerozumějí všem slovům, ale chápou rituální smysl rozhovoru s ohněm, pánem života.

Čelisti pece pohltily oběť, kterou do nich hodil Bagu. Muži přimhuřují slzící oči, nepřestávají však sledovat obdivuhodné divadlo světla a kouře, odehrávající se u pece a v ní. Cítí, že tady probíhá boj mezi ohněm, kamenem a ještě něčím, co je v kamenu, jak říká cizinec, ukryto odedávna, o čem však dosud nevěděli. Žár pece je už tak silný, že si před ním zakrývají tváře.

Nevídaný zápas trvá. Zdá se, že hromádka kamenů se nikdy nepoddá. A oni přímo dmýchají do pece, jako by chtěli pomoci ohni vlastními plícemi. Zapomněli na únavu, na jídlo i na čas. Čekají na výsledek.

Krátká letní noc se rozplynula v brzkém úsvitu, přišlo ráno, a oni pořád ještě čekají.

Slunce už vysušilo rosu – a nic. Už stačilo ohřát zem – a nic se nezměnilo. Pec se chvěje a duní. Ale stále se ještě nic neděje, jenom žár je větší. Ustupují z jeho dosahu, polévají se vodou a znovu se vracejí.

Lyg s jakousi maskou, kusem dřeva s vyřezanými průzory pro oči, se klidně dívá, jako by čekal na znamení, kterému rozumí jenom on sám.

Na jeho pokyn pověření muži stlačují měchy z kravské kůže, aby pomohli ohni.

A potom to začalo. Lyg pohybem ruky obrátil pozornost všech k čelistem pece.

Nadobro jim to vyrazilo dech. Tam uvnitř, v kmitavém žhavém přeludu jakási síla přemáhá do běla rozpálené kameny. Začínají se na nich dělat pukliny, jako by je svírala ohnivá klepeta.

Co je to? Nevěří vlastním očím. Dva tři kroky před nimi přemožený kámen začíná potit první

krůpěje. Potom se objevuje cosi tekutého, slévá se to do tenké stružky a má to barvu jako slunce na večerním nebi.

„Měď? Velký duchu, měď! Že by opravdu?“ zaznělo mnoho hlasů.

Roj jisker pojednou znemožní výhled, dech pece je cítit na tvářích, chráněných pláty namočené kůže.

Potom už to jde rychle… Kov syčí, kolotá jako vroucí kaše v hrnci, rozlévá se, uhýbá před plamenem. Zázrak… Oheň zvítězil!

To je za tu oběť, myslí si s úsměvem Bagu. Ještě přinesu, slibuje, když pozoruje tekutou hmotu, jak v hliněném kadlubu mění barvu, z oslepující oranžové přechází do purpurové. Nedokáže ovládnout zvědavost, ale už se Lyga neptá. Čím víc by vyzvídal, tím méně by tomu rozuměl. Lépe bude pozorně sledovat než odhalit svou nechápavost tolika otázkami před tolika lidmi. Když potom Lyg několika džbery vody ochladí roztavený kov, Bagu se ho opatrně dotkne a teď už opravdu nerozumí ničemu. Vkleče zkouší jeho tvrdost, přičichává k němu, zkouší ho napřed nehty, potom zuby a vrtí hlavou. To přesahuje všechno… Teklo to jako voda, a teď je to tvrdé jako skála… Jednou byl silnější oheň, pak zas džber vody.

To, jak duch ohně a duch vody slouží divnému cizinci, vyvolalo u všech nesmírný údiv. Znovu a znovu se ho vyptávali; jak to, že se ti dva nepřátelští duchové spojili proti skále. Ani šamanovi, ani jim samým nikdy nešli duchové tak na ruku, ať se šaman dovolával jejich pomoci do roztrhání. Nepochybovali, že cizinec je velmi moudrý a zkušený. Bagu jim rád vysvětlil, že s duchy je to asi tak jako s ženami: když nemají co dělat, hádají se bez užitku a chytají se každé maličkosti. Když však mají plné ruce práce, zapomenou na neplechy. Muži souhlasili, že to bude nejlepší vysvětlení. Usoudili, že cizinec nejspíš zná způsob, jak duchy přinutit k práci, a pochvalovali si, jak by bylo dobré, kdyby sami také znali prostředky, jimiž by, když už ne duchy, tedy aspoň některé ženy přinutili k větší poslušnosti.

Ale tolik tajemství se nedá pochopit najednou. A ještě dlouho to nejen Baguovi, ale i ostatním bude trvat… Teď věděli jenom tolik, že nepracovali pro nic za nic. Jejich rod takové bohatství nikdy neměl, a teď je bude mít! Byli jako lidé probouzející se po krásném snu, kteří si nejsou jistí, zda to, co jim leží u nohou, je ještě sen nebo už skutečnost.

Pec dohořela. První měď mají. Přes noc si odpočinou a zítra začnou lámat skálu na další tavbu. A potom, až bude mědi víc, bez meškání ji dopraví po řece do osady. Tak to bude nejjistější.

Na ležení padl večerní soumrak, který dosud vždycky voněl stádem a mlékem. Dnes se ten příznačný pach smísil s tím, co celý den nahoře na svahu vydechovala zázračná pec – s vůní spáleného dříví a pryskyřice.

Pletence kouře, které vítr stáčí ze svahu do údolí, horký dech pece a chladivý odpočinek pod vrbinami nebo v pěnivé řece, to všechno naplňuje čas mezi ránem a večerem následujících dní. Hrdost z dosaženého výsledku nadouvá mužům prsa. Teď už nehledí na námahu. Zmizely pochybnosti i zbytečné otázky, které předtím dávali Lygovi; je pouze zápas se skálou.

Slunce je tak vysoko, že by k němu nedoletěl ani ten nejrychlejší šíp, rozpálená Sluneční skála sálá teplo jako ohniště. Amo jenom s bederním pruhem na nahém těle sedí pod tavící pecí. Už delší dobu vede důležité řeči s Lygem.

Lyg vypráví o kraji, odkud přišel, o kmenech, které se podobají Havranům a jejichž územím prošel, i o těch ještě vzdálenějších, které zná jenom z doslechu. Divné noviny. Bavili se tím, že srovnávali své vědomosti. To je znovu přivedlo k výrobkům z mědi; o ty měl Amo největší zájem.

„A teď ti ukážu, jak si uděláš formy na odlévání dýk. Vezmi si tamhleten bochník hlíny, ten bez písku,“ radí Lyg. „A dobře ho pro míchej.“

Amo se dává s chutí do práce. Lyg mu neodpustí ani chlup. Hlína se musí dobře promísit. Amo ho ve všem poslechne. Bere dýku, kterou mu Lyg podává. Vtlačí ji do poddajné hlíny a udělá matrici.

„Dal jsi málo hlíny. Stěna matrice je příliš tenká. Praskne žárem – a měď vyteče.“

Amo bere novou hlínu, opět přimáčkne dýku.

„Teď se ti to povedlo," chválí ho Lyg. „ještě zkus formy na sekeru. Ale pozor! V čepeli se musí vynechat oko na zasunutí topůrka," upozornil ho.

Sekera je nenahraditelný nástroj nejen pro muže, ale také pro ženy. Už od mládí se s ní učí zacházet, jedni dávají přednost těžší, jiní zas lehčí s delší násadou, aby umožňovala dobrý rozmach. Amo udělal podle svého víc forem, s delším i kratším ostřím. Uložil je na slunce, aby proschly. Teprve potom je vypálí v peci.

„Jaké zbraně jsou ještě na světě, Lygu?" ptá se mezi prací.

„Jaké jsou ještě zbraně? Třeba dlouhé nože, tak dlouhé jako tvoje noha, z kovu ještě tvrdšího než měď."

„Kdo dovede takový nůž udělat?"

„Lidé jako já nebo ty, ale zkušenější než my, silnější, a proto taky bohatší než tvůj kmen. Dovedou takové věci, o jakých jsi ty ani neslyšel."

„Tuhle dýku jsi získal výměnou taky od nich?"

„Ne. Tu jsem vyměnil od lidí sousedního kmene, ti ji získali od svých, sousedů a ti…"

„Kde žijí lidé s dlouhými dýkami?"

„Kde žijí? Nikdy jsem je neviděl, jenom jsem o nich slyšel," Lyg spojil obě půlky formy tak, aby se do nich otiskla celá dýka. „Daleko, hrozně daleko. Kdoví kolik úplňků cesty," Lyg ukázal rukou na jih, „někde tam, za těmi horami."

„To jsi je tedy musel vidět. Z kraje za horami jsi přece přišel i ty?"

Lyg se usmál:

„Na rovinách za horami, tam mají lidé zvířata, kterým se říká koně. Ten můj je taky odtamtud. Lidé s dlouhými dýkami žijí ještě dál. Tam, kde končí země a začíná velká slaná voda."

„Slaná voda? A velká? Větší než jezero ve Velkých horách?"

„Kdybys jedno jezero přidal k druhému a ještě k dalšímu a kdyby všichni pastýři pomáhali celý den přidávat jezero k jezeru, nebude to ani polovička té vody, co je na konci země."

Zatímco Lyg ukazuje Amovi, jak se dvě půlky formy spojí a kudy se do ní naleje roztavená měď, Amo pochybuje. Kdoví jestli je to všechno pravda, co Lyg vypráví. Vždyť on to neviděl, jenom o tom slyšel – a i to od někoho, kdo u té velké vody taky nebyl a taky o ní jenom slyšel… Ale nedá mu to pokoj, znovu se k tomu v duchu vrací a přidává jezero k jezeru.

„Tak to tam bude spousta vodních duchů," ozvalo se Lygovi za zády.

Ohlédl se a spatřil Lona, který je už delší dobu sledoval zdola od řeky; teď se nepozorovaně vynořil z úkrytu za skálou a se založenýma rukama pozoroval Lyga.

To je ten šamanův donašeč, napadlo Lyga, kterému neušel Lonův rozhovor se šamanem u zvláštního ohně. Pokrčil rameny a mlčky se dál zabýval hliněnou matricí.

Lon však neodcházel. Lyg cítil jeho dotěrný pohled.

„Nevím… Pochybuji. Ti tvoji duchové by ve vodních hloubkách neobstáli. Utopili by se nebo by je velikánské ryby zhltly jako mouchy," loupl po Lonovi výsměšně okem a doufal, že se ho zbaví.

Lon se pohodlně usadil nedaleko Lyga a sledoval už docela neskrývaně, jak Lyg upravuje otvor na matrici. Lonova dotěrnost Lyga dráždila. Ale nesluší se, aby odehnal příslušníka tábora, kde je hostem. Špehuje? Ať si! pomyslel si. Ať se to naučí taky.

„Už vím, co je to," Lon se dotkl matrice, nespouštěl oči z prohlubně, kterou dýka zanechala v hlíně. „V ohni ztvrdne, jamku po dýce vyplníš měkkou hlínou a naděláš hliněné dýky. S takovými si hrají děti nebo je dáváme mrtvým na dalekou cestu. Tomu já rozumím!"

„Když rozumíš, tak se i pro tebe najde práce," ožil Amo. „Můžeš mísit hlínu."

„Oho! Ty ale umíš hádat," vysmál se mu Lon. „Nepřišel jsem k vám proto, abych se patlal s hlínou." Po chvíli stočil řeč na neštěstí, které postihlo Lygovu výpravu, a na chystanou další výpravu, zajímaly ho všechny podrobnosti. Lyg před ním nic nezatajoval, protože věděl, že lidé usedlých kmenů jsou vždycky zvědaví. Navíc ještě pastýř v lesích. Přišel, vyslechne vyprávění a

odejde. Proč si tedy před ním dávat pozor na jazyk? Jenom o tom, co se stalo s kupcovým pokladem, se nezmínil.

Snad proto Lona zvědavost najednou opustila. Vzpomněl si na předcházející Lygova slova namířená proti vodním duchům a zamračil se:

„Víš mnoho věcí, cizinče, ale nevíš všechno. Proto se duchům nevysmívej. Jsou všude, i v tvém kraji. Jenže ty a lidé tvého kmene máte churavé oči a nevidíte to, co my. Abys viděl duchy, k tomu nepotřebuješ jen oči."

Lyg a Amo se na sebe podívali. Dřív než mohl Lyg odpovědět, Lon už odcházel. Ještě se obrátil k Lygovi a dodal:

„Vždyť i slepý krtek cítí, když je nablízku liška."

OSMNÁCTÁ KAPITOLA

Od jisté doby Bagu pozoruje, že v noci jsou krávy neklidné, proto musí stavět zesílené stráže. Bagu spává jako na vodě a ještě za svítání, než odejde lámat kámen, několikrát počítá kusy dobytka; skoro vždycky se jen stěží dopočítá. Amo se diví, že právě Bagu, který se vyzná ve všeličem, má s počítáním takové potíže; když skončí, je tam, kde byl na začátku: nad výsledkem se rozpačitě drbe za ušima – neví, kolik kusů má. Ale dnes určitě ví, že dva chybějí. Až dosud si po každém teleti, které přišlo na svět v ležení, udělal zářez do kůlu vedle chatrče. Jinak by se přírůstků nedopočítal. Už jich je hodně, až jich bude ještě víc, od jednoho konce až k druhému, pošle ho Kabuovi do osady, aby se přesvědčil, jak se stádo vzmáhá. Nejraději by takových zpráv na kůlech posílal co nejvíc. Už má po radosti; teď aby zářezy po každém úbytku zahlazoval nebo je přestal dělat.

„Třeba šly za trávou…," říká Lon hledajícím pastýřům.

Bagu se zlobí, a proto mlčí. Krávy se rády zatoulají za takovým druhem trávy, jaký jim chutná. Těžko je uhlídají v tak širokém údolí. I Tor se pase jaksi neklidně, náhle se zastavuje, potom zas vzrušeně pobíhá dokola. Krávy se vydávají na pastvu k řece jenom s nechutí, když za nimi zapráská pastýřský bič. Když jsou blízko u řeky, prudce odskakují a obloukem se vracejí.

Dnes se jim zatoulalo roční tele. Muselo se to stát už dřív, protože v blízkém porostu ho nemohli najít.

Vlky vyhubili. A dobytek se přece ztrácí… jenom málokdy vkročili do roklin u řeky. Někdy je pročesala skupina pastýřů, když hledali zatoulané kusy, ale nadarmo. Baguova oka i vlčí jámy zůstávaly prázdné.

Amo s Vaem při stopování telete prošli lesem a sestoupili k řece. Prohlédli třasoviště a brodem přešli na druhý břeh. Netroufali si přiznat, že hledají ještě něco jiného než stopy telete – siluety tvorů se špičatýma ušima. Nevyslovují jejich jméno, protože to by podle pastýřské pověry mohlo náhle přivolat tyto stádu nebezpečné tvory.

„To nebyly lišky!" hvízdl si Amo nad vypleněnou pastí. „Návnadu sežralo něco jiného…" Oba vědí co, ale neradi by to vyslovili. Koneckonců, celou smečku vlků přece zničili v kamenné pasti. Proto se diví, kde se tu zas berou.

Několik kroků dál Amo ukazuje Vaovi hluboko vyryté dvojité telecí paznehty a krev přischlou na kameni.

Obešli křoví; kromě krvavé stopy nikde nic.

„Kořist byla těžká, daleko ji odvléct nemohl," říká Amo.

V měkké půdě se rýsují jako výzva zřetelné stopy velkých vlčích tlap. Vedou do houštiny.

„Chraň nás Velký duch! Kam to chceš jít, Amo? Nechme stopu být," zdráhá se Va. Odvaha je sice chvályhodná, ale vlčí tesáky zůstanou vlčími tesáky…

Amo se ani neohlédne; pomalu a opatrně, s prsty na tětivě luku a sledovaný Vaem vniká do porostu. Hned na začátku jsou tráva a větvičky zválené jako pelech, snad včerejší nocleh vlka.

Nevrátil se tam; krvavá cesta vede zelenou dírou do porostu.

A hle, pár kroků dál nacházejí kosti… Nic více než kosti; všechno ostatní sežral. Amo se bezmocně přehrabuje v drobných kostech prvního telátka toho roku jsou ohlodané do běla, při nárazu vydávají zvuk jako kamínky.

„Tak malé, a už jsi doskákalo," oslovuje bílou hromádku. „Už zase ten vlk!" vzplanul v něm pohaslý hněv. „Vlk!" opakuje vzdorně. Už mu nezáleží na tom, zda ho přivolá, jen ať přijde, však on mu ukáže!

Byl to omyl. Omyl, který zachránil Amovi život. Žádné vlčí stopy! Ten, kdo je udělal, čekal nedaleko.

Muž s rysí kůží na ramenou. Stál za balvanem obrostlým chrastím, všechno viděl a slyšel. Amův nález, jeho zkoumání napodobených vlčích stop i to, jak proklínal vlky. Mladý Havran si ničeho nevšiml. Lest se podařila. Havrani si mohou lámat hlavu, jak chtějí, jejich ptačí mozek, zděděný po předkovi, nikdy nepřijde na to, že vlci sice vyjí, ale stádo plení někdo jiný. Všechno se daří tak, jak to chce Černý. Přikrčený muž v rysí kůži opatrně odhadoval poměr sil, na zlomek chvíle zaváhal, ale hned sklonil zbraň. Čas ještě nepřišel. Chvíli se bavil pozorováním rozhořčeného, na vlky nadávajícího Ama a potom splynul s porostem.

Večer se řeč okamžitě stočila na vlky. Mělo by se proti nim znovu něco podniknout, a to ještě dřív, než vniknou do ležení, navrhoval – Amo.

„V létě vlci obyčejně nechávají stádo na pokoji," namítl Bagu. „Jejich čas přijde v zimě."

„A co ten dnešní?" nedal se Amo.

„Nějaký zatoulanec. Stačí, když se po něm oženeš bičem, a uteče," mávl rukou Va. „Ten nestojí ani za vystřelený šíp," směje se.

Druhého dne však ho smích přešel. Večer pastýři opět vysedávali pospolu. Sotva se najde místo, kde by se jim lépe povídalo o vážných věcech než u společného ohně. Byli skoro všichni. Chyběl Va. A Lon, který se kdoví proč vždycky někde potlouká. Snad je u řeky.

A právě tam se teď něco děje. Va se jako o překot žene po břehu. Muselo se stát něco zlého. Je beze zbraně. Voda mu crčí z vlasů a rukávů promočeného kožichu. Jenom samo nebe ví, kde se v něm bere tolik vody. Mokřejší nemůže být ani sám vodní duch.

„Co je? Co se stalo?" Amo k němu přibíhá, v rukou drží hořící kusy dřeva.

Va si myslí, že mluví nahlas, ale ve skutečnosti jen naprázdno otvírá ústa.

„Ztratil jsi řeč?" zeptal se ho výsměšně Bagu. Práce se skálou se nebál, a teď je jako utopené kotě. „A s řečí taky oštěp a odvahu?"

„Tu člověk snadno ztratí," udýchaně cvakal zuby Va – ze studené vody, nebo ze strachu? „Takového vlka, nebo co to bylo, jsem v životě neviděl!"

„Kde? Kdes na něj narazil?"

„Za řekou… Najednou proti mně stála šelma. Měsíc svítil, ale neviděl jsem dobře. Zdálo se mi, jako by měla lidskou tvář. Ustupoval jsem dozadu, pryč od ní. Abych se takové potvoře nedostal do břicha místo kořisti… Už se ani nepamatuju, jak jsem skočil do vody…!"

„Za řekou?" přerušil ho Bagu. „Cos tam potmě hledal?"

„Lona… Obyčejně se tam zdržuje. Máme spolu hlídat."

Pastýři se ozbrojili vším možným: oštěpy, luky, holemi, zpod kůží vytáhli sekery a opustili oheň, třebaže se na něm právě dopékaly ryby.

Šplouchla vlna. Va obrátil tvář tím směrem. Na druhém břehu, kde se od tmavé hladiny odráželo rákosí, jako by se něco pohnulo.

„Podívejte se," sykl, „tam u břehu, v tom rameně…"

Seběhli k vodě. Tráva na protějším břehu se ani nepohnula. Řeka klidně šuměla. Jenom tam, kde z vody trčelo rákosí, cosi s línou pomalostí hýbalo stébly, zvedalo hladinu. Neviděli však jasně, co to je, protože ten kout skoro úplně zastíral měsíční stín. Muži se pokoušeli zahnat černé myšlenky,

přivolané Vaem, ale nedařilo se jim to. Nohy byly neklidné, oči klouzaly po hladině.

Aspoň kdyby ten měsíc… Už je trochu víc světla. Tenký proužek jasu se prodral rákosím až k hladině.

Pojednou – aniž se cokoliv vynořilo – opět něco vzedmulo vodu.

„No bodejť," řekl Lon, který se nečekaně objevil mezi muži, „z rákosí ve vodě teď vyplouvají ryby."

„Podívejte se tamhle," upozorňoval kdosi. Ulehčilo se jim. Co viděli teď, se pramálo podobalo tomu, nač mysleli před chvílí. „To musí být pořádný kus. Přímo rozhrnuje a cuchá rákosí… A my tu málem vzýváme o pomoc Otce Havrana," funěli rybářským vzrušením, „místo abychom lovili. Mohl vážit jako malé tele. Teď už je pryč," dodávali zklamaně.

„Tak vidíte," řekl Lon, „tohle vyplašilo Vaa. Ten vidí i pod sněhem trávu růst – všude kolem sebe cítí samá strašidla."

Zaujati směšnou strašidelnou příhodou si ani nevšimli, že Va mezi nimi chybí. Až když se ohlédli, viděli, že zůstal u ohně. Marně ho přivolávali.

„Volali jsme tě, proč jsi nepřišel?" zeptal se ho Amo, když se vrátil k ohni. „Ty se ještě bojíš? Myslíš si, že…"

„Neslyšel jsem, voda mi natekla do uší," řekl vyhýbavě a tvářil se, že si malíčkem vytřásá vodu z ucha.

Muže vyrušila teprve Uta, když na ně zavolala:

„Ryby jsou upečené."

Vrátili se a usedli kolem ohně, kde na rozpálených kamenech voněly ryby s česnekem. Pustili se do jídla. Ale i tak jim dost dlouho trvalo, než si přestali dobírat Vaa, než utichlo pochechtávání, dušené plnými ústy. Jenom Bagu, přestože se Vaovi první vysmál, se teď zdržel smíchu; ne všechno, co je ve vodě, musí být ryba.

„Kde jsi to viděl, Va?" zeptal se ho tiše.

„Už ani nevím, Bagu," odpovídá nejistě Va. „Snad v křoví, sotva se už ukáže… Ale stádo něco cítí, podívej se…"

Opravdu. Jako na potvrzení jeho slov krávy přestaly přežvykovat, obracejí hlavy jedním směrem, k řece. Tor neklidně zahrabal v trávě, neuklidnil se, dokud se krávy znovu nepustily do přežvykování.

Napětí se vrátilo. Opět probrali různé dohady a možnosti.

„Co když vlk, nebo co to bylo, přeplave?" starali se.

„Nepřeplave," tvrdil Amo. „Řeka je široká, proud náramně rychlý, jakýpak je vlk plavec? Každý ví, že se mu do vody nechce."

„Že nepřeplave?" usmál se nad Amovými vědomostmi jako červík nahý Va, který se sušil u ohně. Už se uklidnil, ale nic na světě by ho neodlákalo od ohně. „Mám ti povědět, co se stalo loni, když…"

„Co se stalo loni, to nám povíš jindy," pře rušil ho Bagu. „Teď musíme přemýšlet, jak zabránit, aby nám šelmy neničily stádo."

Nejlepší by bylo přestěhovat stádo z otevřeného místa u řeky do bezpečnějšího ležení někam dál mezi skály, kde by se k němu nedalo tak snadno proniknout. Ale už jen Baguova zmínka o stěhování některé pastýře znepokojila. Odporovali, zejména Lon. S tím se nemusí příliš pospíchat, odrazoval je. Všechno je potřeba důkladně uvážit, ale nejlíp by bylo nehýbat se a zůstat tady, u řeky. Kdo a kam by odtud stádo hnal?

„Tady u řeky se nedá tábořit. Řeka je tabu!" mění Bagu taktiku, využívá k tomu Vaovy příhody za řekou, i když jí snad sám nevěří. Nebo věří? Kdoví. Snad právě proto chce přestěhovat stádo pryč od řeky.

„Proč tabu?" ptá se Lon. „Dokaž, že si zas něco nevymýšlíš."

„Odkud sem teče tahle řeka?" začíná Bagu zeširoka. „Každý, komu nepadl kámen na hlavu, to

ví,“ usmál se na Ama. Jenom on rozumí, koho tím myslí, třebaže šamanovo jméno výslovně nepřipomněl. Bagu, vypravěč, který dovede zaujmout posluchače tak, že zapomenou dýchat, i když mají ústa otevřená jako ryba na suchu, se po té otázce odmlčel, aby obral poslední kousky masa z kosti a vzal si novou.

„Nevíte?“ ptá se mlčících. „Ve Velkých horách… Tam byl kdysi stále, dokonce i v létě, led. Vidíte tamhletu strž, jak na ni právě svítí měsíc?“ ukázal ke strmým úbočím Velkých hor, jejichž jižní svahy je odtud vidět v celé výšce i šířce, jak se zvedají ze zalesněné roviny. „Tak v ní se uhnízdil Černý rys…“

„Předtím na velké cestě jsi říkal, že Černý vlk,“ usvědčuje ho Lon. „Copak se už nepamatuješ?“

„Říkal, říkal… Už zas mi skáčeš do řeči,“ okřikl ho Bagu. „Co bych si nepamatoval. Copak jsem taky neřekl, že se dovede proměňovat v jiná zvířata? A teď je z něho, opakuju, rys… Jemináčku, černý jako ohořelý kus dřeva… A velikánský! Rozmetal ledy, svými pazoury vyryl na těch místech škrábance a tím nejdelším škrábancem, aby měl suchý brloh, odvedl vodu z hor až sem – tak vznikla tahle řeka… Podle tebe. Lone, nemůže být řeka tabu? Co říkáš?“

„Podle toho, co jsem slyšel od šamana, Černý rys zůstal ve Velkých horách, šaman ho tam viděl. Na tomhle místě nikdy nebyl, proto nemůže být tabu…“

„Kravský ocas viděl!“ procedil mezi zuby Bagu. „Jenže ty a šaman, vy vždycky všechno nejlíp víte,“ pokračoval. „Tak mi tedy vysvětli, co to každou noc chodí po druhém břehu… A co se to před chvílí zdálo Vaovi…?“

„Sami jste říkali, že ryba,“ namítl Lon.

„No vidíš, nevíš. Černý rys! Ano, každou noc od soumraku do svítání loví právě tamhle za řekou.“

Pastýři sledují těžký spor. Mají rádi Baguovo vyprávění, čím strašidelnější, tím lepší. Bagu to dovede podat tak přesvědčivě, že mu nakonec každý uvěří. Jenže teď má pokračování jinak oblíbeného vyprávění jiný účinek než obyčejně. Pokaždé, když Baguova slova a grimasy naznačují, že se v příběhu blíží k něčemu strašnému, natáhnou uši. Není slyšet něco za řekou? Neprodírá se něco křovím? Ne… to dělá jenom to vyprávění.

Ostýchají se říct nahlas, co si myslí, ale byli by nejraději, kdyby dnes večer Bagu nevyprávěl. Zbytečně je zneklidňuje.

Také Amo si to myslí. Přestože Baguovo povídání o Černém rysovi už slyšel a tuší, že si jeho přítomnost u řeky Bagu vymyslel, znovu cítí, jak se mu ježí vlasy na temeně hlavy. Bagu si toho jistě všiml, ale pokračuje dál, jako by právě proto nemínil přestat.

„Jak to víš? Viděl jsi ho?“ ptá se Lon.

„Neviděl. Kdybych ho viděl, už bych nežil. Kdo ho uvidí, toho sežere. Jen Vaovi se nic nestalo, protože jemu se to Jenom zdálo…“

„To všechno jsou tvoje povídačky. Že se nestydíš, Bagu, dospělý člověk. Šamanovi, který zná všechna tajemství, nevěříš, a sám si vymýšlíš hlouposti. Nikdo tady Černého rysa neviděl a nikoho nesežral… A vy, vy jste o tom něco slyšeli?“ popichuje Lon ostatní.

„Já… Já… Snad…,“ muži pochybovačně hledí hned na Bagua, hned na Lona. „Nevíme, šaman to asi ví líp, on je…“

„Mluvím pravdu,“ mračí se Bagu. Už se obává, aby po tom, čím mu Lon odporuje, nebyla u těch, kteří věří šamanovi, otřesena důvěra k němu a jeho vyprávění. „Komu nepadl kámen na hlavu, ten tomu uvěří,“ snaží se utvrdit jejich důvěru. „Neměl bych tě strašit, ale řeknu ještě hroznější věci, Lone,“ obhajuje svou pravdu Bagu. „S Černým rysem si neporadí ani šaman těmi nejsilnějšími kouzly… Šaman udělá amuletem tak a tak,“ napodobuje setkání Mocha s bájnou šelmou. „A rys zase ocasem tak a tak, otevře tlamu, zívne a vdechne – a šaman do ní vletí i s amulety.“

Muži se usmívají, pochopili Baguovu hru. Představa šamana letícího po hlavě do zvířecí tlamy, vyvolaná vypravěčovou gestikulací, se jim tak zalíbila a tak je rozveselila, že Lon upadl do rozpaků, zakoktal něco a zmlkl.

„A tebe…," Bagu se na chvíli odmlčel, aby nabral dech k vítěznému zakončení, „tebe, Lone, takové pírko, by vcucl jako mouchu, nejtlustším střevem bys proletěl až na jeho konec, kde začíná ocas…," končí Bagu s předstíraným pohrdáním.

Lon se tváří, jako by se mezi ním a Baguem nebylo nic stalo. Bagu se však nedá zmást. Čeká, co bude. Je podrážděný Lonovým předcházejícím odporem a nemíní ustoupit od přestěhování stáda. Má k tomu důvod. Nikomu ho ještě neřekne, teprve ho tuší.

Lon se však už neozval, ani slovem se nepokusil bránit svou důstojnost nebo aspoň to, co mu z ní po Baguových slovech zbylo.

Vzrušení se rozplynulo, uklidnění muži se uložili k spánku. Na severu za Velkými horami se rozsvěcovaly na zatahující se obloze blesky letní bouřky bez hřmění, ale tady u řeky byla noc skoro jasná a tichá. Řeka plynula v klidu černého lesa. Amo se marně pokoušel usnout. Přešlo ho veselí, vyvolané Baguovým a Lonovým sporem, vystřídal je neklid. Chvíli o tom uvažoval a pak se to marně pokoušel vypudit z hlavy. Táhlo ho to k Baguovi, který zamotaný do kožešiny se polosedě opíral zády o strom a pozoroval břeh a řeku. Amo vstal a šel k němu, protože se ho chtěl ještě na něco zeptat. Sedl si vedle něho a potom se spolu za tichého šumění noci dívali na hořící oblohu.

Mluvili nejprve o obyčejných, docela všeobecných věcech. Teprve později se Amo osmělil a vyslovil to, co ho znepokojovalo. Zeptal se Bagua napůl vážně, napůl žertem:

„Přiznej se. Bagu, že sis to všechno vymyslel. Tábořímе tady nevímkolik dní, prochodili jsme celé okolí, i na druhém břehu jsme už byli. Mohl by to strpět Černý rys, kdyby se tu zdržoval?"

„Inu, když je potřeba, tak si vymýšlím," přikývl Bagu. „Velký předek ví, že jsem si to o Černém rysovi za řekou vymyslel… Tomu je dobře ve Velkých horách. Co by tady dělal? Ale vymýšlel jsem si jenom trošku… A povím ti pravdu" Bagu se už neusmívá. „Za řekou není Černý rys, ale něco, kvůli čemu chodí Lon tak často k řece a proč chce, abychom se odtud nehýbali… Ostatně, vždyť i dobytek se nám tu ztrácí. Každý, komu nepadl kámen na hlavu, to vidí," dodal žertovně, ale neusmál se ani očima. „Řekni mi, Amo, co si ty myslíš o Lonovi?" zeptal se po chvíli.

„Nevím, jak to říct…," pokrčil rameny Amo, kterého ta otázka zaskočila. „V osadě pracoval dobře, pomáhal, jednou zachránil zatoulaného býka. Zdá se, že tady se taky stará o stádo, i když raději loví… Nevím," zaváhal Amo po chvíli, „ale ty jeho schůzky s Kehou za řekou se mi nezdály…"

„Copak se ti na nich tak nelíbilo?"

„Chodili za řeku tajně. Nechtěli, aby se o tom vědělo," pokračoval zaražený Amo. „Oba to z nějakého důvodu tajili…"

„Tak, tak," zamyšleně pokyvoval hlavou Bagu, „skrývali to." Potom už neřekl ani slovo. Amo si všiml, že se nedívá na něho, ale znovu směrem k řece. Vypadal zamyšleněji než předtím, vyptávat se ho dál by bylo zbytečné.

Ještě chvíli seděli a kolem nich zaznívaly noční šelesty. Zatímco se v teplé tmě míhali světélkující brouci, kdesi za řekou, ani ne dva dostřely od nich, někdo čekal, ale oni o tom nevěděli. A bylo to dobře, protože aspoň na těch několik dní, které je dělily od konce léta, si ležení zachovalo klid.

Druhého dne vyřešil Bagu včerejší nedokončený spor úvahou, která sice byla jednoduchá, ale jistě si nad tím lámal hlavu celou noc. Jídla ubývá, zvěř v těchto místech už vylovili a tráva je spasená. Položil tedy pastýřům otázku, co dál.

Musejí si hledat nové pastviny, a to tam, kde je taková rokle, která by poskytla stádu bezpečný útulek. Tady v otevřeném údolí stádo neudrží pohromadě. Ženy samy je neubrání a muži, většinu doby zaměstnaní dobýváním mědi, nemohou mít oči všude.

Bagu ví o takové skrýši, je na skok odtud. Z druhé strany Sluneční skály. Ani k peci nebude odtamtud dál.

Brzy se však ukázalo, že je to Baguův úskok. Hnali stádo jalovcovým porostem, přelezli přes

vršek, brodili se potokem a stoupali lesem, obešli širokým obloukem Sluneční skálu a vrátili se k ní z druhé strany. Tam spatřili úzký zářez do skalnatého návrší stranou od řeky a před ním louku s hustou šťavnatou trávou. Že by to bylo tady?

Bagu přikyvuje. Ano, tady se usadí.

Místo však je otevřené, dívají se zklamaně. Bagu ukazuje na stromy, které byly strženy přívaly; zatarasují cestu k úvalu…

To je nápad! Co kdyby zrovna tak přehradili úzké východy z úvalu? Po strmých bočních svazích se dolů nic neodváží, stádo bude ve velké ohradě, v bezpečném výběhu. Využitím přírodních překážek a postavením ohrad ochrání dobytek v noci, zajistí se před ztrátami.

Zbytek dne káceli stromy z nejbližšího cípu lesa a tahali je k úvalu. Dlouhé kmeny pokládali jeden na druhý mezi dva a dva kůly zatlučené do země.

Bylo už pozdě večer, když zahnali stádo do ohrady. Krávy v ní skoro ani není vidět. Jedny, už napasené, se potulují kolem potůčku, který protéká úvalem, a ochutnávají křoví. Další odpočívají a přežvykují. Jenom Tor zvědavě očichává kmeny ohrady, které voní pryskyřicí.

DEVATENÁCTÁ KAPITOLA

Dni šly za sebou, každý jiný, ale všechny naplněné prací. Všichni měli co dělat. Jedni u tavicí pece, jiní u stáda. Čas odcházel, jako by mizel s kouřem pece, za zvonění kovu a bučení stáda. Byl hovor a smích i chvíle zadumaného mlčení, když západy slunce zahnaly Havrany k ohňům.

Práce s kovem přinášela větší vzrušení než cokoliv předtím. Ruce a mozky se předbíhaly v tvoření. Když se ti zručnější naučili odlévat měď do hliněných matric, přestali myslet na lov, stádo přenechali skoro jenom ženám. Nemysleli na nic jiného než na to, co ještě odlít nebo ukovat. Když si zhotovili dýky, nože, jehly a jiné nástroje, vyráběli přívěsky, náhrdelníky a spony. Každá věc jiná, ale všechny z mědi.

Bylo o čem povídat. Odhadovali cenu výrobků a srovnávali ji s hodnotou kožešin nebo dobytka. Výsledky je naplňovaly obdivem.

Oběma cizincům se však poslední dni táhly jako hlemýždi. Potloukat se po tábořišti jen tak bez cíle se jim nechtělo. Havrani lámali skálu, chodili tedy s nimi k Sluneční skále, pokud to bylo potřeba, pomáhali jim spouštět nalámaný kámen k peci. Když je rozbolelo tělo námahou, spolu s Amem si lehli na svah nad řekou a dívali se na všechno kolem. Někdy pozorovali kouř stoupající z pece nebo ptáky, lovící ryby, jindy zavírali oslněné oči a nedívali se na nic. V takových chvílích Lyg i Tab mysleli na rodnou osadu, na členy rodu, kteří o nich už dávno nic nevědí. Lyg se stále častěji díval na jih. Pokaždé, když se tak díval, si Amo myslel, že mu Lyg chce něco říct, ale ten mlčel.

Práce u pece se na nějakou dobu zastavily a Amo se těšil, že bude chodit s Lygem na lov, nebo aspoň na ryby jako jindy, ale Lyg mu pokazil radost zmínkou o odchodu. Amo chtěl vědět, proč už nechce zůstat v jejich táboře. Lyg se zasmál; nikdo ho nevyhání a ničeho se nebojí, ale v jeho osadě ho už jistě netrpělivě čekají, snad mu svěří další výpravu.

Také Bagu se kvůli něčemu mračil a neudělal ani krok beze zbraně. Ostatním doporučil, aby měli zbraně stále po ruce.

Slunce svítilo jako jindy, a přece nebylo v ležení nijak veselo. Jako by žili ve stínu, který na ně padl, když v blízkosti ohrazeného úvalu našli známky cizí přítomnosti, ale kromě stop nezpozorovali nikoho.

Z ničeho nic se jednoho dne za svítání objevil před Baguovým přístřeškem Lyg vystrojený na cestu. Dnes opustí jejich ležení, vrátí se do svého kraje.

Třebaže Lyg toho nikdy mnoho nenamluvil, zdálo se, že z těch dvou se stali přátelé. Bagua Lygův odchod mrzel, snažil se ho přemluvit, aby ještě neodcházel, ale Lyg mu řekl, že poslední

dobou měl až příliš mnoho štěstí na to, aby mohlo vydržet déle.

„A kdybys byl tak dlouho a daleko od ženy jako já, taky by ses k ní chtěl vrátit," vysvětloval.

Bagu nejistě přisvědčil. Sám by teď šel nejraději do osady s ním, svěřil se mu, protože tolik mědi pohromadě mu dělá starosti. Musí však počkat, až bude hotový člun, potom převezou měď do bezpečného úkrytu v osadě.

Bagu ještě namítl, jak mohlo Lyga napadnout vydat se na tak dlouhou cestu sám s nezkušeným mladíkem. Lesy jsou plné nebezpečí. Nepřežijí na cestě ani jednu noc, pokud je už předtím nevyslídí medvěd nebo vlci.

„A co Rysí kůže?!" zvedl varovně prst. „Jednou už ses s nimi setkal, víš, co dokážou… Je jich mnoho… Každý, komu nepadl kámen na hlavu, to ví."

„Jako duchů ve Velkých horách," přerušil ho s úsměvem Lyg.

„Jen se nesměj… Věř mi, nadarmo nenosí na prsou stopu rysího pazouru. Mají ostré drápy a lesy znají jako nikdo. Radím ti, nevydávej se na cestu sám. Zastav se v naší osadě, zůstaň v patriarchově chýši, dokud naším krajem nepotáhne další karavana, s tou se vrátíš k svým. A cestou do osady se nikde nezdržuj, Lygu. Lidé se cesty podél řeky nebojí nadarmo!"

Lyg ho vyslechl, ale své rozhodnutí odejít nezměnil. Poslechne Bagua, v osadě počká na nejbližší karavanu.

„Když se nedáš odradit, tak běž, abys do osady přišel včas," řekl Bagu, bezmocně potřásaje bradou. „Každým dnem může přijít do osady karavana."

Amo se nabídl, že tam cizince doprovodí, ale Bagu ho od toho odradil. Lyg nezabloudí, řeka ho dovede bezpečně až k osadě. Nebylo by dobře, aby se v těchto nejistých dnech počet mužů v ležení snížil. jak se tak slovo za slovem loučili, Havrani přinášeli další a další kožešiny, aby Lyg věděl, že má mezi nimi mnoho přátel. Amo to všechno svazoval, pomáhal nakládat na koně a těšil se, že Lyg bude mít radost, až uvidí, co všechno mu dávají.

Lyg přivedl koně už vypraveného na cestu. Přiložil ještě balík vybraných kožešin od Bagua. Za ním se objevil Tab, který se zdržel loučením s ostatním!.

„Tak šťastnou cestu, Lygu," řekl Bagu nakonec. „Vydáváš se na dlouhou a nebezpečnou cestu. Jeden po ní dojde, jiný zahyne. Ať ti přeje Velký duch."

Lyg se už obrátil k odchodu, ale najednou si na něco vzpomněl a zastavil se.

„Potřeboval bych od tebe ještě něco, Bagu… Chtěl bych, abys mi za tohle prodal štěstí," řekl s úsměvem a podával mu malou měděnou ozdobu.

„Nežertuj, Lygu! Snad nechceš, aby mě uctívali jako šamana?" zlobil se naoko Bagu. „Jakýpak šaman," durdil se. „Ještě řekni, že mám vysedávat nad hrnci a vařit šamanské kaše. Snad bych se to taky naučil, ale nemám na to čas – pasu krávy a lámu kámen."

„Ohó!" vmísil se do hovoru uštěpačně Lon a tleskl dlaněmi. „Nepovídej! To jsem nevěděl, že děláš důležitější práci než šaman."

„To se ví, že důležitější," řekl Bagu hrdě. „Jen ať to šaman zkusí, pást býka, když je rozzuřený…"

„Máš pravdu, Bagu. Z tebe by nebyl šaman, protože ty bys lhal jenom tolik, kolik je třeba," roztáhl Lyg tvář do širokého úsměvu, „a nikomu neuškodíš…"

„Na jak dlouho potřebuješ to štěstí?" pokračuje Bagu v žertovném tónu. „Cesta je dlouhá, duch by ji sice přeletěl za den, ale pro lidské nohy… to se ani nedá přesně odhadnout, snad celá dvě novoluní…"

„Když už, tak od začátku cesty až do jejího konce."

Bagu vešel do chatrče, chvíli se přehraboval v jamce přikryté kamenem.

„Tumáš," řekl Lygovi, když mu věšel kolem krku talisman – kamenné drúzy, navlečené na řemínku, černé krystaly a mezi nimi malachitové kolečko s vyrytým sluncem. Ani na Taba a koně nezapomněl, „je v tom zázračná síla. Až budeš v nebezpečí, sáhni na talisman. Kdyby to nepomohlo, počkej den, ulom kousek a hoď ho do ohně. Kdyby ani potom nepomohl," pokrčil

Bagu rameny, jako by předstíral bezmocnost, „na nic nečekej, zahoď ho a chop se zbraně… Nebo uteč," dodal s úsměvem. Také ostatní se rozesmáli jako děti.

Lyg slíbil, že když se, mu návrat podaří, při nejbližší výpravě se u Havranů zastaví a vymění zboží za jejich měď. Všichni tomu věřili. Ať přijde, budou ho čekat, jistě se mu všechno podaří, když má talisman ze zázračné skály. A talisman, který má na šíji jeho zvíře, kůň, taky není ledajaký! Jsou to zuby vlka, co vycházel z doupěte jenom za úplňku a povídal si s hvězdami.

A potom se jen smutně dívali za vzdalující se trojicí. Připomínala jim houfek ptáků táhnoucích z kraje do kraje. Ani ti, když odlétají, se neohlížejí, protože by nikam nedoletěli.

Škoda že odcházejí. Lyg jim hodně pomohl. Navštíví je ještě někdy? Vždyť i ptáci se vracejí. Bude to šťastná chvíle, až se zas setkají.

Stalo se to v noci a nečekaně.

Bylo pod mrakem. Nízké nebe viselo téměř nad ležením, všude tma, že se nedalo dohlédnout od chatrče k chatrči. Jenom blesk, který chvílemi sjel hned po jedné, hned po druhé straně, na kratičký okamžik ozářil krajinu. K ránu se přihnal liják. Znenadání zabubnoval na střechy. Průtrží mraků se vyřítily proudy vody. Na svazích se dělaly stružky, z malých potůčků byly hučící bystřiny, ze struh potoky.

Do chatrčí zběsile šlehaly přívaly vody. Tajemné hlasy, vzdechy, hned blízký, hned vzdálený jekot se nesly nad ležením. Nikdo nespí. Vystrašené oči se upírají do tmy. Kdo se to tam nahoře zlobí? A proč? Nevědí. Duchové ohně, nebo duchové skal? Kdo to šlehá ohnivými důtkami, aby trestal? Koho a zač? Ani to nevědí, proto se do duší vkrádá neklid a strach.

Roztřesené ruce šmátrají, potmě hledají fetiše zastrčené mezi pláty kůry, které přikrývají chatrče. Ústa vyslovují stará zaklínadla.

Ale čeho se bát? – nesměle napomíná rozum. Není to poprvé, co v létě přišla bouřka. ještě v noci se zdálo, že není taková moc, která by rozehnala houfy oblaků, utišila sténající les, vylákala z úkrytu ptáky a motýly, ohřála nejen skály, ale i lidi. A přece se to stalo.

K ránu se zvedl vítr a vytlačil z údolí spadlé mraky, rozsévající déšť. Převalil je přes úbočí a zahnal dál a výš, do skal Velkých hor.

Vysušil pěšiny, jenom ze svahu u Sluneční skály se stále ještě kouřilo. Ale v ležení už bylo živo. Muži se vydali k peci, aby zapálili další tavbu, jenom několik jich ještě zůstalo, aby prohlédli škody, které liják způsobil na chatrčích a kolem nich. Také Bagu se zdržel, pomohl Utě opravit střechu.

Potom se i on vydal za ostatními k peci. Blížil se ke svahu, který byl ještě zčásti zabalený táhnoucí se mlhou. Proto dlouho nezpozoroval, co se stalo. Po hřebenech už vítr neroznášel déšť, ale uprostřed ticha se ozývalo šumění a žbluňkání vody, zvuky jindy neobvyklé v místech suchých skal. Stružkou se shora valila kalná voda s bahnem. Liják proměnil svah ve zrádnou kluzkou plochu. Bagu stoupal jenom pomalu.

Konečně uviděl, jak se ze skal zvedá pára a proti tomuto letícímu bílému pozadí rozeznal Ama a ostatní. Zdálo se mu, že jsou vzrušení, jako by se o něčem dohadovali; jejich hlasy

zalétaly až k němu.

Přidal do kroku, chtěl vědět, co je tak vzrušilo. Po chvíli se však zastavil. Neslyšel radostné praskání hořícího dříví. A na svahu není vidět ani kouř ohně, který měli ráno zapálit.

Jeden z mužů ho zpozoroval.

„Rychle, Bagu!“

Bagu vyběhl stružkou plnou kamení na skalní plošinu, kde stáli muži a čekali na něho. Zůstal stát jako oni.

Teď viděl všechno. Muži mlčeli, místo odpovědi ukázali na hromadu kamenů nakupených bez ladu a skladu. Bagu přeletěl pohledem kamení, zablácenou kůži měchů, vyplavený popel a uhlí. Povodeň!

Tam, kde ještě včera stála pec, byla jen hromada kamenů. Při lijáku se vyhloubená část pece naplnila vodou. Ta podmáčela základy. Stěny nevydržely a propadly se do vymleté jámy.

„Země se rozestoupila a pohltila cizincův výmysl. Prokletá pec!“ zazněl Lonův výsměšný hlas.

Co to dalo námahy a přesvědčování… A teď se to všechno rozsypalo. Bagu bezmocně zatíná pěsti. Zas aby stavěli… Havrani mu už nikdy neuvěří. Jako by ztratili zájem o všechno, už myslí jen na to, jaké další neštěstí je může ještě stihnout. Je po radostné budoucnosti, dnes večer a ještě mnoho večerů bude ve všech chýších místo radosti smutek.

Za bouřky se protrhla stěna příkopu a voda pak vyrazila po svahu přímo k peci. Ale proč se to stalo? Pec byla přece před nečekanou záplavou chráněna odvodňovacím příkopem, jeho okraj byl vyztužen vrbovým pletivem, musel odolat každému náporu. Bagu došel k místu, kde v příkopu vznikl průlom; ještě teď se jím valil kalný proud. Bylo to tam, kde se příkop nejvíc přibližoval k peci. Tam se hráz roztrhla. Právě tam. Ale proč? Baguovo podezření roste.

Muži se svěšenými hlavami, lokty opření o kolena sedí mlčky na začouzených kamenech. Každou chvíli jim oči sklouznou na rozvaliny, to je všechno, co zbylo z pece. V očích mají strach, každý si neštěstí vysvětluje po svém, trhlině v příkopu nevěnují pozornost.

Jediný Bagu znovu a znovu uvažuje, co je mu vlastně na tom všem podezřelé. Něco se tu stalo, něco, s čím nepočítal ani on, ani nikdo jiný, a to, co se stalo, bylo dílem nepřítele. Nebyla to náhoda, že voda protrhla hráz právě na tomto místě. Byl to úmysl – dílo člověka. Ale kdo je ten pravý nepřítel? Na koho ukázat? Kolik má tváří?

Zamračené nebe, zurčící voda, hromada rozvalin a hlouček lidí kolem ní, to všechno se před Baguovýma očima slévalo v jeden nepřátelský celek. Přemýšlel“

Ještě neznal všechny příčiny a souvislosti. Byla to příliš nečekaná a surová rána po dnech plných námahy. Když se však uklidnil a srovnal si myšlenky, pochopil, že ten, kdo to udělal, je blízko. O všem ví a všechno vyčenichá. I to, kde ukrývají měď.

Mlhavé přesvědčení, že v lesích za řekou číhá nebezpečí, v něm probouzelo ostražitost, a čím víc o tom přemýšlel, tím víc tomu věřil. Nevěděl, co proti tomu dělat, ještě ho nic nenapadlo. Přitom cítil, že nesmí váhat, ale jednat rychle a hned. Co nevidět se může něco stát…

Ostatní odcházejí. Pokaždé, když se ohlédnou, vidí totéž: Bagu tam dosud stojí, nehybný jako zmrzlý pták. O čem přemýšlí?

Vítr se prohání nad lesem a nebe nad ním je šedivé a bezútěšné.

DVACÁTÁ KAPITOLA

V ležení je opět rozruch. Muži, kteří měli z kamenné skrýše vybrat měděné pruty, zabalit je do kůží a přichystat k přepravě do osady, se vrátili se špatnou novinou.

Měď je pryč! Ve skrýši je jenom hlína a pod ní kamenné dno. Mračili se, zklamaně a zachmuřeně přecházeli kolem skrýše. Stále se k ní vraceli.

„Teprve nedávno jsem ji přikryl novou kůží a nasypal na ni kameny a hlínu,“ vysvětloval někdo

už kdoví pokolikáté nad prázdnou dírou. „A dnes, sotva jsem odhrnul hlínu…“

„Měď už byla pryč?“ doplnili ho smutně ostatní.

Zítra měli přeplavit po řece celý měděný náklad do bezpečí v osadě. Teď mlčky civí do prázdné skrýše, zklamaní a nešťastní. Všechno už měli promyšleno a připraveno, a teď se jim nechce věřit, že to i všechna práce předtím byly zbytečné. Ze začátku aspoň trochu a tajně doufali, že snad nedávné deště zanesly skrýš a měděné slitky spláchnutým pískovým bahnem, že oštěpy narazí na něco tvrdého a zablýská se kov, ale naivní naděje je hned přešly a vystřídala je zlá nejistota. Nezůstala ani špetka! Ale v ležení ani v okolí už delší dobu nikoho cizího neviděli. Kdo to tedy…? Jeden podezříval druhého. Každý si uvědomoval, že i na něho se dívají s nedůvěrou, probírají, kdo a kdy byl poslední u skrýše.

K dovršení všeho šaman od nich při poslední návštěvě odešel rozzlobený; nemohou se na něho obrátit, aby svými prostředky odhalil viníka. Nebo se z moci duchů měď vrátila zpátky do skály, odkud vytekla – a země se nad ní zavřela. Pokud to byly zlé síly, může proti nim bojovat zase jenom šaman, ale ještě neslyšeli, že by duchové vrátili to, co zničili nebo co si vzali.

Amo nevnímá truchlivé řeči. Pozorně prohlíží svah, zda polehlá tráva neprozradí víc než vzrušené dohady mužů. A ještě pozorněji zkoumá kameny kolem skrýše. Nerozmáčkla na nich, neutrhla něčí noha kus mechu?

Pokleká. Podezření se potvrzuje. Našel to. Slabá, vodou porušená stopa.

Zavadil rukou o Bagua a očima ho pozval za sebe.

Bagu se podíval na náznak stopy a neřekl nic. Díval se bez zájmu, jako by byl daleko odtud. Amo ukazuje na stopu ještě jednou.

„To jenom vypadá jako stopa,“ mávl rukou Bagu. „Důlek do trávy udělal kámen, odvalený vodou ze stráně. A mohlo to být i zvíře.“

Že by Bagu nerozeznal obyčejný důlek od lidské stopy? Amo nevěří, vždyť ví, že Bagu je v tom všechny překoná.

„Nepodíváš se ještě jednou?“ naléhá.

„Ne, není třeba,“ uklidňuje ho Bagu a dívá se na Ama, jako by ho chtěl od stopy odehnat. Aby se vyhnul dalšímu rozhovoru, obrátil se k ostatním: „Zbytečně ztrácíme čas. Vraťme se do ležení.“

Amo odchází váhavě a neochotně. Poprvé Baguovi nerozumí. Co se to s ním stalo?

Vracel se za ostatními a byl znechucený zmatenými úvahami. Všechno se mu protivilo. Bagu ho podceňuje. Něco ví, ale nechce mu to prozradit. Je to jasné, měď někdo ukradl. Co dělat? Nechat to tak? Ne, mědi se nemohou zříct, stála mnoho potu. Ale proč se Bagu tváří tak, jako by všechno bylo v pořádku, a hledí si jen stáda, jako by to bylo to jediné, oč je nutné se starat. Vždyť měď, to je nová síla, nové bohatství rodu. Musí se jednat. Bez Bagua? Ne, bez něho to nejde. On má rozhodné slovo. Proč tedy nechce, aby se hledaly další stopy? Proč mlčí? Amo nepochybuje, že Bagu o tom ví víc než oni všichni dohromady. Ale jemu nepoví nic! Nit myšlenek mu přetrhl nadávající hlas. Ohlédl se.

Lon. U pece toho nikdy moc nenadělal, raději si vymýšlel, jak se práci vyhnout. A když se něco nepovedlo, vysmíval se mužům, že by si na jejich místě počínal jinak a líp. Tajně je podněcoval, aby ani oni nepracovali, a Bagu měl velké starosti, než je přemluvil. A teď ten, který nejmíň dělal, nejvíc křičí, diví se Amo.

„Co si mě tak prohlížíš?“ osopil se na něho Lon, když šel kolem „Už tě vidím, jak letíš žalovat Baguovi, že na něj nadávám nebo že jsem něco neudělal. Já tě znám…,“ odplivl si zlostně. „A Lyga taky. To on, váš poradce, ničema jeden, odnesl měď…“

„Tak dost!“ krotil ho Amo, přestože by byl nejraději křičel jako Lon, rozkřikl se na celý svět: Kde je měď? „Neobviňuj toho, kdo tady není. Můžeš si vybrat. Buď to půjdeš říct Lygovi a zadržíš ho, nebo budeš mlčet,“ Amo se natáhl po oštěpu. „Vyber si, co chceš, ale hned. Štěkáš jako zlý pes, a ničemu to nepomůže…“

Lon ví, co dovede Amo, když se rozzlobí; zmlkl, jenom plivat nepřestal.

Amo se zdržel v ležení jenom chvilku. Lonovo obvinění Lyga mu nešlo z hlasy. Sám si cizince oblíbil, nikdy by ho nebylo napadlo, že by je chtěl oklamat; dělil se s nimi o své vědomosti, lecčemu je naučil. Odhalil tajemství Sluneční skály, ukázal jim měděné místo v ní. A nemusel, nebo je mohl ukázat někomu jinému, a ne zrovna Havranům. Ale kdoví, jaká je pravda, láme si Amo hlavu. Znovu si vzpomněl na Lygův odchod, na koně naloženého balíky kožešin. Snad byla měď ukryta v nich. Člověk sám by takové břemeno neunesl…

Marně odháněl podezíravé myšlenky, donekonečna se přesvědčoval o Lygově nevině. Nic nepomáhalo, jeho úcta k cizinci dostávala stále víc trhlin.

Sám jsem mu pomáhal nakládat část balíků, přiznal si nakonec zahanbeně. Vždyť je to taky moje vina. Amo nad tím nemůže jen tak mávnout rukou jako Bagu. Pocit spoluviny ho tlačí stále víc; pomáhal okrást rod. Musí se dovědět, jestli je to opravdu tak… Musí. Pudilo ho to zpátky ke skrýši.

Vrátil se, opustil ležení, aby si to místo prohlédl ještě jednou.

Znovu obchází prohlubeň ve skále. Ta stopa by měla být někde tady, blízko skály. Sehnul se, aby lépe viděl. Stopa byla pryč. Někdo ji odstranil. Kdo? Poslední přece odcházel Bagu…

Chtěl ještě prozkoumat širší okolí, ale jak se zdá, všechno zahladil noční liják. A co nestačil smýt déšť, dokončil někdo jiný.

Vrhl poslední pohled na skrýš a tu ho něco přinutilo, aby se podíval dolů k řece.

Protože stojí, otvírá se mu výhled na oba její břehy. Vysoká tráva, hnízda keřů, řeka a dál jen širá rozloha lesů. Ve vlnách lesů není nic, co by ho zaujalo, jenom ze skupiny stromů u břehu stoupá kouř, tenoučký jako nitka. Neměl by se tam jít podívat? Je to znamení pro někoho? Jaképak znamení. Oheň odpočívajících lovců nebo táborák pastýřů. Tím směrem by měla být i cesta, po níž chodívají kupci…

Ale vždyť je to přece poblíž tůně, kde v předvečer svátku slunovratu lovil tu rybu, vzpomíná si.

Nedomýšlel to. Zaujalo ho něco jiného. Vysoká tráva na bližším břehu. Vlnila se. Něco se v ní pohybovalo směrem k skupině pobřežního křoví. Amo se snažil neztratit to vlnění z očí. Neujde mu pohyb jediného stébla.

Travnatou plochu protíná stružka. Ten, kdo se plíží trávou, ji musí přeskočit a pak se… Teď… Stalo se. Krátký okamžik skoku a odhalil se.

Byl to Lon. Ještě ho stačil zahlédnout, jak sklouzl z břehu. Jistě chce bez Baguova vědomí pronásledovat Lyga, pomyslel si Amo. Chvála Velkému duchovi, když ne Bagu, aspoň Lon.

Ale co to má být? Tráva se znovu začíná vlnit, jenže z jiného místa. Někdo se pohybuje ještě opatrněji než předtím Lon. I tato stopa směřuje k řece, tam, kde před chvílí skončila ta první. Ale nespojuje se s ní. Končí od ní ve vzdálenosti ani ne poloviny toho, co by kamenem dohodil. Amo má odhad v oku.

Potom se už nepohne ani stéblo.

Amo čeká. Má výhodné místo, dohlédne až k obzoru, ale sám je schovaný, ani zblízka by ho nikdo nezpozoroval.

Trvalo delší chvíli, než se tráva opět pohnula. Opačným směrem, od řeky. Amo sestupuje níž, blíž k předpokládanému směru zpáteční cesty. Schovaný u výčnělku skály čeká.

Bodláky pokyvují paličkami, odlétají z nich chumáčky chmýří. Zelená stěna se rozvírá. Amo je překvapený. Je to Bagu. Už se neskrývá, chvátá. Proto nezpozoruje ani Ama. Přestože se mu nepodařilo zadržet Lona, tváří se spokojeně, diví se Amo. Lon Lyga dostihne.

Amo ještě všechno nechápe. Jenom instinkt mu našeptává, že tu jde o něco složitého a velmi důležitého. Lon, Bagu, Lyg, každý z nich je někým jiným, než se na první pohled zdá, než za koho se vydává, každý má své tajemství, a to není jen tak. Ale proč? Kdo je nepřítel? Amo vrtí hlavou. Den tváří obrácených naruby…

Když se vrátil, Bagu už seděl s ostatními u ohně. Všichni navzdory dosavadnímu zvyku mají u sebe zbraň. Bagu uvítal Ama stejným pohledem jako obyčejně, jako by se nebylo nic stalo. Amovi však neušlo, že je ve střehu jako na čekané, a tím se prozrazuje. Od chvíle, kdy se dověděl, že Bagu

má před ním tajemství, nemohl se mu podívat do očí. Má mu prozradit, že se Lon pustil za Lygem? Ne, není třeba. Bagu také nemusí o všem vědět. Amo se rozhodl, že neprozradí příčinu Lonova odchodu. Tajemství, které před ním Bagu ukrývá, se obrátilo proti Baguovi, ostatně už je pozdě, Lona nikdo nedostihne…

Kolem se mihl stín. Amo zvedl oči a ustrnul, jako by spatřil přízrak.

Lon. Klidný, i když trochu vzrušený, přisedl k ostatním a pustil se do jídla. Amo se do něho přímo vpil očima, těžko skrýval zklamání. Nešel za Lygem? A přece – to Amo věděl určitě – ten první muž u řeky, to byl Lon. Proč se tedy tak kradl? Kolem se děje tolik tajemného, a Bagu si tu klidně sedí a rozplývá se nad bujnou trávou a vemeny krav. Ale vždyť já tady taky sedím jako hloupý medvěd na ledě. jakoby náhodou přeběhl pohledem po mužích sedících okolo a zastavil se na Baguovi.

Také Bagu se na něho letmo podíval a Amo si nebyl jistý, zda se neusmívá. Stočil řeč na staré poranění býka, a když ho Bagu přemlouval, aby se šel na Tora podívat, naoko nerad souhlasil, přestože rána už byla zahojená. Vstal a šel jako k ohradě až k nejbližšímu porostu. Ohlédl se, zda ho nikdo nesleduje. Všichni seděli a jedli. Sotva se dostal z okruhu světla, zašel za křoví a změnil směr.

Ráno bylo ještě šero, když Bagu vyšel před chatrč, protáhl se a po břehu posetém balvany sestoupil k řece. V mlhavém světle hvězd našel člun; včera vpodvečer tam ještě nebyl. Usadil se na balvan nedaleko člunu. Naslouchal šplouchání, podobnému pleskotu rybích ocasů – to voda narážela do stěny člunu –, a tichému kejhání husí nad řekou. Na spaní už ani nepomyslel. Zaznamenal pohyb. Vyplašené kachny se mu zvedly přímo před nosem, poodletěly a vzápětí měkce dosedly na vodu.

Od vrbin se odloupl stín, v ruce veslo. Zastavil se u člunu.

„Kterýpak noční tulák to nemůže spát?“ zeptal se náhle Bagu.

Stín – Amo sebou trhl, neskrýval překvapení. V jedné ruce drží veslo, v druhé tiskne pytel s jídlem.

„Proč ještě nespíš?“

„Přišla na mě lovecká nespavost,“ chytračí Amo a dívá se na Bagua. „Slyším, že letí husy, tak si myslím, co kdybych si šel vystřelit.“

„A co je tohle?“ ukázal Bagu na pytel, který Amo nenápadně strčil do člunu. „To chceš husy srážet plackama?“ Usmál se, přistoupil k Amovi a pokračoval: „Jak vidím, přivedla tě sem jiná starost. Že je to tak?“

Amo mlčí, jako by ani neslyšel, co Bagu říká.

„Kam jdeš?“

„Hledat měď. Za Lygem,“ odpověděl neochotně Amo. „Přinesl nám jenom dřinu, spory a…“

„Nemluv tak, Amo,“ přerušil ho Bagu. „Pomáhal nám…“

„Ano! Napřed pomáhal, a potom shrábl měď,“ Amovi stoupá do hrdla zlost i lítost. „Říká se, že mu nešlo o nic jiného než o to, jak přijít lehko k mědi. Věděl, co chce…“

„Tuším, kdo ty řeči trousí.“

„Kvůli tomu, kdo je roztrušuje, si nemusíš dělat těžkou hlavu. Bagu. Spíš abychom se starali o měď,“ říká Amo vyčítavě.

„Uklidni se a nechoď za Lygem. Bylo by to zbytečné. On měď nemá,“ pokračoval tiše Bagu a chytil ho za ruku. „Vrať se.“

„Kde ji tedy máme hledat?“ vzpírá se dál Amo.

„Nikde,“ řekl rozhodně Bagu. „Rozumíš, nikde. Víc o tom nemluv a nedělej nic sám, nebo něco pokazíš. Nemůžu to ještě říct, ale jestli něco podnikneš na vlastní pěst, můžeš nadělat velkou škodu.“

Amo poslouchá. Ale tajemství zůstává tajemstvím, ani jedno Baguovo slovo ho nezmenšilo. Ví,

že jindy mnohomluvný Bagu teď víc neprozradí.

„A kdy to můžeš říct?“ ptá se nedůvěřivě.

„Do té doby uplyne ještě hodně vody.“

„Co tedy mám dělat?“

„Nic. Čekat tak, jako čekám já. Zapamatuj si: je to rozkaz,“ Bagu klade důraz na každé slovo.

„Ty ale umíš uhodnout cizí myšlenky…,“ vrtí hlavou Amo nad nevydařeným odchodem. „Jak jsi věděl…? Copak jsi šaman?“

„Hm, šaman,“ usmál se Bagu. „To ne. Věděl jsem, že jdeš k býkovi jenom naoko… Každý, komu nepadl kámen na hlavu,“ zažertoval a drcl do Ama loktem, „pochopil, že sis šel připravit člun.“

Následujícího zamračeného rána, bez úsvitu a bez ptáků, smutného rána, jako stvořeného pro to, vzdát se velkých, ale beznadějných cílů, se ti, kdo přišli z osady na pomoc, podívali na Sluneční skálu se skrýší bez pokladu. Nejsme blázni, řekli si a pokrčili rameny. Nemáme tady už co pohledávat. Vrátíme se do osady.

Ostatní se bez cíle motali po ležení. Přišli o měď jako vlk o ocas. Jak si teď rozmnoží stádo? Všechno zůstane jako předtím.

Amo z toho byl celý pryč. Ani včerejší rozhovor s Baguem nezahnal jeho nespokojenost. Bagu jako by zkoušel jeho trpělivost, vytrvale se vyhýbá dalšímu rozhovoru o zmizelé mědi. Nejmoudřejší by bylo pořádně se na všechno vyptat Lona, on přece první obvinil Lyga, určitě o tom ví ze všech nejvíc. Jenže Bagu zakázal, aby s ním o tom mluvil.

Muži postávali nebo vysedávali, nejčastěji mlčky. Jako by už na to, co se stalo, nemysleli. Jenže myšlenky se nedají odehnat z hlavy jako hejno vrabců z obilí. Proto každé slovo, které by padlo, by se nevyhnutelně týkalo toho, co je postihlo.

„Tak co budeme dělat, co podnikneme na doplnění stáda?“ pustil se s nimi do řeči Amo. „Budeme dál lámat kámen,“ řekl Bagu. Nastalo ještě hlubší mlčení. Podívali se na Bagua; nic na světě je nepřinutí, aby se vrátili k Sluneční skále.

„Pro koho lámat?“ ozval se podrážděně kdosi a přerušil mlčení.

„Kašleme na měď,“ namítali vyzývavě ostatní. „Nezbohatli jsme z ní, byly s ní jen starosti, nechceme ji ani vidět… Rozumíš, Bagu? Ani vidět! A jestli nás budeš nutit, hned a všichni najednou opustíme tohle proklaté ležení a vrátíme se do osady. Tím si buď jistý, Bagu, odejdeme.“

Od námitek přešli k obviňování. Nezáleželo jim na tom, co říkají, nevybírali slova. Říkali, co jim zlostná slina přinesla na jazyk. Zlobili se na Bagua: To on s cizincem je navedl na takovou práci, a teď se nechová tak, jak by se slušelo, dokonce se ani nepokouší hledat měď, ale znovu chce, aby lámali kámen. Nikdo neví proč. Leda pro dalšího zloděje… Baguovi se tlačí na jazyk různá slova, přikazující, naléhající, ale ví, že všechna by teď byla zbytečná, nepomohla by, jenom by muže víc zatvrdila. Čeká konec bouřky. Ví, že muže teď vede hněv. Všechno se nakonec srovná. myslí si. Jenom je musí nechat podle libosti vynadávat, ústa jim zavřít nemůže. A až se uklidní, všechno bude zase jako předtím. Vždyť je dobře zná.

„Uklidněte se, pastýři,“ promluvil nakonec Amo. „Jistěže bude líp nechat skály skálami. Stejně bychom zas mohli o všechno přijít. Máte pravdu. Škoda další námahy,“ mávne nad tím spolu s nimi rukou. „Myslete raději na něco jiného. Na stádo. Jak ho zvelebit a ochránit,“ pomáhá Baguovi utišit muže, odvést jejich myšlenky na jiné věci. Ani neví, proč to dělá – vždyť Baguovi ještě docela nevěří.

JEDENADVACÁTÁ KAPITOLA

Pastýři se vrátili k své práci v ležení, k stádu a zdálo se, že se už se vším smířili. U Sluneční

skály se nezdržovali, říkali, že je na ní kletba. Pokud museli přejít kolem, když hledali zatoulaný kus, přidali do kroku, jestliže se jí nemohli zdaleka vyhnout. Že by ji proklel šaman Moch té noci, kdy mu ublížila?

Uplynul nejeden den, než se nadobro uklidnili, než se znovu cítili tak, aby Bagua poslechli bez reptání. Zdálo se, že by snad už byli ochotni mluvit o postavení nové pece, a svět se jim zdál znovu takový jako předtím, i když ne tak jistý a bezpečný.

Velký sen Havranů se nesplnil. Pec zničená, měď ukradená. Pouze Baguem to neotřáslo, ale také on byl neklidný.

Pozor na něho, pomyslel si, když uvažoval o Lonovi. Kličkuje jako liška. A přece to přede všemi vypadalo tak, jako by se od toho dne, kdy sledoval Lonovu cestu k řece, nezajímal o to, co Lon dělá. Nezlobil se jako kdysi, když se Lon libovolně vzdaloval z ležení a nic mu o tom neřekl. Ale to se jen tak zdálo. Jeho zraku neušlo nic, a přece se přepočítal…

Toho dne bylo pod mrakem, večer se nebe zatáhlo ještě víc.

Dnes měsíc nevyjde, pomyslel si Bagu s pohledem upřeným na vracející se stádo, bude tma. Dnes nepůjdou muži k pastím, aby byli nablízku, kdyby něco napadlo stádo. A na stráž k ohradě pošlu s Vaem místo Lona někoho jiného.

Přivolal muže, který běhal ke kraji lesa a zpátky, připravoval dříví na noční oheň.

„Proč já?“ divil se překvapený pastýř. „Dnes měl být na řadě Lon. Už dávno nehlídal, je vyspaný,“ namítal. Ale Bagu odcházel beze slova, jako by ho neslyšel.

„Tumáš, to ti posílá Lon,“ řekl pastýři Va, když se jim podařilo zahnat stádo do ohrady a zahrazovali východ, a podal mu malý váček. „Měl jsem ti ho dát tak, aby to Bagu neviděl…“

Pastýř odmítavě mávl rukou. Potom však váček vzal, podezíravě ho obracel v dlani. Nejraději by jím byl praštil o zem. Byl roztrpčený, že musí hlídat, zatímco Lon, kterého Bagu poslední dobou kdoví proč neposílá na noční stráže, bude spokojeně spát. Nedalo mu to; váček rozvázal a vysypal jeho obsah.

„Podívej se, jaké jsou krásné, Va,“ řekl příjemně překvapený. „Takové pruhované pazourky se u nás nenajdou. Odkud je má? A proč mi je dává?“ podíval se na Vaa, který ukládal poslední břevno mezi kůly, a rychle k němu přistoupil. „Za to, že nemusí hlídat?“

„Ne. Máme se o to rozdělit. Chce, abychom na chvíli seběhli k vodě a pomohli mu s nočními sítěmi. Hned po setmění. Bude nás čekat.“

„Kvůli rybám nechat stádo bez dozoru,?“ zdráhá se pastýř. „To může napadnout jenom Lona. Hlídat stádo je teď to nejdůležitější. Vraťme pazourky.“

„Vždyť nemusíme odejít oba. Stačí jeden. Běž jenom ty. Brzy se vrátíš. A ostatní nejsou tak daleko, když bude třeba, přivolám je.“

Pastýř se ještě chvíli přehrabával v kamenných čepelkách, potom je vsypal do váčku a přikývl.

Je před úsvitem. Snad zima, snad něco jiného nedá Amovi spát. Odkopl přikrývku, vstal a vyšel ven, aby přiložil na oheň.

Nad lesem plavala ranní mlha. Amo chvíli mžoural ospalýma očima na tiše se převalující bílé chuchvalce. Potom zamířil k řece, aby přinesl vodu. Zprvu neměl v úmyslu zajít k ohradě. Věděl, že u krav je teď Va, protože po něm měl hlídat on. Rozespalý sešel v mlze z pěšiny vedoucí k vodě. Uvědomil si to, až když se před ním začernala břevna ohrady. Proč tak chvátám? podivil se sám sobě. Zachtělo se mu pohladit býka a popovídat si s ním. Tor to má rád.

Za ohradou bylo prázdno. Nepřekvapilo ho to. Stádo má ve zvyku uchýlit se výš za keře.

Došel blíž. U ohrady nestoupá kouř strážního ohně. Rozběhl se.

Strážce zpozoroval, teprve když byl skoro u něho. Seděl se zkříženýma nohama nad vyhaslým ohništěm, zády svalený na kůl ohrady. V ruce držel oštěp, jako by jím právě prohrabával ohniště.

„Hej, Va!“ vykřikl na něho. „Kde jsou krávy?“

Tvář strážce byla stále zřetelnější. Amo byl už tak blízko, že rozeznal každou vrásku v jeho

překvapené tváři.

„Va, slyšíš mě?“ vykřikl ještě jednou. Vzápětí s pohledem upřeným do nehybné tváře klopýtl o pohozené břevno a upadl do orosené trávy. Vstal a sklonil se k sedícímu strážci. Nehýbal se. Šíp, který mu trčel ze zad, svědčil o tom, že smrt přišla zezadu.

Amo vběhl do úvalu. Po stádu ani památky, jenom stopy paznehtů a lidských nohou, vedoucí trávou od rozmetaných kůlů ohrady.

Nejhorší z toho, co se mohlo stát, se stalo.

Vrátil se. Probudil Bagua: „Byli tady.“

„Kdo? Co se stalo?“

„Využili mlhy… Strážce…“ Amo se raději odmlčel, protože to nejtěžší a nejsmutnější teprve měl říct.

Pokračovat však nemusel, Bagu pochopil. Tohle už nebyla obyčejná malá krádež. Celé stádo! Zloději překročili míru. Zmocnil se ho hněv, ale nevěděl vůči komu. Vždyť nakonec to ani nebyl hněv, ale prastarý trpký protest proti zlým silám, tak starý jako úcta a strach před nimi, proti silám, které je za jedinou noc připravily o to, co měli hlídat, chovat, rozmnožovat. Od této chvíle budou v osadě o jeho skupině potupně mluvit jako o pastýřích, kteří přišli o stádo, protože se o ně nestarali… Nemohl se uklidnit. Byl odhodlaný vrhnout se na jakéhokoliv nepřítele. I kdyby nebyl sám, kdyby jich bylo jako mravenců. Bude je hledat a ničit, dokud jediný z nich bude běhat po zemi. V tu chvíli by byl schopný nejstrašnějšího činu, jenom aby…

Ticho, které se rozhostilo, ho přivedlo opět k rozumu. Pochopil, že ho nežene jen touha pomstít se za to, že se dal rozhněvat, ale ještě něco jiného: obavy, co si počne rod bez stáda… Budou muset začít znovu. Lovit, vyměňovat hromady kožešin za telata, dlouhé dni pasení, chování, hlídání před přepady zlodějů a vlků. Tato noc je bude stát spoustu odříkání a mnoho času.

V ležení nastal zmatek. Muži pobíhali a vzrušeně pokřikovali, z chatrčí vybíhaly vylekané lamentující ženy. Ozvalo se reptání: „To byl jeho výmysl… Nestačily mu pastviny, jaké jsme měli u osady. Teď, když Va umřel s šípem v těle, už jsi, Bagu, spokojený? Tvou vinou přišel rod za jedinou noc o stádo.“

Co bylo příčinou, čí to byla vina? Opravdu moje? klade Bagu otázky sám sobě. A mlčí.

Ale mlčí nejen on, také ostatní po chvíli zmlkli. Není čas mluvit o příčinách a následcích loupeže, je třeba jednat. Snad ještě není pozdě, snad je dosud naděje…

„Na co čekáte, pastýři? Chopte se zbraní!“ vykřikl Bagu.

„Stádo Je rozprášené… Kde ho máme skoro ještě potmě hledat?“ váhali.

Za řekou zaznělo vzdáleností tlumené zabučení. Už nebylo nutné nikoho přesvědčovat; stádo by nemělo být ještě tak daleko. Vyrazili k řece. Proslídili kdejaký kout i keř. Z rozbředlé půdy, v níž se denně u brodu čvachtalo stádo, nebylo možné uhodnout, kterým směrem se noční zloději vydali. Hledat na všech místech po proudu i proti proudu?

Bagu ukázal na kravinec; byl čerstvý, slunce ho ještě nestačilo vysušit. „Tudy hnali stádo přes mělčinu.“

Muži se zarazili. Za řeku se jim nechtělo. Bylo třeba je popohnat.

„Kam nás to vedeš, Bagu? Za řekou proti zlodějům nic' nezmůžeme. V hustém lese se stopy ztratí jak ryby ve vodě…“

Neradi, skoro z donucení přešli brodem a vedeni stopou se brzy ocitli v údolí, porostlém řídkými křovinami. Ztratili rozhled. Bezradně se zastavili. Nevěděli, kam dál, kde hledat, co pronásledovat.

V potrhaných oděvech, s podrápanými tvářemi i rukama bloudili a prodírali se roklinami, křovím a potoky. Pojednou se ocitli před hlubokým úvozem. Znovu se zastavili. Kolem skály. Jiná cesta než úvozem není. Ale úvoz může být past…

Bagu neřekl mužům nic, jenom jim dal znamení, aby se pustili za ním po krkolomné cestě na skály nad úvozem.

První vystoupil nahoru Amo. Vidí do údolí, po proudu řeky i proti němu. Namodralé dolíky,

potažené řídkým ranním oparem, se zdají blízko. Pod ním je širší oválné údolí, protéká jím potok, zčeřený drobnými vlnkami. Nic… Krávy tam nejsou. Ještě jedno prázdné údolí. Další potok ubíhá mezi křovím. Dno je poseto balvany, mezi nimi se bělají zpěněné víry. Nepřehlednou zelení nad potokem se cosi prodírá, větvičky se ohýbají pod náporem těla. To snad zatoulaná kráva hledá stádo…

Amo posouvá zrak podle směru pohybu až k ploché kamenité vyvýšenině na konci úvozu.

Ne, nezdá se mu to. Ten pohyb, to je stádo.

Pokud se zlodějům podaří zahnat stádo hrdlem úvozu do lesů, už nikdo ho v houští nedá dohromady.

Nejdůležitější je co nejrychleji tomu zabránit. Amo si vzpomněl, co před nedávnem udělali vlkům…

Nečekal na ostatní a prodíral se k skalnatému hrdlu, aby se postavil stádu do cesty, dřív, než jím projde. Hnal se po neznámých pěšinách, za ním dusaly kroky jeho druhů.

Čas běží a stádo s ním. Trnité větve zachycují, drápou, strhávají oděv.

Když doběhl k skalnatému průchodu a podíval se dolů, uviděl, že cesta, po níž se za chvíli požene stádo, je hluboko pod ním.

Zdola je slyšet vzrůstající známky pohybu. Stádo se blíží! Už nemůže čekat na pomoc ostatních; to by bylo pozdě.

Napadla ho smělá myšlenka. Nespouštěl oči z rokliny, odvinul provaz, který měl omotaný kolem pasu, a přivázal ho ke stromu na kraji srázu. Srdce se mu prudce rozbušilo, když sestupoval po skalních výčnělcích a přitom se držel provazu; ten se pod tíhou těla hrozivě napínal. Jen aby vydržel.

Hluk se stále přibližoval. Jen aby měl dost síly, aby byl dost rychlý a dostal se včas na dno. Ještě dvakrát třikrát přehmátl rukama…

Konečně se nohama dotkl skály. Mnoho času však nezbývalo; podle zvuku stádo muselo být už docela blízko.

Sám nevěděl, jak rychle se mu podařilo nasbírat roští. Ještě chvíle: zakouřilo se, zapraskal oheň. Krátce počkal, než se oheň rozroste, potom ho roztáhl po celé šíři skalní štěrbiny; ohnivou hranicí uzavřel východ ze skal.

Bariéra křovin, plná lomozu, se otevřela.

První kráva! A za ní další.

Odfukující houf zvířat se zastavil. Krávy zaražené tím, že se před nimi najednou objevil člověk, zpomalily. Ze zpocených slabin a hřbetů jim stoupala pára, z hrudníků se dral rychlý, horký dech. S nastraženýma ušima se zastavily, přešlapovaly na místě a uklidňovaly se. Ucítily někoho, koho znají a koho se nemusí bát.

A to Amo nechtěl. Ne! Ti, kdo vzadu ženou stádo, by ho přehnali třeba ohněm. Stádo musí zahnat opačným směrem.

„Huáááá! Huáááá!“ vykřikl ze všech sil a rozběhl se proti kravám. Ale ty se ani nepohnuly. Znají svého pastýře, ten jim neublíží. Radostně zabučely. Bezmocně se rozháněl rukama.

„Oheň!“ Amo se vrátil několik kroků dozadu, popadl hořící kus dřeva a přistrčil ho k tělu nejbližší krávy. Zaražená pálícím ohněm začala couvat, otočila se a běžela zpátky. Za ní další a po chvíli za Amova pobíhání od jedné k druhé utíkaly už všechny na opačnou stranu.

Hnaly se zmateným proudem úžlabinou dolů za práskání bičů a křiku pastýřů, jimž se mezitím podařilo Ama dohonit. Zvířata do sebe na úzkém prostoru vrážela, zmítala se, stavěla se na zadní, padala a zaplétala se do křoví. Některá se pokoušela vrátit, ale pastýři byli rychlejší a křikem je zaháněli k ostatním. Tu a tam strachy zabučelo tele, které kravám nestačilo. Zdálo se, že tomu vlnění těl a dupotu nebude nikdy konec.

Amo se hnal za stádem cestou necestou, občas se zastavil, vyskočil na výčnělky skalních stěn a rozhlížel se. Hledal býka.

Zpozoroval ho, jak se řítí docela vpředu skoro už u řeky, protékající dolní částí rokliny. Potom se Tor najednou zastavil a se skloněnou hlavou se rozběhl proti jakési postavě, která se postavila stádu do cesty. Amo viděl, jak muž nabraný na býčí rohy vyletěl, mihl se nad hlavami stáda a potom zmizel pod jeho nohama.

Už je to v pořádku! Brzy budou krávy zase v ležení.

Stádo už zmizelo z dohledu, ale Amovi stále ještě srdce bušilo vzrušením. Po zlodějích nebylo nikde ani památky. Proto usedl, aby si odpočinul. Dupot a bučení pomalu doznívalo…

Seběhl k řece. Hledal toho, kdo chtěl zadržet stádo. Našel ho na úpatí zvýšeného břehu. Ležel na boku jako pohozený zakrvácený chuchvalec kůží s tváří vmáčknutou do trávy.

Sestoupil a opatrně se k němu přiblížil.

Mrtvý, napadlo ho. Štítivě odkopl zrzavou kožešinu, povalující se vedle těla, a obrátil se k odchodu. Kousek dál se na keři houpal mužův luk. Amo ho sundal, přesvědčil se, zda není poškozený.

Dohonil pastýře dřív, než se jim podařilo zahnat zachráněné stádo do ohrady. Podivili se Amově trofeji. Zatímco si muži zvědavě prohlíželi cizí luk, zašel Amo k býkovi. Našel ho, jak odpočívá ve stínu u stáda, Amo se k němu sklonil, promluvil pár slov a pohladil ho po hvězdě mezi rohy. Ještě dlouho by se s ním byl těšil, kdyby nebyl slyšel, že ho volají k táborovému ohni.

„Rysí kůže zmizela!“ řekl ráno všem Bagu. Spíš ze zvědavosti se šel podívat na ono místo u břehu, protože Amova trofej nad slunce jasněji dokazovala, že mluvil pravdu.

Skoro všichni se tam rozběhli, aby hledali uprchlíka. Rozdělili se, běhali po břehu, prohlíželi křoví, bodali do nepřístupných míst.

Také Amo se chtěl připojit, ale Bagu ho zadržel.

„Však oni ho chytí. Raněný daleko neuteče. Než se s ním vrátí, prozkoumáme místo, kde ležel.“

Sestoupili k řece a po čtyřech píď za pídí zkoumali travnatý břeh. Bagu v předklonu obešel nejbližší okolí a znovu se vrátil tam, kde předtím ležel raněný. Klekl si a prohlížel místo, kam muž dopadl po býkově útoku.

„Nemýlil jsem se,“ řekl.

„V čem?“

„V tom, že Rysí kůže měla spojence. Podívej se na tamhlety dva důlky vytlačené v zemi. Tam si klekl, aby se přesvědčil, jestli Rysí kůže žije.“

Amo pochyboval; stádu se postavil do cesty jenom jeden, a to ten, jehož tělo zmizelo.

Bagu nepřestává luštit stopy. Všechno závisí na tom, zda najdou otisky dvou párů nohou. Ale od místa pádu vedla jenom jedna stopa. Kde je druhá? Byla zašlapaná?

Osamělá stopa vedla k vodě. Bagu prohlížel rýhu v měkkém pobřežním nánosu na místě, kde přecházel do mělčiny. Drobné, skoro nepostřehnutelné příznaky záhadu vysvětlily. Až sem přenesl neznámý pomocník Rysí kůži na zádech.

„Ty jsi včera lovil s člunem?“ ukázal Bagu na jednoho z přihlížejících. Když muž přikývl, poslal ho, aby se šel podívat na místo, kde měli pastýři ve zvyku ukrývat člun používaný při rybolovu.

Bagu se ani trochu nepodivil, když se pastýř vrátil a oznámil, že člun nenašel. Zapřísahal se, že po rybaření člun, jak se patří, až do poloviny vytáhl na břeh a že se dobře pamatuje, že ho přikryl trávou.

„Copak jsem malý kluk, nebo jsem s člunem lovil poprvé… Třeba ho strhla voda a zanesla až sem,“ dodává a ukazuje na rýhu.

Bagu už neřekl ani slovo. Počkal, dokud všichni kromě Ama neodešli, aby se připojili k hledání.

„A tady se rozešli,“ ukázal Bagu na pošlapanou trávu nad vodou. „Rysí kůže směrem k řece, pomocník zůstal na břehu,“

„A kam šel ten, co zůstal?“ zeptal se Amo.

„To ještě nevím,“ pokrčil Bagu rameny. „Možná ho nemusíme hledat daleko,“ zamyslel se.

Všechno proběhlo příliš rychle, to, co se stalo, na sebe podezřele navazuje. Vaova smrt, krádež stáda, no a muž, který hlídal spolu s Vaem, zmizel. A kde je Lon?

„Amo, co si myslíš o tom, že Lonovo místo u společného ohně bývá tak často prázdné? Kde byl dnes v noci?“

„Rozdělával oheň u řeky, snad lovil.“ Amo je z toho celý popletený, jenom nerad uznává Baguovo podezření. Snad opravdu není radno Lonovi věřit; věděl, v jakém pořadí a kdy se střídají strážcové stáda, věděl, kde je člun…

A co oheň, který rozdělával u řeky? Dával znamení? Ať si to přebírá v hlavě tak nebo tak, o Lonově vině není docela přesvědčený. Lon je sice podivín, Baguovi vždycky odporuje… Ale tenkrát, ještě v osadě, přece zachránil zatoulaného Tora. Když si představuje na jeho místě sebe, pořád mu vychází, že ne, že by to nemohl udělat. Cožpak by mohl žít mezi nimi s takovou zradou na svědomí?

„Úlovek!“ trhl sebou Bagu. „Viděl jsi, že by ráno nějaký přinesl?“

„Ne, neviděl jsem. To je divné.“

„Tak divné, že nejlepší bude před ostatními o tom nemluvit.“

Stopa toho, který zůstal, byla ještě trochu viditelná. Protože potom zamířila do skal a ztratila se, přestali s pátráním.

„Kde je Lon?“ zeptal se Bagu, když se všichni sešli v ležení. Nikdo ho neviděl. Ani jeho věci nikde nenašli; asi bude na starém místě u řeky.

„Kde je Lon?“ zvolal Bagu podruhé. Když mu to nedovedli říct, rozběhl se k řece.

Nic, jenom černé kolo vyhaslého ohniště… Lon byl pryč.

„Uletěl jako vyplašený pták,“ zlobil se Bagu a plácl se dlaní po čele. „…že jsem mu nestačil včas zlámat křídla.“

DVAADVACÁTA KAPITOLA

Osada Havranů stojí nad strmým svahem, který mohl být kdysi břehem nedaleké řeky, ustavičně měnící své koryto. Mezi osadou a řekou leží zaplavované, sluncem prozářené louky a pole, za řekou les. Málokterý lovec nebo pastýř by se do lesa za řekou odvážil sám.

A právě odtamtud přišel muž, který se zastavil na kraji lesa a dlouho pozoroval osadu. Dělilo ho od ní široké volné prostranství, takže za světla tudy nikdo nemohl projít nepozorovaně.

Vykročil. Muži, kteří nedaleko klučili půdu, hádali, kdo by to mohl být, a divili se, proč si vybral obtížnou a nebezpečnou cestu lesem. Cizinec jako by neměl v úmyslu skrývat se, klidně stoupal k obydlím a opíral se o oštěp jako o hůl.

Procházel osadou a jeho ruka se každou chvíli zvedala na pozdrav. Starci vysedávající před chýšemi si zvědavě prohlíželi jeho roztrhanou kožešinu, která mu sahala sotva ke kolenům, i obuv, kusy kůže omotané řemínky. Těžko se dalo uhodnout, z kterého je rodu, ale lidé přicházející z lesa se zbraní v ruce jsou vždycky podezřelí. Přešel kolem nich, potom se obrátil k starci sedícímu nad rozdělanou rybářskou vrší a řečí Havranů se ho zeptal:

„Jak se ti daří práce…? Kde tady bydlí člověk jménem Keha?“

Když mu stařec ukázal chýši posazenou do stráně, zamířil k ní.

Keha seděl na zápraží. Neznámý se zastavil těsně u něho.

Kupec přenesl pohled z cizincovy tváře na jeho ruku, která poodhrnula kožešinu natolik, aby Keha uviděl na prsou stopu rysího pazouru, zacloněnou před očima ostatních. Koutky cizincových úst stáhl úsměv, když promluvil zřetelně a tak hlasitě, aby ho slyšeli i zvědaví kluci, kteří šli za ním až ke kupcově chýši.

„Vím, že mě neznáš,“ řekl s předstíranými rozpaky. „Přicházím odtamtud,“ ukázal rukou směrem k lesům. „Měl jsem chýši a ovce, ženu a syna… O všechno mě připravili divocí horalé.

Syna obětovali při slavnosti novoluní… A mně pohrozili ukamenováním, protože neuznávám jejich obřady… Přeběhl jsem sem na vaši stranu," pokračoval muž. „Slyšel jsem, Keho, že ty jsi to byl, kdo jediný už dávno opustil náš rod, protože i tobě se v lesích za řekou špatně dařilo… Odešel jsi, a teď se máš dobře. Dlouho jsem hledal cestu, než jsem přišel k tobě, abych tě poprosil o útulek… Tihle dobří lidé mi ukázali tvůj příbytek," uklonil se směrem k poslouchajícím.

„Dobře jsi udělal," řekl kupec. „Co natahujete uši," ohnal se po chlapcích, „ještě jste neviděli pocestného?" Pak se obrátil k příchozímu: „Pojď ke mně, najez se a odpočiň si. Pohovoříme si později."

Sedí na zemi v chýši, opřeni zády o stěnu, a pokračují v rozhovoru.

„Poznal jsi mě hned?" zeptal se muž důvěrným tónem, když se přesvědčil, že chlapci odešli. „Víš, kdo mě poslal?"

„Zač bych stál, kdybych hned nepoznal posla toho za řekou," usmál se Keha. „Co tě napadlo přijít ke mně přes den?"

„Kdo přichází za světla, je nejmíň nápadný. Ale o tom později. Řekni mi," pokračoval host, „neviděl jsi, že by sem do osady přišli neznámí lidé?"

„Viděl jsem… Dva. Před několika dny…"

„Cizí?"

„Nevím, nemluvil jsem s nimi."

„A podle toho, co měli na sobě?"

„Byli otrhaní, ale nevypadali na zdejší."

„Myslíš, že by mohli patřit k cizím kupcům?"

„Kdoví. Možné to je. Nevím…," mumlá neurčitě Keha. „Proč mě vyslýcháš? Co je mi po nich?"

„Počkej, Keho, to nejsou ledajací lidé," vysvětloval posel a naklonil se k němu: „Mohl bys z nich mít užitek. Ten, kdo je hledá, by se ti za ně dobře odměnil. Pochop to!"

„Hlouposti," prohlásil kupec bez zájmu. „Jako by nebyly jiné, výhodnější obchody. Kdyby se jich nebyl ujal náčelník, tak by to snad šlo… Ne, to by byl nebezpečný obchod…"

Posel vycítil, že takto Kehův zájem neprobudí, proto se rozhodl zaútočit přímo.

„Povím ti pravdu," uhnul očima před Kehovým upřeným pohledem a pokračoval: „Přepadení karavany se už nemůžeš zúčastnit. Přepadli jsme ji dřív a ne na místě, které jsme si domluvili s tebou…"

„Tak, přepadli," Keha si rozzlobeně potahuje bradu. „Jako bych o tom nevěděl. Ale pověz mi, proč?" zeptal se. Nečeká na odpověď, zanechá všechnu opatrnost a soptí: „Takhle se to dál nedá dělat! Co ode mě Černý rys chce? Jsem ustavičně v nebezpečí, kdežto on vyčkává za řekou. Pořád abych posílal zprávy o výpravách, o Havranech, o jejich stádu… Loupí, zabírá dobytek… Jeho lidé kradou jako straky, už snědli všechny ovce v okolí. O kořist se dělí skoupě. Jenom slibuje a slibuje, ale zatím jsem od něho dostal moc málo…" V kupcových slovech se náhle projevila všechna zatrpklost z neustálé nejistoty a z nebezpečí, že bude odhalen.

„Vidím, Keho, že máš důvod k hněvu. Neobracej ho však proti těm na druhém břehu, obraťho raději proti Havranům. Vím, že se ničeho nebojíš. Ale jenom nerozumný se nebojí Černého rysa. Jeho šaman umí dobře připravovat jedy. Kdo se nepodrobí, vybírá si smrt… Kořist patří všem," pokračuje posel z druhého břehu. „Ale to není to hlavní. Tajné záměry Černého rysa jsou větší. Prozradím to jenom tobě… Jde o tohle: od té doby, co zdejší kraj, kterým teď prochází hlavní cesta, ovládli Havrani, karavany se vyhýbají horalům, přestože to tamtudy mají blíž. Černý rys má prázdné ruce, nemá od koho vybírat kupecké podíly… Chce zničit osadu Havranů, aby bylo všechno jako dřív, a my všichni budeme bohatí…"

Černý rys je starý lišák, pomyslel si Keha. Uvědomil si, co čeká toho, kdo se mu vzepře. Posel by mu mohl prozradit, že i on je nespokojený. Přemohl se: „Vždyť proto vám pomáhám. Ale kdy to bude! A proč ne hned? Nezasloužím si snad už teď část odměny za své služby?"

„Trpělivost, Keho," uklidňuje ho posel. „Část zboží jsi už dostal a na další počkáš. Všechno má

svůj čas," pokračuje, jako by neviděl kupcovy protestující pohyby. „Karavanu jsme přepadli, zboží se zmocnili, ale stejně jsme prohráli. Nenašli jsme nejcennější zboží, které měl u sebe cizí kupec… Vrátili jsme se a spočítali mrtvé. Dva chyběli. Naše chyba, měli jsme to udělat hned. Kde jsou? Kdyby se byli vraceli, věděli bychom to. Zahynuli…? Kde jsou jejich těla…? Jak říkáš, sem do osady přišli dva… Keho, tvoje příležitost je tu. Nebude to lehké, vydat je Černému. Ale přesto… Tamten za řekou to ocení: čím větší nebezpečí, tím větší odměna… Poslyš, Keho, spí ti dva u náčelníka?" vyzvídal dál.

Kupec mlčel, jeho myšlenky dostaly jiný směr.

„Tak ty myslíš, že by mě za to Černý rys bohatě odměnil? Ano, spí u náčelníka. Viděl jsem je, jak přenášeli rance do jeho chýše… Máš už nějaký plán?" zeptá se posla.

„Jakpak ne! Proto jsem tady. A teď poslouchej, co ti vzkazuje Černý rys. Odejdeš z osady. V lese počkáš dva dni a potom se vrátíš. Objevíš se unavený před Kabuem a oznámíš mu, že jsi právě přišel z ležení pastýřů a Bagu že mu vzkazuje, aby poslal muže pro měď… O té už taky víme," usmál se, když zpozoroval Kehovo překvapení. „Až odejdou, budeš dávat dobrý pozor. Všimneš si, kdo z mužů zůstane v osadě. Budou mezi nimi i naši přívrženci. Bojovníci Černého sem vpadnou ve chvíli, kdy se nám to nejlíp hodí."

„A jak se dovíte, kdy odejdou Havrani, abyste se mohli objevit včas?"

„Dáš znamení jako obyčejně. Zapálíš oheň na kopci. Všechno je s Černým domluveno, jeho lidé se už připravují."

„A ti dva z karavany? Co s nimi?"

„Ti musí žít, protože jenom oni vědí, kde je poklad přepadeného kupce. Uděláš všechno, abys je ochránil. Radit ti nemusím. To je všechno," ukončil poradu posel a zvedl se k odchodu.

„Nechtěl by ses podívat na ty dva z karavany? Pojď se mnou."

Vyšli z chýše a vykročili k náčelníkovu obydlí. Provázely je oči žen, se soucitem sledovaly otrhaného cizince.

Před vchodem uviděl Keha Kabuova syna s Lygem a Tabem. Zastavil se v uctivé vzdálenosti a s předstíranou pokorou se zeptal:

„Je náčelník doma? Přišli jsme za ním."

„Není, je pryč," odpověděl mladý Havran a prohlížel si Kehova společníka. „Ty to nevíš? Odešel na porady se stařešiny příbuzných rodů."

„Jak bych to mohl vědět? Celý den vysedávám a čekám, kdy kdo přijde a dá mi vydělat," řekl Keha a ukázal na svého společníka. „Tenhle muž říká, že další karavana je na cestě. Ale jestli se zastaví u nás…? Kupci chodí stále řidčeji. Pomalu nebudeme mít s kým vyměňovat zboží…"

„Co tu hledá?" náčelníkův syn ukázal na trhana.

„Přišel z lesů, z kraje za řekou, měl tam bídný život… a chce mluvit s náčelníkem. Je to velmi důležité."

„Běž za někým z rady starších. Jistě ho vyslechne."

Keha se zatvářil, že přemýšlí.

„Ne," řekl po chvíli, „lepší by bylo s náčelníkem. Nevadí, až se vrátí, povím mu to sám. A ty, cizinče, už běž."

Otrhanec řekl něco Jako pozdrav a odešel.

Keha chvíli postával a potom se obrátil k Lygovi:

„Slyšel jsem, že jsi přišel zdaleka. Jsi tu dlouho?"

„Ne, dva dni."

„To není dlouho, ale jistě se tu zdržíš."

„Zdržím," odpoví krátce Lyg. „Taky čekám na náčelníka."

„To věřím," přitakal Keha. „Kabu je dobrý náčelník a Havrani jsou hodní lidé. Bude ti tady dobře. Líp než v karavaně."

„Proč v karavaně?" zpozorněl Lyg a upřel oči na Kehu. Kupcovy přimhouřené oči si bedlivě

prohlížely ornament na Lygově zbrani.

„Protože jsem kdysi chodil s kupeckými výpravami," pokračoval Keha, jako by si nevšiml Lygovy nedůvěry, „ale teď jsem se usadil tady. Mohl bych ti vyprávět, jak to bylo nebezpečné. Chceš…? Nebo jsi to sám zkusil?"

Ten člověk je příliš zvědavý, uvědomil si Lyg, a proto se vyhnul odpovědi.

„Co bys chtěl ještě vědět?" vmísil se do hovoru náčelníkův syn.

„Už nic… Za náčelníkem přijdu jindy," řekl Keha na rozloučenou a odcházel. Byl spokojený s výsledkem rozhovoru, ale uvědomoval si, že jsou opatrnější, než by se dalo čekat.

„Divný člověk," řekl Lyg a zamyšleně se díval za Kehou, jak ohnutý vešel nízkým vchodem do chýše.

„Divný, ale jenom zvědavý jako každý kupec," usmál se mladý Havran.

TŘIADVACATÁ KAPITOLA

Keha vyšel před večerem z osady s oštěpem a vrší. Už několik dní tak opouští obydlí, obchází břehy a pozoruje okolí. Vysedává u řeky, ale víc než do vody se dívá nahoru na zvýšený břeh.

Je stále netrpělivější. Čeká Lona. Přijde – nepřijde? Nepřivolal ho prostřednictvím posla nadarmo. Falešný vzkaz od Bagua ať do osady přinese Lon. Bude to věrohodnější a pro něho bezpečnější. Dříve či později Havrani na ten podvod přijdou. Nač se zbytečně prozrazovat, ukázat svou pravou tvář? Hra ještě neskončila; jejich důvěru může potřebovat. Ponořil vrš do vody a potom zamířil k úkrytu na zvýšeném břehu, na skále nad řekou. Tam se mají setkat.

Lon už je tam. Leží v trávě a přemýšlí. V paměti se mu odvíjí příhoda z cesty za Velké hory. Vidí sám sebe, osamělého po smrti šamana, jak se ho ostatní straní. A potom už návrat z osady. Všechny trápí hlad. Před ním jde Bagu. Z obřadní mošny, v níž nese poslední zbytky společného jídla, mu vypadne sušená ryba. Lonovi se v tu chvíli sevřel žaludek. Rozhlédne se jako zloděj, zašlápne do sněhu vytoužené sousto, které mu v poslední chvíli poslali už ani neví jací duchové. Ještě jednou se ohlédne, zvedne rybu a strčí ji pod kožich. Pojednou se Bagu zastaví, počká na něho a zeptá se ho s pohrdáním: „Kterému duchovi to chceš obětovat? Tomu, co ti škrundá ve střevech? Nebojíš se, že ti ten kousek jídla může uškodit?"

Vyhladovělí muži se na něho vrhli, málo chybělo a byli by ho na místě ukamenovali. To byl jeho první trest a potupa, i když to zdaleka nebyla jeho první ani poslední ničemnost.

Nezapomněl, na nic nezapomněl.

Dobře jsem si vás tenkrát zapamatoval, vás všechny, co jste na mě zvedli kámen. Na celý život, utvrzoval se Lon. Znovu jako tehdy pocítil hanbu a bezmocnou zlost. Ale teď už mě váš trest nestihne!

A přece se právě toho po útěku z ležení nejvíc bojí. Nadarmo přesvědčuje sám sebe, pochybuje… Odhalil Bagu, že pomáhal při krádeži stáda? Že zničil pec? Jestliže ano, vědí to už v osadě?

Jak se do toho všeho dostal? Uražený a ponížený ve vlastním táboře vždycky přemýšlel, jak se pomstít tomu, kdo ho ponížil. Ale proč se dal navést, aby škodil celému rodu, a ne jen těm, kteří ho tenkrát chtěli ukamenovat? Vždyť i oni to chtěli jenom proto, že takový je starý zákon… A nakonec ho nechali naživu. Ani v osadě o tom nemluvili, styděli se za něho i za svou slabost, že neudělali, co káže zákon. Jeho samého by vůbec nenapadlo, aby kvůli tomu trpěl celý rod, dokud ho do toho nezatáhl úlisný Keha… Jako pavouk sítěmi ho omotal svými sliby. Bylo mu zapotřebí strkat ruku do medvědí tlamy?

Zašustěly kroky. Myšlenky se zastavily, před ním stál Keha. Podíval se na Lona, položil oštěp do trávy a hodil k němu ulovenou rybu. Přisedl.

„Je pro nás oba nebezpečné, Lone," začal potichu, „aby ses tu dlouho zdržoval, když máš být v

pastýřském táboře. Proto mluv!“

Lon sklonil hlavu a mlčel se zrakem upřeným do Jednoho místa.

„Tak mluv, co je se stádem?“ naléhal kupec.

„Vylákali jsme ho solí z ohrady. Ale… nepodařilo se to.“ Musel jsem utéct. Nerad ti to říkám. Tam… dohnali a zachránili stádo. Zdá se, že Bagu je mi na stopě. Utekl jsem k řece. Napřed jsem šel proti proudu, abych zmátl stopu. Potom jsem se na nafouknutém kozím měchu připlavil až sem.“

„Dost!“ zarazil ho kupec. „Nosíš samé špatné zprávy,“ soptil.

„Musím utéct,“ pokračoval Lon.

„Zbytečně se bojíš, řeka stopy neprozradí. Bagu by tě marně hledal. Zdá se, že jsi strachy celý bez sebe. Z téhle nemoci tě musím vyléčit.“ Kupcova ústa se smějí, ale v očích mu sedí zlost.

„Co mám dělat? Dokdy se budu takhle skrývat?“

„Plnit dál příkazy moje a toho za řekou. Tvoje úloha ještě neskončila, naopak – teprve začíná. Ten za řekou chce, abys šel do osady a řekl Kabuovi, že Bagu žádá o pomoc k přepravení mědi…“

„Jaké mědi? Té, co zmizela? Havrani už přece žádnou nemají.“

„Kam by se poděla?“ nevěří kupec.

„Nevím… na tom nezáleží,“ mávl rukou Lon. „Ale já už musím jít.“

„Neodcházej!“ vykřikl kupec na Lona, který se pokoušel vstát. Zachytil jeho kradmý pohled k pohozenému oštěpu. Pochopil. Od Lona se to dalo čekat. Kupec je ve střehu, ruku vsunul pod plášť. „Ty, kterému jsem daroval tolik vzácných věcí, kterému jsem tolik pomáhal, chceš teď couvnout a utéct?“

Keha zmlkl a vyčkávavě se díval na Lonovu skloněnou hlavu. Lon však neodpovídal, ani se nepohnul, cítil se jako myš před hadem.

„Kam bys chtěl utéct?“ pokračoval kupec, už ne výhružným tónem. „Není kam, za sebou máš jen smrt. Ale před sebou… štědrou odměnu,“ snažil se ho přesvědčit. „Rozmysli si to, Lone. Když mě poslechneš, budeš mít v rodu větší slovo než ostatní. A hlavně vyvrátíš podezření Černého rysa, že ses spolčil s pastýři, dohodl se s nimi o té mědi a všechno jim prozradil. Jenom tak se zachráníš před jeho hněvem. Přemoz strach, běž do osady a udělej, co ti říkám.“

„Ne, do osady ne! Zvěsti letí rychle… a jestli se dovědí všechno o stádu… tam mi neodpustí. A budou se vyptávat a dovědí se všechno i o tobě,“ zoufale ho přesvědčoval Lon.

Keha však nechce poslouchat. Ví, že Lon chce kořist stejně žádostivě jako on. Nepochybuje o tom, co by se stalo, kdyby se v osadě dověděli o jeho činech. A Lon by jistě dokázal zradit zrovna tak, jako by zradil on. Musí ho zneškodnit. Když jim to nebude mít kdo říct, nic se nedovědí, pomyslel si a ledabyle rozhrnul plášť.

Lon zahlédl za opaskem dýku. Zrovna takovou, jakou viděl u Rysí kůže. Zázračná zbraň. Stačí jen přiložit a její břitké ostří samo vjede dál do živého. Kehova ruka se zastavila na ozdobné rukojeti. Lonovi napětí zarazilo dech, upřeně zíral do kupcovy chladné, lhostejné tváře. Pocítil nebezpečí jako zvíře chycené do pasti. Najednou se skrčil a uchopil nejbližší kámen. „Jsi zlý duch,“ zasyčel.

„Nech ten kámen na pokoji,“ chlácholivě řekl kupec a odtáhl ruku od dýky. „Nebudeme se o to přít.“ Ústa mu stáhl neurčitý úsměv; těžko říct, zda v něm byla dobromyslnost nebo zlost. „Jsem tvým spojencem a stále jím zůstanu. A teď už si dělej, co chceš.“

Lon tomu úsměvu uvěřil.

„A já jsem myslel…,“ řekl v rozpacích a pustil kámen na zem.

„Zbytečně ses znepokojoval. Ale do osady bys aspoň na jeden den mohl zajít… Než tam dojde Baguova novina o tobě,“ mávl rukou, aby to zlehčil. „Budeš tam dřív než ona… Ale když nechceš, nedá se nic dělat,“ pokrčil rameny. „Kam chceš utéct? Kde se chceš schovat? Před Havrany i před Černým rysem, na němž teď závisí, jestli se tvoje cesta po tomto světě nepromění v cestu do osady mrtvých. Nevyvázneš se zdravou kůží.“

„Lesy jsou tak rozlehlé, že v nich mohou žít dva lidé, aniž se víckrát setkají.“

„Snad máš pravdu. Snad se nad tebou některý vzdálený rod smiluje a dá ti útulek. Budeš se živit tím, co kdo vyhodí z chýše. Budeš jim za to spolu s ženami vynášet hnůj na pole nebo plašit ptáky z obilí. Myslíš, že je to práce pro tebe? Pro muže, který se dostal až za Velké hory? Hnůj pro hrdinu? Ale jdi si, když mermomocí chceš. Obejdu se i bez tebe, Lone…“

Lon mlčí, rozhlíží se, kterým směrem se vydá.

„Přece jen odcházíš? A jenom tak, beze zbraně?“ zeptal se kupec klidně. Zdá se, že se s Lonovým rozhodnutím smířil. Snad našel jiné řešení. Ustoupil o několik kroků tak, aby se oštěp v trávě ocitl mezi ním a řekou. „Vezmi si můj,“ nabídl Lonovi.

Lon se ohnul pro zbraň, neuvědomil si nebezpečnou polohu. Kupec vystihl vhodný okamžik a vší silou ho udeřil zezadu.

Napadený vykřikl, chtěl se otočit a chytit se Kehy. Trupem se však už nakláněl nad sráz. Bezmocně zamával rukama, na okamžik jako by zůstal viset ve vzduchu – a zřítil se.

Keha viděl, jak se tělo otlouká o skalní výčnělky, potom s plesknutím dopadlo na hladinu. Ještě chvíli se díval na řeku. Potom sykl zlostí. Uvědomil si, že s Lonem spadl do proudu i jeho oštěp.

Z druhého břehu sledoval všechno, co se dalo na skále, muž v rysí kůži. Čekal na Kehu.

ČTYŘIADVACÁTÁ KAPITOLA

Kupec vyřídil poslův vzkaz. Protože Kabu se ještě nevrátil, Goro rozhodl sám a se skupinou mužů se vydal do ležení. V osadě zůstalo jenom několik starších mužů. Nikdo z nich ani nepomyslel, že by se mohlo něco přihodit do té doby, než se vrátí muži s mědí. Život v osadě i kolem ní plynul klidně, počasí bylo pěkné, osadníci mysleli jenom na to, kdy a s jak velkým množstvím mědi se Goro vrátí. Vybral si samé schopné muže; při přepravě takového bohatství se může přihodit ledacos.

Všechno se událo velmi rychle a naprosto nečekaně. Slunce se strmou křivkou dolétajícího šípu nořilo za Velké hory. Den jako jindy končil vlahým letním soumrakem. Stěny chýší po denním horku pomalu chladly. Osada se naplňovala vyčkávavým tichem, jaké bývá v poloprázdné osadě. Lyg se uchýlil do přístřešku Kabuovy chýše, kde Tab už spal.

Na zalesněném svahu vzplanulo malé světlo. Pouze chvíli tam blikalo – a zmizelo.

Zanedlouho si hlídka v strážním hnízdě průsekem v koruně všimla dalších plamínků; bylo jich mnoho. Co by to mohlo být? Těmi místy nevedou žádné pěšiny.

V osadě zavyl pes. A hned se přidali další. Lyg se probudil. Naslouchal. V hlasech psů nebylo vzrušení, jako když do tábora pronikne pach zvěře, ale výstraha.

„Co se děje, Lygu?“ zašeptal Tab a vyhlédl do noci.

„Sám nevím. Podívej se,“ Lyg ukazuje na světýlka.

„Snad pastýřské ohně.“

„To je divné, proč jsou na tolika místech?“ ukazuje Lyg na ohňové obklíčení. „A vypadá to, že se přibližují. Vezmi si zbraň,“ podal Tabovi dýku. Sám si také rychle připínal zbraň, kterou vytáhl zpod kožešin.

Naslouchali, jak psi zmateně pobíhají ve tmě. V osadě už bylo slyšet ruch.

Za přístřeškem zašustěla suchá tráva. Před vchodem se objevil muž. Sáhli po zbrani.

„Nebojte se, to jsem já, Keha,“ zaznělo ze tmy.

„Co jsou to za světla?“ zeptal se Lyg.

„Přicházejí horalé,“ řekl Keha a prudce oddechoval jako po rychlém běhu. „Rysí kůže… Černý rys… Musíte zmizet!“

„Jak to víš?“

„Viděl jsem je ze stráně. Ostatním jsem to už pověděl, připravují se na obranu. Teď to říkám vám. Ty plamínky, co vidíte, to jsou oni. Obklučují osadu. Jestli vás najdou, zabijí vás. Schovejte se. Já musím do ležení, naproti Havranům.“

„Co máme dělat?“ zeptal se Lyg. „Vždyť kulháš. Pro pomoc půjdeme my.“

„Ne!“ namítl Keha. „Po cestě je to vyloučeno, jistě ji už obsadili. Musí se jít pěšinami ve skalách, a ty neznáte. Půjdete se mnou, ale zatím počkejte tady.“ Sotva to ze sebe vysypal, byl tentam.

„Počkej, Keho, počkej… !“ vykřikl zmatený Tab a rozběhl se za kupcem do tmy.

Sotva Lyg vykročil za Tabem, vrhly se na něho temné postavy schované za chýší. Lyg okamžitě bodl. Muž se s výkřikem skácel, ale než se mohl napadený postavit na další odpor, něčí ruce ho zezadu srazily do trávy a odzbrojily. Nestačil ani vykřiknout, a už měl zacpaná ústa. Svázali ho, že se nemohl ani hnout.

Potom ho neznámé ruce postavily na nohy, vlekly a postrkovaly stále kupředu. Slyšel zmatený dusot nohou, ale lidi pro tmu neviděl. Jenom matně rozeznával, jak se před ním zmítá kus kůže na svalnatých zádech podle toho, jak si neznámý razil cestu kupředu. Jeho ruka natažená dozadu svírala Lygovo zápěstí jako klepeto. Snažil se jí zbavit, vytrhnout, ale byla příliš silná. Táhla ho stále dál a dál. Když nakonec ucítil na zádech hrot nože, povolil a přestal se vzpírat.

Ze tmy se vynořily tmavé obrysy, zdálo se, že se blíží k ohni. Ale to bylo poslední, co uviděl. Přes hlavu mu natáhli pytel.

„Opatrně,“ zašeptal jednomu z mužů Keha, který se najednou objevil, jako by ho přivál zlý vítr. „Ukryjte ho v jámě na obilí. Já přijdu později.“

Zatím se tajemná světla přiblížila těsně k osadě. Ozvalo se rysí zamňoukání. Pochodně, které hodili útočníci, přeletěly za palisádu.

Na střechách krajních chýší vyskočily červené jazyky a potom vysušené krokve a pláty kůry vzplanuly jako troud. Chuchvalce kouře se spojují v bílý oblak. Oheň se šíří a hrozí, že uzavře živé v ohnivém kruhu a spálí je jako v peci.

Otočník zasadil dobře promyšlenou ránu.

Ani Taba to neminulo. Když se rozběhl za Kehou, napřed si myslel, že Lyg běží za ním, že se oba přidají ke kupci, aby byli pohromadě, ale najednou se mu Keha ztratil. Potom zpozoroval v houstnoucím kouři postavy; to Havrani bočním vchodem opouštěli osadu. Na chvíli se zastavil ohromený zkázou kolem sebe. Nevšiml si muže, který ho sledoval; mrštně přebíhal od chýše k chýši a přiblížil se těsně k Tabovi. Silná ruka se jako had ovinula kolem mladíkova krku. Tab se bezmocně vzpínal. V ruce svíral zbraň, teď už zbytečnou. Neznámý útočník se ho držel jako kliště, jeho sevření nepolevilo, dokud Tabovi neklesly ruce bezvládně podél těla a zbraň mu nevypadla.

Víc už neviděl ani neslyšel. Kupec, tmavé stíny, neznámý útočník – všechno se mu pomíchalo v hlavě. V uších mu šumělo, jako by měl hlavu ponořenou do vroucí vody a sám usínal až kdesi na jejím dně.

Probral se teprve v jámě, páchnoucí starou slámou, hnilobou a ztuchlinou. Napřed nevěděl, kde

je a co se s ním děje. Ruce a nohy měl svázané, jakoby zdálky slyšel Lygův hlas, který opakoval jeho jméno.

„Kde to jsem?“ zeptal se.

„V nějaké jámě…“

„Taky tě spoutali?“

„Ano. Přehodili mi pytel přes hlavu… A co Keha? Žije?“

„Nevím. Běžel jsem za ním, ale ve tmě se mi ztratil…“

Nad jámou se ozvaly hlasy. Tab naslouchal. „Slyšíš, Lygu? Co s námi udělají, až sem přijdou? Určitě nás zabijí!“

„Nevím,“ odpověděl Lyg. „Ale proč nás potom nezabili hned?“ přemýšlel nahlas.

„A co když nás chtějí obětovat?“

„To je taky možné. Ale stávají se různé věci, snad aspoň jeden z nás se zachrání.“

„To sotva. Rysím kůžím nikdo neuteče, jsou ve spojení se všemi rody horalů. Stačí, aby zapálili signální ohně, a všechny se zúčastní lovu na uprchlíky. Znají každou pěšinu, dřív nebo později by nás chytili.“

„Říkám, že se snad zachráníme. Neztrácej hlavu,“ povzbuzoval ho Lyg, ale sám tomu příliš nevěřil. Co však měl Tabovi říct? Ostatně, vždyť už jim oba jednou unikli.

Uličkami osady se přehnala tlupa Rysích kůží. Napadala každého, kdo se jí připletl do cesty a postavil se na odpor. Těch několik mužů, kteří zůstali v osadě, bylo příliš málo na to, aby mohli odrazit nápor kořistníků. Ani nevěděli, jak silný je nepřítel; v žáru plamenů, bez vůdce se nevzmohli na účinný odpor. Ve zmatku se napřed vrhli k hlavnímu východu z osady, jenže tam to bylo nejnebezpečnější. Žár nedovoloval, aby tudy vyběhli, plameny oslepovaly a popálily každého, kdo se přiblížil, a z druhé strany ohně vylétaly šípy nepřítele. Pobíhali bezradně sem tam, křičeli na sebe a upozorňovali na další a další útočníky.

Boj byl rozhodnutý hned na začátku. Osada je v rukou Rysích kůží. Nastal čas plenění. Nemají obavy, že by odněkud mohla vyrazit záloha Havranů. Přisvojují si věci, které se jim podařilo vyrvat plamenům: kůže, plátno, jídlo, zbraně. Víc toho v osadě nebylo. Ovce se rozběhly po lese, nebyl čas zahnat je do ohrady. Za necelou noc přišli rysí bojovníci ke kořisti, k lehkému vítězství, a přitom sami neutrpěli skoro žádné ztráty.

Hrstce Havranů, kryté kouřem, se přesto podařilo nepozorovaně uniknout. Už jenom útěk byl spásou. Prodírali se lesem hledat pomoc

PĚTADVACÁTÁ KAPITOLA

Ta noc byla nejstrašnější, jakou osada pamatovala.

Ještě za tmy navrhl Keha Mochovi, aby se stal novým náčelníkem Havranů a sloužil Černému rysoví. Odmítnout by znamenalo vzepřít se vůli vítěze.

„Jak a komu sloužit?“ zeptal se překvapený Moch. „O Černém rysovi se přece říká, že zabíjí. Kolikrát se stalo, že vítěz poraženého úplně zničil. Ti, kterým se podařilo utéct, se uchylovali k jiným kmenům.“

„Ne, to teď neudělá,“ uklidňoval ho Keha. „Proč by to dělal? Pro něho bude lepší, když mu budete zadarmo sloužit… Dobývání mědi je těžká práce a je na ni třeba mnoho lidí… Jenom ty nebudeš pracovat, protože se staneš náčelníkem,“ pokouší překvapeného Mocha.

„Vždyť mě vůbec nezná,“ namítá Moch.

„Ví o tobě všechno. Ode mě. I to, jak jsi mi pomáhal. Vždyť kvůli tomu nepodpálili tvou chýši. Říká, že jsi z rodu nejvhodnější,“ mektavě se pochechtává kupec Naklání se k Mochovi a dívá se mu do nechápavých očí. „Nezapomínej na to, že se zmocnil osady – a teď vám vezme všechno. Co se stane s vaším majetkem? A co s vámi?“

„Les je široký,“ vyhýbavě odpovídá Moch. „Když Havranovi zboří hnízdo, postaví si jiné – kdekoliv.“

„Tak? Do lesa? A kam? Na sever do skal Velkých hor? Nebo na jih? Dobře víš, že tam neroste jediné stéblo trávy, které by nepatřilo některému rodu. Havrani budou bloudit lesy a nebudou mít zbraně, dobytek, jídlo, ženy…,“ vypočítával Keha.

„Ne, to nejde.“

„Co nejde? A proč? Co zbývá rodu než sloužit vítězi? Jinak zahyne.“

„Protože… Havrani by neuznali náčelníka, kterého nezvolila rada starších.“

„Mluvíš hlouposti,“ vybuchl nedočkavý kupec. Byl přesvědčený, že už má Mocha na lopatkách, že ho musí jenom vhodným způsobem přemluvit. „Jaképak neuznají! Máš v rodě přívržence… Sám říkáš, že jsi vyvolenec nebožtíka šamana. Nebo nechceš, aby se splnila jeho vůle?“

„Každý musí žít tak, jak to chtěl on, a nikdo nezná jeho odkaz tak dobře jako já, jeho nástupce.“

„Ale ty, i když jsi byl předurčený za nástupce, neumíš čarovat,“ dráždí ho kupec. „Brzy to bude vědět celý rod… Ztratíš věřící…“

„Čáry, čáry! Ustavičně čarovat. Jako by to bylo tak lehké…“

„Poslechni Černého! Budeš mít příležitost pomstít se těm, kdo tě neuznávají, kdo tě div nevykopli od poradního ohně.“

„Pomstít se…?“ zarazil se Moch. Už se zdálo, že se na to chytí, ale najednou se otáčí zády. Zamračeně pozoruje zbytky osady, totem vyčnívající nad čoudícími břevny. A nad tím vším blikají hvězdy, oči mrtvých. Dnes k nim přibyly i oči těch, kteří leží nehybně na spáleništi; jejich duše už putují do Velkých hor, sídla duchů.

Ale Keha se nevzdává; aby přemohl nespokojenost, přikládá další polínko: „A získat moc…“ To snad už bude dostatečný důvod. „Dobrá,“ vstává a tváří se, že pro něho rozhovor skončil. „Jak chceš. Ale pak bude náčelníkem někdo z těch Havranů, kteří kdysi opustili rod a teď se s Černým rysem vrátili. A tebe vyženou.“ Keha se odmlčel, nechal Mocha, aby si vybral, co chce.

Vypadá jako zlý duch pokušitel, myslí si Moch zlostně. Ještě chvíli zůstal stát, nemohl se rozhodnout. Potom se zamračený, jako by mu vrabci vyzobali zrní, obrátil k odchodu.

Ještě slyší kupcovo varování: „Ať odejdeš nebo ne, stejně před ním neutečeš.“ Ale to už předkloněný, s ohnutými zády, jako zbitý vešel do chýše.

Chtěl spát, ale nemohl usnout. Nepomohlo ani uspávající bzučení nočního hmyzu, které k němu pronikalo napůl zataženým vchodem. Proti vůli se mu myšlenky zatoulaly k rozhovoru s kupcem. Moc… jak po ní touží… a teď je na dosah ruky. Ale za jakou cenu?

V hlavě se mu začaly rojit otázky a pochybnosti. Když každou zvážil, přemohly ho obavy. Varovaly ho. Snažil se myslet na něco jiného, na neštěstí, které postihlo osadu, na Rysí kůže, na hněv ducha rodu, na Gorův návrat… Ale představy toho, co mu nabízel kupec, se vracely naléhavěji než předtím. Jako by znovu slyšel jeho úlisný hlas: „Stejně před tím neutečeš.“

Shodil ze sebe přikrývku, vstal a přecházel kolem chýše, aby se zbavil pokušení.

Nedařilo se mu to. Zastavil se a pozoroval měsíc“ potom chatrče, které nelehly popelem, zalité namodralým měsíčním světlem. Je sytý, pomyslel si, zahleděný na jeho zářící, skoro plný ovál. A snad stejně mocný jako slunce, zapochyboval. A jak ho tak pozoroval, připomněl si větu, kterou často slýchal: Je to slunce Rysích kůží… Snad proto je rod rysích lidí tak silný a nebezpečný.

Znovu začal obcházet chýši, znovu se zastavil. Třikrát zamířil tím směrem, kde stálo kupcovo obydlí, dvakrát se vzpamatoval a vrátil se. Potřetí se však nevzpamatoval… A nevrátil se.

Ráno odhalilo popleněnou tvář osady. Kolem spáleniště pobíhá kořistí obtěžkaný houf Rysích kůží. Na oštěpech se houpají navěšené ozdoby a šperky, na holích visí kožešiny a třepetají se kusy plátna. Ve změti rozbitých hrnců, zbraní a nástrojů se začouzení bojovníci pyšní ukořistěnými havraními zbraněmi. Rozléhá se vyplašené mečení ovcí. Několik mužů s křikem vyhání z lesa skupinu, která se pokoušela uniknout. Většinou ženy a děti.

Stranou stojí pár lhostejných Havranů. Takoví odpadávají vždycky, když hrozí nebezpečí, a snaží se, aby se v pravý čas postavili na stranu těch, kdo zvítězili, aby si zachránili místo u mastných hrnců a mohli žít z odpadků, které jim za jejich služby odhodí ten, kdo je u moci. K nim patří i Moch.

Ruch a zmatek najednou ustal.

Toho, kdo to způsobil, Moch teď viděl poprvé. Vynořil se z lesa, vyšel na otevřené prostranství. Měl na sobě volný oděv z vlčí kůže, ověšený měděnými sponami. Tvář mu zakrývala černá maska z rysiny se zlatými přívěsky. Takhle se oblékal jenom při výjimečných příležitostech, aby ukázal svou moc

Většinu toho, co o něm a jeho lidech věděl Moch, mu řekl Keha. Nikdy neměli osadu. Ustavičně putovali z místa na místo. Pokud se někde usadili, pak jenom nakrátko, aby lovili. Tam, kde nebylo co lovit, plenili stáda a rabovali. S kořistí se vraceli do hlubokých lesů, aby si u obřadních míst odpočinuli a nabrali silu a odvahu od rysů, jejichž totemu se klaněli. Tam na tajných místech konaly své rituály děti Velkého rysa.

V muži vedle náčelníka poznal Moch posla, který navštěvoval kupce Kehu. Průvod uzavíralo několik mužů; také ty Moch znal, kdysi po sporu s Gorem opustili rod.

Až za nimi šel Keha. Moch byl přesvědčený, že se kupec bude chtít přiblížit Černému rysoví. Ale nestalo se tak. Keha ještě víc zpomalil, zůstával pozadu a potom nenápadně zahnul k chýším Vždycky pár kroků popošel, ale hned se zase zastavil, takže nikdo kromě Mocha si nevšiml, kam se to chce jako had proplést. Také on zpozoroval Mocha, ale později, když už byl u své chýše. Usmál se na něho a cosi mu pohybem ruky naznačoval, ale byl to pohyb, kterému Moch nerozuměl. Právě v té chvíli se u něho zastavila černá maska.

„Kde jsou?“

Ten Černý rys snad ani není člověk! zamrazilo Mocha. Jak by mohl jinak všechno vědět?

„V obilní jámě na kraji osady, za kupcovou chýší,“ řekl tiše Moch, který hned pochopil, o koho se jedná. „A jejich poklady?“

„Kromě kožešin se u nich nic nenašlo. Tobě jistě sami povědí, kam je schovali.“ Potom Moch

začal mluvit o svých zásluhách, ale čím víc se o nich šířil, tím víc se ten v černé masce vyptával na poklad zajatců.

„Ano, zeptám se jich. Ale jestli jsi nemluvil pravdu…“ Nedopověděl, jenom se zlověstně usmál. „Jinak je všechno v pořádku?“

„Všechno, můžeš se spolehnout.“

„Dobře,“ černá maska se rozhodla pro vlídnější tón. „Na večer svoláš své lidi. Bude slavnost.“

Potom Černý rys prohlásil, že se Rysí kůže musí vyspat, protože důležité obřady se mají konat po vydatném odpočinku. Sám si chtěl také lehnout, ale potom se rozhodl, že se půjde podívat na zajatce. Prošel tou částí osady, která zůstala nedotčena ohněm, a odhrnul kryt z břeven a plátů kůry. Jámu, do níž předtím nepronikl ani paprsek slunce, zalilo denní světlo. Na jejím dně spatřil zajatce.

Už věděl, co s nimi udělá. V těch dnech, vždycky když se hladový měsíc začíná vytrácet z oblohy, je třeba přinést mu lidskou oběť, aby znovu zazářil v plné síle. Nejlepší by bylo, kdyby je obětoval, ale ne jenom tak, nejprve by měli být souzeni za nedovolené vniknutí do kraje horalů. Souzeni a mučeni na výstrahu před všemi Havrany.

„Jsem Černý rys,“ byla jeho první slova. Lyg neodpověděl; nebylo mu do řeči.

„Jsem pánem tohoto kraje,“ pokračoval Černý rys podrážděně. „A vy jste v mé moci.“

„Slyšel jsem o tobě,“ nedal se zastrašit Lyg. „Hodně jsem o tobě slyšel. Každý, s kým jsme obchodovali, nás před tebou varoval.“

„Mají pravdu. Moje moc je veliká. Tato osada byla ještě včera plná života. Dnes je z ní popel... Přišel jsem vám říct, jak jsem rozhodl. Večer budete souzeni za to, že jste vnikli do kraje horalu a porušili jeho zákon. Budete obětováni, abyste usmířili duchy hor. Předtím mi však řeknete, kam jste ukryli zboží cizího kupce.“ Odmlčel se a čekal na účinek svých slov.

„Mluvíš o naší smrti a chceš, abychom ti za ni vydali poklad. To nikdy neuděláme,“ prohlásil Lyg.

„Uděláte! Budu vás vyslýchat tak, jak vás ještě nikdo nevyslýchal,“ zlověstně řekl Černý rys. „A potom vás obětujeme. Kdybychom to neudělali, přivolali bychom na sebe neštěstí… Kam jste schovali zboží?“ vyzvídal.

„Zeptej se svých druhů. Ti to jistě budou vědět,“ poradil mu Lyg, ale vzápětí ho napadla spásná myšlenka. „Pusť nás na svobodu a já se ti odměním ještě cennějším darem, než je to zboží,“ navrhl.

„Čím se chceš vykoupit? Snad mědí?“ usmál se Černý rys. „Ve skále u řeky je jí dost. Havrani mi jí musí nakopat, kolik budu chtít…“ A potom ať zhynou, rozhodl v duchu o dalším osudu poražených. Havrana neuhlídáš, nikdy nevíš, kdy ti vyklovne oko a zmizí v lese.

„Bronzem.“

Bronz! Už o něm slyšel. Je tvrdší než měď.

„Co víš o bronzu?“ zeptal se a krotil netrpělivou zvědavost.

„Všechno.“

„Kde ho chceš vzít? Nebo si myslíš, že tě pustím, abys ho vykopal v kraji, odkud jsi přišel?“ usmál se pochybovačně Černý rys. Cizinec lže, aby si zachránil život.

„Bronz nenajdeš v zemi jako měď. Bronz si lidé vyrábějí sami. A já znám tajemství jeho výroby,“ řekl Lyg a čekal na odpověď. „Ty mi nevěříš?“ pokračoval a upíral pohled na pochybujícího loupežníka. „Jestli nevěříš, zítra ti to ukážu. Můžeš mít bronzu, kolik budeš chtít. Pod jednou podmínkou…“

„Cože? Ty chceš klást podmínky?“ zaznělo zpod černé masky a ve zlých očích zajiskřil posměch.

„Kdybych si je nekladl, nedostal bych se z tvých rukou…“

„Máš kluzký jazyk, cizince. Lžeš…“ Sám je věrolomný, proto nevěří. „Této noci zahyneš i se svým vymyšleným hloupým tajemstvím.“

Lygův pokus zachránit se nevyšel. Byl to zoufalý pokus, Lyg si to hned uvědomil, ale v zoufalých situacích, jako je tahle, jsou i myšlenky a jednání zoufalé.

ŠESTADVACÁTÁ KAPITOLA

Kehu ani nenapadlo, aby se před Havrany ukazoval v blízkosti Černého rysa. Jako by ho nic nezajímalo; stranou ode všech seděl tiše ve své chýši a jejími tenkými stěnami slyšel všechno. Příchod Černého rysa k jámě, rozhovor s Lygem i jeho odchod. Byl spokojený – náhoda se mu nabízí, aby jí využil. Jenom vyčkat do večera.

Večer se blížil a s ním chvíle, kdy Černý rys tváří v tvář Havranům předvede svou moc. Seděl na kamenném sedátku na prostranství před náčelníkovou chýší a čekal. Po jeho boku se hrbil Moch, nově dosazený náčelník Havranů. Měl na sobě ozdoby, které mu daroval Černý rys. Vedle stálo několik Havranů. Rysí muži je sem sehnali skoro všechny, jenom ty ne, kteří včera utrpěli zranění a nemohli se pohybovat.

Kolem se válejí vnitřnosti a kůže ovcí, které zabili a snědli rysí bojovníci. Havrani se s lítostí i hněvem dívají na zbytky stáda, na vyrabované obilní jámy a s obavou myslí na hlad a odříkání, které je čeká příští zimu. Kdy se vrátí Goro? Probouzejí se v nich zbytky sil, obavami potlačovaný hněv, váhavě myslí na odpor, na to, jakým způsobem potrestat Mocha, spojence jejich nepřítele. Země nemá tolik kamení, kolik ho přivolávají na jeho hlavu. Ale na to, aby se umoudřili, stačí pohled na půlkruh sedících Rysích kůží.

Prostranství uprostřed je prázdné. Co se na něm bude dít? Nač ještě černá maska čeká? Kdy začne?

Už začala:

„Jsem teď váš nejvyšší náčelník. Jistě si pamatujete, co všechno se o mně povídalo. Moje moc je velká. Ale to všechno víte…," mávl rukou a na chvíli se odmlčel. „Dnes jsem se radil s předkem rodu. Vyslechněte jeho varování! Cizí kupci porušili zákaz přechodu přes naše lesy. Duch se na ně rozzlobil, proto jsme vetřelce na místě zničili. Ale dva z nich utekli. Budu teď mluvit o nich. Neznám jejich jména, ale ať je zapomenut den, kdy se narodili. Proč sem přišli? K vypočítání jejich hříchů by nestačil celý den. Nebudu mluvit o všech, připomenu jen, že v noci jeden z nich zabil našeho bojovníka, nechť je jeho cesta lehká!" Černý rys ukázal rukou k mrtvému tělu, které mezitím dva muži položili na prostranství.

„Dej přivést zajatce!" obrátil se na Mocha a pokračoval: „Budeme je soudit. Já budu žalobcem i soudcem. Vidíte ten oheň? Je přichystaný pro ně. Kdo chce, může je obhajovat," odmlčel se, výhružně se rozhlédl kolem a dodal: „Ale nikomu bych to neradil."

Vzrušení. Jeden z Havranů, kteří měli přivést zajatce, se protlačil kruhem diváků, zastavil se před Mochem, něco mu šeptal a nejistě se ohlížel po Černém rysoví.

Ticho. Potom netrpělivý hlas Černého rysa:

„Kde jsou zajatci?"

„Řekni mu to ty," vybízí Moch muže.

„Ptám se tebe, Mochu! Ty jsi tady teď náčelníkem… Kde jsou zajatci. Neumíš mluvit?"

„Mírni svůj hněv," chlácholí ho Moch. „Zajatci jsou pryč."

„Jak to, pryč?" Černý rys vyskočil z kožešin. Upřeně pozoruje Mochovu tvář, ale v šeru se mu ztrácí její výraz.

„Nezlob se," odpovídá tiše Moch a žmolí v ruce talisman. „Já to jenom oznamuji. Nemohu za to… Zajatci utekli."

„Takhle tedy?!" vzteká se Černý rys, až mu přeskočil hlas a klouby ruky na zbrani zbělely. „Za tohle, Mochu, za to půjdeš před soud."

„Vyber si jinou oběť pro duchy," nesměle navrhl Moch a uvědomoval si, nakolik je na tomto nebezpečném muži závislý. Náčelnická důstojnost ho čím dál tím víc opouštěla.

„Zajatce jsme potřebovali, chtěl jsem se od nich dovědět, co je pro mě velmi důležité. Tys mi to znemožnil, jsi zrádce!"

„Slibuji ti…!" znovu se ozval Moch.

„Slibuješ, ty slibuješ,“ nepřestával se vztekat Černý rys. „Sedíš si tu a nestaráš se o zajatce! Chceš, abych si je hledal sám? Běž a hledej je… A nezapomeň se vrátit. Najdu tě všude. Nezapomeň!“ V tmavých otvorech masky blýskla bělma očí.

Moch ví, že odteďka bude pod dozorem. Odteďka každý keř bude mít oči. I když si uvědomoval, že on, Moch, stojí před lidmi svého rodu zakřiknutý a zbavený úcty, neodvážil se odporovat.

Ten s maskou se ještě nevybouřil. Oběť, kterou slíbil měsíci, v poslední chvíli unikla – kde najít náhradu? V bezmocném hněvu se rozhlédl po osadě, zrak mu padl na totem. Stál tam, jako by mu hrozil…

„Strhněte ho!“ ukázal na něj.

Několik mužů zamířilo k totemu.

„Nedotýkejte se ho!“ vykřikl Moch v zoufalém odhodlání. Marně se snaží prorazit kruhem diváků. Čísi ruce ho zadržely. Na chvíli. Právě na tak dlouhou chvíli, která stačila, aby se v poskakujícím světle ohně k totemu přiblížily dvě skvrnité kožešiny a vyvrátily ho.

Rozpustilá horda, plná nedočkavé dychtivosti, se vrhla k pokácenému totemu. Neuctivě, jako doražené zvíře ho přivlekli po zemi k ohni a hodili do plamenů. Vypadá to jako rituál, strašný a ničivý rituál, při němž tuhne krev v žilách.

Rozhořčené hlasy Havranů přehlušují řeč Černého rysa, už není slyšet, jak hrozí a snaží se vysvětlit spravedlivost trestu.

„Ten totem postavili naši otcové… Neničte ochránce rodu!“

Moch si zakryl oči. Výjev, který nechtěl vidět, zůstával i tak před jeho očima. Praskání hořícího dřeva se mu vrývalo do vědomí jako ostny. Náhle pocítil, že s tímto kusem posvátného dřeva shoří celý jeho život. Kus dřeva, který uctívala pokolení, je dražší než život, ještě nedávno si Moch pohrával s vidinou, že převezme moc nad rodem a triumfálně zvítězí nad Gorem a jeho přívrženci. Teď mu však bylo až příliš jasné, že duch Velkého předka se od něho odvrátil, ba ještě víc než to: že ho jeho hněv zahubí. Očekával svůj konec; najednou se z něho stal stařec, který nerozumí ničemu z toho, co se před ním děje – pomatený stařec, bezmocná troska.

Poklekl k ohni a bez pohnutí zírá do oslepujícího žáru. Neslyší hrozby Černého rysa, vnímá jenom totem – v plné hrůze hořícího těla. Proměňoval se v uhel a pojednou praskl. Trhlina za syčení

plamenů vypustila roj jisker a hned za nimi vydechla sloupek bílého dýmu. Krátce se zavlnil a stoupal jako lehký obláček přímo vzhůru.

Kruh rozesmátých a vzrušených mužů v kůžích, připomínající příšery z bájí, se zúžil kolem ohně, aby lépe viděli doutnající dřevo a vedle něho klečícího Mocha.

Moch se rozhlédl kolem, jako by byl zabloudil. Má vidění. Zdá se mu, že se z měsíční oblohy spouští černý oblak a z něho zaznívají zvuky – skoro jako nářek. Najednou se oblak rozpadá v množství černých ptáků. Je jich křídla zakrývají měsíc a potom celou oblohu. Vzrušeně poletují, jako černé hroudy padají do plamenů a potom hned prudce vzlétají. Moch teď nevidí nic kolem sebe, vnímá jen šumění a kmitání černých křídel. Šeptá něco tak tiše, že mu nikdo nerozumí.

Najednou všechno zmizelo, prchavá chvíle přeludu minula. Moch opět ví, kde je, kde klečí a proč. Oči mu zabloudily k Havranům. I oni se dívají na něho… A čekají. Jeho zakalený rozum stačí ještě pochopit velikost úcty, kterou tito nešťastníci chovají k rodovému totemu, když se všichni proti zákazu shlukli kolem jeho zuhelnatělého pozůstatku, aby se rozloučili a vyprovodili to, co z něho v této chvíli odchází.

Moch vstal. Jeho zrak se odvrátil od ohně a upřel se výš, na stránku, na hromádky kamení vytvořené rukama Havranů; pod těmi kameny přebývají kosti předků. Po chvilce znovu vidí před sebou toho v černé masce, která stále ještě hrozí. Ale porážka a ponížení pálí jako oheň, zapomíná na strach. Jako by se v něm ve chvíli největšího neštěstí probudil jiný člověk. Zvedá ruku a říká:

„Poslouchej, Černý ryse a vy všichni, kteří jste vpadli do této osady a zničili ji.“ Spalující, nenávistný pohled upírá do štěrbin černé masky a pokračuje: „Ty, Černý ryse, jsi mi přikázal: Staň se náčelníkem a zachráníš rod… Má vina, že jsem ti uvěřil, i když mezi mými a tvými předky, kteří často znepokojovali náš kraj, nebyl nikdy mír. Vždyť jak je možné věřit tvorům, kteří jsou víc šelmami než lidmi? Myslel jsem, že jste se změnili. Souhlasil jsem. Nevěřil jsem však, že bys potupil a zničil i úctu k předkům. Ty jsi však opovrhl vším a spálil jsi náš totem. Nemohu tě vyhnat, jsi silnější. Mohu tě jenom proklít…“

„Mluvíš o proklínání,“ ozvalo se zpod masky, ukrývající zlostný úsměv. „Raději bys měl mluvit o vděčnosti, a ne mě proklínat za to, že jsem tě poraženého udělal náčelníkem!“

Moch sklonil hlavu. Náčelník z vůle nepřítele! Takového náčelníka Havrani dosud neměli a nikdy ho neuznají. Pozdě si přiznává trpkou pravdu a už mu na ničem nezáleží.

Strhal ze sebe náčelnické ozdoby, které mu dal Černý rys, a hodil je do ohně:

„Už nejsem náčelníkem. Když mě zabiješ, dobrá. Když ne, odsoudím a potrestám se sám. Odcházím a už se nevrátím. Buď prokletý, Černý ryse, ze všech nejčernější!“

„Je posedlý zlem,“ zaznělo z hloučku. „Raději se ho nedotýkejte, je nečistý.“

Černý rys si za Mochovy řeči pohrával se zbraní; teď ji odložil.

„Ať odejde. Raději ať skončí mezi vlky!“

Moch se ještě jednou podíval na dohořívající totem a potom vysmívaný nepřáteli a opovrhovaný vlastními prošel kruhem, který se před ním mimoděk rozestoupil, a zamířil bránou do tmy.

Je konec Mochu, a nikdo, nikdo z rodu, jehož jsi byl šamanem, pokud najde tvé tělo, neodežene od něho ptáky a požírače mršin a nepřenese je na stráň předků, aby je tam přikryté rubášem z havraních křídel pochoval s poctami, které přísluší šamanovi. Ani tvá posmrtná cesta neskončí jako cesta těch, kdo slavně zemřeli – v blahobytem kvetoucí osadě mrtvých, ale dovede tě do té nejbídnější, sešlé osady s neplodnou půdou a prázdnými lovišti.

SEDMADVACÁTÁ KAPITOLA

Keha uvažoval… Oddíl Havranů se za pár dní vrátí od Bílých skal a s pomocí sousedních rodů jistě napadne Rysí kůže. To ví i Černý rys. Co udělá? Postaví se na odpor? Podezřele ochotně a rychle ustanovil Mocha za nového náčelníka Havranů… A on sám se stáhne do lesů, aby odtud

pozoroval, jak to dopadne mezi Mochem a Gorem. A potom? Zaútočí? Zmizí? Od Černého rysa se dá očekávat všelicos. Své úmysly může změnit každou chvíli, proto mu Keha nevěří.

Ale před tím vším ještě obětuje zajatce i s jejich, tajemstvím. Je nejvyšší čas jednat. Oba muži musí žít, i když jen do té doby, dokud z nich nevymámí tajemství. Potom se jich zbaví. Kdyby se mu nepodařilo utéct i se zajatci ještě dnes, přijde o mnoho. Všechno si dobře promyslel.

Stmívalo se. Keha vyhlédl a uviděl, jak se muži shromažďují na prostranství před totemem. Počkal, až tam budou všichni. Potom se připlížil k jámě. Počkal ještě chvíli. Bylo ticho. Nadzvedl kryt a naklonil se nad jámu.

Lyg zprvu ten tmavý stín proti hvězdnaté obloze ani nepoznal. Nevěděl, co se děje. Postava se naklání nad jámu… Přišli pro ně, aby je mučili a potom obětovali?

„To jsem já, Keha. Vysvobodím vás," porozuměl tichému hlasu. Pochopil. Zvedl spoutané ruce k otvoru. Cítil, jak mu Keha uvolňuje pouta na zápěstí, a když mu podal dýku, rychle si přeřezal řemeny na nohou. Osvobodil také Taba.

„Utečte," nabádal hlas shora. „Podél křoví… Vidíš tamtu starou pec na stráni nad osadou? Je to tabu, zakázané místo, mimo mě tam nikdo nechodí. Tam na mě počkáte. Rozumíš?"

„Rozumím," odpověděl tiše Lyg za odcházejícím Kehou.

Zajatci už nečekali ani chvíli. Napřed po loktech, potom v přikrčeném podřepu se pomalu plížili vysokou trávou, dokud jim houstnoucí tma nedovolila volný pohyb. Obloukem se vyhnuli osvětleným místům a podél křoví směřovali k peci. Když se jim konečně podařilo dojít na smluvené místo, věděli, že už mají za sebou sice krátký, ale nejnebezpečnější úsek.

Shora se dívali do osady. V jejím osvětleném středu se černaly shluky lidí. Zdálo se, že jsou čím dál vzrušenější, o něčem se dohadovali, protože až k nim doletěl křik, ale na takovou dálku mu nerozuměli.

Lyg předpokládal, že celé okolí osady bude v rukou Rysích kůží. Navíc jsou odkázáni na Kehu, který stále ještě nepřicházel. Kde může tak dlouho být?

Na obloze se mihotaly bledé hvězdy a měsíc už zacházel za obzor, když konečně přišel. Na Lygovu otázku odpověděl, že byl u řeky připravit člun.

„Jak to, že jsi o nás věděl, že jsme v té jámě?" divil se Lyg.

„Na to se neptej zkušeného, všemi mastmi mazaného Kehy," odpověděl kupec a poprvé od chvíle, kdy se s ním setkali, uviděli na jeho tváři úsměv. „O takových věcech je lepší příliš nemluvit."

Přesto se jim zdál neklidný a ustaraný, jako by myslel jen na to, aby se rychle dostali dál, pryč od osady a Rysích kůží.

„A co Havrani? Nepomůžeme jim?" zeptal se ho Lyg.

„Pusť to z hlavy. Proti takové přesile nic nezmůžeme. Musíme pryč. Času je málo. Musíme zmizet ještě za tmy."

„Myslíš, že nás budou pronásledovat?"

„Pronásledovat? Kdyby jen to! Černý rys převrátí lesy vzhůru nohama," zamumlal kupec. „Myslíš, že tě nechá beztrestně utéct, když víš, kde se nachází zboží, co nesl kupcův kůň?! Nepoleví, dokud se to nedoví… Opravdu o tom nic nevíš?" zeptal se s předstíranou lhostejností. „No tak?" nedovedl potlačit netrpělivost, když Lyg neodpovídal.

„Ten se mu už nikdy nedostane do rukou. Je na dně řeky."

„Co je mi po zboží. Konečně se vrátím zpátky k svému rodu," Tab nahlas zatoužil po domově.

„Jak tě to mohlo napadnout?" obořil se na něho Keha. „Ty, který neznáš kraj, bez kousku jídla, beze zbraně! Leda kdyby s tebou šel Lyg," obrátil se k Lygovi. „Já bych se pak taky přidal."

Jedině tak se doví o místě, kde leží na dně řeky zboží cizího kupce. Hned si však uvědomil, že Jeho naléhání může být podezřelé, a zamlouval to: „Nebo by bylo lepší zůstat tady a podrobit se Černému…? Vždyť tu zůstali i někteří Havrani a nechtějí nikam odejít. Třeba nebude tak přísný a nebezpečný," výsměšně mhouří oči.

Kraj byl utopený ve tmě. Jenom hořící palisáda zářila jako ohnivý věnec. Když měsíc zapadal, schoval se za mrak a noc zčernala, vyrazili do lesní tmy.

Keře, stromy, trsy vysoké trávy. Muži využívají tmavých míst, kam vrhly své stíny. Na úseku cesty, kde je nechránil porost, seběhli přitisknuti k zemi vymletou stružkou dolů k řece. Zastavili se na břehu, aby si vydechli. Poslechli Kehův pokyn k zvýšené opatrnosti a naslouchali.

Keha je vedl beze slova. Šel jako po paměti, nic nehledal, a to oba uklidňovalo. Pokud dokázali ve tmě odhadnout, vedl je směrem na jih, kde by měli narazit na cestu, po níž před několika dny procházeli krajem horalů.

Narazili na pěšinu Keha se chtěl vydat po ní, ale pak si uvědomil, že právě tam by mohli nejspíš někoho potkat nebo by je mohl někdo vidět. Ve tmě se nad pěšinou objevily skály. Neváhal. Prodrali se k nim a začali vystupovat. Po zdolání krátkého úseku se dostali nad řeku. Ohlédli se k osadě a v dálce na kopci spatřili kmitavá světla. Že by už objevili jejich útěk?

Kamenitá cesta klesala prudce dolů a vedla k řece. Čas ubíhal, ale když se chvatně ohlédli, zdálo se jim, že osada je stále stejně blízko.

Znovu břeh řeky. Několik vyvrácených stromů zanechalo mezery v říčním porostu, na hladině se leskly hvězdy. V odrazu jejich světla se něco začernalo. Kehův připravený člun. Lehké plavidlo z prutů a kůry.

Nasedli. Keha odrazil oštěpem od břehu.

Člun se prosmýkl rákosím, obeplul mělčími. Jeho špička zamířila k protějšímu břehu, tam, kde se v zářezu lesa dalo tušit ústí do hlavního toku.

Řeku zalévá modravé světlo. Proto nezůstali uprostřed proudu, bezpečnější jsou u břehu, ve stínu houštin.

Keha je spokojený. Útěk se podařil, i když nebezpečí dosud nepominulo. Dosáhl toho, co se ještě nikomu nepodařilo. Přelstil Černého.

Člun jako dlouhý stín bezpečně klouzal v rychlém proudu. Tab pozoroval ubíhající břeh. Snažil se na všechno zapomenout, plavit se a plavit, co nejdál a co nejrychleji. Je ticho, jenom voda odkapává z vesel a vlny šplouchají při nárazech na dno loďky. Obrysy stromů ubíhají dozadu. Taba se zmocňuje nepříjemný pocit, jako by se na něho odněkud z těch stínů upíraly číhavé oči. Znovu si vzpomněl na Rysí kůže. Kradmo se ohlédl. Potřeboval si ulevit, svěřit se, aby se zbavil mučivých obav. Jeho hlas sotva přemohl slabé zvuky řeky:

„Pořád na ně myslím. Víš, Lygu, na ta světla, co tam pobíhala v osadě…“

„Vesluj,“ napomenul ho kupec. „Neohlížej se a mlč.“

Tab zmlkl. Už se nedívá na břeh, víc si všímá vesla, ale nemůže se zbavit pocitu, že jejich člun doprovázejí po břehu neslyšné, rychlé stíny.

Z lesní temnoty zaznělo naříkavé vlčí volání. Přicházelo jakoby odněkud z nitra lesa, ale vlk seděl kdesi blízko, snad přímo na břehu. Zapadlo do ticha, zaniklo a potom se po chvíli z druhého břehu ozvala odpověď. Pak nastalo znovu ticho, ale bylo stále kratší a kratší, až se celý les ozýval táhlými vlčími hlasy. Dlouho a vytrvale velebili noc. Do lesa plného vlků se v noci snad ani Rysí kůže neodváží, utěšoval se Tab.

Zmlkli až před východem slunce.

Noc ustoupila svítání. Ale muži zůstali ve střehu. Keha měl stále zbraň na dosah ruky. Pronásledovatelé se však neobjevili. Ani tak se uprchlíci neodvážili zastavit, aby si ulovili rybu.

Až dosud si s nimi řeka jenom pohrávala, člun plul hladce, stačilo veslovat jen tolik, aby udržovali směr, ale teď ukázala zuby. Tok byl stále méně splavný, plný peřejí s chuchvalci pěny v místech, kde kolotaly proudy. Jeden z nich je uchvátil. Člun klouzal po vlnách, na okamžik zaváhal jako pták před vzlétnutím a potom proletěl jako vyplašená ryba zpěněnou vodou k následující vlně.

Pouze zvolna se zbavovali pocitu, že jsou sledováni. Ale když minul den a noc, znovu se rozednilo a pronásledovatelé se neukázali, začínali věřit, že se jim opravdu podařilo uniknout.

Od první chvíle útěku Keha myslí jenom na potopený poklad. Je to jediné pouto, které ho váže k

těm dvěma.

„Je to místo ještě daleko?“ zeptal se nečekaně Lyga.

„Jaké místo?“

„Copak jsi už zapomněl? To, kde jsi odhodil kupcův náklad.“

Lyg se zamyslel, podíval se na břeh.

„Nejsem si jistý. Mohlo by to být někde tady. Ale podle tamtoho pahorku před námi bych řekl, že je to ještě dál,“ odpověděl rozpačitě. „Nezapomeň, že tenkrát jsem to místo neviděl od řeky, ale shora.“

Druhý den ráno, po noci napůl probdělé a napůl prospané u nočního ohníčku, vpluli do zátočiny. Nedaleko od místa, kde tábořili, porušil ticho lesa svištivý zvuk. Lyg sledoval let ptáka až k protáhlému masívu podél řeky: pták dosedl na jeho svahu. Potom vzlétl a s ním hejno dalších. Vraceli se stále k témuž místu, odkud je jistě něco odhánělo.

Tolik ptáků… Co je přivábilo? Těla zabitých, napadlo Lyga.

Další zátočina; za jejím porostem Lyg poznává kamenitý svah. Tam nahoře vede cesta řídkým trním. Odtud ji sice nevidí, ale dobře si ji zapamatoval. Ukazuje veslem nahoru:

„Tam je to místo.“

Pod dnem zaskřípal písek. Člun řízený Kehou dosedl na mělčinu.

Lyg si oživil představu toho, co se v těchto místech stalo. Pomyslel na ty, kteří tu zůstali po přepadení. Nepohnul se z člunu, ani když kupec vystoupil.

„Plujme dál,“ řekl.

Kupec se k němu obrátil:

„Štítíš se?“

Lyg mlčel.

„Nebo se bojíš?“ zeptal se kupec pohrdavě. „Tak to vystup z člunu a běž dál sám. Má cesta tady končí, dokud nenajdu, co tu zůstalo.“

Lyg si plně uvědomil svou závislost na kupci. Pokud se Keha rozhodne ukončit cestu tady, oni dva budou muset projít pralesem. Ví, co by to pro ně beze zbraně znamenalo. V člunu po vodě ubíhá cesta rychle; po souši by byla mnohem nebezpečnější. Ne. Člunu se nemohou vzdát. Vyhoví kupci. Cožpak to, co prožili oni dva, Tab a on, nebylo hroznější?

V čele s Lygem se vyškrábali na svah hřebene nad řekou. Lyg na první pohled poznal cestu, na níž je přepadli. Ukázal na skály a přímo u cesty rozeznal díru, místo Lygova a Krysova posledního odporu.

Zamířili k ní, když tu najednou Tab zůstal stát a vzrušeně sykl na Lyga:

„Podívej se… Tamhle za jeskyní!“

Otřesný obraz. Jestliže řeka sama člověka odstrašovala, pak to, co teď spatřili, bylo ještě děsivější.

Pár kroků za jeskyní před ohbím cesty sedělo několik vlků nad pozůstatky lidských těl. Lyg je nespouštěl z očí a sáhl po Kehově luku.

„Nech je být,“ zadržel ho kupec, „nestřílej… Jsou v nich duše těch, jejichž těly se krmí… Neútočí, nevidíš?“

Vlci se opravdu nechystali zaútočit. Jenom největší z nich s dlouhou srstí a žlutýma očima, snad vůdce, postoupil o několik obezřelých kroků blíž. Když však se k němu Keha přiblížil s hořícím kusem dřeva v ruce, na místě ztuhl. Keha tlumeně zavrčel jako pes na cizího psa, vlk se pomalu bez jediného zvuku otočil a následován ostatními se ztratil mezi skálami.

Opuštěná těla ležela na cestě tam, kde je zastihla smrt.

Nasbírali roští, rozdělali oheň nejprve u kupcova těla; když shořelo, šli od jednoho těla k druhému a u každého udělali totéž. Spálili všechna, až zbyly jen zpopelnělé pozůstatky jako svědectví o těch, kteří nedokončili cestu – dokud je vítr neodvane dolů do řeky.

Kupci se až zajiskřilo v očích, když Lyg zašel na kraj cesty a ukázal dolů:

„Tady je to místo.“

Vidina nálezu a obava, aby nepřišel o něco, co tady někde leží na dosah ruky, kupce znepokojovala. Byl nedočkavý a snažil se zakrýt vzrušení.

„Zkus to, Lygu,“ naléhal a stále sledoval svůj cíl, „dokud je ještě den. Snad ten náklad na dně najdeš a vytáhneš ho.“

Lyg a Tab sestoupili k řece. Po kolena v ledové vodě se hrabali v jejím korytě. Čas od času vylézali na břeh, aby si ohřáli nohy. Záda je bolela od ustavičného předklonu, nohy měli poškrábané hranami kamenů. Naděje hasla.

„Zbytečně tu hledáme,“ řekl Tab. „Proud všechno odnesl. My ten náklad už nikdy nenajdeme.“

„Podívej se! Ta tůň pod srázem. Má klidnou vodu, tam ho mohl zanést proud. Zkusme to ještě tam.“

Odrazili od břehu a zaveslovali do středu tůně. Lyg se vyklonil a zkouší hloubku, ale veslo mu nestačí. Zkouší to znovu dlouhou tyčí, kterou vyvrhla řeka, a zapichuje tyč do dna.

„Drž ji pevně,“ podal vyčnívající konec Tabovi. „Potopím se na dno. Udržuj člun na místě a v rovnováze.“ Nabral dech a přidržuje se tyče zmizel pod hladinou.

Bylo tam dost hluboko. Voda se mu zavřela nad hlavou, pouze skoupě propouštěla světlo. Vak nikde.

Ještě několikrát se musel vynořit a nadechnout a také změnit místo, než ho našel. Prozradil mu ho šikmý sluneční paprsek, který se prodral až ke dnu. Vak tam ležel pod břehem mezi jeho zvlněnými stíny.

Přitáhl nalezený poklad k člunu. Tab se naklonil, div nepřevrhl člun, uchopil vak oběma rukama a společnými silami ho naložili do člunu.

Mokří a unavení seděli u ohně. Tab se skláněl nad rozvázaným vakem a s obdivem se díval na jeho obsah.

OSMADVACÁTÁ KAPITOLA

Nočním pralesem, do něhož se ani ve dne neodvážili ti, kdo se báli lesních duchů, se prodírala skupina dalších uprchlíků. Měli štěstí, že se oblaka rozptýlila a pouze několik se zachytilo na nejvyšších štítech Velkých hor. Vyšel měsíc. Utečencům se v jeho světle dařilo rozeznat klikatou nit lesních pěšin. Vykročili po nich v naději, že se jim podaří včas varovat vracejícího se Gora.

Sotva Goro dorazil do ležení, hned po prvních slovech překvapeného Bagua poznal, že není pravda, co řekl Keha, že to bude omyl. V mysli si vybavil každý kupcův pohyb, jeho hlas i způsob, jakým mu vyřídil údajný Baguův vzkaz. A co ten cizinec, který přišel ke kupci z druhého břehu řeky a hned odešel? domýšlel Goro souvislosti. Kdo to byl? Kupec, lovec, vyhnanec?

Nečekal, až unavení muži naberou nové síly, vydal rozkaz k návratu.

Překvapenému Baguovi, který ho vyprovázel, stačil už na pochodu stručně oznámit:

„Bagu, mám podezření, že se proti nám chystá něco zlého. Měl bys odehnat stádo na nějaké bezpečnější místo…“

„Co zlého? Od koho?“

„Sám to ještě určitě nevím. Nemám čas ti to vysvětlovat. Říkám ti, že mám jenom podezření. Dávej pozor. Na stádo. Na všechno.“

A odešel. Pobízel muže a hnal se zpátky jako vítr.

Na zpáteční cestě se muži dvakrát utábořili na noc u řeky a nikdo je nenapadl. Kolem tábora se ozývalo volání nočních ptáků, kdesi zavyl vlk, ve tmě šustěla tráva, ale nadarmo se Goro vzdal spánku, marně se díval do tmy, zbytečně muži svírali zbraně i ve spaní.

Nebezpečí mělo přijít později a neočekávaně.

Únava zpomalovala krok, přemáhali ji pouze vůlí. Řeka se vrtošivě klikatila, dělala velké zákruty a smyčky, prodlužovala cestu. Ačkoliv spěchali, byli příliš unavení, aby si zkracovali cestu, aby šli přímo přes pobřežní výběžky a těžce schůdné hřbety.

Když už se po krátkých odpočincích sotva vleklí a podle slunce bylo poledne třetího dne, Goro dal pokyn zastavit. Dvěma mladším mužům nařídil, aby si pospíšili dopředu a prozkoumali okolí. Široko daleko byl sice klid a mír, ale kdo ví, co se může skrývat v lese. Za chvíli už mladé průzkumníky dělilo jen několik kroků od vrcholu pahorku, který se svažoval do údolí pod osadou. Z porostu před nimi se vynořila skála. Skála s výhledem do okolí, vyvýšené místo, odkud bylo vidět daleko, co se kde v kraji hnulo.

Jeden z průzkumníků na ni vyšplhal… Chvíli se ani nepohnul, potom se přitiskl ke skále ještě víc a znamením ruky spěšně pobízel druha, aby vylezl k němu. Tiše, skoro jen pohybem úst mu naznačil: „Podívej se!“

Skála vrhala dlouhý stín na křoví pod nimi. Přesto tam zahlédli cosi světlejšího. Nestačili domyslet, co by to mohlo být, a najednou se nad porostem vynořily štětinami prodloužené uši. Potom celé ryšavé tělo. Vzneslo se nad porost a plulo po něm jako po vodě.

Mrazivý pocit jim sevřel hruď; z úst nevyšel ani dech. Jenom pevněji sevřeli zbraň a tiskli se ke skále, jak se dalo, aby je ten divný tvor neviděl, vznese-li se ještě výš.

Nemýlili se. Ryšavá skvrna se zvedla ještě výš a pod ní se objevil lidský trup s lukem v ruce. Muž se blíží. Srst jiskří proti slunci, jako by z ní sršel oheň. Předkloněný nespouští oči z pěšiny. Hledá stopy?

Na skálu se ani nepodíval. Průzkumníkům je divné, že se na ni nepokouší vylézt. Snad se ještě vrátí…

Muž stoupá po pěšině. Teď je na otevřeném prostranství, je ho vidět z údolí na druhé straně kopce. Zaclání si oči a pohledem pročesává svahy. Ti dva na skále tají dech: opravdu nic nezpozoruje? Neuvidí ostatní, kteří se blíží lesem z druhé strany kopce?

Chvíli tam stál…, potom se obrátil a pod skálou se vracel zpátky. Zdá se, že si ničeho nevšiml.

Dvojice odhaduje očima vzdálenost. Stačilo by zvednout se jenom na krátký okamžik nad okraj skály, aby se dalo zamířit a vystřelit do širokých zad. Byl by to jistý zásah. Protože od doby, kdy se v kraji objevují Rysí kůže, platí zákon: když se setkáš s Rysí kůží, jdi jí z cesty nebo ji zabij, jinak zabije ona tebe.

Pokušení bylo sice velké, ale stačilo, aby si všimli pohybu v křoví několik kroků před mužem, a ruce jim ztěžkly jako kameny. Co když je křoví plné Rysích kůží? Zatímco váhali, muž zmizel v porostu, aniž by se něco hnulo nebo zašustělo; jako by vůbec nebyl. Zdálo se až neuvěřitelné, že tak silný muž se pohybuje rychle a tiše jako zvíře nebo duch.

Porost vypadal znovu opuštěný.

„Nic nezpozoroval!“ ulehčené si utřeli krůpěje potu.

Ale mýlili se, muž viděl všechno; průzkumníky, už když lezli na skálu, blížící se Havrany z druhé straně kopce – zanedlouho by mu už měli být v patách. A ví také to, že dlouhý pochod je vyčerpal.

Zaštěkal jako liška na lovu… Z nevelké vzdálenosti mu odpověděla jiná liška, potom další a ještě jedna. Smyčka je připravena. Brzy se zatáhne.

Havrani došli ke skále. „Byli tady!“ upozornil Gora průzkumník a ukázal na místo, kde předpokládal, že by se muž ještě mohl nacházet.

„Já vím,“ přikývl Goro, „Zpozoroval jsem ho už na kopci.“

Chystali se pročesat les. Rozdělí se na skupiny a obloukem obejdou tu část lesa, kde rysí muž zmizel; pak ho sevřou do kleští zezadu i ze stran.

Goro s tím nesouhlasil. Honit vítr po lese? Kdyby sem přišlo kdovíkolik mužů a začali pročesávat les, Rysím kůžím by stačilo načas se někam schovat a počkat, až pronásledovatele omrzí

hledání a nechají toho. Pro takové nepřátele čas nic neznamená. Nebo by mohli Havrany odstřelovat a ani pak by je nikdo nezpozoroval. Sami skrytí mohli by si s Gorovými muži pohrávat jako kočka s myší – a přitom je zabíjet jednoho po druhém. Nastal by zmatek, Havrani by začali střílet po všem. co se hýbá, třeba i jeden po druhém. Ne. Nejlépe bude držet se pohromadě, opatrně postupovat a být připraveni na všechno.

Kam se poděli rysí muži? Havrani už přece prošli tolika nebezpečnými místy, jako stvořenými pro přepad, a oni stále nic. Že by byli utekli?

Některým se vrátila jistota. „Rysí kůže!“ usmíval se výrostek vpředu, jeden z průzkumníků. „Napřed na nás čekají, a teď se nás bojí… Určitě už stáhly ocas a upalují do Velkých hor…“

„Mlč!“ okřikl ho starší druh. „Raději je ani nepřipomínej!“

Obešli skupinu stromů. V porostu se mihl stín. Muži se zastavili, okamžitě napjali luky… Nic, jenom pták.

Cesta je volná.

„Řeka,“ oznámil Goro, který se připojil k průzkumníkům. Zůstal stát a zdviženou rukou zastavil ostatní. „Připravte se! Tohle je poslední místo, kde by mohli číhat a zaútočit.“

Muži sledovali Gora, jak se vyšvihl na útes, který je oddělovaI od řeky, jak opatrně zvedl hlavu nad okraj skály. Důkladně se rozhlédl, než dal znamení.

Cesta je volná. Jak dlouho ještě? Kdy skončí úskočná hra kočky s myší?

Pěšina je dovedla k řece. Ani tam nikoho nenašli, jenom stopy v blátě. Neomylně jasné: polámané větvičky, otisky nohou, v písku rýha po člunu. Ani nezkušený by je nemohl přehlédnout, přímo sváděly vydat se po břehu za plavidlem.

Na této části břehu se táhl úsek holý a rovný jako dlaň, lemovaný křovím. Muži si vyměnili pohledy s nevysloveným podezřením: pokud v křoví někdo číhá, nemá výhodnější místo, jako stvořené k úkrytu s výhledem na volné prostranství.

Goro neriskuje. Zahnul a potichu vedl muže od řeky.

Slunce stojí v zenitu a praží do týlu. Už mají za sebou velký kus cesty. Teď procházejí údolím, za nímž už nebude do osady daleko. Cestu lemují rozsochaté borovice, potí krůpěje smůly. Ve svém stínu poskytují odpočinek Havranům unaveným sluncem a pochodem.

Gorovi je nejpodezřelejší to, že se Rysí kůže odvážila stát na kopci v tak jasném dohledu ze všech stran. Ani stopy u řeky se mu nelíbí, byly příliš zřetelné, nikdo se je nepokusil odstranit… Také ticho je podezřelé. Život osady, která už bude na dosah za pruhem lesa, zaléhal jindy po břehu řeky daleko clo údolí údery seker, práskáním bičů, štěkotem psů, křikem dětí. Teď není slyšet nic. Myšlenky do sebe zapadaly jako trámky sklápěcích pastí. Odháněná předtucha se vrací.

Oheň?!

Je to opravdu tak. Slabý vítr přináší pach kouře. Zůstali stát pod svahem, utopeným v porostu. Rozhlížejí se…

Oheň vypukl za nimi, na místě, odkud před

chvílí přišli. Ale bílé kotouče, spojující se v souvislý mrak, se objevují skoro současně i na dalších místech, jsou v kouřovém obklíčení.

Oheň se přikrádá zprava, zleva i zezadu a brání jim v cestě.

„Co budeme dělat, Goro? Tady nemůžeme zůstat, spálí nás to na popel. Musíme rychle utéct!“

„Ale kam? Jsme sevřeni ohněm ze všech stran!“

„K řece, ta oheň zastaví. A po jejím břehu k osadě.“

Goro přikyvuje, ale naznačuje, aby čekali. Kdo ví, co je čeká u řeky. Proč strůjce požáru neuzavřel ohněm také cestu k ní? Ještě musíme počkat, uklidňuje muže. Přesvědčit se o tom.

Po obou stranách průchodu k řece, jediného místa, které dosud nebylo zasaženo ohněm, stoupají sloupy kouře. Všechno kolem se ztrácí v bílých chuchvalcích, stromy, údolí i obloha. Shora i ze stran doléhá dunící zvuk, jako by se blížila bouřka. Goro s obavou pozoruje, jak za kouřovou clonou nesvítí, ale jenom doutná kalná sluneční koule, jak se narudlý oblak kouře plazí a zatahuje průchod k řece.

Nemohou déle čekat. Oheň má náskok. Každou chvíli mohou plameny uzavřít i tento průchod.

V ležení u Bílých skal je ráno. Řídká mlha nad řekou se pomalu ztrácí, je ticho. Každý zvuk, ať je to zašustění křídel, nebo šumění řeky v kamenitém brodu, jenom slabě porušuje klid, jaký bývá jenom v hlubokých lesích. Sluneční svit se prodírá listím, pomalu zalévá ležení

Goro odešel, ale zůstal po něm neklid. Proto Bagu nemůže spát. Je ráno, ale on přechází od ležení k řece a zpátky.

Už od včerejška si láme hlavu: Kdo mohl poslat jeho jménem po kupci takový vzkaz? Vybavuje si, kdo kdy co řekl, kdo se na delší dobu vzdálil z ležení. Kdo a proč vytáhl z osady i ty muže, kteří tam zůstali po odchodu pastýřů? Nemůže na nic přijít… Nebo si to vymyslel někdo v osadě?

Od tamějšího života ho oddělovaly hluboké lesy a těmi pronikne novina jenom málokdy. Člověk nemůže vědět a zjistit všechno, co se tam děje. A s Gorem nebyla řeč; sotva dorazil a zjistil omyl, otočil se a odešel.

Baguova pozornost se obrátila k řece. Kdesi nahoře je slyšet hlas. Jde za zvukem. Rozhrnul křoví na břehu. Stále ještě nevidí toho, kdo volal.

Až teď. Plavidlo z nafouknutých kůží. Kdosi na něm mává rukama, chce na sebe upozornit.

Baguovi se zdá… ne, nemýlí se… Je to Džug a Dag.

Co tu hledají? Předtím Goro, teď oni? Co se děje?

Džug křičí ze všech sil, ale vítr odnáší jeho hlas. Nepřestává křičet a ukazuje rukou směrem, odkud připlouvá.

Výkřiky se stále opakují, rozbíjejí ticho, chvějí se a zanikají v ranním vzduchu. Bagu napíná uši a nakonec si spíš domýšlí než slyší: „Rysí kůže! Rysí kůže…! Černý rys!“

Aby se přesvědčil, že dobře slyší, sám vykřikne, opakuje ta slova a Džug souhlasně mává rukou.

Plavidlo se zmítá na hladině, vesla zabírají z posledních sil.

„Rysí kůže?“ opakuje Bagu znepokojivou otázku. Ale to už je plavidlo skoro u břehu. Vběhne do vody a přitáhne je.

Nechce věřit špatné novině. Ale to, že se starý, nemohoucí Džug objevil v těchto končinách, svědčí o tom, že všechno, co se od něho a Dagy jen v úryvcích a letmo dověděl, je pravda. Ohromený se obrátil, aby svolal pastýře, ale udělal jen několik kroků k ležení a hned se vrátil. Mlčky se dívá na Džugova nahrbená ramena. Odhaduje situaci. Ví, že lidé Černého rysa jsou schopni všeho. Nespokojí se jen zničením osady. Kdoví co všechno si Černý rys do Gorova návratu vymyslí! Jak se mu Goro ubrání, když o ničem neví a není připravený?

„Bagu, pastýřů je málo,“ říká Džug, jako by tušil, o čem Bagu přemýšlí. „Gorova skupina je taky malá. Nevydrží jejich nápor, nevyžene je z osady…“

„Vydrží,“ odporuje Bagu. „I když jsou to Rysí kůže… Jenom musíme Gorovi pomoct. Není čas na dlouhé řeči.“

„Já tě znám, Bagu. Ale hlavou skálu neprorazíš. I Goro si na ní rozbije hlavu. A Rysí kůže potom přijdou až sem…“

„A co kdybys přestěhoval celé ležení?“ připletla se do hovoru Dag. „Schovat se před nimi. Ty se přece v těchhle lesích vyznáš.“

Co to ta Dag povídala? zlobí se Bagu. Jestli jí dobře rozumím… Takovou radu může dát jenom ženská.

„A co tam budeme dělat?“ namítl. „Jaký život by nás čekal? Trnout, kdy si pro nás Rysí kůže přijdou? Jejich očím ani v nejhlubších lesích nic neujde… Nebudeme se schovávat. Podle mě se to musí udělat jinak. Několik rodů našeho kmene žije u Bobřího potoka. Je to jenom půl dne chůze z našeho ležení. Půjdeme k nim a požádáme je o pomoc…“

„Jsme sice Havrani, ale ani tak nejsme ptáci, neumíme lítat. Než to všechno stačíme, bude pozdě,“ zapochyboval Džug.

„Nikam nepůjdete,“ znovu se zamíchala do hovoru Dag. „Nemrač se tak na mě, Bagu. Jsem jenom hloupá ženská, ale myslím si tohle: Ty s pastýři se rozběhnete na pomoc Gorovi a já s vašimi ženami oběhneme rody u Bobřího potoka…“

„Holubičko,“ natřásl se Džug radostným vzrušením; už dávno ji tak neoslovil. „Slyšíš, Bagu? To je nápad! Ta moje Dag, vždyť je to hotový amulet! Běž za ženami, Dago. Hned teď. Zajděte k Bobřímu potoku, obejděte rody a řekněte jim, aby jejich muži se zbraní vyrazili k osadě. Poproste je, aby si pospíšili. Potom se vrátíte sem a spolu se mnou se postaráme o stádo, dokud se pastýři nevrátí z boje.“

„A co když se muži těch rodů budou bát?“ obrátil se Bagu k Džugovi. „Proč by se měli bát?“

„Sami znají dost špatných příběhů o Rysích kůžích. Už jenom jejích jméno nahání strach. I oni se už s nimi tu a tam setkali; draze za to zaplatili a ti, kdo to přežili, dodnes ukazují hrozné rány po jejich drápech.“

„Potom bychom museli vydat všechno těm v rysích kůžích. Pokud se neubráníme, znamená to, že si nezasloužíme ochranu našeho předka a že je čas, abych umřel. A ti, kdo by se vyhnuli boji, ať už teď zlomí své oštěpy, sednou si k hrncům a míchají kaši pro Rysí kůže.“

Ale to už Bagu neslyší, spolu s Dagou běží k ležení. Za nimi pokulhává Džug. Je nejvyšší čas. Ale Bagu předpokládá, že únava zdrží Gora natolik, aby ho mohl s posilou dostihnout ještě dřív, než dorazí do osady a narazí na nepřítele.

DEVĚTADVACÁTÁ KAPITOLA

Havrani si všechno uvědomují. Jsou na dně malého údolí a shora se v kouři přikrádá smrtelné nebezpečí. Cítí je všude kolem sebe. Nebojí se utkání s nepřítelem, jenom ať se už objeví, ať už zaútočí. Snad mu v nerovném boji podlehnou, snad ztratí život, ale aspoň se budou bránit. Ne, nejsou zbabělí, ale to tiché přibližování smrti jim bere odvahu, láme vzdor. Pud sebezáchovy je pobízí, aby se rozběhli k místu, kde v kouři už jenom tuší cestu k řece.

Goro nepodlehl panice. Napůl výstražně, napůl chlácholivě zvedá ruku, potom se obrací a odchází směrem k řece.

Prochází štiplavým kouřem, slzící oči vidí jen na několik kroků. Na chvíli se zastavil, aby si opravil řemínek na obuvi, roztržený o hranu kamene. Zatímco si ovíjel řemínek kolem nohy, v mysli prošel každý kousek cesty, po níž vyvede Havrany z ohnivé pasti….

Měl pocit, že se v kouři po jeho boku pohnul stín. Předtucha nebezpečí ho nutila, aby se obrátil a čelil tomu, co bylo mimo dosah jeho očí. Přemohl ji a neohlédl se, přestože už věděl, že někdo je za ním a pozoruje ho. Předstíral, že je zaměstnán pouze řemínkem. Úkosem se podíval na luk, který ležel u jeho nohy; ne, taková zbraň není vhodná k boji zblízka.

Stále ještě byl sehnutý, nic jiného nemohl dělat. Nebo se zvednout a předstírat, že si ničeho

nevšiml? Ne, had zaútočí, jakmile zpozoruje pohyb. Zároveň však věděl, že už dál nemůže předstírat upevňování řemínku. Pud, stejná síla, která ho před chvílí varovala, ho znovu upozornil, že právě teď musí jednat.

Předkláněl se celým tělem, aby nebylo vidět, jak mu ruka pomalu klouže na zem. Potom táž ruka vyletěla nad hlavu, hrstí písku oslepila číhajícího. Podrazit mu nohy, povalit ho a vypáčit z prstů zbraň bylo dílem okamžiku.

Když Goro vstal, nepřítel už nedýchal.

Goro se vrací. Havrani ho zpozorovali, teprve když se vynořil z kouře. Dlaněmi obrácenými k nim dával znamení: Zpátky!

„Tudy neprojdeme. Narazil jsem na jejich stráž… Ne po cestě, ale hořícím lesem proběhneme k řece."

Opustili louku, malý ostrůvek dosud nezasažený ohněm, ale i tady už nenasytné plameny začaly olizovat trávu. Ostrým během dorazili ke žlabu vyschlé bystřiny. Snad se jim tudy podaří proklouznout ohněm a prorazit z obklíčení. Nejistá, ale jediná cesta k záchraně. Na chvíli se zastavili u kaluže, kde dosud nehořela tráva ani mech, aby se navzájem ošplíchali a mokrým blátem si potřeli odhalené části těla.

Letní les hoří jako troud. Plamen se vyšvihne až do vrcholů, se škvířením hltá roztavenou smůlu, stékající po kůře borovic. Vyplašení ptáci zakroužili nad lesem a rychlým rovným letem jako střely šípů zamířili do bezpečí. Mezi ohněm a nebem se už nevznášel ani jeden opeřenec, třebaže ještě před chvílí se jich tam prohánělo celá hejna. Jenom čtyřnohá zvěř zmateně pobíhá a hledá, kudy uniknout, ale oheň je rychlejší.

„Kupředu, kupředu!" volá Goro a ukazuje vzhůru srázným žlabem. Řítí se za ním, přestože ani on neví, zda koryto neskončí někde mezi skalami, které je uzavřou a vydají plamenům. Na rychlosti teď závisí jejich život.

Běží a ubíhá také čas. Žlab mizí v kouři, požár ho obtéká. Hořící stromy planou jako pochodně vpravo i vlevo a prohořelé padají, zatarasují cestu. Seškvařené chvojí syčí v horkých vírech. Doutnající větve se s praskáním rozlétají na žhavé uhlíky a jako roje ohnivých sršňů se střemhlav spouštějí na těžkopádně se pohybující muže.

Ti s přimhouřenýma očima sotva vidí hroznou ohnivou stěnu kolem sebe. Nikdy na ni nezapomenou. Cítí, jako by všechno v nich bylo vysušené, střeva, žíly, vnitřnosti. Žárem napuchlý jazyk překáží v ústech, nevyslovil by ani slovo, z plic se hvízdavě prodírá dech.

Už ani nevědí, jak dlouho běželi, přeskakovali ohnivé jazyky, vráželi do sebe a potáceli se. Najednou koryto končí. Protože už nedokážou uvažovat a běží pouze setrvačností, vrážejí do hustého křoví. Výstražně šustí, je nadobro vyschlé.

Pojednou jako když utne – porost končí. Nevěří vlastním očím. Jsou na kraji lesa a pár kroků od nich…

„Voda!" zaznělo chraptivě.

Prorazili. Před nimi je písčité řečiště s bělajícími se kamínky, jsou na konci svých sil, všechno jejich myšlení se upíná k vodě. Jak širocí tak dlouzí padají do řeky, aby uhasili doutnající šaty s tlustou vrstvou nasedaného popela.

Voda, zázrak v ohnivém kotli, hladí a chladí rozpálená tělo. S tvářemi ponořenými pod hladinu hltavě pijí. Jsou jako na břeh vyvržené napůl leklé ryby, jimž se podařilo uniknout ze smrtící souše zpátky do mokrého živlu.

Voda jim vrátila sílu. Ohlédli se dozadu. Veliká pryskyřicí přikrmovaná hranice za jejich zády ještě plane, ale jich se to už netýká. Stačí přeplavat řeku, tu oheň nepřekročí.

Oblak kouře unášený větrem nad hladinou se odplazil a to stačilo, aby radostné hlasy zmlkly. Za vodou, několik kroků od ní, kde začínala vysoká tráva, se táhne řada balvanů. Řídkým závojem kouře se nedá hned rozeznat, co je kámen a co jen tak vypadá. Občas se pohnulo něco, co zprvu považovali za balvan, ale změnilo se to v rozmazanou siluetu.

Tamhle! Zachvění stébel v kouři – to jsou oni…! Bezvýchodná past se ještě neotevřela. Teď jsou na tom ještě hůř, než byli v údolí. Hra kočky s myší se blíží ke konci. Ti na druhém břehu, úskoční a nebezpeční lidé-šelmy, připravili její nečekaný závěr.

Goro zvažuje situaci. Jedinou možností je přechod na druhý břeh. Ale co když Rysí kůže vědí, že se jim podařilo utéct z údolí?

„Teď se do nich pustit nemůžeme," říká obrácený k mužům, dřepícím až po krk ve vodě. „Nebezpečné místo. Stačí, aby nás zpozorovali, a mohou na nás střílet, kam si vyberou, do prsou nebo do zad. Z vody se těžko utíká, šíp zasáhne i pod hladinou."

Počkali, dokud řeku nezahalil další oblak kouře, blahořečili mu a pod jeho ochranou přeplavali na druhý břeh. Snad se jim podaří Rysí kůže obloukem obejít.

Hned u vody byla v houští mezera. Široká právě tak, aby tudy po jednom proklouzli. Nikde nic, žádná Rysí kůže. Ještě několik opatrných kroků, potom ještě jeden a ještě jeden…

Nebe bylo stále zakouřenější, ale sem za řeku se oheň nedostal. Lehký větřík šumí v stéblech, za nimi se zvedá les. Nepřítel o sobě nedává vědět. Jenom osamělý pták se vždycky po krátké přestávce ozývá táhlým voláním. Po chvíli, když se nedočkal odpovědi, zmlkl i on.

Je skoro ticho. Ale muži mají mnoho důvodů, aby mu nevěřili. Naopak: ticho skrývá úskok.

Nerozhoupalo se tam na břehu několik větviček? To nebyl vítr! Přikrčení se zastavili.

Ryšavec! Vidí ho, jak vstupuje po kolena do řeky a svlažuje si tělo rozpálené žárem. Oděv z rysí kůže svítí proti tmavé hladině jako bledá skvrna…

Zdá se, že něco zpozoroval. Najednou vyskočil z vody a hnal se zpátky k lesu, jako by mu hořelo za patami. Stalo se to tak náhle a nečekaně, že na něho nestačili ani zamířit.

Znovu chvíle ticha, ticha tím tíživějšího, že mohlo být kdykoli přerušeno bojovým rykem útočníka. Přitiskli se k zemi.

Proč Rysí kůže neútočí? Připravují další lest? Havrani upírají oči k místu ve vysoké trávě, kde zmizel muž, snaží se odhalit, kolik nepřátel se tam ukrývá. Podle pohybu trávy a větví se jim zdá, že jsou čím dál tím vzrušenější. K čemu se chystají? K útoku? K odchodu?

Něco se stalo, něco, co nepředpokládal ani Goro, ani kdokoliv z jeho druhů. Stále ještě není slyšet nic než praskání ohně za řekou.

Pojednou z terasovitého břehu vyletělo nad les světýlko. Jako ohnivý pták se obloukem vzneslo vzhůru – potom druhé a další. To nejsou jiskry, tam les nehoří…

Baguovy ohnivé šípy! Přesně takové jako nad Gruovým hrobem ve Velkých horách, tenkrát mu svítily na posmrtné cestě… A předtím hlas toho divného ptáka, který neuletěl před požárem…

„Podívejte se," zašeptal Goro, „už jdou!"

„Kdo?"

„Bagu a jeho pastýři! Podívejte se!"

Všichni se dívají nad les. Už nad něj nevylétají ohniví ptáci a Havrani upírají oči jinam.

Vidí prvního. Je to Bagu. A za ním mezi stromy vybíhají jeho druhové. Jako by se dal kraj lesa do pohybu. To není vidina, to nejsou duchové; vyskakují ze skrýší za stromy, za hrboly, kameny nebo mraveništi a s mnoho hlasitým křikem se hrnou kupředu. Další a další. Hned nato se rákosí zahemžilo Rysími kůžemi.

Ani ve snu by Havrany nebylo napadlo, že by pomoc mohla přijít z této strany. To pastýře zpozoroval rysí muž od řeky, proto tak zmizel.

Útok začal. Žháři sevření do kleští teď musí bojovat na dvě strany.

Havrani se jako hejno velkých ptáků vrhají na nepřítele, kterého Baguův nečekaný útok zvedl z úkrytu v trávě. Vyskakující postavy v rysích kůžích se podobají nevídaným fantastickým zvířatům, která se naučila běhat na zadních nohách. Od šípů přešli k oštěpům, od oštěpů k sekerám. Zápasí muž proti muži, tělo proti tělu. V bojové vřavě, v tom hemžení kůží a těl je těžko rozeznat jednoho od druhého.

Muži srážení prudkými ranami padají do trávy a opět vstávají. Jednu chvíli se už zdálo, že boj

vyhrají Rysí kůže, když tu se z boku přihnali Baguovi spojenci od Bobřího potoka, kteří byli dosud ukryti v křoví. Pronikavý havraní pokřik zaryčeli nepříteli přímo do uší.

Rysí bojovníci byli zvyklí nahánět hrůzu. Teď poprvé narazili na zoufale útočícího, ale neústupného protivníka. Uskakovali před rozzuřeným Baguem, který řval a srážel všechno kolem sebe jako raněný medvěd. Prodral se dopředu, hledal černou masku. Rysí kůže pod ranami padají a už nevstávají. A ty, které nepadly, zachvátila panika.

Jak tak zápasili, pojednou jeden z Havranů vzrušeně ukázal na balvan.

„Vidíte ho?“

Všichni se podívali tím směrem. Na balvanu stál muž. Mnozí se odvrátili od chabě vzdorujícího soupeře a zamířili k balvanu, aby lépe viděli.

Muž, pokud to nebyl duch, neboť jeho obraz se chvěl a rozplýval ve vlnách tepla z hořícího lesa, byl nepřirozeně velký. Na tváři maska z rysí kůže. Černá. Kolem krku spletené řemínky, na nich se po obou stranách hrudi houpaly rysí tlapy. Tak strašnou masku dosud neviděli a už neuvidí. Objevil se tak najednou a takovým způsobem, že si skoro ani nemysleli, že je to něco skutečného.

Ale to, co viděli, se nerozplynulo jako přelud. Byl to náčelník rysích lidí a křičel hlasem, který v sobě neměl nic lidského:

„Zpátky, děti Rysa, zpátky! Stůjte!“ mával oštěpem, aby odvrátil čelo tlupy od řeky.

Pozdě, útěk už začal. Havrani dotírali, už obklopili jejich hnízdo ze všech stran. Rysí kůže prorážejí obklíčením a ženou se k řece, aby jim chránila záda před dorážejícím útočníkem.

Koryto se plnilo proudem zmatených těl. Za šplouchání vody, svištění šípů, třeskotu lámaných oštěpů a vítězného povzbuzování Havranů vráželi do sebe, s těžkopádně roztaženýma nohama klouzali na blátivém břehu a jak měchy plné vody padali do řeky.

Ale i tam je dostihlo krupobití šípů. Vytrvale se škrábali přes okraje protilehlého břehu do doutnajícího lesa. Tam už je Havrani nepronásledovali.

Boj dal Havranům na chvíli zapomenout na

vžitou hrůzu před Rysími kůžemi. Chopili se nečekané příležitosti zničit je a nemínili se jí vzdát. Napadla je hříšná myšlenka, že bojovat v čele s Baguem a Gorem proti nepřemožitelným Rysím kůžím je lehčí než honit střečkující stádo. Kde jsi, Černý, a kde jsou tví lidé?!

Goro se rozhlédl po nehybných tělech na opuštěném bojišti. Zrak se mu vpil do postavy, která ležela na balvanu. Věděl, kdo je to. I podle obleku a zbraně, i podle kresby na prsou. Smrtící šíp se mu zavrtal do hrudi, a protože muž padl na tvář, kámen mu vryl hrot ještě hlouběji do těla… Ani ten už nevstane. Bezohledný vládce lesů je mrtvý. Jeho smrtí, smrtí nejmocnějšího v tlupě, boj skončil.

Přesto stáli Havrani nad jeho tělem s jakousi nedůvěrou, s plachou zvědavostí, jako by jeho nehybnost věstila něco zlého. I když věděli, že je mrtvý, jeho zjev a síla toho všeho, co o něm slyšeli, v nich natolik živily víru v jeho čarovnou moc, že skoro čekali, kdy před jejich očima ožije a vstane.

O padlé Havrany se postarali ti, kdo zůstali naživu. Po obřadu rozloučení a vyprovázení uložili mrtvá těla spolu se zbraněmi do vyhrabaných jam. Potom hroby zajistili kameny proti dravcům. Bude se jim tu dobře ležet. S lesem nad hlavou a řekou po boku.

Řeka vypadá jako jindy. Párek motýlů, osmělený sluncem a tichem, znovu poletuje nad trávami. Jako by se před chvílí nic neobyčejného nestalo. Boj na břehu připomínaly jen zmatené stopy, cáry kožešin, polámané zbraně, plující těla rysích lidí, tu a tam zachycená o křoví. Uvolnili je a postrčili do proudu, který je strhával a unášel jako velké leklé ryby. Pro jejich hroby tu není místa. Proč by měli pochovat nepřítele ve své zemi?

Nemají dost svých mrtvých? Příroda se o ně postará: řeka je pochová podle svého obřadu.

Až první větší déšť zvedne řeku a její vody odplaví všechno, co kolem ní zbylo po tomto zápase, budou její břehy zas jako vždy čisté.

TŘICÁTÁ KAPITOLA

Té noci se utábořili v díře, kterou Lyg zčásti zatarasil, dost prostranné, aby se v ní mohli všichni tři natáhnout u ohně. Byla dost vysoko od země, takže mohli klidně spát a nemuseli se obávat vlků. Od chvíle, kdy je odehnali od mrtvých těl, se sice neobjevili, ale v divočině se nelze na nic spoléhat.

I když Tab spal tvrdě, přece se probudil brzy. Snad proto, že v ohni zapraskal uhlík. V jeho slabém světle nebylo skoro nic vidět a před obličejem se mu rozplýval řídký kouř. Zvedl se na lokti. Rozespalýma očima mžoural zprava doleva. Lyg na druhé straně ohniště ještě spal. Kupec byl pryč.

Tab chvíli nepřikládal kupcově nepřítomnosti žádný význam. Myslel, že šel na lov nebo pro dříví. Ale potom s očima mařenýma na Kehovo prázdné místo hmátl rukou po vaku u ohně. Šmátral a narazil jenom na drsnou skálu. Odtrhl zrak od místa u ohně, aby se podíval, kde je vak.

Ospalá tvář ožila – vak byl pryč.

„Zmizel! Lygu, probuď se!“ třásl společníkem v bezradném úžasu. „Snad ho ještě chytíme,“ naléhal.

Lyg vyběhl ven. Po kupci ani stopy.

„Myslím, že ne, Tabe,“ řekl. „Nevíme, kterým směrem se pustil. A i kdybychom ho dostihli, co zmůžeme beze zbraně?“

Člun! blesklo pojednou Lygovi hlavou. Kupec určitě využije člunu k přepravě těžkého vaku. Včera Keha neviděl, kde člun nechali, snad se zdrží jeho hledáním.

Sledován Tabem vykročil po pěšině k řece. Nedošel daleko, když zaslechl, jak ze svahu padá kámen. Co ho shodilo? Člověk? Jenom stěží zahnal neodbytnou myšlenku, že se kdosi pohybuje na svahu pod ním. Přeběhl očima po keřích a skalách u řeky. Nikoho nespatřil a kromě šumění vody neslyšel žádný jiný zvuk. Ne, to nemohl být kupec, má přece luk, vystřelil by. Snad se ze svahu sám od sebe uvolnil kámen, uklidňoval se. Počkal na Taba a potom se společně prodírali po břehu k

místu, kde včera zanechali člun. Porost stále zakrýval výhled.

Lyg se zastavil. Taba překvapila změna, která se s ním stala – oči měl zúžené, tělo ve střehu. Lygovo napětí přešlo i na něho.

„Co je, Lygu?“ zašeptal. „Nic nevidím.“

Lyg zavrtěl hlavou a ukázal na své ucho.

„Co mám slyšet?“ sotva hlesl Tab.

„Šustění v křoví, přerývaný dech… V lese někdo je.“

Šli tiše vedle sebe. Nutili se do klidu a napínali sluch do tísnivého ticha. Všude se mohou skrývat Rysí kůže; dřepět za balvanem, číhat jako lovci a ničím se neprozrazovat. Taba neopouštěl pocit napětí, dokonce klopýtl, když se nejvíc snažil, aby se jeho krok zdál klidný a bezstarostný.

Došli k řece, pohroužené do ranní mlhy. Jenom tu a tam se začernaly plochy vody. Každý chuchvalec páry mohl skrývat útočníka. Ze všech stran se přikrádaly šedé stíny. Kdy a který z nich zaútočí?

A potom se ozval zvuk, který jim přibil nohy k zemi. Krátké zachvění, svištivé jako vzduch proťatý útočícím ptákem. Zaznělo krátce a skončilo, jako když utne.

Bezbranní se vrhli k zemi, plíží se trávou, otáčejí se. Nikde nikdo. A už žádný zvuk.

V trávě před nimi stopy. Zcela čerstvé; pošlapaná stébla se ještě nenarovnala. Naslouchají, rozlišují hlasy lesa, dokud je neupozorní zrak.

Tmavý předmět. Trup člunu.

„Tam!“ dotkl se Tab Lygových zad a ukázal rukou. „Tam u toho keře až docela u vody…“

Zastavili se. Přišli pozdě. Několik kroků před nimi ležel Keha v poloze, jakou způsobí pouze násilná smrt. Ležel tak, jak padl, horní částí těla v člunu. Z týlu mu trčel a vpředu z krku vyčníval šíp. To byl ten krátký svištivý zvuk před chvílí…

Lyg poklekl ke kupci a obrátil ho na bok. Pomsta přišla znenadání, šíp ho zasáhl, když nakládal vak do člunu. Zakrýval ho břichem, svíral pravicí. Jinak by byl měl v rukou zbraň. Když se útočník přesvědčil, že oběť je mrtvá, neprohlížel tělo a vrátil se k těm, kdo ho poslali.

„Všemu je konec,“ povzdechl si Tab. Najednou pochopil, co to znamená: rysí pazoury jsou dlouhé, neuniknou jim.

„Ne,“ zavrtěl hlavou Lyg, „to nebyly Rysí kůže.“ Ukázal na konec šípu. Lehounce se na něm chvělo havraní peří, jako by na stéble seděl černý motýl. „To je havraní šíp!“

Poznal to na první pohled; prstencem vlasů připevněná černá pírka. Takhle značkují své šípy jenom Havrani, aby oči lukostřelce snáze vypátraly zbloudilou oběť.

Ale proč? diví se Tab. Proč je pronásledují právě Havrani? Pokud je to však jejích vůle, ať se stane, co se má stát. Jestliže je útočník někde nablízku, stejně může kdykoli dokončit to, kvůli čemu přišel. Nic se nedá dělat, jenom čekat na další střely…

V křovinách cosi zašustělo. Nic se neděje… Snad jenom tiše přeběhlo zvíře. Ten, kdo vypustil smrtící střelu, se neukázal; snad o nich ani neví.

Lyg obešel okolí, pozorně si prohlédl trávu. Tvář měl soustředěnou, ujasňoval si, proč a za jakých okolností byl Keha zabit. Znovu se vrátil k ležícímu tělu.

„Proč jeho? A nás ne?“ zeptal se Tab Lyga.

„Přetvařoval se, že k nim patří, ale jeho život nebyl jejich životem…,“ řekl tiše Lyg. „Je to odplata, Tabe, rozumíš? Za zradu.“ Nadzvedl cíp kožešiny a ukázal odhalená prsa… Byly na nich čtyři soustředěné body – znamení rysího rodu.

Lyg otevřel vak a spolu s Tabem se dlouho dívali na šperky a dýky; krásně jiskřily na slunci. Byly všechny. Náhle si vzpomněl na muže, jejichž popel leží nahoře na cestě; na Krysa, který přivezl vak s drahocennými věcmi do téhle nebezpečné země.

„Nepatří nám,“ řekl tiše, „nemůžeme si je nechat… Přinesly by nám neštěstí.“

Ukázal na cestu nad řekou:

„Patří těm nahoře.“

Potom nastoupil s vakem do člunu, proplul vlnami a hodil ho zpátky do hlubin tůně.

Kupcův poklad nebude už nikdy nikoho pokoušet.

Dál už o tom nemluvili. Když však vystoupili na malou vyvýšeninu a Lyg si zastínil oči, aby se rozhlédl po místě, kam by měli uložit Kehovo tělo, chvíli se pozorně díval a potom řekl:

„Ano, zdá se, že je to on."

Tab upřel oči naznačeným směrem, ale nezpozoroval nic.

„Co je? Nic nevidím."

„Vystup výš… Tam, až u ohybu," Lyg ukázal rukou k průzoru v pobřežním křoví, na hladinu zčásti ponořenou do stínu břehu. Tab se podíval ještě jednou a spatřil vzdalující se člun. Chvíli ho pozoroval, dokud se neztratil.

„Že by opravdu… ?"

„Ano, Tabe, byl to on, šaman Moch," řekl už najisto Lyg.

„Ten šíp…," začal zmateně Tab.

„…vyletěl z jeho luku," dokončil Lyg.

JEDENATŘICÁTÁ KAPITOLA

Vítězství! Vítězství!

Co se dálo v osadě Havranů, bylo k neuvěření. Chvíli se zdálo, jako by nikdo nevěřil jejich slovům. Vždyť to bylo opravdu neuvěřitelné! Ale potom se ženy rozplakaly radostí, běhaly od chýše k chýši, objímaly se. Psi radostně štěkali a roztahovali po zemi rysí kůže, kterými Bagu, duchové vědí proč, vystlal pěšiny. Jejich příkladu následovalo klubko dovádějících dětí. Bagu vylezl na krov chýše, zamával holí s ukořistěnou kůží a upevnil ji nad kouřovým otvorem.

Vítězství…? A co vypleněná osada? Je pouze málo chatrčí, kde nechybí hlava rodiny, bratr nebo syn. Celou noc až do svítání je oplakávali a prosili duchy předků, aby je přijali mezi sebe.

Ano, vítězství i neštěstí. Proto se mohou usmívat jedině slzami bolesti.

První nával radosti se vytratil, zmizel jako voda v písku. Začali uvažovat o tom, zda i jejich potomci nepochodí stejně jako teď oni. S očima upřenýma na Velké hory přemýšleli nad vůlí Velkého předka – proč je přivedl clo této krajiny, jestliže se tu nedá žít. Někteří chtěli odejít a přestěhovat se na jih, do kraje, kterým jejich rod kdysi procházel. Byl vzdálený mnoho dní cesty, ale byli rozhodnuti vydat se tam a najít místo pro všechny.

Jiní však soudili, že je tam málo vody a pastvy. A tady je přece jejich domov, les i štědrý živitel – řeka. Znají tu každý strom, keř i louku. A teď by měli odejít? Nakonec stařešinové rozhodli, že nikam nepůjdou.

To však nebyl jediný důvod, proč zůstali. Ti, kteří v osadě zemřeli, byli dosud s nimi. Ať už se ve svém kraji pohybovali kdekoliv, ať lovili, pásli nebo seděli večer u ohňů, nebožtíci byli s nimi. Když šli po břehu řeky, každá vlnka, která přiběhla, aby se dotkla jejich nohy, ševelící stromy, tráva, skály a ptáci, to všechno byli oni. Šumění větru: to oni si s nimi povídali, když byli veselí, i když cítili bolest. Bylo jim jako s živými… Každý vzpomínal na někoho, jehož kosti ležely na stráňce pod hromádkou bílých kamenů. Všechny ty hromádky jsou jako jedna rodina a nejstarší z nich pocházejí ještě z doby, kdy sem přišli a postavili osadu. Všechny jako by se teď dívaly ze stráňky, co se děje dole, mlčely a čekaly.

A to mlčenlivé čekání nedovolí Havranům teď, když na ně dolehlo neštěstí, opustit jejich společný kraj.

Mnozí z těch, kdo živili osadu, jsou mrtví. Ženy, od nichž se dosud vyžadovalo pomáhat na poli, vařit, tkát a oškrabávat kůže, teď musí pracovat jako muži a pomáhat při obnově osady. I děti musí přiložit ruku k dílu. Kdyby všichni nepomohli, zahynuli by.

Vítězství, ať je jakékoli, se musí oslavit.

Ale jak oslavit, když svátek vítězství má být i svátkem plného žaludku? Vypleněné osadě hrozí hlad. Co z obilí nestačily zničit Rysí kůže, to zničil oheň. Nebude co sít. Je tolik starostí. Na místě spáleného totemu postavit nový. Především se postarat o to, aby se odstranilo všechno, co připomínalo nešťastnou událost.

Ukázalo se, že to nebude tak těžké, jak se zprvu domnívali. Chýše nevyhořely všechny, jen ty na kraji u palisády. Většina věcí, které Rysí kůže nestačily odnést, se zachránila, přestože mnoho zbraní a nástrojů bylo poškozeno a polámáno. Muži shledávali po lese zatoulané ovce a zaháněli je do ohrady.

K dávným zvykům rodů pod Velkými horami patřilo přenášení zvěstí z tábora do tábora. Potulní sběrači kůží přinášeli do osady novinky o každé pozoruhodné události a z osady zase posílali zprávy sousedním rodům. Protože za to dostávali od náčelníků menší dárky a také v osadách je dobře pohostili, rádi se všude, kamkoliv přišli, vyptávali na novinky, aby je mohli šířit dál. Jenom tak se mohlo stát, že se o neštěstí i vítězství Havranů celý kraj dověděl tak rychle.

Několik dní po zničení tlupy přišla do osady družina cizích mužů. Okamžitě je obklopil hlouček žen a dětí. Ale ani muži nezůstali lhostejní, protože balíky a rance kupců mnoho slibovaly.

Překvapený Goro stál u hloučku a poslouchal, jak kupci nabízejí své zboží. Pozoroval je a divil se, jak rozdávají dětem špetky soli a nic za to nechtějí. Ženy nabírají z pytlů plné hrsti obilí a před spokojenými pohledy kupců si ho nechávají protékat mezi prsty do hrnců. Odbíhají do chýší, aby se vrátily s prázdnými nádobami. Cizí muži přinesli kusy uzené zvěřiny, měchuřiny plné loje a ještě mnoho jiných lahůdek. S jakou slastí přivírají děti oči, když si olizují, osolené prsty!

Ale co jsou to za výměny, jaký je to obchod, když od nich kupci nic nechtějí? Goro se zkoumavě podíval na Bagua. Stál hned vedle, jedním okem se díval po kupcích, druhým pošilhával po Gorovi, jako by chtěl vědět, co si o tom myslí.

Goro zachytil jeho pohled. „To ty jsi je přemluvil?“ zeptal se.

„Jaképak přemlouvání, stačilo jim říct, že máme měď…“

„Jakou měď?“

„To ti rád povím,“ usmál se Bagu, „protože kromě mne tady není nikdo, kdo by o tom mohl mluvit… Když byly Rysí kůže v blízkosti ležení a když jsem zpozoroval, že jim Lon donáší, věděl jsem, že naší mědi nedají pokoj. Přemýšlel jsem, jak ji zachránit. Kousek cesty od Sluneční skály, na kraji jalovcového houští, zůstala hromádka hnoje po starém ležení. Já s Lygem jsme měděné pruty zabalili do kůží a zahrabali pod ten hnůj. Ryšavci měď nevyčenichali. Je tam uložena bezpečněji, než kdyby na ní v hnízdě seděli všichni duchové. K té hromádce hnoje nikdo nechodí, ani krávy…“

„Takže hostina nás nemine,“ zamíchal se do hovoru nečekaně Džug; vyskočil z kamene, na němž seděl, jako by ho šimral. „Nevím, kolik jsi schoval té… té… Ach! Za nic na světě si nemůžu zapamatovat ty nové názvy! No… té tvé mědi. Řekl jsem to dobře?“ ulehčeně si vydechl a dětsky šťastně se usmál, že se mu to povedlo. „A sám Velký duch ví, kolik je jí ještě ukryto ve skále. Ale já zas vím, že už nemusíme odkládat slavnost a že nám bude hej!“

Toho večera starý Džug nešel spát hned po západu slunce, jak měl ve zvyku, přestože už od rána vysedával pod holým nebem ve své oblíbené vlčí kůži, vypelichané a propálené od uhlíků. S rydlem v ruce se skláněl nad kostí. Vyryté rýhy vyplňoval sazemi rozmělněnými v slinách. Na vybílené lopatce se černalo množství kostrbatých čar; jenom zasvěcené oko by poznalo, že to jsou havrani a dorážejí na prchajícího rysa.

Nikomu se nechtělo jít po své práci. Pastýři, kteří přišli s Baguem, vysedávali spolu s ostatními muži nebo toporně vzpřímení a důstojní přecházeli po osadě, protože se jim nezdálo vhodné, aby v den oslav vítězství něco podnikali.

Ještě před večerem byl Džug se svým dílem hotov, ale vytrvalá tvůrčí myšlenka ho neopouštěla. Kolébá se do rytmu, něco si šeptá a chvílemi přechází skoro do zpěvu. Džug skládá příběh.

Takhle to dělali naši předkové, uvažuje. Proto je i na nás, abychom o tom, co jsme prožili, zachovali věčné slovo také pro naše potomky, aby přežilo všechny ty mnohé zimy, které jsou před námi…

Byl právě zaujatý radostnými myšlenkami: silní bojovníci Havrani odehnali zlého nepřítele rysa se strašnými pazoury a ohnivýma očima. Před jeho zraky se objevily postavy Gora a Bagua, vítězů nad zlem. Hrdinové v jeho představách postupně nabývají jinou podobu… Džug hledá nová a nová slova, aby to všechno vyjádřil, jeho duše je plná radosti a vděku. Cítí, že odněkud zdaleka, za dohořívajícími červánky, se na něho a na celý rod opět dívá duch Velkého předka… Je znovu s nimi! Ať se stane cokoli, vždycky bude s nimi! Nemají se čeho obávat… Ale nedosnil svou představu.

Právě ve chvíli, kdy se stín Velkých hor dotkl paty nově postaveného totemu, který dosud voněl pryskyřicí, osada vybuchla jásavým křikem. Na prostranství nevyběhl nikdo jiný než Bagu. Ale jak vypadá! Duchové, to je pohled za všechny oběti! V ruce drží oštěp, u pasu mu zvoní navěšené dýky. Ve větru vlaje vlčí ocas přišitý k strašákovi z vycpané rysí kůže, nabodnutému na oštěpu. Bagu jím vítězně mává. Ve světle se třpytí zlatá čelenka Černého rysa na hrozné hlavě s vyčnívajícíma ušima. Ten, kdo ji vycpával, sklonil v tvůrčí fantazii rysí šíji tak působivě, že to vyvolává dojem zlé, úskočně útočící síly.

Bagu zabodl oštěp s nenáviděnou figurínou do země a začal svůj bojový tanec.

Pokaždé když se Havrani vrátili z lovu nebo z boje, předváděli tancem celé osadě události a dobrodružství, která zažili. Ani dnes tomu nebude jinak. Diváci rozumějí každému pohybu mistrovské pantomimy. Nemusí se příliš namáhat, aby pochopili dějovou souvislost; vždyť už předtím se o průběhu boje dověděli od ostatních bojovníků. Sledují hru o tom, jak Havrani prošli ohněm i vodou a zvítězili, a málem nedýchají napětím. Ženy zvedají děti nad hlavu, aby všechno viděly. Sám Džug se překvapením přestal kolébat. Jako všichni ostatní s nadšením sledoval Baguovy pohyby; natahoval méně hluché ucho, aby mu neunikl ani jeden z bojových výkřiků, kterými Bagu doplňoval tanec.

Bagu představuje boj tak živě, až se divákům zdá, že se ho přímo účastní. Hned je rysem, číhá u

řeky, neklidně přešlapuje ve vysoké trávě, zlostně cení zuby zpod chvějících se rtů, natahuje uši; hned je sám sebou, opatrně našlapuje, rozhlíží se; vzápětí rys zlostně prskne a zaútočí… Bagu natahuje tětivu pomyslného luku, vyletí šíp – rys udělá kotrmelec a svalí se k nohám diváků jako mrtvý.

Všeobecné vzrušení vrcholí. Další a další divoce vykřikují a přidávají se k tomuto tanci vášně, hněvu i vzdoru proti smrti, jako by v tanci ještě jednou bojovali s mrtvým nepřítelem.

Zdá se, že tancem zaujatý Bagu zapomněl na diváky. Ale to je omyl. Podupává a stále myslí na to, jak přesvědčit i nejpověrčivější, že Černý rys pouze byl, ale už není…

Už ví, co udělá.

„Do ohně! Do ohně s ním!“ křičí obklopený zástupem.

Brzy hořel uprostřed osady oheň. Už to nebyl skomírající ohníček udržovaný s obavou, aby ho nezpozorovaly oči nepřítele, ale vysoko šlehající hranice. A v jejím světle stál totem, dvojník spáleného. Sukovitý, do země zapuštěný kůl se záseky na vhodných místech, vzdáleným náznakem havraního zobáku.

A podobně jako se doutnající ohýnek, na němž by se sotva upekl kousek masa, proměnil v oslepující hranici, změnilo se najednou i chování Havranů. Když Baguův tanec vrcholil, znovu v nich vřel hněv, opanovala je touha pomstít se ještě jednou za všechno zlo, které napáchaly Rysí kůže.

„Do ohně s rysem! Do ohně se zkázou kraje! Ať zahyne, jak sám zabíjel!“ všichni se houfně přidávají k Baguovi. „Svět bude čistší!“

Bagu zvedl strašlivé zvíře vysoko nad hlavu, tak vysoko, aby ho všichni znovu viděli. A potom ho obětoval plamenům. Ať shoří a síla jeho kouzla s ním. Jinak by pod dojmem příběhů, které z něho vytvářely strašidelnou legendu, nikdo neuvěřil, že je po něm i po jeho moci, a v osadě by se ho báli dál.

Muži plní bojového zápalu a nenávisti strašně křičeli. Ani si to neuvědomovali. Sotva se v ohni doškvařil poslední chlup toho, co mělo být Černým rysem, kradmo se podívali jeden na druhého a v duchu se ptali, zda i oni byli tak rozzuření jako ti ostatní. Zarazili se, jako by se zastyděli, že se pozapomněli před ženami. Ale bylo to velké vítězství! Proto byla i jejich radost tak bláznivá.

„Havrani! Zapalte další ohně!“ vykřikoval Bagu, hrdina dne. „Pro potěchu všech! Upečte maso, dnes bude svátek velkého hodování!“

S radostí poslechli. Protože Bagu – je Bagu. Je to hrdina, to si teď uvědomují všichni. Vzplanul

ne jeden, ale mnoho ohňů.

Potřebují si u nich posedět, vyslechnout starší, popřemýšlet, jak bude dál. Teď po Baguově tanci se jim zachtělo živého slova, které potěší a dá sílu. Radost zavládla i u těch nejmenších ohýnků, od každého se šíří stejná vůně, vůně škvařícího se masa. Také ryby, obalené v listech a hlíně, syčí v popelu a lákají dráždivou vůní… Někteří si kromě jídla přinesli k ohňům i hliněné fetiše.

„Tohle je taky štěstí, dar duchů," dumá Džug nad jídlem. „Jen k vyhaslým ohništím těch, kdo zahynuli, dnes nezavítá… Ani na ně nesmíme zapomenout." Vstává a hází na posvátnou hranici kousky jídla, pokrm pro mrtvé. Na kousek jídla pro duchy také není radno zapomenout – ani pro ty dobré, ani pro ty zlé.

Potom přisedl k jednomu z větších ohňů. V kožešinovém oděvu se mezi polonahými muži podobal přívětivému medvědovi, který přišel, aby si s nimi popovídal.

„Naši předkové nám léta letoucí zanechávali odkaz o svém životě," začal tiše. „Poslouchejte mě, Havrani… Ať se moje vyprávění o našem životě nese od ohně k ohni."

Havrani souhlasně přikyvují. Hluk se utišil.

„Tam," ukázal rukou, „stál havraní totem. Dával sílu a chránil náš rod víc pokolení, než dovedete spočítat. Jeho rozpjatá křídla nás chránila před neštěstím, ale nikdy nám nezaclonila slunce. Proto byly naše dni jasné a teplé. Každý den jsme k němu obraceli tvář, prosili a děkovali. A pod ním hořel oheň. Čím jasněji hořel oběťmi, tím nám bylo líp v jeho světle a teple. Žili jsme svorně, co patřilo jednomu, patřilo všem, nikdo si nic nenechal pro sebe. Všude bylo slyšet radost a smích…"

Džugův hlas byl nevýrazný, ale všichni se zájmem naslouchali, protože to, co líčil, byla skutečná minulost jejich rodu.

„Všechno by bylo bývalo dobré…," pokračoval. „Ale všichni se neradovali. Ti, kdo měli břicha jako ropuchy, nepřáli ostatním. Potřebovali tmavou noc, aby pohltila slunce, aby na zemi nebylo světlo. Proto se spojili s lidmi z rodu šelmy. Byly to mocné bytosti, víc než lidé, a přece ne duchové, protože je sklátila smrt z našich rukou. A co se týká kraje, odkud přišli, kdo by to mohl vědět? Věděli jsme jenom tolik, že doupě rysů leží někde ve Velkých horách. Odžeň slunce – řekli tomu nejmocnějšímu z nich ti, kdo si cizího předka vážili víc než vlastního. Dobrá, souhlasil ten s rysím znamením a odehnal slunce… Mohlo se to stát jen ve chvíli, kdy Velký duch spal nebo dělal něco jiného a odvrátil od nás oči. A to byla chyba, to jsme neměli připustit, protože lidé si mají chránit takové dary, jako je teplo, světlo, život… Rysích lidí bylo jako much. Okrádali nás o to, co nám posílal Velký duch. Nenáviděli nás a honili nás jako zajíce…"

Džug se odmlčel, aby si odpočinul. Jak se zdá, bude to dlouhé vyprávění.

Už dlouho hoří ohně, ale Džug nepřestává: „Ale jako nemůže tma zvítězit nad sluncem, tak nemohl ani zlý Rys zhasit oheň našeho rodu. Duch Velkého předka nás neopustil, zamával křídly a nepřátelé se ztratili. Jak se to stalo, vylíčil Baguův vítězný tanec. Běs ohně je pohltil jako trávu a nikdo je už neuvidí. Byli, a nejsou. Už se bude jenom vyprávět těm šťastným, kteří se s nimi nesetkali, kdo byly Rysí kůže a ti, kdo se s nimi spojili… A odteďka bude světlo, navždy světlo…"

Džug zdůraznil dlouhou odmlkou význam toho, co řekl.

„Stane se tak, Džugu," souhlasně přikyvovaly šedivé i mladé hlavy.

Najednou i oni viděli Džugův sen; byl to jejich totem, chýše, které uprostřed spouště vyrůstaly z hromádek připravené hlíny, byly to děti, hrající si v popelu… A do těch vyplňujících se vidin starého Džuga se mísil pocit, který už dávno nezažili a na nějž už pod tíhou trpké životní zkušenosti málem zapomněli: pocit vrácené síly, pocit, že jsou znovu pány tohoto kraje, přejícnými šamany své budoucnosti. Havranům pod Velkými horami křídla neochabnou!

Zapomněli na čas. Naslouchali hluboko do noci, dokud nadobro nezmizely předložené kupy jídla, dokud dřímoty nezamžily vypravěčův hlas a dokud tak, jak vedle sebe seděli, všichni neusnuli.

Teprve ráno, když se probudili, se jim objevilo v očích napjaté očekávám – jako vždycky, když se obraceli s prosbou k Velkému předkovi. Ale nejistota zmizela, sotva zvedli oči k nebi, aby

hledali projev duchovy vůle. Roztancovala se v nich radost, neboť nebe bylo čisté a letěli po něm bílí ptáci, a to je to nejlepší znamení… Na ptačích křídlech přilétá štěstí.

FRANTIŠEK CECKO-KUBERNÁT • RYSÍ KŮŽE
Svazek č. 204
Řídí Hana Krubnerová.
Ilustroval Karel Přibyl.
Graficky upravil Jan Hejda.
Obálku navrhl James Janíček.
Ze slovenského originálu Rysie kože, vydaného nakladatelstvím Východoslovenské vydavatelstvo, n. p., Košice, roku 1978, přeložil Emil Charous.
Vydal jako svou 7404. publikaci Albatros, nakladatelství pro děti a mládež, v Praze roku 1987.
Odpovědná redaktorka Zuzana Ceplová.
Výtvarný redaktor Michal Kudělka.
Technická redaktorka Jitka Pavlíková.
Ze sazby písma Public vytisklo Rudé právo, tiskařské závody, Praha.
13,85 AA (text 12,04, ilustrace 1,81), 13,96 VA.
Náklad 52 000 výtisků.
1. vydání. 13-857-87 14/54
Cena výtisku 7 Kč

© František Cecko-Kubernát, 1978
Translation © Emil Charous, 1987
Illustrations © Karel Přibyl, 1987